

శ్రీ రామాయణ పారిజాతం

(యుద్ధకాండము)

ద్వితీయ భాగము

గ్రంథకర్త :

'సహజకవి'

ವಿಶಾಖಾಸಾಹಿತಿ 80 ವ ಪ್ರಮರಣ

శ్రీరామాయణ పారిజాతము

(విశ్వకస రామాయణము)

యుద్ధకాండము

(ద్వితీయ భాగము)

గ్రంథకర్త

'సహజకవి' పంతుల చినజోగారావు

పుస్తక ప్రచురణ, తదితర అన్ని హక్కులు
శ్రీ పంతుల చినజోగారావుగారి మూడవ కుమారుడు
శ్రీ.పి. యల్. నారాయణరావుగారివి

ప్రథమ ముద్రణ - 500 ప్రతులు

ఫి. బవరి - 18 - 2000

వెల : రూ. 110 /-

ప్రశ్నలు :

ప్రశ్నకుఁ జిత్తివారాయణరా:

43 - 7 - 32

‘శ్రీ రామ మాధవ’

రైల్వే స్టాంప్

విశాఖపట్నం - 520 016.

(Residence)

Phone No - 561603

ముఖచిత్రం : పురాణపండా శాదాకృష్ణమూర్తి
(రాజమండ్రి)

ముద్ర :

అలికా ఆర్ట్స్ పెర్ఫెక్ట్

రాష్ట్రవారీ రేతులు

విశాఖపట్నం - 520 001.

శ్రీవిత్త సాహిత్యము :-

గళింథకత్త	కె. శి. వంతుల చివ్విగారావు
ధర్మవత్తి	: శి. శి. వంతుల శుక్లవత్తి
జన్మ స్థలము	: పార్వతీపురం
జననము	: 15-8-1912.
విద్యాభ్యాసము	: ఉన్నత పాఠశాల, పార్వతీపురం మార్చి 1931
ఉద్యోగ ప్రవేశము	: 1932-1933, B. G. Railway
ఉద్యోగ విరమణ	: తనంబరు-1989 (ప్రెషను మాస్టర్, క్విట్ ఇండియా వర్గాలో)
సుందరకాండ రచన	: 1975
శ్రీ మద్రామాయణ పారిజాత రచన	: 1978-1981

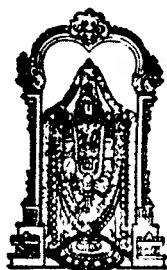
అముద్రిత గళింథములు :

- తగవద్దీకామవాదము [చందోబద్ధము]
- కారక బ్రహ్మవామ శతకము
- శ్రీరామ శత్రుమాం
- రామచంద్ర నీతి శతకము
- శ్రీ వేంకటేశ్వర క్షత్రమాం
- శివ క్షత్రమాం

శ్రీరామాయణ పారిజాతము

యుద్ధకాండము

(ద్వితీయ భాగము)

శ్రీ తిరుమల తిరువతి దేవస్థానము వారిచే పోరంబొంపబడిన
రాష్ట్రక గ్రంథ ప్రచురణ నవాయ వ్రాసిన క్రింద
ఇయ్యబడిన విరాళముతో ముద్రింపబడినది.

గ్రంథకర్త

‘సహజకవి’ పంతుల చినజోగారావు

విశాఖపట్నం.

ఈ గ్రంథమునకు విరాళాలు అందజేసిన దాతలు

1.	ఒకమహాభక్తుని భూరివిరాళం	15000-00
2.	శ్రీమతి & శ్రీ అకుండి సీతారాం.	3000-00
3.	శ్రీమతి & డాక్టర్ . పి జగన్నాథరావు	3118-00
4.	శ్రీమతి & శ్రీ ది. వి. యస్. ఉమార్	3118-00
5.	శ్రీమతి & శ్రీ యమ్ రామచంద్రరావు	3118-00
6.	శ్రీమతి & శ్రీ వఘ్నేశ్వరరావు.	3118-00
7.	శ్రీమతి & శ్రీ కె. ఆర్ కె మూర్తి	2000-00
8.	శ్రీమతి & శ్రీ అకుండి అన్నపూర్ణమ్మ	2000-00
9.	శ్రీమతి & శ్రీ. పి. వి. కె. కాప్రి	1118-00
10.	శ్రీమతి & శ్రీ కె. వై. కొండారావు.	318-00
11.	శ్రీమతి & శ్రీ ఎస్. ఎస్. శర్మ	318-00
12.	శ్రీమతి & శ్రీ ఎస్. రాజారావు	318-00

బి. హెచ్. పి. వి. ఉద్యోగుల విరాళములు

13.	శ్రీ పి. యస్. రామారావు	11180-00
14.	శ్రీ పి. యస్. ఎస్. రాజు	118-00
15.	శ్రీ కె. పెద్దయ్య	118-00
16.	శ్రీ కె. ది. మల్లికార్జున	118-00
17.	శ్రీ ఎస్. పి. జైన్	118-00
18.	శ్రీ కె. కృష్ణమూర్తి	118-00
19.	శ్రీ కె. అనంతరాయ	101-00
20.	శ్రీ కె. యస్. ఎస్. మూర్తి	100-00
21.	శ్రీ ఎస్. అనందరావు	50-00
22.	శ్రీ జాగదూషణం	50-00
23.	శ్రీ ది. యస్. రావు	50-00
24.	శ్రీ ఎస్. ఎ. జాయురు	50-00
25.	శ్రీ అక్షిపతి	25-00
26.	శ్రీ ఆచార్యులు	10-00

వ్యాకరణాంకర వళివర్తి - పాపాత్య వికారక

అప్పల్ల సోమేశ్వరశర్మ

విశాంక సంస్కృతాచార్యుడు

అంత్యవిశ్వవిద్యాలయం

ప్రియవచనము

“నత్యం వరమం వదంతి” (నత్యమున్నిటి కన్న గొప్పది) “ధర్మో విశ్వస్య జగతః పృథివీ” (ప్రపంచమునకు మూలాధారము ధర్మమే) అని వేదం నిర్దేశించింది.

“నత్యాన్నాఽస్తి వరం వదమ్” (నత్యమును మించిన ఉత్తమ గతి లేదు), “ధర్మసాంమిదం జగత్” (ప్రపంచమునగదకు ధర్మమే మూలం) అని రామాయణం ఉపదేశించింది. వదాన వేరుకాని కాత్యవర్యం ఒకటి:

ధర్మమునకు వరమ మూలమైన వేదపురుషుని మాటలు ఒకవర్గమైతే అతని వరమావతారమైన శ్రీరాముని వరికన్ను, రామాయణపు మాటలు రెండవ వర్గపువుతుంది. రెండింటిని ఇంకను కుదించి “నత్యం వద-ధర్మం చర” (నత్యమును వలుకుము - ధర్మాన్ని ఆచరించుము) అని ఋషులు రెండు అతి వ్యసిద్ధమైన మాత్రాణగా లోకానికందించేరు. అప్పుడు ఇవ్వుడు - ఎల్లప్పుడు కూడా ధర్మాశాస్త్రీ మానవా-ధ్యుడయానికి, వర్వతో ముఖ వికాసానికిన్ని వివాసములు.

నత్యధర్మాల ప్రతిష్ఠ - ప్రచారం-విచారం-ఆచారం కోసమే రామాయణం అనకరించింది. వార్హికిముని గొప్ప ఆద్యష్టవంతుడు. వాణివతి వ్యయంగావచ్చి, అతనిని అనుగ్రహించినాడు. “కావాచి నీవాణి అవుతుంది” అన్నాడు. రామచరితమును గావల ఉయ్యమన్నాడు. కులవర్వకాణ, మహావదాన ఉన్నంత కాలం రామాయణం ఉంటుంది” అన్నాడు వార్హికి - కోకిలగా మారి. రామచరితాన్ని మధురంగాను, మధురాక్షరం గాను గావల చేసినాడు. దానికి ఆసుహమునియే “రామాయణకవ్యము” అని, సీతామహావరితము అనిన్నీ నామకరణం చేసినాడు.

తరువాత రామాయణానికి ఎన్నో పేర్లు ఆమరినాయి. అదికావ్యమే రామచరితము, రామచరి - కావ్యము రామకథామధ, రామాయణ కల్పవృక్షము మొదలై వని శ్రీరాముని నామావలెనే రామాయణ నామాలు కూడా కథనప్రకారంగా వెలుగు తున్నవి. ఇంకొక విశేషము, రామాయణము ధర్మ ధ్వజమేకమందా, సాహిత్య ప్రస్థానంలో అదిక్షణ గ్రంథంగా కూడా సిద్ధమయింది. భారతదేశంలోని నకల భాషా సాహిత్యంలో కావ్యహాస్యానికి అదే ప్రావర్తకమయింది, విన్నమొప్పుదీవరకు (వేరు కూడా) వివిధ సాహిత్య ప్రాంతాలకున్న అదే ఉపశీత్యమయింది. కాగా రామాయణం "కావ్యంక్షణము కావ్యంక్షణము" కూడా అని "కావ్యంక్షణం సిద్ధాంతం" సిద్ధాంతం చేసినారు. అన్న,

సౌక తత్త్వవిషయం. "రామోవిగ్రహవాన్ ధర్మః, సీతాపతివ్రతా మహాదాగా సీతారాములు పొడవు లక్ష్మీనా ముదలగారి సేవ ఇహవర భారకము - విశ్వేయన విశ్వేతి, ఇది ధర్మం కల్పవృక్షమునవం - నిది న్యాసనం కూడా అందువల్లనే అవాదీగా తప్పలు 'రామ కోట'లను కలెలు "రామచరితము"ను త్రాముకున్నారు వ్రాసుకుంటున్నారు-వ్రాసు గురిదారు ఎవరికి వారే "అత్మానందము గాను" "తరదోపాయం" గాను నికరణ వద్దో భావించుకుని అయావనులను నిర్వహిస్తున్నారు. కాము తరించుట - అనుయాయులను తరింపజేయుట - ఈ రెండేపాఠికే ముఖ్య ప్రయోజనములు.

ఇదిగో! ఇటువంటి భావం తోనే (ముఖ్యంగా అక్కనివేదన భావం) "సహజకవి" శ్రీపంతుల చివకోగారావుగారు "రామాయణ పారికాతము"ని రచించినారు. వీరున్న వాల్మీకి వంటి వారే! అలనాడు వ్యాసీశ్వర ప్రహ్లాద కృపవల్ల నరవ్యతి అనుగ్రహించింది, ఒకనాడు కాశీ దామశిష్యై కాశీదయ చూసింది. మరొకనాడు రోతత్తువే రామభద్రుడు వలెకొంటినాడు, నేడు ఆ రామభద్రుడే శ్రీ చివకోగారావువే! అన వలెకాన్పి కామ తెలుగులో వ్రాయుచుకున్నాడు. వీరందరు సహజకవులు. అయాదేవతల కరుణవల్ల వీరికి కవిత్వముద్భవించి, అమృత ప్రాయంగా సాగిపోతుంద. దైవాను గ్రహించవల్ల కలిగిన "కవిత్వశక్తి"నే "ప్రతిభ" అంటారు, అది ఒక్కో

100 రే వ్యక్తి (పాండిత్యము), అభ్యాసం (చక్కనిది కానికాని వ్రాయడం) అక్కరలేదు. అందువల్లనే అంజనం కాన్పున బుగ్గిలు వచ్చి, పరమ చిందుకుని చివరకు "వ్యక్తి" అక్కడే వెళితా హిమ" అని 100 గుర్తి చెప్పారు.

శ్రీకోగరావుగారి విషయమే అక్కడ ముఖ్యదృష్టాంతం! వీరు స్కూల్ పైకరో మాత్రమే చదివితల్లి విన్నాము. రైల్వేలో "స్టేషన్ మాస్టర్"గా పని చేసేడు. అయినా రామాయణాన్ని రమణియంగాను రథ శార్థంగాను రచించేడు. తన చదువుకు, వృత్తికి, ఈ కవిత్వ ప్రభవానికి - ముయినా చింతన కాని కార్యకారణ భావం కాని ఉందా? శేవం శ్రీరాముని దయచేతను - ఆహాధిగ వేకం జనులు నొలాయినగా" - వీరిని రామాయణ కవిత్వకన్య వరించింది.

ఈ పంగళిని వీరు బాహుళ్యంగా చెప్పుకున్నారు. "దశరథ రాజపుత్రుడు కూడా కవిత్వ కవిత్వ కవిత్వ", "రాము కరుణచేత బలము వాడ నాకు చివరకి రీతిని, భారతాచారిత్ర రామకర్తవయి 'అర్చితును సమరావళి' కార్యకమగు మధుర కవిత్వ చందోవిత్వ" - మొదలగు వచనములు.

శ్రీకోగరాయ కవిగారి రామాయణ పారిశ్రామం మూలవిధేయంగాను, పర్యవసంగ కూడా సాగిపోయింది, తెలుగున సువ్యసద్ధులైన మహాకవుల కవితలన్నీ అందులో "ఉత్తరీతం" గా కవిపిస్తాయి. ప్ర సా ద గు అ పాదానంగా పంపుటకు సాగింది. రత్నకృతానములైన కవ్యారాలు చెట్ట పట్టాణ వేసుకుని విహరించేయి. ఈభాగం యుద్ధకాండము దీనితో రామాయణామృత భాండం పరిపూర్ణమై భక్తజనాస్పాదానికి సంపద్య మయింది. శోగా రావుగారు 'యోగా రావుగారు అయినారు, వీరు తమకులు పన్నాదయుంను కూడా తమకులను కావించివారు.

అక్కడనుండి కాన్పునకు "ప్రముఖం అనిపిస్తాయి" వాస్తవంగా అక్కరలేదు. వీరిని అస్సాందిరి అనాదింవడమే సహృదయుల కర్తవ్యం! విషంగపుటకు వ్యక్తంపా సతా రెండుకు; అయినా వీటి సాహిత్య ప్రభం సంకోత తుక్కిరు "గళానుగతకం" గా సాగిపోతున్నది దీనిని అనునవించియే ప్రేమంతుల, అక్షి నారాయణరావుగారు తమకు కూడా 'ప్రముఖం పత్రిక'లో

శ్రీ నంతుల చినజోగారావుగారు శ్రీరామచంద్రాచార్య పాఠశాలమును నిర్వహనముగ రచించితి. సుమారు అరు వత్సరములు రామాయణాద్వైత ముద్దించి ఈ పాఠశాలమును నియమిత నివార. వారములకొకటి వ.డిక కుటుంబము, ఆ వారమున జన్మించినవారికొకటికొకటి; 'పాఠశాలము, తపస్యము, వైద్యము, జ్యోతిషము మున్నగునవి పుట్టుకతోనే అభ్యసించువారి పురాకృత పుణ్య పరమేశ్వరార్చనము.

శ్రీ చినజోగారావుగారి ఉద్యోగము రైల్వేకు సంబంధించినవైనను, జాంక్షిమహావ్యమును వ్రాయగదంగుట మిక్కిలి అశ్వర్య జనకము, కానివారే దానికి కారణమును జేప్పినారు. శ్రీరామచంద్రా పాదరక్తియే వానికి కత్తిని ఇచ్చినది. "అవిహృత విశేష రామచంద్ర తత్వజ్ఞే చిత్తుండనై సేవాయుత పరాయణుండవగురున్ జేయంగ నేనెంచితిన్" 'దశరథరాజపుత్ర కరుదా కవికా కవిత్వక్తి వర్ణదస్' అని తన రచనకు కారణము అ శ్రీరామచంద్రుని అనుగ్రహమేనని వక్కాణించినారు. అందుచేతనే అతడ్రాద్రి రామచంద్రునితో అరణ్యము గావించినారు. శ్రీరామ తత్వగ్రంథములైన శ్రీ చినజోగారావుగారు తవ్యాక్కుట, కృతకృత్కుట, వహజ పాండిత్య దురిం శ్రీ ఐమ్మర బాత నామోత్సాహినివంటి వారవదగును

బాహ్యమేషం, సాహిత్యవిద్యావ్రవీణ
రాంధర్ల చిన్ననారాయణశాస్త్రి

శ్రీ రామచరితం, భువనైశ్చ. కమోహనం అతివచిత్రం బానినిపందరే
వివిధ ప్రక్రియలలో రచించి వారి వారి శీలితములను తత్వము జేసికొని
వారు,

అట్టివానిలో ప్రముఖావృణ బ్రహ్మశ్రీ పంతుల చినబోగరావుగారు.
వారి వత్తి లోకకమైవను ప్రవృత్తి అధ్యాత్మికమై భగవదసిములమైనది.
దానితోడు వేదమునకు ప్రతిరూపము, గాయత్రి మంత్ర స్వరూపము
అయిన శ్రీరామాయణమును శ్రీ చిన బోగారాగారు "పారిజాతముగా
గుర్తించినారు" శ్రీ రామాయణమును చదివినను, వినించిననూ, విని
నను "శేషిం వానహ శ్రీవిష్ణురూ" అని చెప్పినట్లు ఉత్తమతోక సిరనివాన
మేర్పడును, ఈలోకమున నులముగ జీవించుటకు మాత్రమే కోరక,
కాకృత బ్రహ్మలోక పోన్తని కాంక్షించి దానిని పొందుటకు శ్రీరామా
యణ రచనమునే వారు పాఠపముగా భావించినారు. జన్మసిద్ధసిద్ధమైన
కవితా ప్రాథవమును, వద్వినియోగవరచి, జన్మహర్షకము వేసికొనవలెనని
సంకల్పించుకొనినారు. భగవద్దత్తమగు వాక్కును భగవద్విషయమున
ప్రవర్తించజేసినారు. బోతన భాగవతమునకుండు వలె వీరు కూడ ప్రారం
భమున శ్రీరామునే ముత్యించుచూ గ్రంథమును ఆరంభించినారు. శబ్ద
సాష్టవము అర్థవైకల్యము వీరి పద్యములలో స్పష్టముగ గోచరించు
చుండును,

రామాయణము అనునదిండుట చాలా సులభమనిపించును. కాని
చాలా శ్వేము. శబ్దములు లలితములై, సులభముగ నుండును. గాని
భావములు గంభీరములై లోకు అందకుండ ఉండును, అది శేషము
శ్రీరామ, హనుమత్ కవాక్షపాత్రులకే వశపడును, అట్టి మహామహావృణ
కవితలయి ధ్రీ పంతుల చినబోగరావుగారు, కనుకనే వాతవేత లలిత
సుందరముగ శ్రీరామచంద్ర ప్రభువులవారు శ్రీరామాయణమును అను
వదించజేసినారు,

శ్రీచినబోగరావుగారు ఏవ్రయోజనమును కాంక్షింపక, శ్రీభద్రాద్రి
రామునకు అంకితముగ ఈ రామాయణ పారిజాతమును రచించినారు.
అట్టి శ్రీరామచంద్రులవారి కవాక్షమే ఈ గ్రంథమును ప్రకాశింపజేయు
చున్నది, అంధ్రపాకలోకమంతయు దీనిని చదివి, తరించునట్లు, సీతా
రామచంద్ర ప్రభువు అనుగ్రహింపవలెనని ప్రార్థించుచున్నాడను,

దాతనామా పంచత్వర శ్రీమాన్ శ్రీభాష్యం అప్పలాచార్యస్వామి
ప్రార్థనా లహరీ విదియ
జయవారము,

రామాయణ మహాకాండ, రామాయణార్థశము, శ్రీరామాయణ దుష్ట
 నిండువృత్తి, రామచరితామృత సాగరమని రామాయణాన్ని, పాల్వీన కవి
 పుంగవులు భక్తితో అభివర్ణించారు. అయితే రామాయణ విష వృక్షం
 లాంటి విశేషరచనలు అయిఉండేవి భారతీయసాహిత్యవిశ్వావళివారాని
 కలుషితంవేళాయి తంతుంలో అతిక్షవాయువులు వీస్తున్నా అకాణ
 ప్యాల్ని కదిగివేసి సాంస్కృతిక పరిమళాలను విదజల్లే రచన చేసి
 "శ్రీరామాయణ పారిజాతంలో పొరకుట అంతరంగాల్ని భక్తి సుగంధ
 ధరతో నింపారు. "సహజభావ" "రామభక్తి" ప్రవేశాలు, పుణ్యమూర్తులు
 అగు శ్రీ పంతుల చివజోగరాయలుగారు,

వీరు యథావాల్మీకంగా వాల్మీకి అడుగుజాడల్లో నడుస్తూ, వాల్మీకి
 కవితా మాధుర్యపులందాని చిందినోకుండా తెలుగు పద్య ఈశుమాల్లో
 తెలుగు పాఠకలోకానికి అందించారు. కాము తరించడంతో పాటు, తమ
 జాతి తరించడానికి చక్కని కవితా పుష్పాలను పమకూర్చారు.

వీరి రచనలో సీనపద్మరచన ప్రత్యేకంగా చెప్పవలసి ఉంది.
 మూలంలోని నాలుగైదు క్లీకం భావాన్ని ఒక సీనపద్మంలో రమ్యంగా
 కూర్చడం శ్రీసాధుడు అందించిన విద్య, ఒకతత్తువును, వర్ణించడానికో,
 ఒక ప్రత్యేకమయిన నన్నివేళాన్ని చిత్రించడానికో ఈసీన పద్యాన్ని
 ఎన్నుకోవడం నేర్పులైతే కవులు చేసే పని. ఆ నేర్పు పుష్కలంగా
 ఉన్న కవితే అది ఆ, శ్రీపంతుల చివజోగరాయలుగారు.

శ్రీపంతుల జోగరాయకవిగారు ప్రాచీన వోద్యానకాళి, రామాయణ
 పారిజాతమని, రామాయణాన్ని పారిజాతంగా ప్రకీర్తించారు. నడులు,
 గిడులు ఉన్న ఒకకాలం. రామాయణం స్థిరంగా ఉంటుందని వాల్మీకి
 మాట. రామాయణం స్థిరంగా ఉండటమే కాదు. రామాయణ రచన
 అవిచ్ఛిన్నంగా పొగుతూ ఉంటుందనడానికి శ్రీపంతులజారి "రామాయణ
 పారిజాతం" ఒక ఉదాహరణ అని చెప్పక అవ్వదు.

అదార్య శ్రీమతి కె. మలయవాసెని

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం

ఈ గ్రంథకర్త క్రిపంతుల చినభోగరావుగారిని ముఖమున నేను కలువలేకపోయినను. అతని కూమారుడు శుభరగాయకుడు, నాకు. వరమ అప్పుడు, పోతని సుందరగానమధ గ్రంథకర్త అగు చిరంజీవి సి, యల్. నారాయణరావు శ్రీరామాయణ పారిజాతమునిచ్చి అశాంతము చదివే తాగ్యమును కలిగించినాడు.

వర్తమాన కాలమున ఇట్టి మహాకవ్యరచన గావించుట. అందువలన ఎ గురువువద్ద పొందిత్యము అంతగా నేర్చుకొనుటకు అవకాశము లేకపోయి నప్పటికితేవంము ఆ శ్రీరామచంద్రుని అనుగ్రహమువలన రాసినదిగా నే నేనూ వాచించుచున్నాడను, అందువలననే గాబోయినా మిక్కిలి అప్రీతికూడని రాంభట్ల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారు క్రిపంతుల చినభోగరావు గారని వహ్యాపొందిత్య దురీణుడగు ఐమ్మెర పోతనామాత్యునితో నరి పోల్చినారు. అది ఎంతయో నమ్మచితం. ఈ శ్రీరామాయణ పారి జాతము, కవిపండిత హృదయాలలో పారిజాత పరిమళములు వెదజల్లు ననుటలో నందేహము లేదు.

అదికవి రచనయందలి ముఖ్యములైన కథాంశములనుగాని, వర్ణనలుగాని, ఉపమానాదులనుగాని గ్రంథకర్త ఇందు లేకమైనను విడువ లేదు. కావున కవికోకిల వార్మికి రచన యందలి సొందర్యమంతయు ఇందు కాననగును. తండ్రిగారి చివరికోరిక మేరకు వారి కుమారులు కుమార్తెలు, అలుకు, మనుమలు, మనుమరాదు ఈ పారిజాతమును ముద్రించి వారి ఋణమును దీర్చుకొని, వారి జీవితములకు కూడా ఒక వరమావధిని ఒనగూర్చుకొనినారు. ఇట్టివారి కుటుంబమును ఆ శ్రీరామ చంద్రుడు ఎల్లవేళల రక్షించుగాక.

కళావంశపూర్వ వర్ణ గణపతిశాస్త్రి

అభినందనలు

మా తండ్రిగారి చివరి కోరిక తమ రచించి, శ్రీ భద్రాద్రి రామ చండ్రులవారి పాదపద్మములకు అంకితము గావించిన శ్రీ రామాయణ పాఠికాతమను వ్రాసినదమును ముద్రించి, శ్రీ రాముని పాదాల చెంత వేర్పమన్నాడు. కుటుంబ భారం వల్ల ముద్రాదాభారం వల్ల ఆ కార్యం వెంటనే వేయలేకపోయాను దానికి క్షంతవ్యుద్ధి. కాని కిరిగి మా తండ్రిగారి ప్రేరణతో, ఆ అంజనేయస్వామివారి దీవెనలతో కొంతగా మందర కాండను ముద్రించి, అటు ఏమ్మట అరణ్య, కిష్కింధ, యుద్ధకాండములు (రెండు వంపులములు) ముద్రించగలిగినాను.

ఈ గ్రంథమునకు భూరి విరాళాలు అందజేసిన చాతలకు శత నమస్కర వందనములు. ఆ మహనీయుల పేర్లు ప్రతి కాండమునందు పొందుపరచినాను. అదేవిధంగా కోరిన వెంటనే వారివారి అమూల్యమైన అభిప్రాయములను వ్రాసి యిచ్చిన శ్రీమాన్, శ్రీ కావ్యం అప్పలాచార్య స్వామివారికి, శ్రీ అప్పల దోమేశ్వర శర్మగారికి, శ్రీ దివాకర్ల రామ మూర్తిగారికి, శ్రీ వేదుల సుబ్బన్నాచార్యగారికి, శ్రీమతి మలయనాసిని గారికి, శ్రీ మండికోట బ్రహ్మశిగారికి నా వందన శతాలు.

అరణ్య, కిష్కింధ, మందర, యుద్ధకాండములు అందముగా ముద్రించి అనుకున్న నమయమునకు అందజేసిన శ్రీ లలితా ఆరు ఏంజింబర్స్ అధినేత కుమారి వల్ల విదులగారికి, శ్రీ కోపలై రామ్మూర్తి గారికి, శర్వాధి ఏంజింబర్స్ అధినేత శ్రీ M. R. L. రావుగారికి నా శత నమస్కరాలు.

యుద్ధ కాండమునకు 20, 000/- రూపాయలు విదుదల జేసిన తిరుమల, తిరుపతి దేవస్థానం వారికి, 15, 000/- రూపాయలు అందజేసిన తన పేరు కూడా వేయదానికి అంగీకరించని ఒక మహదాతకు నా శతస్సు వంచి పాదాభివందన జేస్తున్నాను.

యుద్ధకాండ ముఖచిత్రం ముద్రించి నకలంలో అందజేసిన శ్రీ పురాణవంశా రాధాకృష్ణమూర్తి (రాజమండ్రి) గారికి నా ధన్యవాదాలు. వీరే కాకుండా శ్రీ రామాయణ పాఠికాత మహాయజ్ఞంలో పాల్గొన్న ప్రతి భక్తునికి ఆ హనుమత్ నమేక శ్రీ సీతారామచంద్రస్వామి వారి దివ్యాశీర్షలు అందించాలని మనసా, వాదా, శర్మచా కోరుకుంటున్నాను.

శృరీయ కుమారుడు

పంచరత్నమాల

మ॥ వెలసెన్ పంతులచారి పంశమున బావింపన్ చివజోగరా
విలలో శ్రీరఘురామచంద్రుని నదతక్త్యవేళ చిత్తుండునై
కలమున్ వట్టి యువకొమ్మించెను మహాకవ్యంబు రామాంకమున్
తెలుగున్ వాగ్దాసను పారిజాతమును దీదీప్యంబుగా కాండఱన్.

చ॥ నహజ కవిత్వగుండవయి నద్గుణవర్తివియై చెలంగుమన్
అహమున నర్వనంవదలు వీడి ననాతన ధర్మవర్తివై
అహరము రామనామమును పొయిగ వర్జి కథావిశేషముల్
మహిమలు తల్పుచుండి రఘురామ చరిత్రను పూర్తిచేసితి,

ప॥ తెలిగించినాడవు తేటతెల్లముగాను
రామాయణ మహాగ్రంథమొకటి
నిర్వహించితివయ్య నిర్వచనంబుగా
పారిజాతమునుచు - వరగుచుండు
ఐమ్మెర పోతన - కమ్మనైతిలో
నహజ కవిత్వంబు - నర్పినాపు
పుత్రులమై మేము పూజించి శ్రద్ధతో
మానవాళి నీదు మహిమదెల్పు.

గీ॥ కావ్యముద్రణ తారంబు - కలుగజేసి
అంతరించితివయ్య మా - చెంతలేక
కాల్గకదిగెదె కన్నీటి - కల్యణోన
కాచిరక్షింబు మోతండ్రి - కన్నతండ్రి;

ఉ: బాధ్యక గల్గి కావ్యబుణభారము మాత్రమే దీర్చినాము సా
మర్థ్యము జూపి, తండ్రిబుణమన్నది తీర్చురమన్న దైవ సా
న్నిత్యము చేరిపోయితివి నిత్యము క్రతుజలాల తోడనే
వత్సము వందుమాత్రమిట పాద్యమొవంగగ నేర్పినామిట్టలే

గీ: నిదుమూర్తికి పూజలు నిత్యముగను
నిదుపాదములకు పూజ నిరతముగను
తేయుచున్నాము దీవన లీయవయ్య
చూడు కృపతోడ వంతుల - తోగరాయ

చతుర్థ కుమారుడు : పంతుల శ్రీరామారావు
బుచ్చిరాజుపాలెం, వికాఖపట్నం

అదిలో నాన్న గారు రామాయణమును ముద్రించుటకు చేసిన ప్రయత్నము.

శ్రీరామాయణ పారిశాతకృతి ను శ్రీయుక్తిమై ముద్రాదా
తారంబున్ వహించి ద్రవ్యమును సంప్రాప్తంబు గావించు తి
ప్తారో దార మనీషులన్ నుజన రక్షదత్తు దై వద్ది యా
శ్రీరాముండు చిరాయుజ్వల కళ శ్రీయుక్తులం జేయుచున్.

వరమాత్మ వ్యరూపుడయిన శ్రీరాముని తరిత్రము తగవద్దాల్కిరి
విరచిత శ్రీమద్రామాయణమును మూలముగా తేసికొని రామాయణ పారి
శాతమను పేరిట (నిర్వృతనాంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము) నువూరు 12000
పద్యముల పరిమితిగల గ్రంథమును వ్యాసించి. ఇది వర్వజన గ్రాహ్యము.
నులకలై తి. వయోవృద్ధుడవగుటను, ఆర్థికస్తోమక లేమిని గ్రంథ
ముద్రాణకు బంధు మిక్కిలి ఆర్థిక వసాయము కోరవలసివచ్చినది.
మొత్తము గ్రంథమువకు తగు ద్రవ్య వసాయము లభించుట కష్టమని
యెంచి వ్రాసినదమున బాలకాండ, అయోధ్యాకాండ సంపుడించి 500
పేజీలు గల దానిని 500 ప్రతులు ముద్రింపించి వాటిని విక్రయించి
తన్నూలముగ లబ్ధమయిన ద్రవ్యముతో మరి రెండు కాండములు తత్ప్ర
కారముగ మూడు అంచెలలో గ్రంథము సాంతముగ ముద్రితమగు నను
వంకల్పముతో వర్వజనులను స్వేచ్ఛావ్రకారముగా ద్రవ్య వసాయము
చేయకొరుచున్నాను.

శ్రీ రామాయ సమః

ఇట్లు సుజన విధేయుడు

పంతుల చినజోగారావు

రిలైడ్ల పేషను మాఘర్

బుచ్చిరాజుపాలెం, విశాఖతల్లు ౦-550 008

కృతికర్త

౧ పంతుల చినబోగారావు ధర్మపత్ని సుభద్రమ్మ

చ। దొనగులుగల్గు నా కవిత దోనమటంచును నెంచదోక నా
రసవను లక్తి భావము విరాజిల వద్య విశేష చాతురిన్
డకరథ రాజపుత్ర కడుదా కలితా కవిత్వక్తి బల్కెదన్
వికడముజేయువాడను కవీశబుధాశి నంజరించుచున్.

క। భారంబుంచితి రామభద్రువయి నేర్వంజాలకున్నట్టి నా
శీరుల్ తెన్నులుగాంచి నత్కవిబుధాధిక్యుల్ క్షమింపంగ కై
వారంబుల్ మఱియింతు పుణ్యకథయై వర్ణిలు ముక్తివ్రద
శ్రీరామాయణ పారిజాతకృతి నే సేవారతిం జేసెదన్.

కృతభర్త

విషయ సూచిక

	పేజీ
1 రావణుడు కుంభకర్ణునిపై కోపించుట	219
2 కుంభకర్ణుడు రావణుని నూరదించుట	220
3 మహాదరుడు కుంభకర్ణుడు మతము దూషించుట	222
4 మహాదరుడు సీతావళికరణోపాయము దెలుపుట	224
5 కుంభకర్ణుడు మహాదరుని దూరుట	225
6 రావణుడు కుంభకర్ణుని ప్రకంపించుట	226
7 రావణుడు కుంభకర్ణుని వలంకరించుట	227
8 కుంభకర్ణుడు యుద్ధధూమికి దోషుట	229
9 వానరసేన కుంభకర్ణునితో దోరి పాడుట	231
10 అంగదుడు వానరసేనల మరల్చి చైత్రము తెప్పట	232
11 హనుమంతుడు కుంభకర్ణుతో దోరి మూర్ఖులుట	233
12 నీలి ఋషభ, కరళ, గవాక్ష, గంధమాదనులు కుంభకర్ణుని చేతిలో మూర్ఖులుట	238
13 ముగ్ధుడు కుంభకర్ణునిచే మూర్ఖులుట	238
14 శ్రీరాముడు కుంభకర్ణునితో యుద్ధము జేయుట	241
15 రాముడు కుంభకర్ణుని వధించుట	243
16 రావణుడు కుంభకర్ణుని మృతిపిల్చి దూషించుట	247
17 రావణుడు, శిశిర, వరాంతక, దేవాంతక, అశికాయ, మహాదర, మహాపాక్షుల యుద్ధమున కంపుట	252
18 వానర రాక్షసుల యుద్ధము	253
19 వరాంతకుడు వానర సైన్యములను వధించుట	259
20 అంగదుడు వరాంతకుని వధించుట	260
21 అంగదుడు దేవాంతక, మహాదరులతో దోరుట	261
22 నీలుడు, హనుమంతుడు అంగదునికి తోడు వచ్చుట	262
23 హనుమంతుడు దేవాంతకుని జంపుట	263

- 24 నిలుతు క్షుణ్ణోదరుని జంపుట
- 25 హనుమంతుడు త్రిశిరుని జంపుట
- 26 ఋషభుడు కుహపాద్ముని జంపుట
- 27 అతిశయిండు యుద్ధమున శిగుట
- 28 విభీషణుడు రామున కతిశయిని గూర్చి దెలుపుట
- 29 అతిశయిండు వానర సేనను జంపుట
- 30 లక్ష్మణు డతిశయినితో యుద్ధముజేసి వానిని జంపుట
- 31 అతిశయిండుల మృతివిని రావణుడు దుఃఖించుట
- 32 రావణుడు లంకకు శాపు పెట్టుట
- 33 రావణుని ఇంద్రశిక్తు పేదదీర్చుట
- 34 ఇంద్రశిక్తు యుద్ధమునకు వెడలుట
- 35 ఇంద్రశిక్తు మాయాయుద్ధము జేయుట
- 36 రాముడు శాము బొహ్మశ్రమును మన్నించవలెనని లక్ష్మణునితో దెలుపుట
- 37 విభీషణుడు వానరవీరులకు ధైర్యము చెప్పుట
- 38 జాంబవంతుడు అంజనేయుని కుశలములడుగుట
- 39 జాంబవంతుడు అంజనేయునితో సంతోషకరణి దెమ్మనుట
- 40 హనుమంతుడు సంతోషింపదెచ్చుట
- 41 రామలక్ష్మణులు నర్వవానర సహితంబుగ విశత్యులగుట
- 42 కుగ్రీవుడు లంకను ముట్టడించ వానర సైన్యమును పురిగొల్పుట
- 43 రావణుడు కుంభ నికుంఠుల యుద్ధమునకు జంపుట
- 44 అంగదుడు కంపసుని వధించుట
- 45 అంగదుడు ప్రజంఘుని జంపుట
- 46 మైంద ద్వివిదులు యూపాక్ష కోడికాత్తుల జంపుట
- 47 మైంద, ద్వివిద, అంగదులు కుంఠునినే మూర్చిల్లుట
- 48 కుగ్రీవుడు కుంఠుని జంపుట
- 49 హనుమంతుడు నికుంఠుని జంపుట
- 50 రావణుడు మకరాత్తుని యుద్ధమునకు జంపుట

51	మకరాక్షుడు రాముని తెరవ్వరించుట	412
52	రాముడు మకరాక్షుని వధించుట	413
53	రావణుడు ఇంద్రాక్షితును యుద్ధమునకు పంపుట	415
54	ఇంద్రాక్షితు మాయాయుద్ధము జేయుట	418
55	హనుమంతుడు ఇంద్రాక్షితుతో పోరుట	422
56	ఇంద్రాక్షితు మాయాపీఠము పండించుట	424
57	హనుమంతుడు రాముని వద్దకు పోవుట	427
58	లక్ష్మణుడు రామునకు ధర్మపథము అవర్తమని జెప్పుట	429
59	ఇంద్రాక్షితు హోమము జేయుట విలీషణుడు రామునకు దెలుపుట	433
60	రాముడు ఇంద్రాక్షితుని వధింప లక్ష్మణుని నియోగించుట	436
61	నికుంభియందు వానర రాక్షసుల యుద్ధము	438
62	ఇంద్రాక్షితు హనుమంతునితో పోరుట	440
63	ఇంద్రాక్షితు విలీషణుని నిండుంచుట	443
64	విలీషణుడు ఇంద్రాక్షితుకు ప్రత్యుపకారమిచ్చుట	444
65	లక్ష్మణుడు ఇంద్రాక్షితుల వరపుర దూషణ	446
66	లక్ష్మణుడు ఇంద్రాక్షితుల యుద్ధము	448
67	లక్ష్మణుడు ఇంద్రాక్షితును వధించుట	452
68	రావణుడు ఇంద్రాక్షితు వధ విని దుఃఖించుట	458
69	రావణుడు పీఠము వధింపబోవుట	473
70	రావణుని మూలబలములు యుద్ధమునకు వెడలుట	477
71	రాముడు మూలబలములను సంహరించుట	479
72	లంకలో రాక్షస పసిలల పిల్లలము	482
73	రావణుడు తన పరాక్రమము దెల్పుట	487
74	రావణుడు యుద్ధమునకు వెడలుట	489
75	మగ్గివుడు విరూపాక్షుని వధించుట	492
76	మగ్గివుడు మహోదరుని వధించుట	496
77	అంగదుడు మత్తుని వధించుట	498

- 78 రామరావణ యుద్ధము
 79 రావణుడు పరాజితుడై లంకకు బోవుట
 80 ముషేణుడు రాముని సేదదీర్చుట
 81 హనుమంతుడు నంతేవని గొనితెచ్చుట
 82 లక్ష్మణుడు రాముని యుద్ధమునకు పోవుహించుట
 83 రామ రావణుల కడవడిదోజ యుద్ధము
 84 రాముడు రావణుని శూలము తగ్గుము జేయుట
 85 రాముడు రావణుని నిందించుట
 86 రావణుని రథమును సారథి మరలించుట
 87 అగస్త్య మహాముని రామన కాదిత్య వృద్ధయ
 ముసదేశించుట
 88 సారథి రావణుని రథంబు యుద్ధభూమికి మరల్చుట
 89 రావణునకు దుర్బిషిత్తములు దోచుట
 90 రాముడు రావణు ధ్వజమును ఖండించుట
 91 రాముడు రావణునిపై బ్రహ్మాస్త్రము
 వ్రాయొగించి సంహరించుట
 92 విభీషణుడు రావణుని కశేటరమును జూచి
 దూరించుట
 93 రాముడు విభీషణుని జూచి ఓచార్చుట
 94 రావణకాంతలు రావణుని జూచి దూరించుట
 95 మందోదరి విలాసము
 96 విభీషణుడు రావణున కంశ్మక్తియులు జేయుట
 97 విభీషణుని పట్టాభిషేకము
 98 హనుమంతుడు సేతకు రావణముము దెలుపుట
 99 హనుమంతుడు రాక్షసస్త్రీల జంపెరననుట
 100 సేత రాముని జూడగోరుట
 101 రాముడు సేతను తెమ్మని విభీషణునకు దెలుపుట
 102 విభీషణుడు జానకి రాక రామునకు దెలుపుట
 103 శ్రీరాముని చెంతకు సీతాదేవి వచ్చుట

104	రాముడు తన విజయము సేకకు చెలుపుట	572
105	రామునికి సేక ప్రత్యక్షమయ్యుట	578
106	సీతాదేవి అగ్నిప్రవేశము జేయుట	577
107	శ్రీరామునకు బ్రహ్మాండపురుషుని దేవతలు ప్రత్యక్షమగుట	580
108	బ్రహ్మ శ్రీరాముని స్తుతియించుట (శ్రీరామ దండకము)	581
109	సేకను రాముడు పరిగ్రహించుట	584
110	దశరథుడు సీతారామ లక్ష్మణుల జూచుట	585
111	దశరథుడు లక్ష్మణుని సంబోధించుట	586
112	దశరథుడు సీత నోచుకొనుట	588
113	ఇంద్రుడు మృతిచెందినవారిల పునర్జీవితుల జేయుట	589
114	విభీషణుడు శ్రీరాముని సంస్కారాదులకై ప్రార్థించుట	591
115	విభీషణుడు వానరవీరులను సత్కరించుట	593
116	శ్రీరాముడు పుష్పక విమానముపై సుగ్రీవ, విభీషణులను తోడ్కొని బోవుట	595
117	రాముడు భరద్వాజాశ్రమమున దిగుట	601
118	శ్రీరాముడు భరతు జూడ హనుమంతుని బంపుట	604
119	హనుమంతుడు భరతుని దర్శించుట	606
120	హనుమంతుడు భరతునకు రామ వనవాస వృత్తాంతంబెరింగించుట	608
121	భరతు దయోధ్యాపురము నలంకరించజేయుట	612
122	శ్రీరామ భరత నమాగమము	616
123	భరతుడు రాజ్యమును శ్రీరామున కప్పించుట	618
124	రాముడు అయోధ్యను ప్రవేశించుట	621
125	శ్రీరామ సద్బాధిషేకము	625
126	సీతాదేవి హనుమంతుని బహుకరించుట	627

వలక్పతి

కాండాంత పద్యములు

గద్య

సర్వం శ్రీరామార్పణమస్తు

శ్రీరస్తు

సీతాంజ్ఞాన భరత శత్రుఘ్న హనుమత్పూజేతి శ్రీరామ చంద్ర
పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ రామాయణ పారిజాతము

(విరచనాంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము)

యుద్ధ కాండము

(రెండవ భాగము)

—: రావణుడు కుంభకర్ణునిపై కోపించుట :—

అది కుంభకర్ణుడాదిన

వినుతవాక్యములకు దమజపితుడు మనమునం

దున క్రుధమానుడు నమజన

కరియెను ఉవదుస్థితితిని వనుకూలముగన్.

1876

కరుణామయుడయి శిష్యుని

పరమగురుడు బోధజేయు వంగిని నాకుం

గరపెదవు నీతిమా క్షులు

వరయంగా వాక్యమగులుగా నీవేళన్.

1887

తెలిసియెు లేక నేమిదిని తెల్పి నీలేకయెు మున్నుతప్పులన్

వనినీతి నిండజేసిన విషాదము బోవునె యుక్తకార్యమున్

దెలుపుము కార్యసాధనము తీరుగతించిన దాని కార్యులున్

కలతను వెందబోరెపుడు కాంమెరింగి వచింపు మెంతయున్. 1888

మలకర్ణ నీవు విశ్రామవరుం దవుదీని

శక్తివాపై నీకు ఐరగివేలి

యీ కార్యజాతంబు నీకార్యమంచును

నింపుగా మదిని మాహింతువేలి

మత్స్యత దోషవంశవమైవ దుస్థితి
విక్రమంబున దోహివేయుచు
యావదలందు సాహాయంబు జేసెడి
యట్టి బాంధవుడ బీషగుడువని

గీ పంగరఘునందు శత్రు వంక్షయమొనర్చి
వాకుగల చింతమాన్చి యస్తోజయము
గూర్చుమెంతయు పమయంబు గూడవచ్చె
భూరిబలసాద్ర హేరదర్వార తీర.

165

—: కుంభకర్ణుడు రావణ నూరడించుట :-

కీ అని పంక్షోలించుచు నా
దనుజ విభుడు పల్కినట్టి దాడుగతులన్
విని కుంభకర్ణుడు రావణు
వినయంబుగ సేదదేర్చి వినిపించెబిలుల్.

166

చీ దనుజకులాధి నాథ వినుతంబగు పత్వమువిక్రమంబునన్
మన బలవంపదల్ గణగణ తార్యపితారణ చింతయేల నీ
మనమునగల్గి ఛీకనిక మానుము మానవనాథ పుత్రులన్
రణమున పంహరించెద పరాక్రమ ముఖనిలంగ శీఘ్రమై.

చీ పలికితి రాజునిలిని వృషాలకధర్మము బూని లోకపై
కలిగిన తక్కితావమున గాంచిన బాంధవ బంధమేర్పడన్ ;
దలపన నీ మనోగతిని దండవజేయక శత్రువీరులన్
నిలుతున నీదువన్నిధిని నీవిక చింతనువీడుమగ్ధా.

167

చీ చిరుకదనంబు నుండి నను జేరగదీసి విశేషమైన యా
దరణము జూపియుండుట తదర్థముగాగను వంగరంబునన్
వరవరులన్ వధించియు వరాటలదోలి వృషాలకధర్మముల్
నరికియు నీవు నీకయు..గవంగమ జూపెడు నిశ్చయంబుగన్

168

యుద్ధ కాండము

మనకర, మద్భుజశ్రీని
 దివనాథ తనూజా పమరదీపని వేదే
 రణరంగమందు జంపియు
 దనుజాతును నీకు వీరి దద్దయు గూర్తున్. 1874

దనుజులు మత్తులులు నే
 మను నుండగ చింతగంగి నొవ్వగనేలా
 దనుజాధిప భయమున్వీడి
 మును నుండివ రీతి మోదమున నలరుమికన్. 1875

ఏనుఁగుకుండలై న ధరణీకుడు జంపును నిన్నుగాని నే
 ప్రాణముతోడ నుండుటను రాముడు నీకునాశించుకేలియున్
 హని నొనర్పకాలకు నహయమిశేరి రణంబుజేయగా
 వేనొకరుండ వోవ రజనీవరశేఖర యాజ్ఞనియవే. 1878

అనిమిష లోకవాళుడు కృతాంత వేదాగతి వహ్నిరుద్రులున్
 ధనద పముదుగిర్దవడి తాకగ వచ్చిన రాములక్ష్మణున్
 రణమున మగ్గమూర్తివయి గగ్గిక్కినదుగింది జయించుగాన నీ
 మనమున చింతబాయు మనుమానము బొందకు రాక్షసాధిపా. 1877

గిరివంశాశ శరీరదారిణయు శక్తింజూపుచున్ హస్తమం
 దురు తూలంబును దాల్చి పంగరముతోద్యోగుండలై గోవ వా
 దరి చెవ్వాడును నిర్విగ్గణునొక చంద్రాగ్నిర్ దిగ్వికాదులున్
 పరువెత్తున్ నమగాంచినంతట జగత్ప్రభాత దీరోత్తమా. 1878

పరిమ గదాని తూలములు వర్ధిలపాశ శరాదివర్గముల్
 అరయగ నాటవ్యర్థమగు నద్భుతశక్తి యొకంబుకై న వా
 కరతల తాదనంబులను కాలునితంగి వధించు శక్తులన్
 మరలకై నీ నీచుదిని జాడకు మించుత తందియంబులన్. 1879

- అ: నేనీట పీఠమండ రజనీవరశేఖర చింతయేలవన్
మానుగ వంగరవల్లికి వంపుము శత్రు విదారణండపై
దానవలోకమెల్లరకు దవ్యతగూర్చెడు వమ్ముమింత తెం
దానను సంశయించకుము ధైర్యము ఖానుము రాక్షసేశ్వరా. 16
- చ: రజతలమందు నేడు రఘురాముని లక్ష్మణు మార్యమానునిన్
ననిలతనూజ నీలు నలువంగదు జాంబవదాది ముఖ్యులన్
పనిగొని సంహరించి యిటువత్తును భూరి జయంబుగాంచి యో
యనుజ విదారమేటికి మహాత్ములు ధీరులు చింతనొందునీ. 17
- చ: అనిమిషనాథ వహ్నిధవదాది దిగీశుల పారదోలదన్
భీషణశి తారకాధరజీవల్లి గూర్చెద వార్జితల్లెదన్
మవకులై లరాజి పొడిగా నొనరింతు దిశాగజంబులన్
విసుతముగాగ గొల్లెదను బీటలుగాగ తడియశీర్షముల్. 18
- మ: చిరకాలంబున మండి ను ప్తిగొనుచున్ జీవించుచున్నట్టి నా
తెరగుంజూచి పమ వ్రభూతతతి భీతింబర్య నీదాజిలో
నరపాలాత్మజులన్ శపివ్రజములన్ వంతంబు నొందించెదన్
స్థిరచిత్తంబున ధైర్యముగొనుము కిందిదీప్తి లేకుండగన్. 19
- చ: వరవతివందసుల్ రజమునందున గూలివ వారియాశలన్
ధరజీజ వీడియున్ తవకుదానుగ వచ్చివరించు నిమ్ను నో
నురవతిపైరి నీమవను క్షోభముగాంచక విజృంభండపై
కరమును వర్వకృత్యములు గాంచుము మున్నటిరీతి సెంతయు

-: మహోదరుడు కుంభకర్ణమతము దూషించుట :-

- క: అని వలుకు కుంభకర్ణుని
మన వాక్యములాంకించి కడురయముత నా
తని దూషించగ నెంచుచు
వనియి మహోదరుడు రాక్షసాధిపుతోడన్.

వరవతి రాజనీతియును నందితదేశము కాంచనముల్
పరనిజకారతమ్యముల తాతినెరింగిన రావణాదిపున్
కరమును జల్పజేసి యిటు గాథ తరోక్తులబల్కినెలోకో
యరయగ బాలరావమున నాడగగూడున రాక్షసోత్తమా. 1686

ధరలోనం బురుషాధముల్ జరుపు నందర్పంబుగా కార్యముల్
మరనైరివ్రతు జేయుమంచు దెలువన్ కూరత్వధర్మంబె యీ
వరమహిష్టాదు లోకదిగ్విజయ పంఠావ్యండు నేరిరికా
పురుషుల్ చేసెడికార్యముల్ పలుపు నీపూహంపు రైత్యోత్తమా. 1687

ధర్మమధర్మముంగనక కామరసాక్షిని సేతదెచ్చు నా
కర్మవలంబె యీగతిని కరియబెట్టె నటంచు బల్కి తీ
మర్మము నీవెరుంగవు నుమా భువియందున నిట్టి వాక్యముల్
పేర్చిని బల్కుగాని గనువింపవు నెందు నిదర్శనంబుగన్. 1688

ని సుతవలంబు కర్మముల నెందును గానము పావకర్మ నం
చయముల జేయువారు సుఖవంగతి గాంచుట పుణ్యకర్మముల్
నయముగ నాచరించెడి జనాశక్తి దుఃఖము గల్గు చుండుయున్
నయనములం గమంగనమె వ్యాయమె బల్కుగ దానవోత్తమా.

వలనియమంబు నెంచుగనవచ్చునె కృత్యములందు గాన నీ
యలఘుదు దానవాదిపుదు నాత్మగతంబగు కామితార్థియై
యలికలవేడి సేత జనకాత్మక దెచ్చెను మేము దానికిం
దలవము దుష్కృతంబునుచు దానవ ధర్మముగాగ నెంచుచున్. 1689

మరియును యుద్ధభూమి కనుమానమొకించుకలేక యేకతన్
వరిగెదనంచు బల్కితిని యక్కట నీకదియు త్తమావాకో
కరము వసాధ్యమౌను నదికంబుగ గీడుసుగల్లు గావునన్
వరయము యుక్తకార్యగతి నందితరీతి దలంచి నెమ్మదిన్. 1691

శా: మానవనాథుడాకి యభిమానము రోషముగల్గు వా ఁన
స్థాన వివాసులెల్ల మును దద్దయు అద్భిరి రామునే జగ
త్ప్రతి నరాయణుండతడు దానవలోకము జంపనెంచి తీ
వ్రావల సాయశాశి రణరంగముజండున బర్వజేసెదిన. 166

చా: విను ముటకర్త రాముడరివీర తయంకరు దగ్నికల్పాదున్
రణతలమందు శౌర్యుడయి మృత్యువు తంగిని గాఢవాడు వా
తనివరివోర నెవ్వడును రాఁజేలేడు నిశాలవర్ష గా
వున నొకరుంతచేగిన నేపూర్వవిపత్తు జనించుదప్పకన్. 167

మ: ధర హినార్థుడు ద్రవ, వంపవలచే దర్పించియున్నట్టి యా
యరిపై వైరము బూనునొక్కో యులు న్న క్కుగ్గశౌర్యుడను భ
వరుతో బోరుట న్వలృకార్యమగునె ప్పొంబులం దాకలన్
కరమున్ గల్గినవాడు పోరడు సుమి శార్కంబు నే దెల్పికన్. 168

శా: ప్పొక్క కుగాగనెంచి రమురాముని బోరగ నెంచినాడవే
వాకవిధుప్రభావుడు మనాస్త్రివిధుండు నుదగ్గకాన్కూ
వ్రోకపరాక్రముండు వరిసూదను రాక దటంచు నెంచకన్
నేకక బోరనేగెదవె హినదకల్ మదియిల్లు దప్పకన్. 169

-: మహాదరుడు సీతావళీకరదోపాయము దెలుపుట :-

క: అని కుంభకర్తు తోడను
ననుచు మహాదరుడు దనుజవాధుని గని యి
ట్లనిమొను రాక్షసనాథా
వినిపింతు మపాయముండు వివగలిగినదో. 170

సీ: వినుమమరేంద్ర యేనును కుంభకర్తుండు
మరియు విద్యుజ్జ్వల వరణుండు
సంహృదియు వితర్థసార బలోక్షముల్
పందాగ్నులంబుల వ్రాని నేడు

రామ నేధార్థంబు రణమొనరించంగ
 అనుచున్న వారని పరలజ్ఞము
 వివ పురంబువలన అనుపుము నేవుర
 మును రణంబునకేగి మనతరముగ

రాముతోటోరి యవలపురంబు జొచ్చి
 అనువులము రక్తముల బూసి ధరదీపితుల
 అంపివచ్చితిమిని నమస్కారములను
 నీకు జేసెద మత్తుల నీవు మాకు.

1687

మన్న నలజేసి రామలక్ష్మణులు సైన్య
 పహితులై యుద్ధభూమిని అర్చిరనుచు
 బాట బంపుము పురి నికాశరులు విదగ
 వ్యభలు వావార్త దిశలందు బహువిధముల.

1688

వనము నకేగి యా మరణవార్తను జానకితోడ దెల్పియున్
 మనకర రక్త భూషణ విశిష్ట శుభము కయంబులన్ నమ
 ర్పణము ను జేసి సాంత్వమగు వాక్యములన్ వశమైనరీతిగా
 నొనరిప బావగావలయు నొప్పుగ నీకపట ప్రవృత్తిచే.

1689

పతి గళయించుటన్ విని యుపాయము లేమిని మున్ను బామె యం
 చిలగలి పొట్టజీవితిము జేసినదౌటను వంచలత్వ నం
 గతి వగైతాజనంబులకు కారణమౌటను నీత నీ వశం
 గతమగు నెయుపాయమున కార్యములన్నియు దీరునంతయున్.

-: కుంభకర్ణుడు మహోదరుని దూరట :-

అవనిన కుంభకర్ణుడు కదా యిది యేమి యుపాయమౌను నే
 రణమె నెకేగి చెచ్చుజ బలంబున దుగ్గించెడు శక్తువీరులన్
 మనమన వైరతాపమును మానియు లీలిచింబి ప్లేర్పమై
 మునుమట కుంభకర్ణుడను మాతలు నెందుకు వ్యర్థమౌవో.

1701

చ॥ మనమకుల్లై నచారణ ప్రగల్భములాడడు రాజచెంత కా
 వినబడ బల్కువాక్యముల వీడకజేయును శూరులొట యీ
 చెనదీ మహోదరుండిపుడు చెప్పిన మాటలు విన్న పొని నం
 జనితమ నొట కద్యము విశాచరవర్జిత నమ్ముమెంతయున్.

చ॥ హితము పెరుంగజాలక మహివతి యెద్ది వదించు వాగరిన్
 నతతము వల్లెయందు నమసారణజేయు మహోదరాది దు
 వ్వతకుల మూలమిట్టుల విషాదము గాంచితీ వీవుగాదె దు
 ర్మకుల ప్రబోధవల్ విని యరాజక పద్ధతి గొడివెంతయున్.

క॥ వీరల మూలంబున న
 ర్వారిష్టము లిటులగలిగి బాంధవకోశ
 గారంబులు నవ్వంబయి
 తీరని కష్టంబువచ్చె తెలువ నిశీలా.

-: రావణుడు కుంభకర్ణుని వ్రకంశించుట :-

సీ॥ వినుము నహోదర మమడిమహోదరుడు
 రామబావానల ప్రాప్తినొంది
 బాధితాంగుండయి భయ మనమ్ముండయి
 యనిజేయ తొలక్లినియె గాక
 నీనముండగు వానినెందున గాంతకు
 బలమున హితమున బాంధవమున
 యాతురాసుల ప్రబోధనగు నర్థికాంబు
 నెఱచె నీవును వెరిగితివుడు

గీ॥ భువనబీతి కరుండవు బ్రోబ్బులుడవు
 కరువు: వార కత్తి విస్తారుడవును
 కదనరంగంబునకు వేగ గదలవలయు
 హెరనంగ్రామ దుర్వార కుంభకర్ణ.

కరమున భూమూని ప్రతిగంబులు భీతిల కాలుమాడ్కి వం
గరమున విద్యరాముడును వాతని తమ్ముడు అత్తయిండు నా
హరిపతి నిన్నుగాంచి కప్పై న్య యుతంబుగ భీతిలించి కా
లరవక యుందునీ మదిని వానితి శంకలు నీకృతంబునన్. 1708

దమకవిధుండు వాగతిని తమ్ముని గూర్చి ప్రకంఠవాక్యముల్
వివరింప బల్కి తర్కము లభించు జయంబని యించి కా పున
ర్జనితునిగా దలంచుడు శకంతుని భంగివెలింగి వత్తురిన్
దమకకుల ప్రవీరులును దద్దయు నంతనమంది రత్తురిన్. 1707

శాంచన భూషితం బశనికాశము కాశ్రవభీకరంబు ని
ర్వంచిత నీమమున్ మరుచిరంబు మహోజ్జ్వల సంప్రదీప్తమున్
వంచితయక్షశిన్నర దివోకనమున్ మరవాత వజ్రమున్
మించిన దీర్ఘభూలము నమెయ బలాధుడు కుంభకర్ణుడున్. 1708

కరమున దాల్చిపల్కి దశకంతుని గాంచుచు దైత్యనాథ యీ
శంకురగాదులున్ భటనిశాయము లేలను వాకు నొక్కడన్
నరివికరంబుబట్టి తనివారగ మింగెడు నొక్క పెట్టునన్
దరమున నాకు నద్దపడు దోర్బలుదెవ్వరు నీజగత్రయిన్. 1709

అనుజుడు బల్కువాక్యము దశావనదవ్వుడు నాడించి యి
ట్లనియెను వానరుల్ గరుబలాధులు ముగ్గులు గాన నీవు నీ
ర్పున మనవానవాదులను భూరిపరాక్రమ విక్రమాధులన్
గొనుచును నంగరక్రియకు నొప్పుగవేగుట యుక్తమిత్తురిన్. 1710

-: రావణుడు కుంభకర్ణు నలంకరించుట :-

మమ దశావనం దానన బుమిద్గి
శాంచన మూర్తిసంమతిక రత్న
భూలను ముతకర్ణ మహిత శంకంబున
గొరిగొనై చి కనశాంగదముల

సంగుళీయముల పోర్తి తరతరముల
 పూర్వకాలక విమృశిత భార
 పుష్పంబులను వారి పూసితగానింపి
 రత్నమండిత కుండలముల కల్గ

గీ॥ భాగముల మంచి వృత్తి తింఘాతకరము
 బలికి నంగక భూమికి పనిచే నిప్పుడు
 నర్వచానన వికరంబు నంటినిల్లె
 నంగర జయాలిలావ పిస్తాదులగుడు.

గీ॥ బహుభూషణంబుల తానెల్లయును పోర్తి
 లాగ్ని చందంబున నపుడుదోరె
 నమ్మతోత్పాదనం బగునేక మణులు
 గమ బద్ధమందర జ్వరరంబు
 తంగి వెలుంగుచు తర, విర్భుజమును
 యుద్ధోపకరణ విద్యుత్ప్రళంబు
 వై న కవచంబు దేహతాళముగ చాలె
 నత్తరి నడుచు సంద్యాభరణలిక

గీ॥ పర్యతంబును పోర్తి ప్రవర్ణమాన
 దేహదౌడు ప్రతిపెక్కను దీప్తిగాంచు
 వడ్డెనాభుని కిదిని తయిలకూల
 పొడి యయి కలుతంగిని గానబడియె.

చ॥ రాకుమిచిత్తమై పరగుధారధరంబును పోలి యత్తరిన్
 త్రాకను రావణుం గరములవృత్తి బద్ధియు కౌగిలించియున్
 నాకనికిం బ్రదక్షిణము బావరణంబును నేని తత్తరి నం
 తాతముగాగ వారి తరణంబుల మ్రొక్కి యునుల్ల గైకొనెన్.

:-: కుంభకర్ణుడు యుద్ధభూమికి బోవుట :-

ప్రళయమువేళ నంబుదము లంగిలి గర్భవతీయుడున్ మహా
బలవిధ వేగయుక్తుడయి పొదవిశుద్ధత భూతలంబు నం
చలనములొంద పొధగత వారులు అట్లు సుమాళిసేన లు
జ్వలముగరాల తూర్వములు పొగరరీని మోష జేయగన్. 1714

విలయవేళోద్భవ విపుల తీమాక గ
ర్భా నివాదోవమ స్వదనములు
నాకాకంగ కరాళి నాకర్షించు
దర్శిత మత్త మాతంగములును
ప్రళయ ధుంధూవల తులత మహావేగ
గతి బోలునట్టి తురగవ్రజంబు
భూధరంబులనై న ముద్గి మాతంబుల
బిందిగా జేయు సుద్ధంద భటులు

దారులంబుగ నంగర భేరిమోయ
ధరతిరజమంత భూవలంతరము బింద
వృద్ధివి వలియింప వతురంగ బలములపుడు
జనియి ములకర్ణులెంత విస్తరముగాగ.

1715

వసువెడ కుంభకర్ణుడు విశాదర యూధముజూచి పల్కి బో
దనుజవరేయ్యలార రణరారుడి నేడు మహావలంబు దా
ర్పున గడువిక్రమించి కరమున్ కలకంబులు దగ్గమైన నీ
రున వారియింతు నీ తరువరోన్నత వైశ్యము శిష్యముంచకన్. 1718

వరసతి నందనద్యయము నందున మద్భుతకృత్తి జూపి యే
బలివెడ కాలువీడినది వారలుబద్ధివ వానరాళియున్
మనముల భీతిగాంచి రణమూర్ఖమువీడియు పొరుగాది యా
యనిమిషవాళు లిక్కగొక వక్కల వానరులెంత వాళికన్. 1717

- 41 దనుజునిను నోకర్చుకలు
అనుచు అనగ దనుజునెన అత్తరి వినుచున్
అనియెను నిర్భయములయి
రఘుమితి గతులయెంతర త్యజులొప్పున్.
- 42 అత్తరినట దుర్బిమిత్తముల్ దొడనూని
రత్తవర్షములు హెరముగ గురిసె
వశవిపాఠంబులు వానహరె వసువ్ర
వర్షవర్షంబు వశ్యమదరె
కాశకంబులు మహాగ్రమ్మగ ములలెల్లగక్కె
కూలాగ్రమువ గ్రనర్థవాంఠొచ్చె
విహగంబు లపవవ్య పిరుక్షదీర్ఘైశ్చ
కాంతిహితము వాత్సల్యపు భోజె
- 43 తీక్షణాకంబు పిచె దైతేయునకును
వామనైకంబు జలియించె వతి వమాన
వామనుజుడరె వంత దుర్వారతంగి
రజముపర్వెను నిజ కరిరంబునందు.
- 44 అరణ్యనివర్షండు తనకత్తరి దొచ్చెడు దుర్బిమిత్తముల్
దారుజన్మ యుక్త మానవేంద్రంబున చింతమీ జేయబోక దు
ర్వానర్థక్షాంతి పాకగతివచ్చుదునై పురిగల్గు గోపుర
ధ్వారము లన్ కలమించుచును దాటుచునేగెను యుద్ధభూమికిన్.
- 45 పుర్ణమున దాని యాకంబు లోయి మహంబుధికుల్యమైన వా
వర లలముం గ్రతుంగొలి మనంబగు హెరనిజాదముక్కలన్
లరవ్రత తీర్థిత్తతిని పర్వతనన్నిత శ్రంతకర్తునిన్
వరలలహంబుని యొక శయ్యనుజిత్తి శంకరపు నితయునునై

కరిణింబుల్ హరిగౌరిపొద్దు గ్రుడ్డి మేఘానికముల్ యారి ని
మరవాళాపాతి అయ్యలంగి తల్లివల్ తోడినలించులు వా
డెట్లన్ పూర్వయంకెడున్ దముజరక్షదా రక్షసి
కృదు బ్రాహ్మంగని పారబాధై వేషణంబాదాతయబ్రాంతురై . 1722

పొమ్మబ్బాం తలాహంబుగతి కంఠత్రుక్తియన్ దేహమున్
తానంజీయును గర్భవల్ తలిసి నీర్లక్ష్యరలుగా క్రుంబన్
తానంబందు దృఢీకరించును కల్పాంతంబనందున్ యు
పొనీటుండగు కాతలంగి గతు నుగ్రాకై యుత్తరిన్ . 17.3

పశువువెంట వంటి వసు వ్యామృము తంగి నికావరుండు సా
ద్యవముక బాదు వావరకడంబము దోగ నంగర క్రియా
వత్స పరాశ్రయిండ్లయిత్తు వానితనూబాదు గాంచి వైనిక
వివరముగాంచి నీలవల్ల నీతపదేయిల్ల గూడి యుత్తరిన్ . 1724

కరమును నీచి వర్తి నిదికారమె పొరువవృత్తి బాని వం
గరమున పొల్లదొప్పగున్న కాయమువందున నప్రమాదై
వరగుల్లి క్లాని యా దముజ తల్లి వేచోతరు దానియందునీన్
గురుబు క్లానికాదు ముదిగూర్పుదు ధైర్యము వీనితోకగన్ . 17 5

:- వావరవేన ఉంఠకరునితో జోరి పొరువ :-

అని వనవర్ల అలముబాదుం
దున ధైర్యము గల్గితేయి దోర్లొలపులర్దన్
వనవల్ల అలముబా దోర్లొ
ఎవగవగా పొది కుమతపేర్లి ధస్తాన్ . 1726

|| కరిణింబుల్ హరిగౌరిపొద్దు గ్రుడ్డి మేఘానికముల్ యారి యా
దంఘుల్ బ్రాహ్మిపెద్ది వైదియును దోర్లొలపులర్దన్
వరు దేవాంబును ద్విత్త మున్ నీర్లక్ష్యరంబుంన్ వేదవన్
గరముంబై యు దాతంగి గుడివన్ నంకావర్లు అగ్గింబుగన్ . 172

కా॥ ఆ రీతిం గప్పలేయగా దన జహర్యుతుండు నిశ్చింతుడై
మోరాకాడతనుడై భూధరము వంక్షోళించకన్ వృష్టివే
ధీరత్వంబుగ నుండు శంగి యమరదృష్టిన్ వడిందాకి యా
వీరానీకము నేయు గంతశిలజన్ వృక్షదూఱన్ భిక్షుమై. 1720

చ॥ ధరదీని గూలె వానరకదంబ విముక్తవహీకై లములే
గురుతర కుంభకర్ణ పటుకోవ దవాగ్నికి దోహదంబుగా
కరమును వ్రజ్యులించి కపికాండవనంబు దహింపజొచ్చె భీ
కరుడగు దైత్యుగాంచి యధికంబుగ బారిరి కీకసైన్యముకే 720

ఉ॥ శోభిత పిత్తగాతులయి జ్ఞోదీని గూలెనువారు పొరువం
బూజక ప్రాంక్షీకమెయి మోముల జూలులు బొలువారునన్
కానగరాక పల్లముల కాయముదాచెడివారు పర్వత
ప్రేమలబ్ధాక వారువయె శీఘ్రగతిన్ కపిపైవ్యమత్తరిన్. 1720

కా॥ మోరాకారుడు కుంభకర్ణు డటు వంక్షోళంబు గావింపగా
భూరివ్యాఘ్రముగవ్వు లేళ్ళగతి వంభూకాతి భీకాత్ములై
పొరంజొచ్చిరి సేతుమార్గగతులై వృక్షచర గ్రామియై
దూరిభూత సరాశ్రమకృమ రదోద్యోగ క్రియాచిత్తులై. 1721

ఉ॥ వాలినుతుండు వారల వివారణ జేయగనెంచి పల్కె మీ
రాముజేయలేక యిటులం బరవంగను పొరువందె ధీ
కాఱుర కిద్ది లక్షణమె సాధ్యవమేలను ప్రాణములే గడున్
మేలని యెంచినారె రణమేదిని హీనతబొంద వ్యాయమే. 1722

ఉ॥ ఎందులనుండి వచ్చెనో యహివలలాఢ్యుడు వీనిజూచి దా
రెండమువం గలంగియు విడెన్ రణభూమి వనీకవానరులే
బొందిక వీరలన్నెటల బోవకదెత్తును రాక్షసాతి నే
చందముబోరిలో గెలువక క్షుద్రనొడు వలండు నెంచుచున్. 1723

అంగదుడు వానరసేనల మరల్చి ధైర్యము జెప్పట :-

౪౧ వనదరసేన గాంచి యట వానవహితుగ్గుడు ఐక్యే భీతులై
రణమునపారు దొప్పగునె ప్రాణభయంబిఁగి యీ గతినే
జనినను కూరవర్కులు ననమృతినిఁదను జేయుగాదె యీ
దనుజుని బట్టి యందరము దక్షత ఐందగజేయగావలెన్. 17:4

౪౨ కరముల వాయుదంబులను గైకొనకన్ పెనుచీక బొలనన్
దరదీని యట్టివీరలను తద్యచితలేగని నవ్వలొక్కొ యే
తెరగున హింసచీలికవిధిన్ గడపంగను నోహవాదు క్ర
మ్మరుడు సుధీరచిత్తులయి జ్ఞాపతి కార్యము దీర్చనందరున్. 17:5

౪౩ తరువర వీరులార తడుదవ్యత కుత్తమవంశ జాతులై
పరవగ గూడునొక్కొ యిటుప్రాకృత వానరులట్లు వికృమ
స్ఫురితులు నయ్యు నీగతిని బోయిన మిమ్ముల పందలందు రి
ధరదీతలంబునందు విలుధాశియు హేళనజేయు నెంతయున్. 17:6

నమయము వచ్చినవచ్చుడు భుజాబలమొప్పు రణస్థలంబునన్
నమద బలారివర్గముల సౌహవతంజెనకంగ వీరుడొ
యమితముగా పగిల్యముల వాడియరిన్ నెదురేగువేళ ని
ద్రుమణము జేయగూడునె వ్రాళమతిం దలదొయనిద్దరన్. 17:7

దనుజుని బట్టివీరియు వధంబొనరించిన భూరికీర్తి చే
కొనుదుము నట్లుగాక మనకున్ మృతివంతవమైన వ్యర్థమున్
గొనుదుము వీరవర్కులు గమంగని నట్టి వినీతి మార్గముం
గనుడు వవాటలార రథుకాంతుని కార్యముదీర్చనెంచుడి. 17:8

రణమున బారుచు రౌరవ
మున గూలుటకంటె కరముదొరాడి మృతిని
గని బ్రహ్మలోక ముఖముల
గొనుట యుత్తమంబు శీతకురూపాలాట.

చ॥ అయ మహానలంబున విహంగముగూలి అయంబుగాంచు నా
తెరగుక రాన చంద్ర రఁదీరుని దారుణ బాణవహ్నిచే
రముడు వాళమొందు ముటకర్తుని గాంచెద రింతలోపలన్
పరువిడనేల దీనజన బాంధవుడార్త శరణ్యుడుండగన్. 174

చ॥ అని వదిలింప నావనచరావళి వల్కెను వాలిపుత్రకా
దనుజుడు లోకభీకర విధంబు మడించి రదాంకరంబునం
గినుకము నేయజొచ్చె నిక నేనితివై నను నిర్వవచ్చు నే
తనువున ప్రాణముల్ బహువిధంబుల దీనియశన్నెరుంగవే. 174

క॥ నీవెంత చెప్పినను నీ
రావలు నోదరునిజూచి రణరంగమునన్
జావునకై బోజాలము
భూవలయమునందు నిద్రి భూతంబున్నే. 174

చ॥ అని పరుకెత్తు వానరుల కడ్డముగాజని యంగదుండు నా
యినటఁ వర్మరాముని యహివబలంబును పవిత్రకాళ చే
దనము ? దర్శనంబుగను దైర్యముబొందగ వారి జేయ వా
వనచర సేన లంగదుని వాక్యవిధానము నమ్మఁతుచున్. 174

ఉ॥ వానవబొక్కు కానన మవార్యమునొట వనాదిసేన వం
త్రాపము గొంతవీడి భయదాక్ష్మి బూచిన కుంభకర్ణుడై
త్యేకుని నోదరున్ తెనక దీరతగాంచియు క్రమ్మరెన్ రచో
ల్లావమకన్నులై రముటలాంబుది బోముని కార్కసిద్ధికి. 174

చ॥ అనిలతనూజ నీల వలమైంద గవాక్ష సుషేణులాదిగా
వనచరవీరలోకము అవారణలీలను కుంభకర్ణుడో
రణ మొనరింపనేగిరి వరాళమ ముద్ధతిజూచి యేకతన్
మనవిజయంబొ మ్ముత్కువును గాంచుటయో యని నిశ్చయాత్ముడై

కుధరములేకమై విపులఘోరవగంబును కాకునట్టి యా
విధమున వానిదాకి వటువృక్షశిలాచల శృంగభాగముల్
తవనుచరాదులన్ విసరి దారుణరీతి రణంబుజేయ నా
యదనుగ్రహించి దానవకులాధిప నోదరు దుగ్గిమూర్తియై. 1748

తనువును తెంచి హస్తమున దారుణమౌగద బాని త్రిప్పుచున్
పెనగగ వచ్చు శావరుల వేలకువేలుగ పృథ్విగూల్చుచున్ .
వలులను వై నశేయుదు విభంగముజేయుచు మ్రింగుదంగ నా
దనుజుడు విక్రమించె లలదర్పముల ని్నిగుడంగ జేయుచున్. 1749

వశయమువేళ జీవులను మృత్యుముఖంబున జేర్చునంతకుం
బలె రణభాగమందు పలుభంగుల వీరవిహరుడై న బోర్
జ్జలు ముటకర్ణుజుచి కపివర్గములోక్కట భూరిభూరుహా
వకుల శిలాందులంబరపె వారకదానవవీరునియగన్. 1750

హృదసోపయోగ నౌకలు
గడిసిన చండమున రథనికాయము నొకటై
వదలక వానరసైన్యము
బొదివిరి వివిధాస్త్రగతుల పృథుజవయొవ్వున్. 1751

∴ హనుమంతుడు కుంభకర్ణుతో బోరి మూర్ఛిల్లుట :-

అనిలనుతుండు నంత పకగాధిపుకై వది మించునుండి పం
జనిత విశేషరోషుడయి సాంద్రశిలాతరు వృష్టిసర్ప రా
వలుననుజుండు కోర్ధుడయి తానురళులను శేలబాని కు
త్తునియలుగాగ జేసె వటుదోర్బలకత్తి శిలామహిమముల్. 1752

అనిమిషపై రి గాంచి మరుదాత జడవ్వుడు క్రోధమూనుచున్
మనకరత్నైలమొందు ముటకర్ణునిపై వదినీయ దాకె వా
దనుజుని దేహ మాతడును శద్ధిరితాదిత రక్తదేహుడై
కవపడె హతుకోభితవగంబును బోలుచు నంచలంపకన్. 1753

మ: మునుక్కొంగునమును వయ్యులుండు వటువంతుల ప్రతాపమును
 బనిగా దొర్చినవలంకి దానవుడు తంభరములముంగించు వా
 యనిలబ్రోదవు వక్షభాగమున నేయన్ విహ్వలుండై మహా
 వివధంబు నొనరించి కూత దరదబిడ్డ పూర మోరాకృతిన.

క: హనుమంతుడు రక్షంతా
 ననమున గ్రగ్గుచును గూల నడిగని హహ
 వినదంబులజేయుచు చ
 య్యన విరవదొడ గె లీతి హరిబలమంతన్.

2: నిలయువల శరభగవాక్షగంధమాదనులు తుంభకర్ణునిచే మూర్ఛిల్లు:

క: వనవరసేనల నత్తరీ
 వనవర బలవల్లభుండు బలుడగు నీలుం
 డని వీడఁజోకు డంచును
 మనమతి బురిగొలిపి యొకనగంబును గొనుచున్.

క: పుటకర్ణుపైని నేయగ
 వటులగతిని దానిమువ్వకనిపాతమువన్
 పటుతరగతి బొడిచిన ది
 క్తటముల వెదజల్లె చూర్జితంబయి యంతన్.

సీ: అని నీలునకు వహయాత్ములై ఋషభుండు
 శరభగవాక్ష విస్తారబలులు
 గంధమాదనుడాదిగా గలవీరులు
 వందాగ్ను లట్టుల ప్రబలి కుంభ
 కర్ణుపై వెడలుచు మనశిలాతరు వృష్టి
 గురియంగ జేసిన కోధమూని
 ఋషభుని వాహుల గుచ్చితిప్పివ వశమై
 పృథివిపై పడె రుధిరంబు గగ్గి

ముష్టిహాతని శరతుడు మూర్ఖుడందె
గూలె నీకుడు జాతునంక్షోభమువను
నంజుదప్ప గవాతుడు సారముష్టి
వీరవరులెల్ల నీగతి వృద్ధివిగూల.

1756

వారణమూర్ఖుడంద నవివారణ రీతిని కుంభకర్ణు డి
ద్వారతి కీకపైక్యముల నర్వవిధంబుల బాధబెట్టి వా
క్కురుహానంతరులే నచల సానువువాగ్నివరీతి దైత్య వి
స్త్రాదుని దేహపీమపయి నత్వరతన్నె గవాగ్ని రుద్ధులన్.

1757

వారణ మ్రింగబొచ్చివను వానరుల త్తరి వానికాపుట
ద్వారములందు బొచ్చియును దద్దయు కర్ణబిలంబునుండి వి
స్తారముగా బయల్పడుచు దారుణదంత నభావిత వా
దీరుని బాధబెట్టగను తీవ్రవరంబగు రోషమూసుచున్.

1758

కూలములేల బూని వటుకున్నవనంబు దహించుపాతకుం
బోలుచు వానరావళిని భూరివిపద్ధక బొందజేయ వా
నేళను నంగదుండు నొకవృద్ధిధరంబును గొంచు హంకృతిన్
జాలగ జేసిపై చె దవజాతిపు చోదరు మూర్ఖమందువన్.

1759

అదిగని కుంభకర్ణుడు మహాకపికుండయి పాదమద్ధనన్
పృథితి కలింప వాలిమకు వక్షమునందున భూరితాలమున్
నవయత్నజేయ దానిగని యాతడు ప్రక్కకుతప్పికొంచు దు
ర్మదుడగు కుంభకర్ణుని యమందగతిన్ విజముష్టిజేసివన్.

1760

దనుజుడు ముష్టిహాతమున తక్షణమందున మూర్ఖుడందె యా
బెనుకను తెల్విగాంచి పటుబీకీర వాదముజేసి వారి పు
తుని విజముష్టిచే బాధవ దుర్వరమైన తదీయఘాతచే
రణతపహంబు నంగదుడు రక్షముగోక్కుచు గూలవేత్తరిన్.

1761

మ॥ అటులన్నంగదు గూలనేటి పువలాపా విక్రమంబొప్పుగా
పటుదర్పంబున కూలముంగునుచు తావ్యత్వాను నేయంగ న
మదితోగుండయి వానిపై నరుగ నాకంజా వ్రమానుండు ను
త్కటరీతి న్నొకతై అముంగునుచు నుగ్రాకారదై తాకినన్.

∴ సుగ్రీవుడు కంఠకర్ణునిచే మూర్ఛిల్లుట :-

చ॥ కరమున భూధరంబు గొని గాఢతరోద్ధతి వచ్చుచున్న వా
నరపతి జూచి యాదమజనాథ వహోదరుడుగ్రరూపుడై
దురమును జేయనెంచి పలుదోర్పుల శక్తిని జూపి వంగర
స్థిరుడయి నిల్చి భూదర సుధిరతి వంచలనంబు బొందకన్.

క॥ వనవర కోటిత సిక్తాం
గుని వనవరలోకములను గొంతెడివానిన్
ఘనైలకాయు పుటక
ర్ణుని గని యినజుండు పలికె రోషంబెవగన్.

చ॥ బలమదమత్తతన్ గవుల బిల్వరమింగితి కీశవీరులం
గెలిచితివంచు నీవు మదిసెంచుచు నిట్లుల విర్రవీగుచున్
దలపడినావు నాయెడుట దర్పముగల్గిన మత్ప్రయుక్త మీ
యలఘు భరాధరంబుగతి పైపుము నీదగుకత్తి జూచెదన్.

చ॥ అని వణకంగ వా దమజాడ త్తరి పల్కె వనాటనాథ యీ
వును తలపంగ ఋక్షరజపుత్రుడవున్ నలవర్మయొనికీన్
మమచుడవొడు కీకటామాస్యడవున్ వరిరొచుమందపై
రణమున నిల్చువాడవని వృక్షవరాగ్రాది వం చెడుంగుడున్.

చ॥ అనతనయుండు నంతట వహీన జవంబున నావగంబు చ
య్యువ నటుద్రుచ్చి యాదమజావండున నేయిగ వానిరొమ్ముపై
చెనకియు భూమిపై బడియె శిష్యుగతిన్ బహరీతి వ్రయ్యులై
దమజాతా నంతపిల్లె గడుదై వ్యము జెందిరి కీటాత్తరీన్.

మ: గరిష్ఠంగంబుచే తాతికుండయును నా గిర్వాణపై రీత నొ
దరు దుగ్రాకృతి కూలముంగును దోర్దర్పంబు రెట్టించి యా
వరసీతా వ్రతమాతా వేయ వది విక్షంజేసి వాతాత్మజం
దురు వేగంబున దానిబట్టి పిరిచెన్ మోకాం నక్కుద్దతిన్. 1768

కూలంబు భగ్గు మైనను
వాలోకవజేసి వావరాసీకంబుల్
మేలగు పింహ వివాదము
లోలిని జేయంగ దొడగె నుత్సుకమొప్పన్. 1769

మ: తన కూలంబు భగ్గు మైన గని యా రైత్తుండు కోపించి కూ
రినగం బొందుగ్రహించి యా వనచరోర్వి నాథుపై నేయ త
ద్వనపాతంబున మూర్ఖవందనుడు చైతన్యంబు గోల్పోయి వృ
ద్ధిని గూలెన్ కపిలోకమ త్తరిని దాటికాత్కులై పారగన్. 1770

దనుజులు హర్షమొంది నివదంబులు జేయగ కుంఠతర్థు డా
మన జవమారుతంబు తమకంబున మేమముద్రయులంగి నా
యిననుకు బట్టి యెత్తియు విజేచ్ఛ భుజంబులపై వి మంచె లం
కను వెనకొచ్చియున్ గృహమువండున నుంచగ విచ్చజేయుదున్.

1. దానింగని భీతిల్లియు
వావరలోకంబు కదవకాగము విడుచున్
నావావిధముల తారగ
నా వగవరవరుడు నాయువందకుడంతన్. 1772

మనమున చింతజేసె కపిమాన్యుడు మూర్ఛికులై నికాటచే
మ బది లంకకేగిదిని దారుణమయ్యెడి నెమిజేతువో
తమపును మేరువర్వత విధంబుగబెంచి పదియముప్పై
వివిహతుజేతువో తమజవీరుని స్వామిని రక్షజేయగన్. 1773

- ఉ॥ మామకమున్న పూతమున మాకువేటోలి పోతుండునై తన
ర్యామేరవాధుబోలు కసిరాజ తడియనిమున్నకి చెంది యొ
ద్దామగతిం జరించగ ముదంబును బొంది ననువు వానర
స్త్రీమము వీరివిది రజరూరక బోదెడు వారశ్రాంతయున్. 177
- ఉ॥ మరసిద్ధ సాధ్యవరులకు
తరదినుతుడు చిక్కనర్థి దృఢబలాదయున్
గిరికృంగనిహతి మూర్ఖా
పరవరుడై చిక్కె దనుజవరు హస్తమునన్. 177
- చ॥ త్వరితగతిన్ గవీరుడు వ్రభావనమన్నికుడౌట తేరియున్
గరమును వధ్యముంగొనును గాంతక నే విడిసింతునేని యీ
తరదితనూజ కీర్తులకు తద్యమహని మదిల్లు గాత నే
స్థిరమతి వేచియుండెదను చేటు మిదిక్షక యుంతు రీతిగన్. 177
- ఉ॥ అని మనమున చింతించుచు
వనచరణలములను పారవరిదని దైర్యం
బును దెల్పి యా నరాగతి
తనయుడు వీక్షించుచుండె తత్కాలమునన్. 177
- చ॥ తమజుడు రాజమార్గముల దాటుచు మార్గతనూజగొంచు నే
గునెడ తడియహర్మ్యగత కోమలపువ్వు ముగంధవాననన్
తమవలు సేదదేరగను తక్షణమందున తెల్విగాంచి యా
యినతనయుండు వానవగృహీతునిగా మదివెంచి యుత్తరిన్. 177
- చ॥ అని మది చింతజేసి దనుకాధిపు పోదరునింజేయ న
య్యినతనయుండు దైత్యుని యుపేక్షలంబున వానకర్ణముల్
మనవల దంతవీడన విఖండనజేయుచు క్రుందినై చె వా
దమజుడు రక్షసి క్తమయతన్ దనరాతి నికాంతరోమనై. 177

కవన తమూల గ్రామ్యము దారుణియై అశ్రద్ధయు వాతడున్
విపులబలంబు తానుకమునెగము జాపియు వృద్ధి గూలకన్
సుపరితలంబునై కెగసి బ్రోవ్వులదై రతువామచెంతకున్
దపుడు జనన్ మహోద్ధతి వనాలులు వందరు చూచుచుండగన్. 1700

-: శ్రీరాముడు తుంభకర్ణునితో యుద్ధము జేయుట :-

కోటిక పిత్తగాతుడయి చూడ వినివనగంటు వంధ్య కా
రావను మేమనంగతి కరంబును నొప్పెడి తలగిదోచె దా
మాతవమందు యుద్ధజయ మందగనెంచియు గ్రహ్యరెన్ రం
కోటికి మగ్గిమూర్తియయి క్షోతమటించుచు వాతరాశిన్. 1781

సంతలమందు కొచ్చి మదిరంబున మత్తిరి దావవాశిన్
సవరవర్గమున్ గురుతు వట్టగజాలక నేకరాశిగా
మమమును మ్రింగుచున్ విపుల దోర్బలకై యోగ్ని తీరువన్
కవకగ కొచ్చె వైద్యముల శిష్యుగతిన్ బలు వృంతమాలుదై. 1782

రమణుల మోడుడున్ కపిలికాయ శరీరపు రక్తహంతుముర
సరుతరమా శరీరమున మోరతరంబుగ తాపింతు ని
పురగతి వంతరింతగను క్షోభగలంగి వనాటపెన్చు
సరుతగు రామచందుర దతివచ్చిం ప్రాంతయాత్ర చిత్తులై. 1783

అది గమనించి లక్ష్మణు డహర్షతి తేజుడు కెక్కిబాని దా
హృదయ విచారకంబులగు మగ్గికరంబుల నేడు వానికేన్
టుదుటను దావేయగ మదోద్ధతుడై గడియింపకుండ నా
భిదక చిరదీ రామునివధింపగనెంచి రయంబు మీరుచున్. 1784

కముంద క్షుణ్ణి దావపుంగమును తొదలివ్రంబు నుంచింది యా
నామ బోధిని నేని తోతవకవదానానా మూలంబుల్
మావ్రంబుల నెన్ని కాలువరమియన్ యెటు నేదానెనెనన్
నీమోక్షంబును అక్షయముండక గమనింపు ముఖ్య కర్మములై. 1785

చ॥ పుణేమును బోలురితిగను శాయము వెంచును బాసరావతులే
మనముల వీరిజెందుగ నమందబినాదము లాశురించుమున్
ననలముబొందు తూల నిచయాత్మకరాశి వెలంబరించు నీ
రున అనె రాముజేర నమరొత్వి కృతాంతక చోదితుండున్.

మ॥ కరిరాజుద్దతి తింగనంయుత మనోశసారముంజొచ్చి ని
ష్ఠురవృత్తిన్ విహరించుచందమున రక్షవీరుడవ్వేళ బా
నరపై న్యరిటు గలంచుచునీ రఘువరుం దాకంగవేణేగ భూ
ధర నంజళ విశేషశాయుడగుచుం దేర్పంబు రెట్టింపుచున్.

చ॥ అగతి కలురితిని భయంకర రూపముదాల్చి భూరి తే
జోగతి శైలశృంగమును కూరవరేఱుడు వేతబద్ధి యు
ద్యేగ అవంబుమీర రఘువీరునితేయగ దానిజూచి యా
పొగరదీరుడైన రఘుచంద్రుడు సొంద్రీ వరాకృముండువై.

చ॥ కవకవిచిత్ర భూరికర కాండములేసి వియత్తలంబునన్
తునుకలు గోగజేసి వెలుతోర్పులకత్తి రుహదీశృంగమున్
వనచర సేటపై బడియె పర్యత శృంగ విభిన్న భాగములే
చనియెను వారు తోలు గృహనంగతి జేరగ హెరిరితగన్.

చ॥ దానిని గాంచి లక్ష్మణుడుద్రగుడుపై తనయన్న జూచి యీ
దానవు నందుసేక్ష మదిదాల్చుక వేగమనంపారింపుమా
మానవబాధ యీతడు వ్రామాడము గూర్పెడి నీయమోమమౌ
బాంపరంపర మ్మితడు ప్రాణముల వ్విడునంచు బిల్చుచున్.

చ॥ హరిమగు రక్షపాదముక కన్నులుగావక మత్తచిత్తురై
వనచరవర్గముం దునుజతర్గముతీరు నెరుంగలేః యున్
పనిగొని తుండరన్ బిసెది హతరవర్గము వీరిదేహ ము
ర్ధనమును జీయెనట్టిగతి వద్దయు నాజ్ఞయొనంగు మిత్తరిన్.

వావర లలిపిడికుడయ

దానపుడు త్వచీయ పిశ్యులర వాణములన్

పొగింపులులనీడి నిమిర

క్షోడితలముంతు గూలు క్షోత తొలంగున్.

1782

అనుజాని మాటలన్నిని వవాటల కాళ్ళనొసంగె రాము డీ

తీసుజాని కాయపిడ పముద్రగత జేయుడటలను బల్కె నా

వవతరసిన లెకత, వవారలలింను పానికాయమం

దువ నెగల్గొకి యా తనువు దోర్పులకైని పిడజేయగన్.

1783

జుపితుండై తనువున్ విడిర్చివ రణక్షోడిన్ వనావాళి యా

విపులంబైన శరీరమందు నిలువన్ వీలేమియుగాక యు

ద్దపు భూమిన్వది గూలబొచ్చె వది సీతాకాంతుడుంగాంచి యీ

లపవాత్కుండగు రాక్షసున్ విడువకన్ అందింతునంచుగురై.

1784

అనుచు కోధారుడితాపుడై రాముండు

తయమందు వానరావళికి నథయ

మిచ్చి దృఢంబును మేరుప్రళాశమౌ

కారుకంబు ధరించి పునభుజంగ

సద్వళ వారాతమున్ పంధించి కదనాంత

రంగంబునందు నెదురొచు వచ్చు

రక్తసిక్తాంగు పోవాకారు సమృత

దర్శను తింధ్యమొదిర వమాను

పటు భుజంగమ రాజవిల్గొని వాహు

పురుతర కిరీటకుండల కలితు కాంచ

నాంగడుని కూషమండితు వసురవాధ

వోదరుని కుంఠకర్ణుని జూచెనపుడు.

1785

చ॥ జలక వినిర్గతంబగుచు చయ్యనవెల్వడు వడ్డి వర్ష కా
రల వలె దైత్యవక్తమున రక్తపుదారలు గారుచుండ బ్రో
జ్వల యమనన్ని తాకృతిని వాతరవర్షము మింగుచున్న ది
కలికుని కుంభకర్ణు దళకంతునవోదరుగాంచె వత్తరిన్. 179

మ॥ కని రాముండిటు వల్కి రాక్షస నినున్ అండించు నన్నుచ్చరా
సన బాణంబున రాముగానెరుగు నన్ వంగ్రామ రంగంబునన్
సప నాక్షసుడుగుగ్గదై కపులప్రాశాంతంబుగా వార్పుచున్
ఘనవక్త్రంబును కోరలన్దెరచి యా జ్వలరక్తతో గల్లెనెన్. 179

మ॥ అరుడన్గాను విరాధదైత్యుడను నే గా నా కలంధుండగా
నరయన్ తాటకవందనుండగుట భావ్యంబింక నావాఁరే
శ్వరుడౌ వాలినిగాను త్రాసిత నుపర్వార్ధికడన్ నుమ్ము దు
స్తరుడౌ దానవతర్త రావణుని త్రాతన్ కుంభకర్ణాఘ్నడన్. 179

మ॥ నురగంధర్వ భుజంగ యక్షవిహగ స్త్రోమంబులన్ కేవరీ
చర వివ్యాధర తిన్నరపావరులన్ నంగ్రామ రంగంబునన్
మరణంబొందగ జేసియున్న పటుసామర్థ్యంబున నొవ్వు ము
ద్గరమున్ నాయది జూడి మియ్యదియె నేదండించి నీన్ దుగ్గించెదన్

మ॥ పరిపానంబును జేయబోతు చెపులన్ భగ్గుంబులై నానికం
బరిచే అండితమయ్యె వంచు రఘురామా నాశరీరంబునన్
వరశౌర్యంబు బలంబు మిక్కుటముగా వర్ధిల్లుచుండెన్ గిళా
చర నాథుండగు రావణానుజుడ విస్తార వ్రతాపాథుడన్. 180

చ॥ తరభుజశక్తి జూపి నను వారకనేయుము నీతెరంగు నే
నరసిన ఏమ్మటన్ బలములన్నియు వీడినవెన్న నొన్న నే
హరణము జేతుమింగి దనుకావళి మోదముబొంద రావణుం
దురుతర నొల్కవార్ధి పరమోత్పుకతన్ వడిచేలు నల్లగన్. 180

—: రాముడు కుంభకర్ణుని వధించుట :—

దనుజాండక్షుల బంధు రామపుడు క్రోధస్ఫూర్తి బాణావనం
బువ వజ్రాయుధ తుల్యసాయకములన్ పుంజానువుంబులుగా
ననునందించుచు నెయ్యగ వొడగె వాడై త్కుండు ఘోరాకృతిన్
మవతైలాకృతి వంచలించక మహాగర్వాంధుడై యుండగన్. 1802

గురుతర పుత్రసౌమిల గూర్చివ భూరిశరంబు వానరీ
శ్వరు వధియించినట్టి శతబాణము వారక సౌగరంబుపై
బరపిన కాండముల్ దనుజవర్షిత నోదరుపైని నెయ్యగా
కరమును కుంతితంబులయై కాయమొకించుక వంచలంపకన్. 1803

దనుజుడు ముద్గరంబుగొని దానవలోకము పంతపించగా
వనచరసైన్యముం బొదిచి వారలమోడుడు సుగ్రహాపుడై
సునిశితరామ బాణముల నూడిదెరల్చుచు వంగరావనిన్
మవతర వీరవికృమము గన్నడ దా విహరించుచుండగన్. 1804

రాముడు దానిగాంచి మనరొదగిరవ స్ఫురితాంతరంగుడై
యా మమతాశనుం గదియు నట్టితెరం గబిలాస్త్రమేసినన్
భీమగళిన్నికాచరుని భీకరముద్గర యుక్తబాహువున్
నామెయిదాకి బండనమొనర్చెను ఘోర తయంకరంబుగన్. 1805

మననీలావల శృంగభంగిదెగి ముక్తంబైన హస్తంబు వెం
టచె కీకావళిపైని గూంగ వనాదానీకముల్ బెక్కులా
రణభూమిన్ హతులైరి రామదనుజప్రాముఖ్య వంగ్రామముం
గనుచుం గంపితగాతులై పరచె సేవానీకముల్ దిక్కులన్. 1806

కులిశ విఖండితంబునగు క్రోధీధరంబులుండి యమ్మహా
బలుబౌత సౌలవృక్షమను బట్టి రఘూర్వహుపైని వేయ భూ
తిలకుడు నైందోబాణము తడియకరంబువ నేయ వాతడున్
విలులిత హస్తదయ్యై రజనీవరవీరులు చూడుచుండగన్. 1807

మ: గిరివంశాశ తదీయవాణువపుడా గీర్వాణువైరి ప్రజన్
తరువందారుల యందు దుగ్ధ తనువుల్ ద్వంపంబులై కూలి భీ
కర బాదంబోవత్తిండుచున్ దనుజుడా కలంబునన్ రామునిన్
దరియవ్వత్పెను మింగినెంచుచు కరద్వంద్వంబు గోల్పోవుటన్.

ఉ: అమ్మనుజేశ్వరుండు మనుజాశను గాంచి సెకార్థవంద్ర బా
ణమ్ముల వానిపాదముల నత్తరినేయగ ఖండితంబులై
యమ్మహిగూలి భూరికుదరావళి దిక్కులునున్ వశిష్ఠమూల్
జిమ్మగ పొరనాదములు నల్పులు రాక్షసుడంత గూలివన్. 181

ఉ: ఖండిత హస్తపాద పుటకర్ణుడు బాదబవహ్నిరీతిగా
మందుచు నత్త్రముఁదెరచి జ్ఞావరుపై శక్తిమింగ రాహువు
ద్దండతజేరు తఁగి గడు దర్పము నన్నరుదెంచ రాసుచం
దుఁడతి గాంచి పొరనమరోక్కుటదై దనుజాంతకాత్ముడై. 18

చ: దనుజు ముఖంబునందు నిశితాంబక రాజిని వర్వజేయ నా
ననగత తీవ్రబాణముల నత్తరి క్షోభన జెంది యేమియున్
గనగను పల్కలేక కదవాంతరమెందు పరిశ్రమించె న
య్యునకుల వర్మదంత దనుజేశ నహోదరుద్రుంచ నెంచుచున్. 18

మ: తరుచార్కవ్రతిమానముల్ అహంక వంత్రాపంబు వజ్రాఠమున్
నరిలోకాంతము వాయునేగ నమ వీర్యాధిశ్యమున్ భూరి ని
ష్ఠుర కాలాశనిహిత తుల్యము మహాక్షోభైంద్ర బాణంబు భూ
వరుడత్యుద్ధతి మంత్రపూర్వకముగా వైరిన్ బియ్యొగించినన్. 19

ఉ: రామ విముక్త భూతిశరరాజము నర్వదిగంతరంబు తే
జోమయము న్నొత్తుచును క్షోభితరాకృతి బోలు దావవో
ద్ధాము శరంబు ఖండనము తక్షణమందున జేసె నద్దియున్
వ్యోమ తలంబుపైతెగసె భూరి భయంకర నిష్ఠురంబుగన్. 11

మడిగణ కుండలస్థితం మండితమౌతు పువర్వమాదునం
 దున తెలువారు చంద్రుగతి దోచుచు యాతిశయంబు లంకయం
 దున గల గోపురాదులను నొక్కొక గూలిన యాధికంబుల
 యెఱును నవిప్రపాదముతో విడివడితే తిశాచరలోక మత్తరిన్. 1814

హిమవనగ కుల్యమైన దమజేంద్రుని పోవరు కాయ మా నము
 ద్రమునను గూలి యందుగల గ్రాహ యుషాహి తిమింగలాది జా
 తము పడిదాకి మర్దనము దద్దయుజేసి మహద్భుతంబుగా
 నమిత వినాదమొప్పుగను నేంబుది గూలె తయంకరాశ్వులిన్. 1815

రణమున కుంభకర్ణుడు పరాజితుడై నిహతుండునై న దా
 నను మహినంచలించె గగనస్థలి దేవభుజంగ సిద్ధ సా
 ద్భృతిచయ తిన్నరాదులు మహర్షులు రాముని విక్రమంబులన్
 విమతిని జేయుచున్ హృదయవిధిని హర్షము బొందిరెంతయున్.

మును హరినిగాంచి పాలెడు
 దనుజులగతి రామచంద్ర ధరణి విభునిం
 గని రాక్షస సైన్యంబులు
 రణభూమిని పడిపారి రత్తరి లీకన్. 1817

వనచర లోకంబత్తరి
 మనవికపిత పర్వకుల్య కలితాననులై
 మనుజేంద్రు జూజజేసిరి
 విసుకగతిన్ హర్షహృదయ విస్మయగుచున్. 1818

-: రావణుడు కుంభకర్ణు మృతివిని దుఃఖించుట :-

హతశులై న యా యాతురానులు కొంద
 రప్పుడు రావణు నధికభీతి
 చేరి వలించె దనుజేంద్ర నీతమ్ముండు
 కలాభుడగుచు మృగంబుగాగ

రణమున పెక్కంజ్ర దునుమాడి దళరథ
తనయు బాణములచేతను కరములు
పొదద్యయుము ద్రోళ్ళ పటుదావవహ్ని చే
దగ్ధమయ్యెడు మహా తరువులంగి

గీ నూర్వభాగంబు శిరము లంకోర్చి బడియె
కాయమటు వనదిపై తరంగముల బడియె
దేవవిభుతుల్య రాముని తేజమునను
కాంతి పుటకర్ణుడొందె నిశాచరేంద్రుని

181

కీ అనుజుడు రామునిచేతను
విలివతు డయినట్టి వార్త విని దళకంఠం
దనుపను దుఃఖాత్ముండయ్య
తనువు మరచి ధరణిగూలె తన్నోహమునన్.

182

గీ తన పితృవృన్ది మరణవార్తను వినంగ
భ్రీశిరుడు నరాంతకుండును దీరులై న
వారలతికాయ దేవాంతకోరు బలులు
రోదవమొనర్చె దళకంఠు సోదరునకు.

183

గీ రామచంద్రుని చేత హిరాణ్యయందు
భ్రాతృమృతివిని యా మహాపార్శ్వ దనుజు
నరుడు మరిమహోదర వృధులందు
కోక సంవలికాత్ములై క్షోభజెందె.

184

చీ దనుజవిభుండు మానవగతంబుగ గొంతట తెల్పి గాంచి యా
దనుజుని చింతజేయుచు మహావిపదంబుది మట్టి దీర్ఘ రో
దనము నొనర్చె వాల్మీకిదర్పములన్ గొనియాడుచున్ విషా
దనయన భాష్యబిందువులు దద్దయు రాలగ వారిచెంగటన్.

185

హవీరాగ్రది వై రిలోకపరవా హాభూరివాహ బల
 పావీత్యా దశకంఠసోదరుడనై తవ్యప్రకాశుండనై
 దైత్రప్రేరిత శక్తిరామపుని చేతం గూలి యీ రీతిగా
 బోవంజాలిత వన్ను వీడి యనిలో బోరాడుచున్నుద్ధతిన్. 1824

మనమున నాదుచింత మటుమాయము జేయక బాంధవాశ్రితుల్
 దనుజుల రక్షజేయకయ దక్షతశక్తుల కీటణంపకన్
 జనవిభుతీవృణాణముల చాపును బొందితి జంటనై న నీ
 యనుజుని నన్ను వీడి యిటులక్కట యేగితె కాలువీడికిన్. 1825

తలవగ నాకు నంగరవిధంబున దక్షిణహస్తమేగె నే
 కలనజయింతు కాత్రపుల కార్యవిభంగము నంఘడిల్లె నీ
 పలము బయండవై శ్రిదశవర్కుల యుద్ధమునం జయించి మున్
 జెరిగిన వీరవర్కుడవు చేటును బొందితె రాముచేతులన్. 1826

మును రణభూములందు బలముంగొని భీకరవజ్రపాతమున్
 మనమున నూహజేయని యమందపరాశ్రమ శేలివయ్యు నీ
 మనుజుని రామ బాణమున మాయనుబొందుట చింతజేయగా
 మనకిర కష్టకాలగతి కన్నదె వింతగ నేమి జేయుదున్. 1827

కొండల సంతయు బిడిచేయగ గల్గె
 పటుతరముష్టి యెవ్వనికి గలిగె
 నసురవర్గంబుల నవలీలగా దుగ్గిందు
 హరిచక్రమెవనికి హరమయ్యె
 జీవుల పాణముల్ జేకొను యమదండ
 మరయ నెవనికి సుమమాల యయ్యె
 పాశపాశంబులే బలభవ్యు బాహుల
 కవదలంకార కాంగదములయ్యె

- గీ॥ దీరచిత్తుండపై శుభాహార పంగ
రంబులందున వికృమ కృమము జాపు
వీరవర్మండ వయ్యును విధివశమున
మమజమాత్సుని చేగొంటె మరణమిపుడు.
- చ॥ మునుపటి వికృమంబులెట బోయెనో వర్మనువర్మలోకములే
వనం వరేతరాజ ధనవాయక దేవతరాజ ముఖ్యులన్
మనముల మోదమందెడి ప్రమాదము నాకిక పంపదీలై లం
కను వెనకొచ్చి వారలిక కష్టములం గలిగింతురంతయున్.
- చ॥ విపుల పరాక్రముండ నిమిషిడి సుఖంబుల గోరనేల, లం
క పుడమికేల రాజ్యపదకాంక్షలికేలను సీతయేల నీ
ద్విప రథవాజినైవ్యములవేలను వర్మము గోలుబోయితిన్
నృపవరుచేత నీవిటు రణాంతరమందున గూఢబోవుటన్.
- చ॥ నిను ననిగూల్చినట్టి ధరటీకుని బట్టి వదంపకున్న జీ
వశమిక నేల భాతు బలవంతుడనయ్యును నిష్పలంబు గా
పున నరనాథుడుగతు నది పొందబిచో మరణంబుగొలుట మే
లని తలబోకు నిన్ను విడి యక్కట జీవనమెట్లు జేసెదన్.
- చ॥ మాను చతురాత్ముడన్ మహిత పుణ్యుడు సోదరుడైన యా విభీ
షణుడు వచించువాక్యముల నమ్మతిజ్ఞానక గర్వితుండనై
కనలితి వానివాక్యము లుండగతి ని్నిజమయ్యె కామ పం
జనిత విమూఢమానసుడు సార్వక బుద్ధుల నమ్మకించుచే.
- మ॥ దురహంకారము బూని వానివలలో దోయింది నిండించి యీ
పురముం బాయగనాజ్ఞ జేసితిని యాపుణ్యుండు బోదించు లం
ఘక నీతి ని్విజనదృష్టాదనయి యీ దుష్టత్వ సంపాదనం
గరముంగుందుచు మంటి కర్మఫల భోక్తవైతి నీ రీతిగన్.

యుద్ధ కాండము

అని పరిచేవన జేసెడి

దనుజవిరుని గాంచి త్రిశరదైత్యుడు దళకం

రుని కాంతిబరుప నీగతి

వినిపించెను దీరచిత్త వృత్తముగాగన్.

1034

మనబల భూరుదైవ ముటకర్ణుడు వంగర రంగమందునన్

దునిమెను పెక్కుకాత్యవల దోర్బల విక్రమ బృంథమాడుతై

రణమున యుద్ధధర్మగతి ప్రాణములన్విడె వానికిట్లు చిం

తనమును జేయగూడునాకొ దైత్యకులాధిప శత్రుకోషణా.

1035

భువన భయంకరుండవును భూరిబలుండవె కాక సర్వ కా

త్త్రవిదుడ విట్లు ప్రాకృతిని సంగతి దుఃఖము బొందగూడునే

దివిజలగెల్చినట్టి రణధీరుడవిట్లుల చింత బొందినన్

చివరకు జలకజేయు నిను శ్రీమగతి స్మరిపిరులెంతయున్.

1036

సరసిజగర్భ దత్తమగు శక్తులు భూరితరాస్త్ర శస్త్రముల్

వరిమితి లోకయున్న చతురంగబలంబులు గల్గియుండ నే

కొరతియు నీకు నేడు గద ధోభము బొందగ నీకు గూడునే

యరిజనమర్దనా మరభయంకర రాక్షస లోకనాయకా.

1037

రణరంగంబున నాయుధంబు గొనకన్ ప్రాబల్యమొప్పురగా

దునుమంజాలితి దేవతానికరమున్ దోస్తారముంజాపుచున్

వినుకానేక పమస్తశస్త్రశర సంవేద్యుండవై నేడు మ

ద్రుని రాముం దునుమంగ జాణబకు వీరోత్తంభ చింతించెడి.

1038

దనుజవరేణ్య నీవిపుడు కాల్చివహింపుము నేవయొక్కడన్

రణమునజేగి మోరవడి రాజి విహంగమనాధురీలికన్

మనతరలిం శత్రువయ కాండములన్ వెనజీల్చివై చెదన్

దునిమెదు జంధువానవుడు దుగించిన రీతిని కావకీపతిన్.

1039

రావణుడు త్రిశిర వరాంతక దేవాంతక అతికాయ మహోదర

-: మహాపార్శ్వం యుద్ధమునకు బంపుట :-

చ॥ అని త్రిశిరుండు బల్కి దనుజాధిపుడ త్తరి ధైర్యయుక్తుడై
తనకు పువర్పవంతు ఘడితంబయె నంచు దలంచి వానినిన్
రణమునకుత్పహించియు వరాంతమహోదర ముఖ్యవీరులన్
పలిచె నహయులై నిజచుతంగి మహారణరంగమందునన్. 1840

సీ॥ అంత దేవాంత వరాంత మహోదరు
అతికాయుడును మహాలఘుబలుండు
నగు మహాపార్శ్వండు నమిత దుర్వార నం
గర కోవిదాత్ములు గగనవరులు
రణ దుర్జయులు దేవరాజ వరాశ్రముల్
నిర్జిత గీర్వాణ నిపుణమతులు
భాస్కర సంకాశ వటుతరణిజులు
నవ్వర్ధనాములు నతులబలులు

గీ॥ నందు రావణు నందనులై న త్రిశిర
నాము డతికాయుడును మహోద్ధామ బలులు
నైన దేవాంత వరాంతకాది దనుజ
వరులు రావణు దరిజేరి వచ్చియుండె. 1841

చ॥ తనయుల తత్త్వరంగని ముదంబున గొగిలియందు జేర్చి భూ
వలములు బాల్చుజేసి పటుపారములై చనువేదమంత్ర వి
వ్వనముల దీవంతల్ నలిపి వంగరభూమికి బొడబంచు వా
జ్ఞను బరపెన్ జయంబుగొని నత్వరతన్ జనుదించు రీతిగన్. 1842

గీ॥ తనయులకు రక్షదార్థంబు తమ్ములై న
యామహోదర మహాపార్శ్వంబులనెడు దైత్య
వరులబంపెను నంత రావణుని చుట్టు
తిరిగిరి వృద్ధులల్ నలిపి కరములక్షి. 1843

సీ॥ నీలమేఘాశ్వుతి 'బోలు' కాయము దాని
 భూరిభూధరమును బోలు దాని
 బహుశక్తకాంక సంభావితంబగు దాని
 నై రావకాంకతే నటదుదాని
 మదజంధారతే మహా వంకమగు దాని
 కుధరంబుతోడ ధీకొనెడి దాని
 దిగ్గజ కుంతవిస్తృతిని బొందిన దాని
 పృథుద్విర్బ దంతముల్ వరలు దాని

గీ॥ వతుల గంభీరమగు సుదర్శనాఖ్య గజము
 పై వదివసించి యస్తాద్రియందు వెలుగు
 తాన్మృదుని బోలి యనితి దుర్వారగతి మ
 హాదరుండేగె మృత్యువు బొదరుండు.

1844

క॥ వెనువెంటనె జనియెను గజ
 గణములు తురగవృక్షంబు కాంచవరథముల్
 మనవీర భటనికాయము
 రణమునకై దనుజ రాజ లక్ష్మముగాగన్.

1845

మ॥ వర తురగాన్వితంబు మహా భాసురమైన ద్వైతంబుగల్గి వం
 తరిత వమ స్త శస్త్రశరబంధురమై యలరాకు దాని సుం
 దరకుటి హేమనిర్మితము నైన శకాంగముపై వసించి బీ
 కర ధనువంది యేగెవనికై త్రికిరాణ్యుడు కొతుకంబునన్.

1846

ద॥ మనవర రత్న కాంచనవికారకిరీటములైన మహాదేవి జా
 దహుని మూర్ధభాగముల తత్కుఱునినుచు సురితేయంబు కొం
 దనుగల రత్న శృంగములవరిగిను భూరివిశేషకారణంబున్
 జనియెను వానివెంటను గజాశ్వశకాంగ బలాదికంబులున్.

1847

సీ॥ అనిమిషలోక మే దనుజాపేరును విన్న
 వంత్రాసులగుచు వంచలవమొందు
 అతిరథ భూరుదం చలిల జనంబులు
 బొగడుచునుండు నేభూరిబలులి
 భాసులేజంబు సురపతి విక్రమంబులు
 నెవ్వనియందున నెగడుచుండు
 భర్మగిరింద్రంబు భంగి ముగ్రంబునై
 తనువునెవ్వనికి దవరియుండు

గీ॥ రాజనీతి విరాజిత భ్రాతృయోవదు
 భూరిబలవిక్రమాస్థాన భూమియోవదు
 నంగర వినిర్జితామర చయుడెవండు
 నట్టి యతికాయుడతుల వేగాన్వితముగ.

16

చ॥ కరిరథవాణి వద్భుట నికాయము లొక్కట చుట్టుముట్టి భూ
 ధరమును భూరివృక్షవముదాయము గప్పిన లీలనుండ భీ
 కరగతి జన్యకాంక్ష వతికాయుడు నేగెను జంభసూదమం
 దురుగతి దేవతా నికరయుక్తుడునై చనునట్టి పోలికన్.

16

చ॥ అతనిపాటవంబు గమనాంచిత వేగము శార్యయుక్త ప్ర
 స్థిత ములేజవంపదల వీక్షణజేసి దళాననుండు వం
 శాత ముదాత్ముడయ్యెను రజాంతరమందు జయంబుదప్పకన్
 నీతడు బొందువంచును ననేకవిధంబుల చింతజేయుచున్.

16

చ॥ సురపతి వాణియోయనగ శోభిలు పైంధవ రాజమెక్కి వి
 స్ఫురదుడు బద్ధముంగొనుచు భూషణముల్ ధరియించి మించి శ
 కర ముతు బా తుమారుడు ప్రకాశగతిన్ శిలినేగు రీతి జం
 భురముగ వావరాంతకుడు మగ్గగతి వృథిలేగె వత్తురిన్.

16

- క: అతని వెనుకను తురగ
ప్రాతము గజబలము వీరభట రథవయమున్
భూతల రతిము నభోంతర
రీతిని ఐర్వంగనేగి దృఢగతి మిగులన్. 1852
- మ: మును జంతారి ధరాధరప్రతితి దంభోని నిద్రిచారించు లీ
రున వజ్రాళనమాన భూరిపరిమన్ బొద్ద్యద్గతించాల్చి యా
వనజాతాక్షుడు మందరాద్రిగొని చేవన్నె తులీలన్ లన
ద్విసుతప్రక్రియ జన్మకాంక్ష పరిగెన్ దేవాంతకుండ త్తరిన్. 1853
- క: కరిరథతురగ వ్రజమును
వరభట పంకానములును బహుళముగాగన్
శరధిని బోల చు వెంటడి
నరిగెను రవిరంగభూమి నవ్వుడు జేరన్. 1854
- మ: గిరిపంకాళ సుదీర్ఘ కాయుడగుచున్ కేలంగదంబుని లీ
కరరీతిన్ వలయాక్రమిం బరపుచుం గర్వాంధుడై యాధనే
శ్వరు చందంబున భూరిసైన్యయుతుడై నంగ్రామకాంక్షరతిన్
వరవేగంబున నేగి నత్తతి మహాపాహ్నుండు దీరాత్ముడై. 1855
- చ: అరయగ నర్వకాలములయందు నముద్రముహింగి వారివం
భరిత సుహృదదండెనకు లంగి మహారథకాంక్ష చిత్తులై
వరవతురంగ భూరిబలవర్గము వెంటనురాగ బోయె బం
ధురగతి భూరజంబు గగవోర్విని బర్వుచు వాక్రమింపగన్. 1856
- ఉ: రావణ పుత్రకులంత నవరత్న సుకాంతుల త్రాజమానులై
యావిధు తాన్మరాదిక మహాగ్రరాజుని బోలె దానవ
ప్రావృత సైన్యచుత్కమున తానురరీతి వెలింగి రత్తరిన్
తావితకౌర్య ధుర్యులు రజాంతర భూమికి వేగవేగగన్. 1857

చ॥ దనుజ కరస్థమైవ వివిధాయుధ పద్మములైర్ల శ్వేతకాం
తినిగొని కారదాత్రముగరిన్ జెలువొందుతు నాకనంబునన్
మనమగు రాజహంసేతతి గ్రాహవేధరలును బోలియురదెడిన్
రణమునుజేయ వేగుతరి రావణుని వ్యము చిత్తయు క్రమై. 185

చ॥ మరణము బొందులో యరుల మృత్యునజేసి వధియిడులో యుటం
చరయుచు విశ్వకాక్ములయి వంగదభూమికి వేగజొచ్చె భీ
కరగతి రావణాత్ములులు శార్ముక వాదములం మడించుచున్
నరింపల మర్దనాతురత వద్యుడరీతిని జ్ఞాపలింపగన్. 186

చ॥ కులగిరి గహ్వరంబు లభికోన్న కమై పగిలివ్యసంబులం
జెలగగ సాగరాంతర విశేష కరంగములంత బొంగి ల
స్థలము వత్తికమింప పరుషాహతి కుంతము లగ్న మైన రీ
తుల నశినోద్యువాంతము విధూతము నొచును బీటలొందగన్. 187

చ॥ కరిచయ పీంశ్యకుల్ తురగకాండము జ్వలహేమలున్ రథో
త్పలగుడువేమి నివ్వన ముదగమహావట సెంపనాదముల్
తరుచయి భూరిభేరి నివదంబులు మిన్నును ముట్టనొక్కటన్
వదిలిరి రావణాధిపుని నందమలక్షి నంగరేచ్చమై 188

చ॥ పురమును నిర్ణమించి యటుబోవగ వారలుగాంచె భూరి భూ
ధర శిఖరంబులన్ తరులదర్పము మీరగ దాల్చి నంగర
స్థిరులయు యెట్టివారు చనుదెంతురో యంచు గీర్తిజేయు వా
షర నికరంబులన్ మనుల నంతకతుల్యల నుగ్రరూపులన్. 189

—: వానర రాక్షసుల యుద్ధము :-

చ॥ భూరికర్కగ గంధగజకుల్ పోయరాజి శతాంగపంక్తులున్
వీరభూతి గూడ చ్యుతవీనలి కంపము బొంద జేరి
మోర విసాదకంఠేగుడు జ్ఞోతకుటిల్ల బ్రవేశ రాక్షసా
వారముతోడ వచ్చు లలవర్ణము గాంచెను కేశసైన్యముల్.

దనుజాధీశ వహాటరాజ బలముల్ దర్శోద్ధతిన్నాండారుల్
ఘనగర్భా నివదంబు నట్టుచును వీకందాకి రత్యంత భీ
షణ సంగ్రామ జయాభిలాషులగుచున్ వర్వంశపా చక్రమా
జనితోదగ్ర రణప్రభావమునకున్ దాంశల్యముం బొందగన్. 1864

వానర సైన్యమంత బలవర్ధితులై విజయంబు గోరుచున్
వానపసైన్య రంగమును దాటుచు వంగరమథ్యమందు పా
షాణ తరుప్రకాండముల సత్వరతం గురిపించి పూర్వ గీ
ర్వాణ బలంబులన్ జెనకె భగ్గుదళం ఘటియింపజేయుచున్ 1865

అపడి రెండు వక్షములు దర్పము మీరగ పూర్వ వశ్చిమం
బుల గల వార్ధులట్లు రణభూమిని ధీకొనె కీకులంత బ్రో
క్షుల వివిదాయుధాభరిత భాసితులై న వికాటసైన్యమున్
సకటులజేయ జొచ్చిరి యతంద్ర భుజాబలజాతరోమలై. 1866

మహాపాదపాక్షిర్ణ పృథ్వీధరంబుల
రధికులపైకి వర్వంగ విసరి
రీసంఘముల మీద ఘనసాలవృక్షముల్
భూరి జవోద్ధతి బోలవై చి
కాస్త్రీకుల్య ప్రిమాణంబగు పాషాణ
ములను నాశ్వీకులపై బోవరువ్వి
హరితరోగ్రంపు ముష్టిఘాతంబుల
భటనంపయంబుల అట్టి బొడిచి

రవిక్రమ మొప్పగ దారుణముగ
రంగరక్తిడ వనవర సైన్యమపుడు
రణువ దాన నిశావర సైన్యమందు
రవిధళంగుల దీనత భీతిగలగె.

చ॥ శరములు తగ్గుమై మరియు శరములొక్కట బండికంటులై
 కరములు మూర్ఛికాంగులయ్యి క్షౌర్యలిగూలిరి రోజుకొంటు వా
 నర భిక్షరంబు చే దళులువాగు బలిరంబులు నవ్వుమైన దా
 నిని గనునింది యుత్తడివి నిర్భరపైరులు పొహనంబునన్.

మ॥ శరవాణిరంబుల పొహనముద్గత గజావాళాదిక వాహనమున్
 బరసెన్ నానరపైబికాళి సయి కంఠద్వేగమైపర్వ త
 ద్విరఘున ధేనుమంబున్ విబండికంటులై వేష్టావిహీనంబువై
 భద్రశ్రీగజాలెను నూరిభీకర రుద్రానంబునం దత్తధిన్.

సీ॥ ఇంత వారణభూమి యుమిత రత్నవర్షా
 హంబయి యట పర్వతంబు భంగి
 దమక వానరలోక పుత కళేబరములు
 కాతతత్పైతు శుశ్రోగంబుగాగ
 మాంసాస్థిమగ్నమై మరియు విబండిక
 వివిధకస్త్రాస్త్ర వికీకళయ్యె
 నుభయవక్షంబులం దుగ్గరిలు బెనగొన
 రోరాడ దొడగిది కూమికదల

గీ॥ దనుజులంతయు వివిధాస్త్ర తతులచేత
 వానరులు కైల శిలవృక్ష వర్షములను
 నొందురులు దాకి చేసిరి యుద్ధమపుడఁ
 దమక బలమందు క్షీణత గతగవయ్యె.

క॥ దానివి గమచును నురవం
 కానంబులు గగనతలము వందున కప్పలన్
 మానుగ ముక్తియిందిరి యధి
 కానందము మీర నమధి కాశ్చర్యమునన్.

చ: దనుజులు బట్టివట్టి వివిధాముదముల వెనలాగి వానివే
దునుముచు వారలన్ వధికదోర్బలకై ని హస్త హస్త వే
తను హయమున్ హయమున కతాంగములన్ రథవంశిజేత మ
తునియెలు గాగజేసె రథబోవచ బుద్ధి కలట ప్రాప్తమయి. 1872

=: వరాంతకుడు వాడనై వ్యతియలను కల్పించు :-

చ: అది గని యా వరాంతక మహిమబోక్తి హయంబునెక్కి మ
ర్మదుడలు వాయువేగమున జ్ఞాతరమద్ధతి సాగకన్ధరి
న్నదిమినరీతి కైయుతుడై కపిపీఠను బొల్పి పెక్కులన్
వధయొవరింప పొగిను రజావని చంచకరాశ్రములయై. 1873

చ: అతుల పరాక్రమాతికయ మద్భుతమై వరగంగ పోత ము
ద్దకగిని వేగవంతక దర్పకవాలులయ్యించి ప్రాప్తమున్
వెతలను బొందజేయుచును విక్రమకౌర్య పేహుడై మహ
ద్భుతముగ వంచరించె యముబాళు సుగర్భవాంతరంబునన్.

చ: అతులిత రౌద్రతేజ వదనంబున దీప్తి వహించ వంగక
హృతుడయి దావతహ్ని సుకతంబుగ వేనపి రుష్యకానక
స్థితులను గాల్చిరికగ విశేషముగాగ వహింపై కృమున్
వెతలను పొలుజేసి వృధిపెట్టి గూలగ బంట వత్సరన్. 1875

చ: అనిమిషపైతి తేజ కదవాంతరమందున బాధితాంగుడై
వశతరవర్గముల్ దలచె భవ్యతదన్ధరి బంధకట్టవే
తనుపైలు బాసికట్టి మహితాత్ములు వావరులెక్ల బాష్పముల్
గొలిరని పీకపై హృదయ బోలకముల్ బలియింపజేతురన్. 1876

చ: పరువది వృద్ధజీవ తరిపారగ బోలు మృగేంద్రురీతి బా
నర బలమున్ మహోగ్రగతి వత్తురిదోలు వరాంతకముడన్
కిరదీ సుతుండు బాతి బలవత్పుని క్రతకమానప్రాకమున్
మతపతిత్కాతు వందరుని చూచి వదిలించె మరీచిత్తుడై. 1877

—: అంగదుడు నరాంతకుని వధించుట :—

- చ॥ కనుమదె యంగదా దివిజ కంఠకుడై న నరాంతకుండు వా
జిని వసియించి ప్రావమున జెండగ జొచ్చె వనాటసేవ గా
వున వడినేగి వానిరణభూమి నెదిర్చి వధింపుమింక వా
జిని విహరింపజొచ్చె మన నేవలు వీరిలి పొడుచుండితిన్. 1878
- చ॥ అనవిని యంగదుండు జలదంబులనుండి వినిర్గమించు రా
మని గతి కిక సైన్యముల నుండి బయల్పడి ధాతుకోలితా
ద్రుని పరివృత్తుచున్ మదకరింగని సింహము క్షున్ని బారణం
బునకయి గర్జజేయుచును బోయెడికె వడి నానరాంతకున్. 1879
- చ॥ కని యిటు పల్కె నోరి: దళకంఠ కుమారక దుర్బలాత్మ: లా
వనవర లోకమున్నిటల బాధలబెట్టుట శౌర్యమొక్కొ గీ
కును గతదేని దోర్బల మకుంరి: తేజాని నన్ను దాకి యా
జిని విజయరణు గాంచుము నిశీధవరాధమ మాటలేడికిన్.. 1880
- చ॥ దాన నరాంతకుండు కుపితాత్ముడునై పగగొన్న పాము వం
దాన మహాగ్రాతంగి బలదామ ని యంగదు దాకి ఖడ్గమున్
బూనిక వై చివన్నిగుల భూరిపదీష్టము వజ్రినన్నితం
బైన వనాటవీర హృదయస్థలి దాకియు వ్యయ్యలై పడెన్. 1881
- చ॥ ప్రాసంబట్టుల నేలగూలిన గవి పోముఁబుడవ్వేళ నా
వేళం బొప్ప నరాంతకాత్మ మను వృద్వింగూలగా ముష్టిచే
నేనెన్ నాగతి ప్రావమున్ హయము దానెంతేని గోల్పోయి వం
తానెంతొందక నానరాంతకుడు యుద్ధాయత్తుడై యుగ్రికిన్ . 1882
- చ॥ కులిక నిభంబునున్ నసాధికోగ్ర విభీతక ముష్టిచేత న
య్యలముని వాలిసొను శిరమందున తీవ'తనేయ హాకిచే
వలసము బొంది వెక్కురి: వెనంగడు గోక్కుడు వలగడుండు భూ
స్థలిపయి గూలి: వజ్రహత జ్ఞాధరమొక్కట గూలు పోలికన్. 1883

మునిగివ మూర్ఖుడు కవిముఖుడు వెంకట శెట్టిగాంచి యా
దమజాతి వక్షమందు గరుడక్షత భూధరశ్శంగభుల్యమో
మనతరముప్పివే బొడువ గ్రుక్కవవాతడు లిన్నవకులై
తమగతమైన ప్రాణముల తక్షణమందున వీడెనెంతయున్. 1884

లిధురముచేత గూఱు పృథివీధరమట్లు నరాంతకుండు నం
గద మనముప్పివేత కదనాంతర మందున గూఱు చావపులే
బెదరుచు పారలొచ్చె వినుపీధిని నంగదు నంస్తులించిరా
కదరులు కిశలోకములు తీవ్రతజేసెను హర్షవాదములే. 1885

మనబలు దంగదుండు దళకంఠసుతున్ వదియించి రామభ
దుగనకు హతంబు గూర్చియును తుప్పిల్లి బొందక వీరరాక్షసా
ది నికరమున్ వధింపగ మడిందలపోసి పగచడ వికళమం
బున విహరింపజొచ్చె రణభూమిని యుద్ధనముత్సుకుండునై. 1886

1. పరితప్తుండయి ప్రాతగూఱుటను కోతకీర్తి దేవాంతకుం
డురు వేగంబున నంగదుంగదిపె నాయబుచ్చిగముం జూచుచున్
పరిరక్షింపగ వానినోదరులు కంఠదీరితిమై నా మహా
దరుడు ప్నాతిశీరాఖ్యుడున్ పెదలె యుద్ధాయత్తులై యత్తరిన్.

చానవవీర త్తికయ ము
నూనంబుగ చుట్టుముట్టి యంగదు చాకన్
వానగభేది సుతాత్మజ
దానెంగని కోతకీర్తి తానకుడగుచున్. 1888

-: అంగదుడు దేవాంతక మహాదరునితో ఘోరువు :-

భూరిక్షాణము నొందుబట్టి కపుటంబొద్దంగ భావధర్మములే
దీరపౌత్రియ వచ్చుచున్న ధమజున్ దేవాంతకున్నేయు నా
తీరుం జూచి తిశీర్తు డత్తరిని వందీపెక బాణంబునన్
వారింపెన్నది తున్నలై పడగ భూభాగంబువందింతయున్. 1889

౪౧ భూరుహమట్లు భగ్గుమయి పోవుచి కంగదు దుగ్రమూనుచున్
భారుణైల వర్షమును దానవుపై గురిపించ దాని దు
ర్వార కరంబులందునిమి భగ్గుముజేసె త్రిమస్తకుండు నీ
తీరున వంగరంబు గడుదీప్రతరంబుగ సాగుచుండగన్.

సీ భికిరుడత్తరిని నుద్యోకంబు బూనుచు
నంగదునేసె తీర్వాంబకముల
గజమును డీకొల్పె మనమహోదరుడంత
తోమరాంకుశముల తోడనేసె
పరిఘంబు గొనుచు దేవాంతకుం డత్తరి
వానవహితునిపై వైచె మిగుల
దానవవీర త్రితయము నొక్కటగూడి
వాలితనూజుపై విడివ నకదు

గీ నేకవీరత్వ మంగీకరించి విక్ర
మించి దంభోకి కరినంబు మించు ముష్టి
యా మహోదరుడెక్కిన హస్తినేయ
రక్తములగ్గక్కి కూలె వంగ్రామతలిని.

—: నీలహనుమంతు లంగదునికి తోడువచ్చుట :-

౪౨ పోరటుసాగు చుండగను మువ్వరు దానవులొక్క పెట్టునన్
మోరత వాలినూనువయి ధోళమడిలైదు లంగిజేయ నా
తీరును జూచి మారుతి నుధీరుడు నీలుడు తీవ్రవేగులై
జేరగవచ్చె వంగడుని జేయగజన్య వహాయమత్తరిన్.

౪౩ దానవవీర త్రితయు
దానవవీరత్రయంబు పటుబలమొప్పన్
నానావిధ వంగర పా
రీణత పోరాడసాగి రెంతయువీకన్.

-: హనుమంతుడు దేవాంతకుని జంపుట :-

గీ॥ అంత దేవాంతకుండు భుజాంతరమున
భూరితరుకాణ పరిమమ బోలికొమచు
వచ్చు హనుమంతు గదిసె దుర్వారతంగి
దానిగాంచి వదాగతి తవయుడంత. 1894

ఉ॥ హైరమహేశని ప్రళమ గూడిన దారుణ ముష్టిబూని యా
కూర్చుని దేవాంతకుని గుండియలన్ బమలంగ నేసి గ
ర్భావమున్నొవర్చగ వరాకృమమంతయువీడి దానవుం
డా రజరంగమందు దుధిరాంచిత ధారల గ్రక్కి కూలగన్. 1895

చ॥ అనిలతనూజ ముష్టిహతుడై న సురాంతకు జూచి రోష వం
జనిత మహోదరుండు గిరివన్నిత తద్రగజంబునెక్కి తో
డను తిశిరుండురాగ గుణటంకృతుల న్నొవరించుచున్ మరు
త్తనయుని దాకి రుగ్రగణ దారుణి భూరివరాక్రమంబువన్. 1896

చ॥ అరయగ శక్తివాస గతమై జలదంబు గిరిస్థలంబువన్
గురిసినరీతి నీలుపయి హైరకరప్రళరంబు నేసినన్
తరువరపై నికాదివతి దార్ధ్య ఉనుండయి లిన్న గాతురై
మరచెను తేవలన్ క్షణిక మాతృము ఏమ్మట తెల్విగాంచుచున్. 1897

-: నీలుడు మహోదరుని జంపుట :-

ఉ॥ నీలుడు వృక్షయుక్త మవనీధరమొందు పెకల్పియంత మ
ద్యేల జవంబుతో దనుజవీరు మహోదరునేయ మగ్రతన్
తైలము వానిదేహమున శీమగళికఁడె దానవాతడుం
గూలె గజానుడై పవనిగూలెడు భూరినగంబు తైవడిన్. 1898

-: హనుమంతుడు తిశిరుని జంపుట :-

చ॥ తరపయి గూలియుండిన ఏతృవృ మహోదరుగాంచి కిక్కిమై
పరపెను తీవరాంబులు పావనిపై నడిగాంచి యంజనా
వరశనయుండు వృక్షయుత పర్యతమొక్కటి గొంచు వానిపై
వరువడి నేయ దానిగని తగ్గు మొనరెను బాణవృష్టివే. 1899

- చ॥ అదిగమనించి యాకవేమునందు ఆరిందును వాయునూను దా
తిగదావిరోధివందనుని వృక్షవయంబులతోయొచ్చె ము
ర్దుదుడు తిశీర్దుడంత పోతరాస్త్రములన్వడినన జాని పె
ట్టిదముగ దుర్బించివై చెను వడినోకబురోవ విఘ్నార్థికాపురై . 180
- మ॥ మనిమిండ్లై వతనాత్మజులకుయెదురై తిరుగవలయునె
ద్దివనలయందును నీవు పిలవముగనెన్ తృప్తుకృష్ణతోకాని పిల్లై
విభ్రాంతిదగ్గరభావి జీర్ణగతు నామెనయనమ్ముండనా
కవదాత్ముండు తిశీర్దుడంత రథముంగైకొంచు సామిరివై . 180
- చ॥ రయమున నేయ భంభరతల్లింబున మల్కగతి న్యెలుంగుచున్
తయదముదాగ వచ్చునెడ వాయుతమాజుడు దానిగాంచి ని
ర్భయుడయి మార్గమధ్యమున బట్టి కరంబుల నింహనాదమున్
జయమును గాంచు బానిగతి నల్పి వనాటలు వంతనీల్లగన్ . 180
- క॥ దానింగని యో తిశీర్దుడు
వానరవీరాగ్గగయ్య వవనాత్మజునిన్
బూనికను గొంతు భూరిచ్చి
పొడొలును జాని వక్షభాగము నేసెన్ . 180
- చ॥ దూరిక్కు పొలముతో కవముబుడు రోషవరీకతివురై
దారుతబాగ భోగవతుల గను పూర్వకలంబుజన్ మన
వీరవరేయ్య నాతిశీరు భీకరరీతి నేయ వివృణిన్
ధారుడిగూలె నంత మరుదాత్మజ జాతని శర్దముండగనెన్ . 181
- చ॥ శర్దమున బద్ధమూనుచును గాఢతరోదతి రాక్షసావళిన్
దరువుగ జొచ్చె నంతటను వానవీరుడు తెల్విగాంచి లీ
కర తరమున్దెవాయునును కాయమునేయగ వాతడుగురై
శరగతమో తీరిటముల శీమగతింబడువట్లు దన్నియున్ . 1805

గురుతరఖడ్గముంగొనుచు కుండలభూషణయుక్తమైన యా
శిరముల మూటి ఖండనముజేసిన యుంబరమందు నుండి వి
స్ఫురితములై న తారకలబోలుచు భూస్థలియందుగూలె నా
నరుణదిగాంచి హర్షలయి వాదములన్నొనరించి రొక్కటన్. 1908

-: ఋషభుడు మహాపార్శ్వుని జంపుట :-

మున్ను రణభూమిని హతులై పోయినది
యా మహాదర దేవ శరాంతకులను
ఓశిరవంచత్వగతిని చింతించియుంత
నా మహాపార్శ్వ డుగ్గురై యనిశి జొచ్చి. 1907

అరిలోకాతి భయంకరంబు తపనీయాంచ! శృణాకంబు ని
ష్ఠుర కాలాంతక దండతుల్యము మహాక్షోభాకరంబున్ గదన్
సురువేగంబున ద్రివృచున్ తరువర వృహంబులం దోలుచున్
నరుదెంచెన్ ఋషభుండునున్న యెడకున్ నత్కంఠరోషంబునన్.

పారావార సుధీకుడౌ ఋషభునొంపంగన్ మహాపార్శ్వ డా
మోరాజిన్ వడిదాకి వజ్రానిభవంక్షోభంబుగోవిందులై
ప్రారంభౌ గద బూని వానరుని వక్షంబందు నేన్నేపివన్
వీరుండత్కరి గూలె వాతచలిత్ ర్వజాతముం బోలుచున్. 1909

తెలివిని గాంచి యంతటనె ధీమదు నాఋషభుండు భూరి దో
ర్బలాడయి వాని హస్తగత భవ్యగదసేసెన పంగ్రహించి హ్రా
జ్యలగతి దానవపహరు వక్షమొనెయి నతండు వంగర
స్థలి రుధిరంబుగ్రక్కుచు గతాతుడై వడ్డిగూలె వ్రంతటన్. 1910

సురవాఘ వజ్రానిహతిని
ధరదీధరము గూలుభంగి దానపుడంతన్
దురమున గూలుట గని నా
వర తోకంబెల్ల హరనాదము జేసెన్.

1911

- ౪౧ దానపుడట్లు గూలగమ దానవసైన్యము లస్త్రశస్త్రముల్
బూనక పారనై చి రణభూమిని వీడుచు పారజొచ్చె డెం
దాన విభీతులై బహువిధంబుల వారిది భిన్నమై మహా
ధ్వానము జేయుచున్ బరచు భంగిని భూరి భయంకరంబుగ!

—: అతికాయుడు యుద్ధమున కేగుట :-

- పీః రణభూమియందు నరాంత బేవాంతక
త్రిశిరమహోదరా దికులు మరియు
నామహాపార్శ్వంబు సంతమొందుట విని
బ్రహ్మదత్తవరుండు పటుబలుండు
నతికాయు డవలంబు గతిదార్ద్ర్య కాయుడై
రవితుల్య కాంచన రథమునెక్కి
శక్రవావము బోలు చాపంబునుందాల్చి
కటక కుండలకిరీటముల చాల్చి

- గీః గడిసె వానరసైన్యంబు కదనకాంక్ష
వానిరూపంబు గాంచి యానానరాశి
తిరిగి జీవితుడై యరుడెంచె కుంభ
కర్ణుడని దలచుచును పారగాదొడంగె.

- చ౧ వరచుచు నొడొరుల్ దగిలి పృథ్విని గూలుచు భీకచిత్తులై
తరడికులాబ్ధిచంద్రు గుణధామని రాము జయాంతరంగునిన్
శరణము జొచ్చిరంత దనుజాధిపమాను రథాంతరస్థు భీ
కర నివదాతివీరు నతికాయుని గాంచెను రాముడ త్తరిన్.

—: రాముడు విభీషణుని అతికాయు వృత్తాంతమడుగుట :-

- చ౨ దమజవరా ధరాధరవిధంబున చాతు శుకోలికాంగుడై
మణిమయ నక్కిరీటరుచి మండితుడై బహువాజి యుక్త కా
ంచన రథమందు చావమును సాంద్రగతిం ధరియించి సంగరం
బునకును వచ్చుచున్న పటుభూరి బలాధ్యుడెవండో తెల్పుమా.

క॥ తూలము చేతంగ్రాంగ
 శైలబాధిపతిని బోలి వత్సరతమ వా
 భీలగతి విశాదులు భూ
 కాశియు గొలువంగ వచ్చు ధైర్యుని గనుమా. 1916

క॥ కారోగ భూరికిహ్వం
 బోలు శక్తిదాల్చి రథ వమున్నతుడయి శం
 పాలితిక యుక్తజలదము
 లీలగాని దనుజవీరు రీతినిగంటే. 1917

క॥ మడికాంచన మయరథమున
 మవమగు కార్ముకశతంబు ఘటితంబయి యిం
 దుగిని కార్ముకంబు భంగిని
 దవరారుచు వెలయు నా విధంబును గంటే. 1918

చ॥ మరియును రాహుకేతనము మానుగదాల్చి దివాకరప్రభన్
 కరమును నల్లికల్వెజగగా రథమందు వసింది వహ్నితో
 నరియగు బాణకాలముల సత్వరతన్ బరపించుచున్ వనే
 వరులను బాధబెట్టెడు నిశాచరవీరుని గంటె యిత్తరిన్. 1919

క॥ వనచరసేనలు బెబ్బలి
 గవిన లేళ్ళకరణి పారగాబొచ్చెను నీ
 దనుజుండెవ్వడో మరి యీ
 తని వృత్తముతెల్లముగను దగబలుకుమికన్. 1920

-: విభీషణుడు రామున కతికాయుని వృత్తాంతము దెలుపుట :-

చ॥ అనిన విభీషణుండు మనుజారిపుతో నిటుబల్కె నా దశ
 వనుడెవ డామహాత్ముడననాయకు తమ్ముడెవండు భూరుడుం
 దనుజవిభుండెవండు రణదక్షుడు గూరుడెవండు నట్టి రా
 వణునకు నాత్మజుండు బలవంతుడు నున్నతికాయ నాముడె. 1921

చ॥ జనక నమానవిక్రముడు వర్వమహాస్థవిశారదుండు నా
జిని పటుదుర్జయుండు రణసిమ శతాంగ గజేంద్రవాహులన్
మనతరయుద్ధమున్ జరువెగల్గు నమర్థుడు మంత్రవేత్తయీ
తని పృథుశ కి లంక పటుదర్శితమై యులరాడు నెప్పుడున్. 1822

చ॥ మరియును భాన్యమాలి యను మానిని యుండు తళాశ్యలేజ సం
జనికుడు వీడు మున్ను జలకాపనుగూర్చితపంబుజేసి యా
తని కరుణన్ శతాంగ విదేహాస్త్రిములన్ గవదాదీవర్గమున్
గొనియెను నిర్జరాదులను గూడని మృత్యువు నాజియందునన్. 1823

మ॥ నరనాథోత్తమ మున్ను వీడు బహు సంగ్రామంబులందున్
సుర గంధర్వ భుజంగ యక్షగరుడ స్తోమంబులన్ దోలె వా
వర లోకంబును భూరిసాయకీములన్ నత్కంత ఘోరాకృతిన్
గరముందుగించుచు నున్న వా డిక నుపేక్షరజియగా వాడియె. 1824

—: అతికాయుడు వానరసేన జంపుట :-

చ॥ మనలక శావక శిశువర
వివరంబుల దనుజవీరు వృద్ధిని గూలన్
వెననేయ కార్యమిత్తరి
దశరథనరనాథ తనయ దక్షతమీరన్. 1825

మ॥ అతికాయుండు మహాగ్రహపుడయి తీవ్రానేక బాణంబు లు
ద్రుతిమై పర్వగజేయుచున్ గపులవంతంబందగా జేసి గ
రిత నిలాంబుదళంగి భూరినినదాశేమందున్ యా రణ
క్షితిలో స్వైరవిహారమున్ వలుపజొచ్చెన్ ఘోరదుర్వారతన్. 1826

చ॥ ఆ గతి వచ్చుచున్న దనుజాధిప నందను గాంచి విక్రమో
ద్యోగపరాయణాభరతులగుట నొ సలసిలమైందులున్
వాగవయాదులున్ శరణ వానరయూధులై తం యేనియున్
వేగమె భూరిలై శిలపృక్షములం బేకలించి కాట్చుట్టన్. 1827

అశికాయునిపై వానర

తతి వృక్ష శిలాదికముల దద్దయునేయన్

దితికులశేఖరుడన్నిటి

నతుల బాణగతుల బరపి యంతముజేసెన్.

1828

అరయ దవానలలు రయమారగ కుప్పితకావన స్థలిన్

కరముదహించురీతి శిశికాండములం బరపించి శీమ్రతన్

తరువరసైవ్యకావనము దగ్గమొనర్చె నురారి యత్తరిన్

మరణ ననంభ్రమాత్ములయి చూడగ వంగర వృక్షజాతమున్.

తానుడద్రగతిక్ష కరవంతుల భూరిజలాశయంబు నే

మావము మీర కుష్మమయమౌ గతిజీయునా యద్ధిరీతి నా.

దానవశేఖరుండు పటుదారుణ బాణములేసి శిశ వం

కావ తదాకమున్ బహువిధంబులనింకెడు భంగి జేయగన్.

1829

మరియును చిత్రవృష్టిగతి మార్గణముల్ బరపించి వానరో

త్కరశిరముల్ మహోగ్రశర బండితమై రథభూమి చుట్టునన్

పరువడి దట్టమై వడియె భవ్యరణం బొనరించుచు న్నికా

వరుడు రతాంతరంబునకు స్వైరవిహారముజేసె నత్తరిన్.

1830

శివరి మృగజాలంబుల

తానుర విశ్రమత భంగపాలు తటుల వి

న్యావముల గూర్చుగతి మను

జాశనపతి నుతుడు స్వైరవంగతి నొప్పెన్.

1831

దానవశర కాడిమలై

వానరవర్గంబుజీయు పనిలేత మను

దీనాత్ములగుచు వలరో

మీనవృక్షముండు భంగి మొలగిరి యంతన్.

1832

చ॥ రణతల సంచరుండయి విరాధు కబంధు ఖరున్ కపిశ్యరున్
దునిమినవాడెవండు అవడోదధి గర్వమడంచె నెవ్వ రా
యినకులురాము జూపుడిక హినులతో పరిబోరరాదు నా
మనతర బాణరాజీ రఘుకాంతునిపై ఒడ నేయనెంచితిన్. 183

చ॥ అనుమను గర్వితోంధుడయి యారఘువీరుని రాముజేరి యి
ట్ల పియెను మున్ను పాలివయి లక్ష్మ్యవితుద్ధిని నేయు బాణమున్
వననిధిసేసి నేట్లు చటుబాణ పరంవర నేడు నాపయిన్
బొనుపుము నీబలోద్ధతుల జూపుము నేడు రణాంతరంబులన్. 184

చ॥ రణమొనరించ వచ్చితి శరాసనముం ధరియించి యిందు నే
నురలకజయుడన్ దనుజ శూరుడ రావణపుత్రకుండ వం
గరమొనరించ రమ్ము బలగర్జములుండిన వానరాళ వా
సరియగు వాని నేనుగనజాలమ జాళిము జేయనేలొకో. 185

క॥ అని గర్వాలాపంబుల
దనుజుడు బల్కంగ రాముదరి నుండిన ల
క్ష్మణు డదీ విని నకోధా
రుడితాత్తుండగుచు వేగ సమరోత్సుకుడై. 186

మ॥ ధనువున్ నజ్యమొనర్చి వల్మీకగతోద్య దూరినాగంబు తం
గిని తూడిరగతంబు బాణము ను దాకేతన్వడిన్ లాగి వెం
టచె నంధించి గుణధ్వనుల్ విశలయందత్యంతమున్ మ్రోయ జే
సిన నానాదము సోకి దానవులు వానిందక్కి ఓతిల్లగన్. 187

-: లక్ష్మణుడతికాయునితో యుద్ధముజేసి వాని వధించుట :-

చ॥ మనతరమౌత్తిమ్రోయ నతికాయుని వీనుల సోక నుగూడె
ధనువునుకేల బూని వటుదక్షత నజ్యమొనర్చి యంత బీ
షణ నినదంబు జేయుచును సంగరకాంక్షను జేసి లక్ష్మణుం
గని యిటువర్క జొచ్చె నధికంబగు దూషణ తాషణంబులన్. 188

50. అరయగ నీవు బాబుడవు నాహవపాండిత లేదు దోర్బల
స్ఫురిత పరాక్రమంబు గడుభావ్యము కాబునితోలు నన్ను సం
గదమున దోరిజాలవు విభారములింకను మాని వేగమై
తరలుము రాముచెంతకు యధార్థము బల్కితి రాజనందనా. 1840
51. నిదురఁబోయెడు కాలనర్పమును వంచింపంగ మేల్కొల్పు నా
వద సంజాతమునాను గాదె యటలన్ తవ్యవృత్తాపుండ నన్
నెదిరింపంగను వచ్చినాడవు మడిన్ భీలేమియుం గానకన్
కదనాపేక్షను వీడిపొమ్ము ధనువున్ సంధింపకన్ బాంకా. 1841
52. జనిమిషనాధ మారుత యమానల వైశ్రవచాది దిక్పతుల్
మనహిషతైల మందర నగాధిపై న రథాంతరంబునన్
నను నహియింపజాలరు వివంగను బుద్ధులుగల్గి యుండినన్
రథతల భూమివీధు మిక ప్రాణములందున నివృజేయుచున్. 1842
53. రణమొనరింప నంగరతలంబున నిల్చిన మచ్చరాహతిన్
నిను యచి ఓడితిన్ బరసనేర్తును నీక్షణమందు గావువన్
తనువున నాసక్తని రణావని వీడుము లేక నిల్చివన్
సునిశిత మచ్చరాహి వనిజుచును నీ తనురక్తధారలన్. 1843
54. అని యతికాయుడు బలికిన
విని లక్ష్మణుడంత కోపవేగాన్వితుడై
దమజునితో రోషోక్తుల
ననియెను వంగరముజేయ నతినిష్ఠురతన్. 1844
55. ఓరి దశాన్య పుత్రక రదోర్విని యిద్ది వృధాప్రజాపముల్
లూరులు బల్కెరెన్న యు జులైదవింక మదీయశక్తిదు
ర్వార కరాళి భాపమును ఇద్ది రణంబొనరింప వచ్చితిన్
వీడిదవైన నీబలము వీర్యముజూపుము నీక్షణంబునన్. 1845

ఉ. వాదముజేయనేల రణభాగమునందున వాక్యనంతకన్
పాధవజేసినట్టి శరణాలముతోడ రణంబొనర్చ న
శ్యాదరదీయమౌను గద దాంభికవృత్తిని వీడి నీవు శుభ
ర్యాదగతిన్ రణోన్ముఖుడవై చరియించుట ధర్మయుక్తమౌ. 1848

చ. దనుజవిభుండు నీడుపిత దప్పక మన్ననజేసి నిన్ను నా
మవతర హేమసాయక నికాయమునన్ భవదీయ మూర్ఖులం
డనమును జేయువాడను గనంగను తాళభలంబు మారుతం
బున దెగి భూస్థలిన్ వదెడు బొలిక రాక్షస రాజపుత్రకా. 1849

క. కవకమయ శిలీముఖములు
దనుజాతమ నిన్ను దాకి తగువజీల్చి బీ
షణగతి నీరుధిరంబును
తనివిడిర గ్రోలగలవు దావవముఖ్యా. 1850

మ. నను బాలుండని యెంచి చుల్కన గనంగానేల నీహిణముల్
గొనగావచ్చిన కాలుదంచు మడినంకోచింపక న్నెంచుమా
యనలంబొక్క కణంబు మాత్రము దహించం జాలదే తూట రా
శిని యో దానవ రాజపుత్ర రణ సంపీడుండవై రమ్మికన్. 1851

ఉ. బాలకుడంచు నన్ను బహుభంగుల హేళనజేయ నేల మున్
బాలకుడైన వామనుడు భాసురరీతి తివిక్రమాక్యకన్
నేలను పర్వదిక్కులను నిండి బలిం ఒడద్రోయలేదె నీ
పాలిట మృత్యువంచు ననుభావన జేయుము మూఢమానసా. 1852

చ. అనుచు సుమిత్రనూనుడు రయ్యాన్వితుడై శరమొందు వాసమం
దున మడియించి నాదనుజా నావ్యగజేసిన దానపుండు బీ
షణమగు శార్ముకంబుగొని పశ్యమొనర్చి శరంబునెసె ల
క్ష్మణుపయి వాకటింగొను మృగాధిపుదాకు గణంబుదీకిగన్. 1853

అతిరథవర్కు లిర్వురు మహారథము నొప్పరింప నా రణ
క్షితి తలమందు ధీకొనితి తిన్నరయక్ష నిలింపసాత్య పం
తతుల మహర్షులాదిగ రణంబును జూడగ నిచ్చమై వియ
ద్గతులయి చూడుచుండె అతిదర్పితులెవ్వరా యంచు పత్తరిన్. 1852

ధనుశ్వాధీశ తనూజాడ త్తరివి కోదండంబు చేబూని ని
వ్యవములే మౌర్వినిజేసి మోరతర వర్షాకర వక్రకాశ దా
రుణ నారాచము లక్ష్యబుంగనుచు నారూఢిం బ్రయోగింప నా
మనబాణంబు వియత్తలాంతరగతిన్ గాఢోద్ధతిం బర్చుచున్. 1853

తనుదాక, వచ్చు శరమును
గ్రుని లక్ష్యబుడర్థ చంద్ర తరివశరమువన్
తునియలుగా జేసెను నది
యని గూలెను కృత్తలోగమగు పరిభంగిన్. 1854

61 కథలయ్య దానిజూచి శతకాండములన్ అయితావహికి
న్నెవరుగు వానిజేసె మనుజేంద్ర వహోదతుమీద వాని నా
జ్ఞప్తపతి వందనుండు వృధుశ క్షిని భీమవిశాళ సాయకా
మృవనముదాయ పంకతుల జ్ఞాతలి గూలగజేసె పత్తరిన్. 1855

పురియును లక్ష్యబుండు శతమార్గజమొక్కటి పక్షిపన్నితం
బధిపయి నేయగా విలల భాగముదాకి చలివజేసె ని
ష్ఠరగతి రక్తసిక్తుడయె శూరుడునాటను ధైర్యమూని మా
వర్త ముతులక్ష్యబుంగనుచు భాషణజేసె నమందితంబుగన్. 1856

ఎరిగితి నీపరాశ్రమము నింతటి వీరుడనుచు గాన నం
గరగ్రతి క్లామనీయుడవు గంతిని నీడగు విశ్రామంబు నీ
వరసెడు నాచరాక్రమము నానావరంగిమనందు పోత నా
వరియగు వాడులేడని విచారము జేయుము భాషవలదనా. 1857

కా! కోదండంబును మండలీకృతముగా ఘోరాకృతిందిగ్విషమన్
వాదైత్య వగవరుండు సూర్యకర సంకాశాస్త్ర జాలంబులన్
భూదారాత్మజపైని వేయ గని యా భూపాలమానుండు వి
శ్వేదిందెం బటుతీవ్ర బాణముల రాశీభూతమై కూలగన్. 187

ఉ! వారక దైత్యుడంత వటుభాసుర సాయకమొందు చాల్చి దు
ర్వార దివాకరాస్త్రమున బిగ్గుబరితని గూర్చి లక్ష్మణున్
భూరి తరోగ్రథంగి రణభూమిని గూల్చగ నెంచుచుండగన్
భూరమదాత్మజుండు ధనువుగ్రత బూసుచు శిష్యుకర్కుడై. 188

చ! విలయమువేళ కాణడతి భీకరదండమునేయు థంగి బ్రో
జ్యుణడయి లక్ష్మణుండు దనుజాదిప వందనుపైని భూమి నం
చలనమా బొందసేసె వటుసార మహాజ్వల వహ్ని బాణమున్
నలుకవహించి యాదనుజు డత్తురి శౌర్యవిశేష చిత్తుడై. 189

మ! దనుజుండంత దివాకరాస్త్రమును సంఘానంబుగావించి యా
మనుజాధీశతనూజు దాకవదలెన్ మార్గాంతరంబందునన్
ననలాస్త్రంబు దివాకరాస్త్రమును సంగ్రామంబు గావించె భూ
జనముల్ భీచరులున్ విభీతమతులై చంచద్గతిం బర్వగన్. 190

చ! ఉరగము గృధ్రముంగడిసి యొందోరు అగ్రతటోరు తంగి నా
శరములు రెండు ధీకాని దిశావలయుంబు వతికగ్మించుచున్
గురుతరరీతి బోరుచును కొందొకవేళకు దాక తేజముల్
వరిపారంబులై ధరణి భాగమునందున గూలె విప్రులన్. 191

చ! దనుజుడునంత నల్లి పటుదర్పమునన్ రజనీవరాస్త్రమున్
జనవిభు సూనునీయ వది నత్వరతం జనుదెంచుచుండ
క్షుణ్ణుడవిలాస్త్రమేసియు విఖండన జేసెను దావవాస్త్రమున్
రణతల భాగమందున వరస్పర మిట్టుల బోరునల్పగన్. 192

- 1 జలదము వర్షధారలను సారతరంబుగ రాల్చుటఁగి నీ
 స్తులమగు బాణవృష్టి బలసూదనునైరి తనూజనేయ నా
 యలఘుడు నంచలింపకయ యద్భుతరీతిని నంచరించె ని
 వృలితము లొచు వ్యర్థమయి శస్త్రములన్నియు రాలి భూస్థలీన్.
- 1 శరవర్షంబుల నించుకేనియును దాదాంచల్యముంబొందకన్
 స్థిరుడై యున్న నికాచవాధిప సుతున్ పీడించి యాలక్ష్యుండు
 డరయన్ లేకను కారణంబు నటు పంగ్రామాంతరంబందునన్
 కరముం తింతనుజేసె వానిగని వేగన్వచ్చె వానాయువున్. 1865
- 1 అనిలుడు వచ్చివల్కె వసుధాధిప నందన వీడు ధాతవే
 తను గొనియెన్ నవద్యమగు దార్ధ్యతరంబును వక్షయుక్తమున్
 మనకవచంబు గావున వికాసవిహీనములొచు నస్త్రముల్
 పనిగొనవయ్యె వేరగు నుపాయము దెల్పెడు రాజనందనా. 1866
- 1 దనుజుడు చావడింక వివిధంబగు బాణములెన్ని యేసికన్
 వినుము వికాసుహస్తమును వేగపమంత్రక పూర్వకంబుగా
 పనిపడినేయ నీ యసుర తర్త తనూజుడు గూలుదావ చిం
 తనమును జేయనేల రణధారుణివేగమ సంహరింపుమా. 1867
- 1 అనిలుని యువదేశము విని
 జననాథ తనూజుడంత సత్వరగతుడై
 వనజోద్భవాస్త్ర మా దను
 జుని మీదనునేయదలచి భారత్యమునన్. 1868
- 1 రయమున బ్రహ్మనామక శరంబు పమంత్రక పూర్వకంబుగా
 జయవిజిగీమడై దనుజ పంహరదార్థము లక్ష్యుండు నే
 నియతిని గూర్చి మౌర్ఖిని త్వనింపగజేసెను సర్వలోకముల్
 తయమును జెందె నా నివతలంగికి వోర్యగలేక యెంతయున్. 1869

చ॥ జలధులు తల్లిడిచె ఓలతైలములున్ జలయిలె తారకా
వశియు గ్రహంబులున్ గతుల బాసె ధివాకరనోములంబర
స్థలిని గలంగె భూమి పలుసారులు గంపమునొదె అక్షులు
దలుగుచు బ్రహ్మచామక మహాస్త్రము రాఫణసూను వేయగన్. 1970

చ॥ భువన భయంకరోగ్రగతి భూరిమహావలరితి దీప్తమై
భవునయవాగ్ని యో యవగ భవ్యగతిన్ గతుడానిలాక్ష్మితిన్
జవమును గల్గి యద్దనుజ నాథ తనూజుని దాకనేగెదా
నవుడది గాంచి మానవమువందు గలంగకే ధీరచితుడై 1971

చ॥ పనివది హుంముద్గర కృపాణ పరశ్వధకత్తి కుంతముల్
దనుజుడు పూనినై చివను కామరచూలి వరాస్త్రుచున్నిదన్
కనలుచు మింగి వేగ నతికాయు శిరంబు విలంబితంబుగా
నొవరిచె వేల్పులెంతయు గనుంగొని మెచ్చగ-వంబదస్థలిన్. 1972

—: అతికాయాదుల మృతివిని రావణుడు దుఃఖించుట :-

క॥ ఘనగిరి శృంగము కైవడి
దనుజుని శిరమపుడు ద్రోళ్ళి ధరణిగూలెన్
జనిత భయ్రాంతులునై
యునిమిష కాశ్రవులు పారిరత్తరి వేగన్. 1973

క॥ వానరులత్తరి హర్షం
బూనుచు అక్షులుని బొగడి పూజించి బొగిన్
దావన వనాట యుద్ధం
దీ నియతిని తెల్లె దినములెన్నిది కాగన్. 1974

క॥ అష్టమవివర రంబున
నష్టుండయి చనిన తనయు నతికాయునికై
కష్టాత్ముడగుచు దనుజు
శ్రేష్టుడు రావణుడు చింతజేసెను నిటులన్. 1975

సీ: రథతలమందు నించాడుల గెల్చిన
 యా విరూపాక్షుండు సంతమొందె
 కులవర్షకాశి ధిక్కురి విప్పిజేసెడు
 వజ్రదంష్ట్రుండును పృథ్వివీడె
 కాలునై నను తిరస్కారంబు జేసెడు
 మను దళంపనుడును తనువు వీడె
 నకల రాక్షస సేన ప్రకటిత సేసాని
 యగు వ్రహ్మానుండు కాలంబు జేసె.

గీ: భండనోద్యోగి కుంభకరుండు నేగె
 నరీవిమర్శమదా మహోదరుడు జచ్చె
 నకులబలుడు మహాపార్శ్వ దవని వీడె
 దనుజవరుడగు భూమేశ్వరచనుడు మడిసె.

1978

వ: మరియు నరాంతకుండు వనమానవలుండు మరాంతకుండు నం
 గర తలకోవిదుండు వశికాయుదునున్ త్రిశిరుండు పుత్రకృత్
 నరిగె యమాంబునకు నాగతిభోయి రనేక వీరులౌ
 మరనికర వ్రథంబును జూడ మహద్భుత మేమి జేయుదున్. 1977

కావనమేమజ్ఞేయ శిరసావహించియు శౌర్యధుర్యులు
 త్లావము మీర నేగి రథరంగమునరీదు వరాశ్రమాదీ వి
 న్మావములంబెదెగి హతులైరి నరాధిపువేత భూజనం
 వాసులచేత హిషదశవచ్చెను దావపరాశి కెంతయున్.

1978

అరయగ భూరితేజులగు నట్టి మురారులు భూరివిక్రమ
 స్థిరుతగు రాముచేత మడిసెంగడ యట్టి పరాధ్యు రాముతో
 నరిగెదెరితి బోరగల శక్తియునురాదు దలంపలేదు మ
 క్పురమున నేమి జేయుదును దుష్టహతుర్యును శౌర్యమిత్రుం.

చ॥ అనిమిషలోక నాథుని రణాంతరమందున దోలికదీ వా
తనయుడు నిందోజిత్తు బలదర్పుడు రాముని నాగపాళ ఖం
ధనమున గూలజేపి నను దానొకయించుక కీడు జెందకన్
రణతలమందు బోరుచును వానరుఁన్ మడియించుచుండెడిన్. 1

చ॥ అనిమిషనాథ కింపురుష యక్ష భుజంగ పతంగులైన యా
మనకిర నాగపాళముల గట్టుబడుం గద యద్విపాళ ఖం
ధనముల ముట్తులై నమరదారుడి కోలిచున్నవార లా
యినకుల వర్కులొ దళరదేకుని పుత్రులు వింత గొల్పెడిన్. 10

చ॥ అరయగ నేను బంపిన మహాబలులైన నిశాచరోత్తముల్
దురమునకేగి యుంధరును దోర్బలమొప్పగదొరి వచ్చె, నా
క్కరుడును లేడు గాదె రఘుకాంతుని లక్ష్మణు వీరవానరో
త్కరమున నొక్కనైనను వధంబొనరించెడు వాడు చూడగన్. 10

చ॥ మాయయొ మంత్రమో మురి యమానుషమైన హహత్ప్రభావ
జ్ఞేయుముగాదు దానవ విశేషపరాక్రములైన వారు భూ
నాయక హస్తపాలిత వనాదునుధీరులతోక జచ్చె వం
ధాయకమయ్యె కంక బలదర్పులు జచ్చి రిశేమి జేయుదున్.

చ॥ రాముని బాహువిక్రమ పరాక్రమ దక్షత యస్త్రకస్త్ర వి
ద్యా మహనీయ పాండ్రక మహారణపాండిరి కార్యధైర్య తే
జోమయ నంపదల్ విమలకోభమ అడ జగత్రయంబులన్
నేమనవచ్చు వాని తరి యెందునలేడు వివిశ్వయంబుగన్.

—; రావణుడు లంకకు కాపు బెట్టుట :-

మ॥ అతి చింతించుచు చెంత నిల్పెడిన దైత్యానీకముం జూచి యి
ట్లనియెన్ మీరలు జాగరూకులయి లంకా పట్టణంబెంతయున్
గమచుండవ్వలె కత్తువీరులు గతుం గర్వించియున్నారు యా
జనకాధీశ తనూజ గాచికొనుచున్ వర్యకృ గాపాడుదీ. 1

చ॥ మరియును వానరుల్ దిరుగు మార్గములన్ దివియారద్యురాత్ములన్
నరయుచు నుండగావలయు వాజపకాత్మజ చెంతకెవ్వడన్
దరియగ వచ్చెనేని గనిదండన జేయుదు వారి, వేగ ను
స్థిరబలులైన దానపురి శీఘ్రమ బంపుదు రక్ష జేయదగ్గన్. 166

మ॥ అని యాజ్ఞాపన జేసి యాత్మనిలయంబందున్ బ్రవేశించి యా
రణభూమిన్ హతులైన వారి ముటకరానేక కూరాత్ములన్
మనమందున్ న్మరియించుచున్ విపుల సంతాపంబునంబొక్కుచున్
మనమో రామజయంబు దానవ తిరస్కారంబు జింజించుచున్. 167

క॥ హైరంబగు బహు శోకా
పారావారంబునందు బడి మగ్నుండై
పారంబు గాండలేకను
దారుణగతి కిరుగజొచ్చె దానవదంతన్. 168

-: రావణుని ఇంద్రజిత్తు సేద దేర్చుట :-

క॥ జనకుని పేదన గని యా
యనిమిషవతి జిత్తు జనకు నరయుచు నోతా
రెప్పను కూరవాక్య వదిలిని
దనుజులకును జయమ గను విధంబు నత్తరిన్.

చ॥ దావపలోక నాథ పరితాపము బొందగనేల నీకు గి
ర్వాణ సురాధిపాదులను భగ్నమొకర్చినవాడు వీరుడున్
భానునమాన వికృముడు బాహుబలాధ్యుడు నింద్రజిత్తు నీ
మానుడు నుండగా నరుల జూర్జముజేసెను నీక్షణంబునన్.

చ॥ విషుమిక వేగనేగి రణపీఠిని భూరి నిశాతబాణ వం
జరిత మహానలంబున విశావరవై రుల రాము లక్ష్మణున్
మనకలలీల దగ్ధులయ గాక్రొలజేతును చింతయేల నీ
తనయుడు నింద్రజిత్తు వివిధంబుల నీకు నహయమీయగన్. 169

క॥ జనకునకు మేమనాథుడు
మనధైర్యము దెల్పి నమర కాంక్షామతియై
జనియెను బహుబలముల గని
దనుజతతులు మనమువందు ధైర్యముబొందెన్. 196

చ॥ కనకమతి వ్రాపటు విశావము సుదృఢ భర్మమందికా
నివద విశేషయుక్తము వవేక జవాన్వికవాజి శోభితం
బును నమలంకృతంబు నగు భూరికాంగమునెక్కి వేగమై
దనుజ వరాత్కజుండు రణధారుడికేగె జయాభిలాషియై. 197

-: ఇంద్రజిత్తు యుద్ధము నకు వెడలుట :-

చ॥ వెనుకను నందిబోయె బహువీరులు వాగరథాశ్వపంక్తులన్
మనరుచి రాష్ట్రకర్త్రము లంకడముగాగను దాల్చి హంకృతి
ధ్వనుల నొనర్చుచున్ ఒహవిదంబుల మత్తగజేంద్ర ఘోకృతి
వ్వనములు వాజిహేషణును పాద్యమహాస్థను లంత మీరగన్. 198

చ॥ గురుతర అద్దబాణచయ కుంత వరశృఙ్గ భూలభూరి ము
ద్గర వరిఘాయుధంబుల వ్రాకాకగిరి ధరియించి బోజ్యుల
త్కరినిచయంబులఁగి భటకాండములేగిరి సంగర క్రియా
తురమతులై మహేంద్రజితుతో ధరయత్తరి పంచలంపగన్. 199

గీ॥ కంఠకాహళ భేరికా ఘోకృతులును
వీరభటహంకృతులును వావేక గలిసి
మిమ్ము ముట్టంగమోసె నమేయగతిని
భూరిసంగ్రామ సూచన పూర్వకముగ. 200

క॥ దశకంఠ తనూజునివయి
శశివర్ణపు భక్తివృక్షులు చక్కగ దోచెన్
నిశేయందు పూర్వకశియా
కనమున జేలువొందురీతి మనకాంతులతో. 201

స్వర్ణమడిమయ భాసుర చామరములు
నుభయపార్శ్వంబులందు మహోజ్వలముగ
వలరి రావణవిభు నుతు వతులగతిని
భాసితుంజేసె పటు రథోల్లాసుడగుట.

1998

దినకరు డంబరస్థలిని తేజముతో వెలుగించు భంగి లం
కను విజనుప్రళామగు కాంతులవెల్లగ జేయుచున్ పురం
బును వెన నిర్గమించి రణభూమికి జేరగబోయి ముందుగా
జనరహిత ప్రదేశమున చయ్యనతేరును దిగి యత్తరిన్.

1999

తనకును భంగమొందని విధంబున భూరి బలాధ్య దైత్యులన్
ఘనులను కాపుబెట్టి యధికారుణ వర్మలమాల్య గంధ ధా
రణమొనరించి పావకుని వ్రనుట్ట భంగి ప్రతిష్ఠజేసి నం
జనిత విశిష్ట నిష్ఠుడయి సంగరభూమి జయాభిలాషియై.

2000

పనిగొని యాజ్యము లాజలు
ఘనహోమ ద్రవ్యవితతి గైకొని వహ్నిన్
జనిత విధేయత హోమం
బును జేసెమ నగ్నికతుల బొందగ వంతన్.

2001

వరవిని హోమముల్ సలిపి భాగమునొక్కటి వర్వకృష్టమై
పరగె ప నట్టిదాని గళభాగము ఖండనజేసి రక్తమున్
స్థిరముతి హోమకుండమున జేర్చుచు ప్రేల్చిన నగ్నిదేవుడున్
గరమును ద్రుప్తినొంది యట గన్పడ నొప్పె విధూమరూపుడై.

అనల బు మధ్యమందున హుతాశనకిలల నావృతుండునై
ఘనమడి కుండలాంచితుడు కాంచనవర్ణ మదీహుడై రణా
పని విజయంబు గల్గినను భావము మోమున దోప నాహుతా
శనుడు మదర్పనీయుడయె శక్రవిరోధి తనూజముండటన్.

2002

చ॥ దనుజుడొసంగు హవ్యము ల దృష్టిమెయిం గగహించి చాడ
మన కవచంబును సేరడము కాంచనగర్భ మహాస్థ రాజమున్
గొనుమని యిచ్చి యేగిన నకుంఠితమైన తదీయ శక్తులన్
గొనుచును వికృమంబు నభిశోప్పుతి మీరగ శీఘ్రగామియై.

చ॥ అనఁబివేత ధృత్తుహయనట్టి శధులకు పితామహాస్థమున్
మనకవచంబు గొంచు లయ్యుకాఁబులి తంగి విజృంభమాదులై
చనియు వియ్యుత్తులంబునట నైవ్యభిశాచర సైన్యవాహినిం
గమచ్చును నిట్లు పల్కె భుజగర్వము మీదగ బీషదాకృతిన్.

చ॥ ఏనిట నుండ మీకు భయమేలను మీరలు వేగనేగి యా
వానర సైన్యముం జెనకవచ్చును భూరి కృపాధిదాన నా
నా నికతాంబుల గనంబడకుండ వియ్యుత్తులంబునట
నేను జరింతు మీకభయమిచ్చితి భోపుడు యుద్ధభూమికిన్.

-: ఇంద్రజిత్తు మాయా యుద్ధము జేయుట :-

చ॥ అనిమిషవైరి యిట్లు అభయం బొసంగన్ రజనీచరుల్ మహా
నినద మొనర్చివేగ నదశేచును వానర సేనదాకి సంత
జనిత సరోమలై నినిదశక్తములన్ బలుదాదుదాకృతిన్
జెనకగ బొచ్చె రింద్రజిత్తు వీక్షణజేయుచు నంబరస్థలిన్.

చ॥ మాయోపాయమున న్నర్ధుక్కుడయి తుంభచ్చాపముంబూని
నేయం బొచ్చెను భూరబాణవిశిష్టన్ నేర్పుంగదుంజూపుచున్
నేయంశంబున గానరాక కపుల న్నిచ్చాపకరంబుగా
ధీయుక్తిన్ వధియింపబొచ్చె దనుకా దీకాత్మజుండెంతయు

గ॥ అశని పాతంబులను మీరునట్టి బాణ
వికళిజేయంగ దొడగె పృథ్వీజవరుల
పశుచలనమొందె వానర సైన్యమంత
భూరిశర జాడికాంగులై భువిని గూఁతె.

చ॥ అతుల గుణధ్వనులే పటురయంకిత భర్తలుగాగ రత్న మం
దిత తవనీయ భూషణా ననేత్రము శంఖలుగాన విక్రమ
స్థితవలరారు నింద్రాక్షితు చేటును గూర్చెడ్డు కాళిమేమమై
క్షితిజ చరాదులన్ గురియ్యజేసెను భీకర బాధవర్షమున్. 2010

చ॥ విలయ దివాకరోగ్రకరభీకర బాణములేయు నొక్కటన్
పశితయ మహానలంబుగతి పర్విడు కాండములేయు నొక్కటన్
కులిశనిభంబులైన యధికోజ్వల సారశరంబు లొక్కటన్
బలయుతుడైన యింద్రాక్షితు వల్మరునేసె వవాటసైన్యమున్. 2011

దానపు సప్తశస్త్ర చయధాదికి వోర్వగత క్తిలేక నా
నానరసైన్యమంత బహుభంగుల పొటును జెంది యారణ
స్థానమునందు గూలిరి సుదార్దము మున్సురరాజి పూర్వ గీ
ర్వాబుల చేతగూలుగతి వంచితులై రణరంగమందునన్. 2012

వెండియు నింద్రాక్షితు రణవీధివయిన్ వటుమాయబూని యు
ద్ధండగతిన్ శిలాదులను దారుణవృష్టిని వర్షజేయగా
ఖండితమూర్తులై దశికాయులునై యశిచూర్ణికాంగులై
భండన భూమిగూలె వటువావరసైన్యమునందు కొందరన్. 2013

చ॥ దానిని జూచి వానర కదంబము లొ రణవీధి వీడుచున్
ఘోరివివీధి పర్వలిత వాలిమతుండు నలుండు నాదిగా
వాతధయోధు లాకపులు బాధుట నాపగలేక తుగ్ధులై
దానవవీరులై తరువికాన శిలాదులరువ్వ రేకతన్. 2014

చ॥ కనలుపు నింద్రాక్షితు వటుకాద్యుకమం గొని కాలదండ వ
హ్నివిత్త శరంబులేయును నహిన జవంబున కీశయోధులన్
మనశ్శర విక్రమకృష్ణముగ్నిగ నంబకవీధి మూయచే
రణమొనరించ పొగె నతులంబగురీతి విభీతకంబుగన్. 2015

సీ! నలుని తొమ్మిదిబాణములచేత నొప్పించి
 మైండుని పంచబాదాగ్ని నణచి
 అష్టాదశమహోగ్ర మగు శరంబులనేసి
 గంధమాదనుని విక్రమముడించి
 పటుతర మార్గణ పంచకంబును నేసి
 గజాడనువాని దోర్గర్వమడచి
 నీలుని ముప్పుది కోలల బాదించి
 ఋక్షపాలుని శరారుణినొంచి

గీ! ద్వివిదు మరియును ఋషభుని దినకరాత్మ
 జని కుముదు నంగదుని రణోత్పత్తుశత మీర
 వృద్ధ్య బడగూలనేసె వావృదు బలుండు
 రావణసుతుండు నింద్రాజిద్రాక్షసుండు.

2016

చ! రణమున గూలి భిన్నతనులై రుచిరాంచితగాత్రులైన యా
 పనచరసైన్యమున్ కదనవర్మలగాంచి మహేంద్రాజిత్తు దా
 మతమున నుత్పహించె నశమాన్ జయంబును గంటినంచు నం
 జనిత క్రుధాత్ముడై యరుల నర్వవినాశము జేయనెంచుచున్. 2017

మ! దనుజుండొటను రాత్రిభాగమున విస్తారంబు శేఖోబలం
 బును వృద్ధిన్ నొనరింది మేఘముఁ సంచూతంబు గావించి దా
 డువ కోదండము మూసి నంగరకకాట కోపంబు దీపింప గ
 ర్జనలన్ జేయుచు కాలవర్షనిభశస్రాస్త్రంబుల స్నేయగన్. 2018

చ! ధరదీధరంబు లాకులిశధాదికి ధారుణి గూలుడంగిగా
 తరుతకులున్ కుఠారహతి ధారుణి భోరవద్రాక్షు రీతిగన్
 వరకలవాలహేతిదెగి వ్రాల్చిన రంభమహిజముల్ ననన్
 సురవతి తిత్తు బాణముల సూదనులై తెగి గూలె వావరుల్. 2019

శరవరణంబులున్ తలలు బండికమై భువివ్రాణువారు బీ
శరగతి మార్చితాంగులయి కాయము వీడెడువారు భగ్నులై
యరచెడువారు దానపుకరావళి కాకిదికోర్కలేక పం
గరవిముఖత్వ మొందుచు రదావని వీడుచు పారువారలున్. 20:1

ధనుజుడెందున నున్నవాడనుచు దాదృష్టిన్వితోకించుచున్
గనరామిన్ వెతలెందుచున్ శరవయాకాంతంబుగా నా రదా
వని యయ్యెన్ దవవహ్ని జిక్కిన మృగవ్రాతంబు భంగిన్ భయా
జనితస్వాంతులునై యుపాయములనే చందంబువం గానకన్.

మరియును వింద్రజిత్తు శతమార్గణముల్ పరగించి యంజనా
వరసుతు నీలు నంగడు గవాక్షు దివాకరనూను జాంబవ
చ్చరభ సుషేణరంభుల గజద్వివిదాదిక యోధవర్యులన్
వరవర పుత్రులన్ రణమునందున మూర్ఛము బొందజేసినన్. 20:2

అనుజుని గూడియున్న ఘనుజాధిపురామునిపైని రోష పం
జనితమనస్కుడై పృథులసాయక వర్షము వర్షజేయ నా
జనవిభుడ త్తరిన్ చలన పంగతి బొందని వర్షకంబు భం
గిని స్థిరుడై నురేంద్రజితు కృత్యములం బరికించి లక్ష్మణున్. 20:3

ముడు జాము ఇచ్చొత్తమును మన్నింపవలెనని లక్ష్మణుతో దెలుపుట

కని యిటు వల్లె వీడు వటు గర్వితుడై విధిదత్తమౌ వరం
బున కమలానవాస్త్రమును బూని తదీయ బలంబుచేత నీ
వనచరపై న్యమున్ నుబలవర్షము గూలగనేసె మాయచే
మనగతుడౌచు పంగరముఖంబును వేయుచునున్న వాడొగిన్. 20:4

తలువ వరంబుచే జలదనాథుడు వికృతుమొప్పు నీగకన్
తెలగుచునుండె పంగరముజేయ వసాధ్యము వీనితోడ ని
శ్చలతను బూనివీని శరజాలములన్ నహియించి పంగర
వ్యలమున యూరకుండుటయ్యె తప్పని కార్యము శింతలేయకన్.

చ॥ రణమొనరింపకున్న సురరాజ జీతుండు నివృత్తయుద్ధులొ
మనఁగను జూచి తా సమరమందు జయంబును గండినంచు నం
జనిత నుసార్పై పెలువ నంగరభూమిని వీడి లంకకుం
జరి విజయంబుగల్గెనని చాటును గావున మార్గమిద్దియే. 21

చ॥ అనుచును లక్ష్మణాన్నితుడునై రఘురాముడు దైత్యవాధ నం
దనుడటలేయు బాణముల ధాటికినోర్పుచు ఏకమింపకన్
రణతలమందు నుండగ సునారి మదిందలబోసె రామల
క్ష్మణులు విషాదమొందిరని వంచల చిత్తుడనాచు వత్తరిన్. 20

క॥ ఆ రాత్రి యుద్ధమందున
చారుణగతి వికృమించి బావపుడు మహా
వీరుల వానరయోధుల
గూరగతిం గూర్చి లంకకుంజనా నంతన్. 22

—: విభీషణుడు వానర వీరులకు దైర్యము దెలుపుట :-

చ॥ అతులిత బుద్ధిమంతుడు మహాగుణకాలి విభీషణుండు నా
యతగతి నంగరస్థలము వందున రావణి బాణశోక తా
డితతనులై విభీతులయి డెందమువందు గలంగు వానర
ప్రళతులగాంచి వారలకు భద్రత గూర్చగ నెంచి యిద్దనున్. 21

చ॥ వనచరవీరులార రణభాగమునందున రామచేత్యుల
తనువులు డస్సి కూలిరని తల్పగ బాడియె యింద్రాతిత్తు నే
డనువమ బ్రహ్మబామక మహాస్త్రిము దాత వరప్రసాదుడై
కొని రణమాడరించెను నేతుండిత భూరిపరాక్రముడెడునై. 22

చ॥ వనజలవాస్త్రమీణగతి వంద్యము గావున దానిమన్న వన్
గనుటయె యుత్తమంబని ప్రకాశముగా దలబోసి నంగరాం
గణమున దైత్యవాధముకు నస్త్రములం బడినట్టిఃథంగి యా
యినకులు తిరువరున్ నమధికేచ్ఛను గూలిరి మీరెరుంగరే.

చ॥ కని పలుకంగ వత్తరి సుహృదలనూతుదు తెల్విగాంచి యా
వనజభవాస్త్ర రాజమ ను భావమునందు దలంచి మొక్కి రా
వఱుని సహృదరుంగనుడు బల్కె మహాత్ముక సంగరంబువన్
దనువున పొడయుక్తుల వనాటల జూడగనొప్పు నిత్తరిన్. 2032

చ॥ అనుచును నిర్వురున్ రణతలంబున గూలిన వీరవర్ములన్
గనగ వపేక్షజేసి నిశీగావున నుల్కును బూని సంవరం
బును వటుజేయ గానబడె భూరివివర్ధక గూలియున్న పై
వ్య నికరమున్ విఖండిత మహారుధిరాయత సిక్తదేహులన్. 2033

సీ॥ ఖండితమధ్యోరు కంఠభాగంబులు
దళిత పాదాంగాది కలితమగుచు
విచ్చిన్న మూర్ధముల్ విడిచి శేతంబులు
విదళిత కరభుజ వదనములును
శరవర్షపూరిత గురుదేహ భాగులై
వజ్రచేగూలు వర్వతవయంబు
భంగి రాశీభూతపాటవంబును బోలి
బహురక్త భారా ప్రవాహములును

గీ॥ గలిగి రావణచేత రణతలమునందు
గూలియున్నట్టి ముగ్ధివనిలమైంద
ద్వివిధ రంభాంగద ముషేత వేగదర్శి
వినత వల తార పనబొది వీరవరుల. 2034

గీ॥ జన్మతలమందు గూలిన వస్త్రవష
కోడివానర నికరంబు క్షోభగాంధీ
వృద్ధుడైనట్టి యా బాంబవంతుడేవట
మన్నవాడొక యని చూచుచుకరుణతో. 2035

-: కాంబవంతుడు అంజనేయు కుశలమడుగుట :-

మ: శరవిద్యున్న శరీరుడై ధరణిపై శాంతాగ్ని చందంబునన్
చిరజీవిన్య శివన్దు దోతసుతునిం దీక్షతునిం కాంబవ
ద్వరవీరాగ్రణి గాంచి దానవకులాద్యజ్ఞాన జండ త్తరిం
గర సంస్పర్శను జేపి వల్లె మిఱమౌ కలలో క్రిమై యాకిన్. 2036

క: భల్లూకరాజా దానవు
భల్లంబుల నీవుమ్మరిని బడయక యిచటన్
మెల్లంగ గూలియుండివె
కల్లోలితమైన యట్టి కదనమునందున్. 2037

చ: అనుచు విభీషణుండు నమయించితరిలిని బల్క నాతడా
తని పలుకాంకించి తనుజావము గొంత శమింపుకొంచు గొం
తున స్వనమున్ నమించితము నొప్పగ దిద్దుచు దీరతన్ విభీ
షణుగని వల్కె కప్పదక పంథవమౌటను పంగరస్థలిన్. 2038

చ: వినుమిక రాక్షసాన్యయ వివేకమడీ యుకరావనాత్మజం
దని మముసేయు వాడెముత వక్కట దృష్టేజురాకయుండె గొం
తును విని యావిభీషణుని తోయముగాగ నెరింగినాడ నీ
మును గనియుండలేదు తలఘామిని నిట్టివిషాదవాదలన్. 2039

చ: దనుజకులావతంస బలదర్పుడు సంజనదేవి యందునన్
ననిలసుతేజవంధపుడు నాత్మవివేకుడు పానరాజి లో
వినుత వరాకముండు భరివీర భయంకరు దాదాజనేయు దీ
దురమున ప్రాణయు క్తుడయి తోమనె మీరలు పానిగొందిరే. 2040

చ: అంత విభీషణుండు చతురాశ్రయ మామృతిజాచి పల్కె భూ
కాంతులు రామలక్ష్మణులు క్షౌరిచరాధిపు ధంగదుండు ధీ
మంతులు కీకనాయకులు మాధుగనుండగ నీవు నా భమా
మంతుని నెంచనేల ధృతిమండప దెల్పవై భాత్యున్ద్రహృదన్. 2041

నావిని యావిరించి నుతుడత్తరి బల్కెను రాక్షసేశయా
పావని జీవయుక్తుడయి భాసిలెనేనియు వర్షశానరుల్
చావును బొందియుండియును చావనివార మతండు చచ్చినన్
జీవములుండియున్ మనము జీర్ణదశంగని పట్టలెంచెదన్. 2042

అనిలనుతుండు జీవయుతుడై తనరారివ యుద్ధమందునన్ .
మనలను రక్షజేయగ నమర్తుడు గావున వానినెంచి నే
దనుః వరా వినంబడగ దద్దయు ముమ్ముగ బల్కినాడ నా
తనికిని గల్గు దక్షత యధార్థము జూడలేదు నేరికిన్. 2043

అనవిని చెంతనున్న మరుదాత్మజు డప్పుడు జేరవచ్చి యా
వనజభవాత్మజుం గనుచు వచ్చెను నియ్యదె మారుతాత్మజుం
డని వలుకంగ వాతడు మహాముదమందుచు తెల్వితో పున
ర్జనితుడునై వ భంగి వటుసారగతిన్ వదిలించె నీగతిన్. 2044

-: జాంబవంతుడు హనుమంతునితో వంజీవకరణి దెమ్మమట :-

వనవరవీరవర్య భువిప్రాకృత కీకడవీపుగాపు నీ
యనువమ విక్రమంబు ధరయందువ నేరికిలేదు వంగరాం
గణముల గూలియున్న కపికాండములన్ నరనాథపుత్రులన్
మనువగ నీపుదత్తుడవు మారుత వందన శ్రతుమర్దనా. 2045

మారుతపుత్ర నీదు మహిమాన్విత విక్రమ భూరివత్సమున్
నేరుపు జూతగల్గుటకు నిప్పుడు కాలము సంఘటిల్లె నీ
వారయ నొక్కరుండవె మహారణమందున గూలియున్న భూ
దారుల నర్పవావరుల కాశ్రయము జేయగ నుద్ధరింపగన్. 2046

వీరలజీవయుక్తులుగ వేగమెవేసి దిగంతరంబులన్
భూరివికాలకీర్తులను బొందుము రాముడు నిన్ను మెచ్చు దు
ర్వార బలుండవున్ రఘువరాధిప కార్యధురంధరుండవున్
మారువందనుండ వనమాన వరాకృమ విక్రముండవున్. 2047

సీ॥ కపివరసేవు నాకాశ మార్గంబున
 వారిది దాది యావలెట బోవ
 హిమవంతమనెడి మహిధర మొప్పును
 నాగిరింద్రము దాది యువల జనిన
 కైలాసపుషపాబ్జశై కద్యయంబుండు
 నారెండి మధ్య విరాజమగుచు
 సౌంధ్యదాగోపమ శృంగము నొప్పారును
 వర్ష దివ్యోషధ స్థావరమగుచు-

గీ॥ నందువను మృతవజ్రజీవని యను విశిష్ట
 కరదీ సౌవర్ణకరణియు మనతరంబు
 నై న పంథానశరణియు నలరుతుండు
 నాల్గుదివ్యోత్తరంబు లానగమృతంబు.

204

క॥ దీనమూలభరిది వెలుగొను
 దీపించుచు నుండు నాల్గు దిక్కులయందున్
 కాపలికిన మార్గంబుతో-
 నోపొవని యశకుళిగు ముజ్వలమతిపై .

205

చ॥ వాదిని పంగోహించి యిటువచ్చి రదాంతరమందు గూలి యే
 మాటలనాదకుండ స్ఫురిమాలిన వారిని బాధితాంగులై
 పాటులబొందువారి మృతహృదినవారిని రక్షజేయుమో
 మేదివనాటవీర కనుమంకను భూరి-చేశేషకీర్తులన్.

206

-: హనుమంతుడు పంజీవని దెచ్చుట :-

చ॥ వలువ తనూజుచే వనిలనందనుడ త్తరి పేర్చికుండునై
 బలమును వృద్ధిజేసి పటువర్ణపువేళల పంబుదంబు ని
 స్తులగతి వృద్ధిబొందుగతిదోవ శరీరము పెంచుచున్ మహా
 విలయ వమీరతుల్యమగు వేగము దాన్తుచు హంకరించుచున్.

1. జరయగ పర్వకాలము ల యందు పమాద్రము బొంగు తంగి కే
పరిశనయుండు వార్తి డి తైలము నెక్కి ద్వితీయైలమున్
కదడిని బ్రబ్బరిల్లి వదఘాతములన్ కద్రాంతరస్థమౌ
తరువులగూల్చి భిన్నమయె దారుణగండ శిలాదివంతతుల్. 2052

2. మరియు విహంగముల్ గగనమందున గుంపులుగట్టి పొరగన్
వరువది వన్యసత్వములు పొంబిదయంబున వేగనొందు భూ
ధరమును జేరనేగె దివి శద్ధిరిగిందలజేయు భీవరుల్
వరమిధునంబు లాగగన భాగము వంజనె భీకచితులై. 2053

3. బింగళ నర్మరాజములు భీమవిష్ణాగ్నులు గృక్క నమ్మజా
బంకనయుండు కద్దిరిని పాదవిఘ్నవజేయ భూతముల్
గలగి మహద్వైకున్ వలువ గాయముజెంచుచు భూరినాద ము
జ్వలగజేయు కంపనము బొందెను లంకను వర్వభూతముల్. 2054

4. మనమును బావులక్ష్యం నపున్నుతిజేసి భుజంగశల్పమౌ
మనారవామున్ బిరుపగాగను మీదకున్నెత్తి కర్ణముల్
పగిగొని నిక్క జెడ్డి నిజస్పష్టఘ్నవృచ్చియు దూరద్వప్తి కా
ననమును దిగిపి పైకెగసె నాగగనంబును మింగుకై వడిన్. 2055

5. అతుల జవాన్వితుండగ్గుచు న్నెఱుర మందెగయుంగ వా పదా
గల్గి సుతుడేసెవేగగతి జ్ఞాప శిలాదులు వర్షె వానితో
నతిజవమొప్పు నట్లు వని యాపయివేగము వీడ్చికిందతున్
పతనముజెందె వల్లి వలుతంగుల భూరినినాదయుక్తమై. 2056

6. గురుదసమాపవేగు డయి కాలభుజంగ పమావహాంతన్
పారికర్ణ ముక్తమౌ సురిచిదంబును వక్రముతంగి రామ భూ
వరకరముక్త భూధికరభంగిని తండ్రి జవ్వంబుదాన్వీయున్
కరమును నేగె వంత దివనాభుని మార్గబట్టి యుగ్రతన్. 2057

చ॥ ధరదీధరంబులన్ వదుల దారుణ కావన వృక్షవర్గమున్
పురకతులన్ తటాకముల పుణ్యతపోవన పల్లెసీమలన్
త్వరితగతిం గమించుచును కామర చూలినుతుండు బల్కు ను
త్తరదిశకున్ జనెన్ తుహినధారధరంబును గాంచి యంతటన్. 207

క॥ అమిత మనోహర మగుచును
నమృతతుల్య విమలజల మహాదుచిరంబై
వృషదంబు గూర్చె హిమగిరి
దుర్మచర పుంగవున కతులద్బంధ గాతునకున్. 208

చ॥ కనకనమాన కాంతులను గ్రాలెడు జావ్వవళాదిగ్ని యందువన్
మ మ జలకాననాత్మజుడు బోలగదిల్పిన యోషధీతతుల్
గని మరుదాత్మజుండు వదికాద్భుత మొందుచు వంచరించుచున్
వసుపమ దీపితోషధుల వల్పిటినిం బరికించుచుండగన్. 209

క॥ ఆ నిశీయుండు దీవముల యల్లు వెలింగెడు నోషదుల్ మరు
త్సామడు వచ్చుటంగని యద్భుత్యములయ్యెడు దానిగాంచి యు
వావరపుంగవుండు కుగ్రవర్ణిత వహ్ని కమాననేత్రుడై
యానగరాజ ముంగని మహానివదంబున బల్కి నీగకన్. 210

క॥ లోకహితార్థమై ధరను బోధింపమందిన రామభూవరా
స్తోకమనీమ కార్యమునదోహదమిచ్చుట మానివేగమై
యీ కపటంపువృత్తి నడియించిన నేమి వ్రయోజనంబులున్
జేతురు నీకు నిన్ను గొని జేర్చెడు శ్రీఽఘరాము చెంతకున్. 211

చ॥ శీలెరుగంగనేర్చునె యశేషమనీమల వక్రప్రభావముల్
కలగిరిధీరులందునమ గొల్వగజేర్చునె నిన్ను నా యచం
చలమగు రామతత్త్వని వెనంగొనిపోయెడు మద్యుజాబలం
బుల నెరుగంగ జాలె దపూర్వముగాగ మహద్భుతంబుగన్. 212

5. అనుచును నాగిరిన్ వలయుతంబుగ వాలముజుట్టి భూమికం
వనమును బొందురీతి రఘువర్యునిపైగల భక్తితోడుగా
ఘనతరు నత్మసంయుత నగంబును వేదకలించి యెత్తె నా
యనిమిషవర్గముల్ గనుచు నద్భుత మంచును పన్ను తింపగన్. 2064

6. కరముల పంగ్రహించి మదిగాంచిన ప్రీతివభోంతరంబుపై
గరుడజవాన్వితుండగుచు గ్రీక్కున నిర్గమనంబుజేపె ని
ర్జరులు కథంబు బల్కి గ్రహరాజపథంబును బట్టి బోవగా
హరివరుడొప్పె వంత జలజాపుని కైవడి నంబరస్థలిన్. 2065

వరచక్రంబు ధరించిన
హరిపగిడిని యొప్పె మారుతాత్మజడంతన్
కరగతగిరి సంచాసిత
సురుచిర కాంతులను మిగుల శోభితుడగుచున్. 2066

-: రామలక్ష్మణులు పర్యవార సహితంబుగ విశణ్యులగుట :-

వినువీధిం జనుదెంచువీరవరునిన్ వీక్షించి యా వావరుల్
ఘనహర్షా నివదంబులన్ నలువ నుత్కంఠంబున వ్వుంజనా
తనయులదార్పెను సింహనాదమును వంత్పప్రాక్కుతైవట్టు లం
గిని యంతన్వేజుగొందు నాగిరిని నుంచెన్ వారిమధ్యంబునన్. 2067

తను కృతకృత్యుగా దలచి కామరసప్రియసూను కాంబవ
ద్యవచర వీరవర్యులకు దండనమస్కృతు లాచరించె నా
విసుత మహాషధాశి ప్రభవించిన గంధ సమీరణంబు నో
కిన వెనువెంటనే నృపులు కీతులుదెల్పివహించిరెంతయున్. 2068

అంత విశణ్యులయ్యె మనుజాధిప సూనులు యుద్ధభూమిలో
సంతము బొందియుండిన వవాటవయంబులు చేవయుక్తులై
వింతగలేచె చేహరుజవీడగ రాతిరి నిద్రబోయి ని
ద్రాంతమునన్ ప్రభాతమున దద్దయులేచెడి వారిబోలికన్. 2069

మ: రణమారంభమునాటి నుండియు కపివ్యాధంబునే గూఱు నా
దనుజునీకము లెక్కజేయ భహుళత్వంబున్ జనవ్యాధిముల్
గని వీణావహులొడటంచు దధి గూఱందోయుటం జేసి యా
రణభూమిన్ పాతదానవాళికి పునర్జాతంబులైదయ్యెదన్. 20.

చ: అనిల తనూజాడిగతి ననాటచయంబుల జీవనంబులన్
మవగమిజీసే భూవర ఓమారట లంక విశయ్యలై రక్షాం
వని జీడిద్రుల్లే నీలక భవ్యమహావధి వర్వతతేజు వే
గను గొని యుంచె పూర్వగతిగా వృషభాద్రి పమీనమందువన్.

-: సుగ్రీవుడు లంక ముట్టడించ వానర సైన్యమును పురిగొల్పుట :-

చ: అనిల తనూజాగాంచి తరేనేత్కజద త్తరి పల్కి మారుతీ
దనుజవిభుండు నందనుల దానవయోధుల హంకి వర్గమున్
రణమున గోజురొప్పుట నిరరతర చింతను దుఃఖమగున్ దై
యని నొనరింపరాదు వమయంబిది లంకదహించ వేగమై. 20.

చ: కావున నీవు లంక నికగాల్పగ వానరవీరపద్యులన్
భూవిసులప్రకాశలమ భూరివిద్యుల బంపుమింక వా
రావకు దుగ్గోక్తపుడయి లంకకు రక్షనావర్పవేగ యు
ద్ధావనీ శ్రీగురుంచును నీశాటయంతంబుగ నాలసే వకన్. 20

చ: అనవిని యాంజనేయుడు రయంబున యూధపులందరున్ వినన్
నిశేనుతు నాజ్ఞగాగ దహింపవగ నొప్పును లంకబీరిశన్
గొనుడిక నుల్కలవృక్షుడు మోవనొవచ్చగ వాధలందరున్
పనివేడి నుల్కలంకగమిడు పొరిరి లంక దహింపన త్తరిన్. 21.

మ: పురితాగంబును జేరి చుట్టుకొని యేపుంజాపి యుల్కాగ్నుల్లన్
కరమున్ శక్తురిహార్య గోపుర మహాగరంబులన్ వహ్ని వి
త్తరీణిణి రగులందగల్గువ మహాదావాగ్ని రహ్మభవన్
వరివృద్ధిన్ దహియెరితు భంగ భహుళ వ్యాధామయంబై క్షయన్.

మీరొచిర రత్న మురతిక విశుద్ధకవాట గవాక్ష సరళలనీ
పరిమళ చందనాదులను భవ్యదళంబుల కరింపకంబులనీ
కరిరథవాళా వేదతతుల కారదన భూషణలంగరక్రియ
వరికరదస్తు నరితతుల భవ్యగుణంబుల బోమరిరంబులన్. 2076

ధనురానీకములన్ సుసాయక తనుతాంబులన్ పోమ్రాత
ర్మ నిళాయంబుల రోమకంబులను చోనాదజాలంబులన్
మనమధ్యాయుధ వర్ణకాలలను రత్నానీక నరవత్తులన్
వినుతానీక సమీప్త వత్తుతతులన్ విద్వంసముంజియగన్. 2077

పురిగలవారల త్తరి పృథూత భయావహాచేతులే వేసెన
పరువడి పారజొప్పె నిజవర్ణములరగాని నిద్రాహులన్
కరముల నెత్తికొంచు నదికంబగు పొనవేళేషమ త్తరనీ
పరువడి కత్తిలేక పలులంగుల పోటును జెందిర త్తరనీ. 2078

అనలుడు వృద్ధిబొంది తనువారేళ భూరిగ్న పోరితరంబులనీ
మణిమయ వోట్లకాతలను మేంజుత పేరుమృదంగ జాతమేరీ
మనరకకాచలంబుగక గ్రాత్రుడు భూరివిమానవంతులనీ
దనుజవిభే శాసాదముల దగ్గమొసేర్చు మీహమ్మకంబుగన్. 2079

భూరితరాన్ని తోరణ నముచ్చయముల గననొప్ప నేవ్వలా
వాతిదమందు శంపలు విభానీయతేరిగ ననక గోపుర
ద్వారకవాటముల మిగుల పృథ్వీగూర్తిను వేషమును ప్పం
దారకనాథువే దెగెడు పారతకంబుల బోలుచున్నదనీ. 2080

పురమున వీధులన్ని శిఖిపూరితమై పరమోషధి లలా
కర హిమపర్వతంబుగతి గావడ వయ్యును కొన్ని భాగముల
గరమును పుష్పితంబగు పరాశవవంతుల బోలిదగ్ధమై
మెరయుచునుండి లంకపంజుమేళిత నీయగ వహ్ని బావలుల. 2081

చ॥ మరియు అయంబువేళల వ్రమాదభయంబున వారి రాశిలో
దిరిగెడు నక్కళచ్చపవిధిన్ బురమందున బంధము క్తమై
కరితురగాదివర్గములు గాధకరోద్ధతి బారజొచ్చె నా
కరనిధి లోహితోదకము సంగతి దాల్చె విభీతకంబుగన్. ౩౦౭

మ॥ పుతివంక్షోభము నొంది దానవులు నా భూమిస్థలిన్నిల్వ శీ
క రయంబొప్పగ బాహ్యపీమలగు మార్గాన్వేషులై పాఠగా
వరిశీలించి వనాటలోకములు శుంభత్ప్రక్రియం కాకె నం
గరముంజేయుగ నా నిశాంతరమున న్నుత్యంతపొరంబుగన్. ౩౦౮

క॥ జలదములభంగి నిశివర
బలములును వనాటబలము వటుకరముగ గ
ర్జలు పలువ నా రవంబులు
కలయంగా వికలబర్వె జ్ఞాతంపించెన్. ౩౦౯

చ॥ జ్ఞావర నూనులత్తరి వికణ్ఠులునై మనకార్దుకంబులన్
తేవదలిర్ప దాల్చె రఘుశతన యూబుని మౌర్విమోయగా
భూవలయంబు కంపనము బొందెను దానను దానవాళి బీ
తావహచిత్తులై కపిరాజి మహముదమందె తత్తరిన్. ౩౧౦

క॥ తైలాసాచల వన్నిభ
మాలంకానాథు గోపురంబును నేలం
గూలంగజేసె పటుకర
జాలంబుల రామచంద్ర జనవిభుడంతన్. ౩౧౧

క॥ దానింగని కుపితుండై
దానధ్వపతి కుంభకర్ణ శ్శవయుల రణపా
రీదుల కుంభ వితుంభుల
సేనాతతితోడ రణముజేయుగ బలవెన్. ౩౧౨

—: రావణుడు కుంభనికుంభుల యుద్ధమునకు బంపుట :-

వారికి నహాయకారులై పరగళోడి
కాక్ష యూపాక్షులను బలదర్పయుతుల
మరియు కంవనప్రజంఘులన్ మహితశక్తి
యుతుల నణ్వరబంపె రఘోర్వికంఠ.

2088

౪౩ వారలగాంచి పల్కి మరవైరి నిశాచరులార వేగమై
మీరణనేగి యుగ్రరణమేదిని కాశ్యపరాజి గూల్చి మీ
భూరిజయాంకముల్ దెలుపుటొలిక భీకరసింహవాదముల్
వీరతజేయు జేనువిని వేడ్కవహించెడు కావమారగన్.

2089

అని యీ రీకిని బంప నాడురును యుద్ధాయత్తులై యస్త్రశక్తి
నికాయంబుల గొంచు మేఘగతి గర్భరావముల్ జేయుచున్
జనె వృక్షావమునేక భూషణితతుల్ శస్త్రాస్త్రకాలంబులున్
గన వంద్రావన తారకాస్ఫురితమై గ్రాలంగ నావేశంన్.

2090

మృ కరవాలాస్త్ర వరశ్యధంబులను తీక్షణేక నానాయుధో
త్కరముల్ దాలిది వచ్చుదానవుల వీకంజూచి యా వానరుల్
కరముందాకిరి రెండువర్గములు నాకాలంబునన్నొప్పె సా
గరముల్ రెండును పొంగి ధీకొను మహాగాంభీర్య శౌర్యోద్ధతిన్.

2091

—: అంగదుడు కంవమ వధించుట :-

౪౪ తైలాకారులు దానరవృక్షము ని నంద్రప్రకారంబునన్
తైలంబుల్ తరునంతతుల్ విపులపాపాణంబులం గొంచు ను
ద్వేల ప్రక్రియవై చె దానవులపై వీరత్వముం జూపుదున్
నాలంబప్పుడు చెల్లెనిర్వురకు హెరాభీల దుర్వారమై.

2092

౪౫ దనుజ బలంబులంత జలదంబు మువ్వప్పిని జేయుటంగి భీ
షణ కరవాణ కూల బహుశక్తివరశ్యథముద్గరంబులన్
వనవరపీఠపై వృణల పొరువయుక్తిని నేయకొచ్చె దా
రుణమయె వారణంబు గదురోష యుతంబుగ రెండువాగులన్.

2093

చ॥ కరచరదాదుల క్షరిని ఇందితమై గళిన్ త్రమాంగులై
తథుచరవర్గముల్ రణముధాతుభి గూఞగజౌచ్చె పేర వా
నర వరులంత దోర్బలము నం దనుజవ్రజ మ స్తకంబులన్
జనిత సరోసులై యుదిమి జ్ఞాతలి గూలగజేసె గుగ్గముచున్. 2184

చ॥ బలములు రెండు నీగతిని బాధుక తాము పరస్పరంబుగా
జెలగుచు పోరుచుండ రణసిమ భయావహ దృశ్యమయ్యె ని
శ్చలతను బోర నాగతి నిశాభరసైన్యము కొంతచీకటిన్
జలనము బొందె నవధక నంధవమయ్యె విభీతకంబుగన్. 2185

క॥ భగ్నధ్వజ కవచంబై
నవ్వునబాధరణ దీప నాదాంచికమై
కష్టాకుల శ్చ త్రంబయి
పుష్టిదక్కె దనుజ బలము పోరొనరింపన్. 2186

మ॥ రణధీరుండగు నంగదుండపుడు ఘోరాకారతం బోరు కం
పను దాసెన్ రణమాచరించ బలగర్వ బ్రాఘదౌటన్ వడిం
దనుజాంత త్తరి శేరిసున్న గదతో తాడించె నాయంగదుం
దనువందున్ వృహదప్పి యంగదుడు కొంతందెల్వినెంచొందుచున్

క॥ భారాధర శిఖరంబును
దారుణముగ దెచ్చివై చె దానవువై బృం
దారకపతి బొతుగ్గుడు నా
తీరుగాంచి దానవుండు తేరునకెక్కెన్. 2187

చ॥ అరదగతిన్ నిరంతర శరావళి నంగమనేయ నాకడు
న్ను రుజువ మొచ్చె నా నభతలోవరి భాగముపైకి చూకియున్
తురగవయ్యుంబు సాధ్యుని మ్రుంచి శరావన మాశ్శబంబులన్
హరణముజేసి కల్లనము కుదలివొనరించెను ముష్టిపూరితే.

దానిగని శోడితాక్షుడు

వానరవరు దాతె వరశృపాణము గొని యా

మానంబుగాంచి యతని కృ

పాణము గొని యంగడుండు వటుజవమొప్పన్.

2100

దనుజుని నా కృపాణమున తాదనజేసి విభీకవంహ గ

ర్జన మొనరించి యంతకుని చందముగాగ నురారి పుల్లమున్

జెవకగ జొచ్చె నారణము సేమను ద్రెళ్ళి యనేక తాక్షనుల్

వివిహతులయ్యె దానిగని భీతిలె శోడితనేతుగడ త్తరిన్.

2101

శోడితాక్షునకు నహాయమౌ నటండు

వెడలె యూవాక్షు డంగదు వీరవర్యు

వాక నంత వ్రజంఘుండు దారుణముగ

పరుచిడుచు వచ్చె పాహాయకదముగాగ.

2102

మః దనుజశ్రేష్టులు మువ్వరిగలి రణస్థానంబునన్ నంగదున్

జెనకన్నెగిన వారిరుద్యను శశిశ్రేష్టుండు గవ్వబైడిన్

విఘ్నవీధిన్ శశియాచికాళనదుమన్ పెల్లొందు తంగిన్ రదా

వని మైంధద్వితులూతెరంగుగని తుంభద్యేగనంరంబులై.

2103

అః అంగదుడు వ్రజంఘుని జంపుట :-

వానవసుత పుత్రకునకు

దానటగా జవిధి కీకవులు లాశ్మీశన్

తానకరంబగు రణ వి

న్యాపంబులనొప్పె ధన్యుజ నగతరుణంతన్.

2104

హరి యూధవముఖ్యులు ఫతి

తరు నంతావములదెచ్చి ధర్మయువై చెన్

వరకాత కృపాణంబున

త్వరితగలి వ్రజంఘుడన్ని శక్తు ముజేసెన్.

2105

- క॥ గురు పాషాణములం గొని
కరిరథతురగముల చెనకగా నేయంగన్
వరబలుదా యూపాక్షుడు
పరువడి సితపాయకముల భగ్గు ముజేసెన్.
- క॥ హరివరులేకత మువ్వురు
గురుతర పాషాణవృష్టి గురిసింపంగన్
సురవైరి కోడికాక్షుడు
కరతల గధచేత వాని ఖండవజేసెన్. 2.
- క॥ భూరికృపాణము గొంచును
దారుణగతి వాలిపుత్రు డాకె ప్రజంఘుం
దా రాక్షసు తీరుంగని
వీరవరుం డంగదుండు వృక్షమునొకటిన్. 2
- చ॥ పనివడి దెచ్చి వానిపయిపై చియు వాపయి ముష్టిపూతిచే
తనువునుగుచ్చి గూలె రణధారుడి కొంతట మేలుకాంచి పం
జనిత నరోపుడై మరల సత్వయుతుండయి ముష్టిపూతిచే
వనచరవీరు నంగదుని వక్షమునేసెను దారుణంబుగన్. 1
- చ॥ హరివరుడంత మూర్ఖులియు నంతన వేగమె తెల్విగాంచి కా
కరగతమైన ఖడ్గమున ఖండనజేసె వ్రజంఘుశీర్షమున్
సురవతిమున్ను తానముది నూదవము న్నొనరించు భంగి న
గర తలమందు నాశిరము ఖండితమైవడి రాక్షసుల్ గనన్. 1
- : మైంద ద్వివిదులు యూపాక్ష కోడికాక్షుల జంపట :-
- గీ॥ అటు వ్రజంఘుండు నంగదు హస్త ఖడ్గ
భారగూలుట గని దుఃఖ పూరికాత్ము
డగుచు కోధంబు రెట్టించి యమరనాథ
పొత్తుదాకెను యూపాక్ష వరబలుండు. 1

- ॥ భూరికృపాద హస్తదయి బ్రోహ్మలతంగిని వచ్చు రాక్షస
కూరుని యూపనేత్రుగని కోపమానం ద్వివిదుండు హేర మం
కార మొనర్చి హస్తాని మృగాదిపుడుద్ధతి బట్టరితి దు
ర్వారగతిన్ వెనందవిలి వట్టెను దోర్బల శృంఖలామూడై . 2112
- ౪౮ అదిగని శోణితాక్షుడు మహాగదచే ద్వివిదోత్తమాంగమున్
వృధుజవ శక్తినియ రుధిరంబును గగ్గూచు చేష్టదక్కియుం
వదవడి తెల్విగాంచి సురవైరి గడంగొని మైందుడంత దు
ర్మదుడగు యూపనేతుగని శిరంబును కాడవజేసి నుద్ధతిన్ . 2113
- ౪౯ యూపాక్షుండును శోణితాక్షుడును నత్యుగ్గింబుగా మైందుచే
నాపై నన్ ద్వివిదాబ్ధుచే వృధుల బాహువీధభగ్నాంగులై
యేపుందక్కుట జూచి యత్తరిని నూహించెన్ కపిశ్రేష్టులా
పాపుల్ శక్తులు గోణిపోయిరమచున్ బాహులస్ఫూర్తిమై . 2114
- ౫౦ మనకర వజ్రనిర్మిత వఖంబులచే ద్వివిదుండు శోణితా
క్షుని వదనంబుజీల్చి బలకారక చేతుల బట్టి త్రిప్పి వ
య్యవ వివరన్ నతండు రణమందున గూలెను భగ్నదేహుడై
తనుగత ప్రాణముల్ విడెను దానపుల్ త్తతి దుఃఖమందగన్ . 2115
- ౫౧ బలవంపాదవజ్రేని మైందుడు రణవ్యాపారు యూపాక్షు భూ
స్థలిపై తెగళుగదోచి పాదతల హస్తవ్యక్తియన్ మర్తనల్
నలుపన్ నాతడు భిన్నకాయుడయి ఘోరాశిన్ మృకింగాంచె వి
హ్వలై పారెను దానపుల్ కపుల శాష్టాదంబు వందిల్లగన్ . 2116
- ౫౨ ఆ శోణితాక్ష రూపాక్షు లంతమొంద
దనుజబలములు భయగతి చాటులిడుదు
పారజొచ్చిన దనుజ విస్త్రాటడైవ
కుంభకర్ణ తనూజుడు కుంభుడంత . 2117

-: మైంద ద్వివిధాంగదులు కుంభునిచే మూర్ఖియైత :-

చ: వరువడి వత్తువచ్చి పలుభంగులదై ర్యము జల్కి సైన్యమున్
స్థిరతను విల్వజేసి రజనీమనెడిర్పియు శీతమైవ్యమున్
దరుముచు ఘోరకాఢ్యతను భారజేసి పితాంబకంబులన్
తరుచరసైన్యమున్ తదనభారుడి గూంగజేసె నత్తరిన్. 2118

మ: మనకోదందము టూని శీర్షకర సంకళంబులున్ చిత్రకాం
చన పుంబంబులు గెల్ల తిప్పకరముల్ సందించి యుగ్రాత్మతన్
ఐనిగా నాద్వివిదున్ నిరంతర శరవ్రాతంబుచే ముంచినన్
మనతైలంబు చలించు చందమున నాకంపించుచున్ కీతుడున్. 2119

క: జననకృంబులు శాంతగ
ద్వివిదుని దేహంబునరదు దెగిన నతందున్
భువిగూలె దానిగనె డో
నవ తాకము పార్శ్వమొరెదె నతులిత భంగిన్. 2120

చ: అనుజాతు భంగమొందుగని భుంక్తుల మైందులు శాంతోష్ణుడై
మనగిరి శృంగమొండు గాని నాధతిదోర్దతి కుంభుమైతి తై
చిన గని జానవురకు నతిశీఘ్రగళిన్ శంఖంబకంబులన్
తువియలుగాగ జేతువుతు తోదన భానరవిధు జేసినన్. 2121

క: కుంభకర క్షాతకుం
కుంభదృల సాంద్ర్యయుక్త కోలమైందుదా
కుంభిని వాల్చెమ నట కవై
యం భయ విభాగింతి బొంది రుక్మబరీతిన్. 2122

గ: మైందుదును ద్వివిదుదాగతి మహిని గూం
దాని వీక్షించి యవ్వారి నీకుడెలక
భూరి నిష్ఠర హాహావ్యక్షకతు
కుంభువై నేపె వాతని గూర్చుమరి. 2123

కనలుదు కుంభుడంత శతకాండములం బరపించి యంగదున్
ఘనకతి తోనుకరియబను కాదియెచ్చెడు తంగినేయ నా
యనిమిషశాసన బ్రాత్రుడు మహర్షిమంతుడు పంచలింపకన్
పనివరిసేయ జొచ్చి శిలవృక్ష వరంపర దేకవాదిగన్. 2124

దనుజుడు కుంభుడంత పటుదారుణ కాండములేసి యన్నిటిం
ద్రుణ్ణియలు గాగజేసి నిజదోర్బల మువ్వెరిలంగ వాలినర
దను నిలలంబునన్ మునిశతాశ్రములన్ బరపించ నాతడున్
ప్రణవదనుండునై గీతకర క్తము నేత్యములందు నిండగన్. 2125

నయాన యుగంబుపై కరషు నత్తురిజేర్చుచు నొందువేరివే
రణుషున వృక్షముంగొని యుద్యుష్టలి కుంభునినేయ నాతడున్
భయ రహితుండునై వశత్రుతవ్య శ్చతంబుల నేడుసేసి దు
ర్జయుడయి భూషమున్ శునిశ్చ తొ నటజేసియు విక్రమ్మించుచున్.

మరియును కొంతకర్తి యునమాన కడంతును వాలినూనుపై
పరువడినేయ తచ్చరము బానరపుంగవు మేనవాదీవన్
వరవశమొంది యూతగొది పాహువైలన్ భరగూఠి యాదిని
వరులు మేవాటహాసములు నులలమొన్నగ జేసికత్తురన్. 2127

కరినిది కష్టమైనగతి నంగరభూమిని బాధకాంగుడై
హరివరుడట్లు మ్రొంగగ వస్త్రాభిర్రుణులు ధులమంది న
త్కరవ గ్రతామఃజేరి స్మరవంధ్యుని పొక్కుడు కొంతకరివే
ధరషున చేష్టరిత్తురభి దుర్బలగాంచె నటండు బల్కినన్. 2128

అనవిని రామ భూవిభుడు నంగదు రక్షణజేయనెంచి యా
వనకు తపోత్పలన్ శతకలుణులతో మూనుని శీతవర్షణం
గని విముక్తికి మీరవిక జాత్యముగాగ రలంబుజేసి భూ
యనిమిషశాసన బ్రాత్రునిది తోనుకరివేళ బాధదెంతయున్. 2129

చ॥ అనవిని యావనాటవయ మా రఘువద్యుని శావనంబువన్
జనిత సరోమలై విలయనంగత మేఘవయంబుతోలె గ
ర్జనలను జేయుచున్ దనుజుజాజ పహోదరపుశ్రుకుంభునిన్
రణతలమందు దాకిరి కరంబుల వృక్ష శీలల్ ధరించుచున్. 212

చ॥ వనచరపీడు లేకమయి వచ్చుటగాంచియు నిర్భయుండునై
కనలుచు కాలుతంగి శీతకాండముల న్నిగిడించి భూరి వా
హినిగతి భూరిభూధరము నెంతయు బంధనజేయు తంగి నా
దనుజవరుండు వానర కదంబము నాపె మహావృశాపుడై. 213

చ॥ అతుల బలాధ్యులయ్యును రదావని వేర్పరులయ్యు నిర్ధర
ప్రతికసాధ్యులయ్యు మకరాలయ బంధనులయ్యు సాహవో
ద్ధతులయు వేలదాటుమనతన్ గనలేని సముద్రుభంగి నా
క్షితిజ చరాగ్రణిల్ దనుజుచేతను తిక్కిరి నివ్వహయులై. 214

-: సుగ్రీవుడు కుంభుని జంపుట :-

చ॥ దనుజకరవ్రయోగ వటురారుణ శస్త్రవయంబులన్ వనా
ట నికరముల్ బలాదిపులు డన్నివ జూచి దివాకరాత్మజం
డనుపమ కృద్ధుడై కదనమందున గూలివ వాలిసూనునిన్
గని దరిజేరి భీకరనివాదము జేయుచు వికృమంబువన్. 215

చ॥ మేరుగిరింద్రమందున నమేయగతిం దిరుగాడు దేవతా
వారణ రాజముద్ధతిని బట్టు మృగేంద్రము రీతి దేవతా
వైరి నికుంభునిం గదిసి వృక్షవయంబుల వృష్టిమొందె దు
ర్వారగతి న్నిశావరుడు వాదిని బంధనజేసె గ్రక్కువన్. 216

మ॥ చలనంబొందక కుంభుడ తతి మహిస్త్రాశిన్ మహోగ్రంబుగా
నశినిబొంధవ పుత్రునేయ నతడున్ వారింతుచున్నంతకుం
బలె రోషంబు వహించి కేతుగిరిన్ వర్తించి యాకుంభు పో
జ్వరితిన గదిసెన్ కపివృజము సంభ్రాంతాశ్శులై చూడగన్ 217

చలమున వానిదాకి భుజశక్తి వటుత్వము మీర కార్ముకం
బలముగతిన్ హరించి తునియల్ నొనరించెను దావపుండు చం
చలుడయి భగ్గుదంత కరిసామ్యము గాగను దోచె వానితో
నళిన హితాత్మజుండనియి వాతడు రోషము బొందు రీతిగన్. 2136

అమరాధీశుని కాలు సాగఁగని ప్రహ్లాదున్ బలిన్ శ్రీదునిన్
వసుతంబోలును నీపరాక్రమము నెందన్ దావప్రేష్ట వి
శ్రమమందుం ఘటకర్ణ తుల్యుడవు నీగాధ ప్రతాపంబు మా
కమితానందము గూర్చి రావలునెడన్ గాంచంగలే దీగతుల్. 2137

స: దనువుమకేరి ఋని రఁధారుడి నిర్వగనిన్ను జూడగా
ననిమిషవర్గమైన వెనుకాడును గాదె భవచ్చరావళి
జనిత మహానలంబునకు సారతరాత్ముల వేదితవ్యమున్
గను గొనలేని యిట్టి జననాథుల బోలిక కుంభదావవా. 2138

అనిమిషవర్గముంగెలిచె నాదశకంతుడు ధాతవేవరం
బునుగొని కుంభకర్ణుడును భూరిశరీరముచే జయంబులం
గొనియెను సింద్రశిక్తు తనకున్న ప్రతాపముచేత శక్తులన్
రణమున నంహరించె పతులంబగుకత్తి భయంకరాకృతిన్.

తలపగనీపు కూడ వరదాన బలంబున శక్తియుక్తులన్
గెలిచితిమున్ను దైవత దిగీశనికాట చయంబునెంతయూన్
విలువగ్రహించినాడ వతివీరుడ వంచును దావవాదులం
దెలిసెను నీవరాక్రమము తేటవడంగను కుంభదావవా. 2140

అవి తలపగనేల సమరంబున మధ్ధశివన్ను దాకుమా
దివిజవతిం బలుండు వటుధీరత దాకినభంగి పోరగా
భవదవమాన శస్త్రపరిపాటిని కార్ముక కోవిడత్వముం
దవులక జూపునావయుని తధ్యమగా నిపుడాంసింపకన్. 2141

చ॥ నిదునమమౌచనశాపమును జేరుపుటాపని నక్షత్రమై
 ఖరి గనునింప వానర నికాయము ధూర్జగజేసి నిక్రమ
 స్ఫుర్దితుడవైతి నీకు స్మరణలెడు వానవనీధు వీక్షణం
 ధర గనకాల జూపుమిక దానవపుంగవ స్త్రీవతాపముల్. 2142

చ॥ రణమున పెక్కుశక్తు నికరంబులతోడను వీరావధువున
 తనువున కత్తిరిక్కి యొక జ్ఞాప్తన స్తుండిన శుంభుజేరి యా
 యిన తనయుండు గూర్చిని యేర్పడ నిందలజేయువలయు నీ
 మనమున చింతజేసి మటుమాయము జేయక నిమ్మ నుంచితిన.

క॥ పెక్కులతో డోరాద్రియు
 నుక్కు భక్తియున్న వాడనో శ్లోక యికన్
 జక్కగ వనితకు వీరగ
 మక్కువమీరంగ జూదుమా నాదలమున్. 2144

చ॥ అని యువమాన పూర్వ పరిష్కారక వాక్యములాద శుంభశ
 ర్దుని తనయుండు వాక్యమున వృద్ధినిబొందెడి వహ్నిశీరువన్
 గనఱుచు సూర్యవందనముని గాఢశబ్దతి బిట్ట వాక్యమన్
 దనుజుని బాహుయుగ్మమన దద్దయు బంతనజేసె నేర్పువన్. 2145

క॥ మదనూతంగ వ్యితయుము,
 గదినిన వందయున శ్లోక తననాథులు దా
 పదతంగుతి దద్దయుద్రదగ
 పృదులగతిని నొకరికొకరు రోరాదంగన్.

క॥ తనువుల నాశద్దలములు
 జనితత్రపు వైద్యభక్తిత న్మమృతవహ్నిభ
 మనధూమ సంతత మైదువుడు
 పెనగొనె వావేళ భూరి లీలంమగుచున్.

కరలామవంబు మెరయగ
సురవైరియు కపివిభుండు భారతమీదన్
దురము నొనర్పిరి యువచే
తర కర్షణముష్టియుద్ధ తాదన విధులన్. 2148

౪౧ కొరలు సాగుచుండ కపిపుంగవుడుద్ధతి బాహులన్ మహా
భూరుని కుంభుబద్ధికాని చుట్టును తిప్పి మహాజవంబునన్
వాంధిలోనికిన్ విసరె వాడబడెన్ జలరాశియందునన్
భూరినగంబు మందరము మున్హరిచే బదునట్టి రిరిగన్. 2 49

పతన జవంబు గల్లుట భపారములైత దహితంబు దా
కి తనువుపైకి వచ్చె తన్నుకొనుచు భావపుడంత నుగ్గురై
యతి కరివంపు ముష్టి తపవాత్సల సేసిత దిన్న కాయురై
ధృతివిడనాడకుంధ నతిదీర మనఃకుంభునాచు నుద్ధతిన్. 2150

౧ వనితారోగ్ర కరోరమై తిలయదుర్భాసాగ్ని ఘోరంబునై
రవివంకాక ముత్తివై పరగుతీమిరాత్రుల ముష్టిన్ నము
ద్భవరోషంబున కుంభువక్షమును ముట్టండంబుగా నేసె దా
నపు దాఘాతమునం జరించి పడె భరసాగ్రాంతరంబందునన్. 2151

మౌ జవనత్వంబులు వీడియున్ దళికుడై శాంతాగ్ని చంధంబునం
దివిభాగంబున మండి జాతిపథు నందీర్పి తోయంబునన్
నవనింగూలెను కుంభు దత్తరిని య్గోలె లాటవియుక్తమౌ
భువికంపించెను సాగరాంతరములున్ బొందెన్ మహాక్షోభముల్.

౬౧ మృతిగాంచిన కుంభుని గల్లి
ధృతివిడి రాక్షస బలంబు రయమున బాదెన్
గతియించిన ననుజుగ్ధి గల్లి
యతులిత కుంధ నా నికుంభుడ త్తరి పెలుచన్. 2153

-: హనుమంతుడు నికుంభుని జ. పుట :-

- క! కనలుచు కోపానలమున
నినసుతుని దహించురీతి నిగుడ జూచుచున్
రణమాచరింప వచ్చెను
రథావనికి నందు వానరాశి జెనకుచున్. 219
- మ! పరిమంబుంగొని హెరనిష్ఠుర మహాధ్వనంబు గావించుచున్
వరవక్షోగత నిష్క్రయుక్తుడగుచున్ తర్కాంగదాధారుడై
స్ఫురితానేక విచిత్రభూషణుడై చొల్పారు పత్కుండలాం
బర సంకోభితగండభాగుడగుచున్ తవ్యవ్రతాచిన్న కిన్. 211
- మ! పరిఘాగ్రంబున నప్తమారుతములన్ భంజించుచున్ సుగ్రుడై
సురగేహంబుల దేవతాపురిని సంక్షోభంబు గావించుచున్
వరగంధర్వపురంబు తారకణ నృత్తాపుండు వంద్రాదులుం
గరిముం గంపముబొంద జేయుచును సంగ్రామైకపారిలుడై. 1
- చ! మరియును నింద్రవానగతమైన మహాంబుదరీతి హెష నం
భరితవిధూమపావకునిభంగి అయంబగునేళ భూరి వి
స్ఫురిత హతాశనుం బలిను క్షోభమధిర్ని రణంబునందు నం
చర మొనరింపసాగె తపితంపుములాతని జూచి పారగన్. 2
- చ! మారుత సూనుడత్తరిని జ్ఞాధరముంబలి సంచలించకన్
భూరిగజేంద్ర హస్తవిభముల్ నగు భీకర బాహుసంగతిన్
దారుణసౌలవృక్షమును చాల్చిన జూచి నికుంభుడంత డు
ర్వారగతిన్ మరుత్పుతుని వక్షముపై పరిమంబునెసినన్. 21
- క! ఆపావని వక్షంబున
నావరిమము దాకి పరియులై భువిరాజెన్
యాపరాణ కంబరస్థలి
నేపుదక్కి గూలుసుల్క నియతిని బోలెన్. 21

అనిలనుకు దపుడు వదియం.

బున కాదికుడయ్యు మేడు భూధరమొలు. కం.

పన మొలదూనా భూకరిపున

గవగశ్శు శంకమొంటి కడనమునందున్.

2.80

అనిలనుకుండు భూదిజనః పుద్గుళక్షత్తి ముడించి కోద వధ
జనిత మవమృతై కుళితనన్నిభ ముష్ణని దాల్చి యుద్ధతిన్
దనుజ నికుంఠు నక్షముకు వద్దిత రక్ష పరితమయ్యో ధీ
వదగళ శక్త్యశుంధుగను శంవల బోలుచు వదగళియన్.

2181

కాదికుడై నికావరుడు దారుడివారియు తెల్విగాంచి యా
గాదుపు వట్టి పైకెగిరి గాథకరోద్ధతి వానిబట్టగా
కిదుమటిల్లె నీగతిని కితునకంచు నికుంఠమెచ్చుచున్
వాడిమగఁడిమిన్ దనుజవర్ణము నాదమొనర్చి వత్తరిన్.

2182

వారల వద్దనాదముల వాయుసుకుండు మహాగుడై మహా
దారుణ ముష్టిపూతమున దానవునేసితే తాళివీడుతున్
దారుడిగూలి వేష్టలను దక్కుచు పాయతనూజడంత భ
గ్నోరుకరిరు దానవుని కోదమనస్కుడుబాచు జేరుచున్.

2183

కరతల పాదమట్టనల కాయముమర్దవజేసి వాని పె
న్నులెమ్మన గూరుచుండి శిరమున్నున్నక్షితి బట్టి శిరిప్పి భూ
ధర శిఖరంబుతోట సభాదానవు న్నుదర్శనము ద్రుఢిదియై న్నులోం
తరగతికై చె దాతపుణు ధత్తయటపీఠితి శ్రీకృష్ణగన్.

2184

—: రావణుడు మతరాక్షసి యుద్ధమునకు బంపుట :-

రణమొనరింప మాని యుటగాక్షనస్తోత్యము చేగకారె రా
వణు దరియంగనేగి రణభాగమునెందుఁబుటంఁబుటన్
జనియెనటంచు బట్కుటయ్య తాలచిబార ము బొంది రావణురే
డనుపమ దుఃఖకోపముల వాగ్విహేమనెందుడు వీర్మయంబువన్. 2185

ఉ॥ జదరి యున్న వాని మకరాక్షుని యా ఖరసూనుజాచి పం
పొత్తక శక్తివంతుడవు వారక వాదగువాఱ్ఱగాగ వా
భేదముమాన్ప యుద్ధమునకేగి బలంబుల జంపి రామ భూ
వాధుని వానినోదరుని నంతముజేయు మటంచు వల్కివన్. 2168

ఉ॥ రావణుడట్లు పల్కి మకరాక్షుడు నాతనిగాంచి పల్కె నో
దేవ భవన్నిమిత్తము విధేయుడనై భవదీయ యాఱ్ఱగా
తేవదలితృ వేగ రణసీమకునేగి వృషాంశుతులన్
నావన భాగనంచరుల నంతము జేసెడు చూడుమిత్తురిన్. 2167

క॥ అని పలికి కైకసీ పు
తునకు వృద్ధక్షిల పలిపి తోడన గల యా
దనుజ బలపతిని గనుగొని
మనబలముల వ్యందనంబు గడుశీఘ్రముగన్. 2168

క॥ నమకూర్చి తెమ్మటంచును
కృమంతి బలుకంగ వతడు గడు శీఘ్రగతిన్
నమదగజ తురగ రథ భట
నముదాయము గొంచువచ్చి నంగరజాంక్షన్. 2169

చ॥ రణమొనరింప నంత మకరాక్షుడు సారధిగాంచి పల్కె నే
జనగమ వారధంబునిక నంగరభూమికి దోల ముచు వా
దనుజులగాంచి పల్కె నమ దాశరథీకుల జంపబంపె రా
వణుడు వనాటసైన్యమును బట్టి వధింపుడు మీరలందరున్. 2170

సీ॥ అని పలుకు మకరాక్షదనుజ వీరుని వాక్య
ముల విని రాక్షస బలములపుడు
కామరూపముల విక్రమమొవ్వు దాలించి
దంష్ట్రాకరాశ వక్త్రములు గలిగి

మత్తమాతంగ కుంభశ్రీల ఘోర
రావముల్ పలుపుచు రణబతుహ
లాయత్తులై మకరాక్షు పరివేష్టించి
మనతర భేరికా న్వవముజెలగ

తలవని తలంపుగా వ్రవోదంబునూతు
కరమునంజారి వడె శతాంగధ్వజంబు
విరిగిధరగూలె తురగముల్ వీగి వడిచె
నయనములయందు నట్రజవాళిరాల.

2171

అనిలుండు తపనభావము
గనవరచుచు భూజంబు గైకొనివీచెన్
రణమునకు జనెడువేళను
దనుజవరుడు వీరుడగుట తలవకవానిన్.

2172

కరిమహిషాంగ తుల్యమనకాయులు రాక్షససేవలత్తరిన్
పరువతివచ్చి యొక్కొకడు బల్కిమనెనవధింతు వృక్ష నం
చర నికరంబులన్న నుచు పర్వవిధంబుల పాదమట్టునన్
ధరణివలింప జేయుచును దర్దయుసాగిరి యుద్ధభూమికిన్.

2173

రణమునుజేయవచ్చు మకరాక్షుని దూరమునుండి చూచి యా
వనచరసేన లత్తరి యవారణలీల తరూవలాదులన్
మనగిరి శృంగమున్ కరముఖంబుల దాలించి భీకరాకృతిన్
రణమొనరింప సాగిరి కరంబు జయంతురులెచు మద్ధతిన్.

2174

దనుజుల్ నంతట నిల్వబోక సురనంతావంబుతో దానవుల్
మును యుద్ధంబొనరించినట్టి గతి నంభూతోగ్గినాదంబులన్
జెనకం జొచ్చెను రెండువాగులును నక్షిణవ్రతావంబులన్
రణముంజేయగ పాగె భూరజము కంఠ్రామథలిం బర్వగన్.

2175

చ॥ పృథివి చలించుటంగి మకరాక్షుడు మౌత్వని మోయజేయుచున్
కదఁతలంబునందు శతకాండ వహన్గము వేంచి గూర్చుచున్
విదళనజేయజొచ్చె నొకవేయని వీరరాజులు నిగిరిన్
మదయుతుడౌచు సల్పెను ప్రేమాదామః గూర్చెను తానరాశిన్.

మ॥ ఆ మకరాక్షుప్రాపున నహంకృతి బూనుట దైత్యసేనే యు
ద్ధామగరిన్ విశ్చంబల వీరానమున నివహరింపజొచ్చె నం
గామతలంబునన్ కపివలంబుల జెందుచు హర్ష చిత్తులై
భీమనినాదముల్ సలిపె భీకరనేరము లట్టలాసుగై. 2177

చ॥ దానవధాటి కోర్కక యతంద్ర వరాక్షమలయ్యు నానధుల్
ప్రాణతయంబునన్ బరులు తాళని రాముడు జూచి వర్చ పం
తాన మహాజ్వలంబులగు దారుణ బాణభయంబులేసి యా
మానవ తత్వసైన్య గతి ముండుము బొందుగజేసె వత్సరిన్. 2178

చ॥ రామకదసౌయోగ శరరాజికి నోర్వగలేక దానవ
నోముము బారటొచ్చిన్, మదోదతిమై మకరాక్షుడుగుడ్డై
యామెయ్యి వారిరావెయు మృగాదిపుజేరు గణంబు లంగయై
రాముని జేరి పల్కెను తిరస్కర దూషణ భాషణంబులన్. 2179

—: మకరాక్షుడు రాముని తిరస్కరించుట :-

చ॥ మానవనాథ యూబుతుము హృత్కి బరితెచ్చెను దీటు నేమ భూ
రాక్షసింబులు తాతనములైతిమియెల్లము ద్వంద్వయుద్ధమున్
పాటుముండుదీనిగంభాతభయేని భోజనమింక కా
దేని రణంబునన్ని యమా గీటణగించెద నాశరంబులన్. 2180

మ॥ సుభగంధర్వ భుజంగ పేదగడ్డద మోహదులు స్నా జిల్
పరతెన్ నెన్మ భద్రాదికోదంబుల పూర్వకములై వర్షియా
బతువాత్సరిని జంపినట్టినిను నే గాంధంగ కోదంబు నం
తరమందుం గడువృద్ధబొందిడిని యుక్తయుక్తహిసాత్కళ. 2181

దండక కాననాంతర వధంబున నేను నహాయకారిన్
యుండమి జూచి మజ్జనకునోర్చి రణంబున జంపియుంటి నే
నుండిన నీకు సాధ్యమగునొక్క మదీయమహాస్త్రరాజిచే
ఖండన జేయకన్ విడువగల్గుదునే విను నంగరంబునన్. 2182

మాటలు బక్కునేల నిలామా యిక నంగరరంగమందునన్
పోటరివేని పోరుమిక పొల్పెనలారగ వాప్రతాపమున్
తాటకవైరి నీదుబలదర్పములిత్తురి నర్వతోకముల్
మేదిగ జూచుగాదె మనమిర్వుర మిప్పుడు పోరు నల్పగన్. 2183

తడవిక జేయగనేలను
గడువడి శరబాహు యుద్ధ ఖడ్గవైఖరిన్
విడువక జూపుము నాపయి
జడియను నీలింకములకు జ్ఞాతలనాథా. 2184

అనుచు ప్రతాపములాడెడి
దనుజుని మకరాక్షు జూచి దశరథసుతు డా
తని పరిహాసముజేయుచు
వివరిల్కెమ ధీరవాక్య విధి నానేళన్. 2185

విను మనురాథమా భువనభీకరు నిన్ ఖరునీదుతండ్రి దూ
షణు పదునాల్గువేల బలసాంధ్రుల దండకజంపు కార్యమున్
వినుతకృతంబు గాదు రణవీధిని నేడువధింతు విన్ను భీ
షణగతి నీదుమాంసము వెనందిన జంబుకకాకఘాతముల్. 2186

—: రాముడు మకరాక్షుని వధించుట :—

ఖరదైత్య కుమారకు డపు
దురు మేఘము గురియు మాడ్కి మగ్గళరంబుల్
గురిపింపసాగె రణభీ
కరుడయి రాఘవుని మీద గడు ధైర్యముగన్. 2187

- 61 దిననాథ సుతుడు వాటిని
ఘనతర శరవర్షమేసి గగనతలమునన్
తునియులుగా నొనరించెను
వినుతగతిని వాతరవ్రవీరులు బొగడన్. 21
- చ॥ జలధులు పొంగిపారగను జ్ఞాతలి కంపము నొంద నంబర
స్థలము విలంబమై యుతర దాశవనశము కీకస్నేత్యముతో
చలిత హృదంతరాళులయి నుంగరభూమిని చిక్షజేయుగా
జెలగెను నడ్డుతంబగు చిశేషతలంబులు ద్వంశ్యవై ఖరిన్. 21f
- చ॥ అరయ వియత్తలంబున మహంబుదముల్ గతి భీకరాకృతిన్
గురుతర గర్జలన్ నమదికోజ్వల పుంఖమయూఖ శంవలన్
నురుచిర శక్రచాప సమళోలిత భూరిశరాననంబులన్
దురమును వల్చిరిర్వును దోర్బలమొప్ప జయాభిలాషుల్లై. 21f
- క॥ దనుజుని శరజాలంబుల
జనపతి భగ్గుంబు తీయపాగె రాముతే
తను విరువబడిన శరముల
ననిమిష కాత్రపుడు భగ్గుమటు జేయంగన్. 21f
- క॥ ఒకరికొకరు వెనుదీయక
ప్రకటికృత నత్తులగుడు రణవిద్యాలం
పట చిత్తులగుడు దోరిరి
వటు విన్యాసముల వివిధభంగిమలొప్పన్. 21f
- క॥ పోరటు సాగుచుండగను భూపలలాముడు చాప విద్య వి
స్తారుడు సాయకావ్యమున చానపు వింతిని చున్నివాజులన్
సారధి జంపి చాత్కితము పారతరోద్ధతి గాడతేసివన్
వీరవరుండు నౌట రణవీధిని బారకగెంతి భూమికిన్.

1 కాలానల పన్నిత మా
 భీలము సంశ్లాస కరము వృధులాలంబున్
 కేలంగని యా రఘు భూ
 పాణనిపై తిప్పితిప్పి పై చెంబెలుచన్. 2184

2 దానింగని రాములు శత
 బాణంబుల మూదినేసి భగ్గు మొనరెప్పన్
 దానిగని దానవుడు ను
 గ్రావల కోపుండు నగుచు కమువర్చునిపై. 2185

3 పునమగు ముష్టిబూని బలగర్వితుడై చనుదీర రామపుం
 దనల మహాస్త్రముం ధనువు నందున సంఘటితంబుజేసి చ
 య్యన మకరాక్షునియ నదియద్భుతరీతిని వానిదాకె మిం
 దను బహువహ్ని కీలల పువంబగు రీతిని వ్రజ్యులించుచున్. 2186

4 అశతాస్త్రంబున దగ్ధశాయుధగుచు వృత్యంత శ్రేఘంబుగా
 కణభూమిన్ మకరాక్షు దీక్షి రనుజవ్రాతంబు భీతిల్లె నా
 వనపంచారులు హర్షమొంది దివిజల్ వజ్రహతింగూలు భూ
 రి నగంబుంబలి వన్న దైత్యుగని న్నొత్తించెన్ రమూత్తంసునిన్. 2187

-: రావణుడు ఇంద్రదత్తును యుద్ధముజేయ బంపుట :-

5 ఖరసుతుడట్లు గూఢ దశకంఠుడు చరిచలికాత్ముడై మనోం
 కరమున శోకరోషమున దద్దయు భీతిని కొంతపేపు దా
 శిరమును వాల్చి యేమినిక జేసెడువాడ నటంచునెంచి యా
 దరిగల ఇంద్రదత్తుగని కావమునొందుచు బల్కె నీగతిన్. 2188

6 దనుజులయందు వత్సధిక ధైర్యయుతుడవు శౌర్యభీరులం
 దున నధికుండవున్ పరులదృష్టికి గానగరాక రామ ల
 క్ష్మణులను దృష్టిగోచరుల జరిపెము జూరికృతంబుగాగ జ
 చ్చిన దనుకప్రవీరులకు శ్రీయము గూర్పుము దృప్తితోడగన్. 2189

చ॥ రణమున దేవరాజుని పరాక్రమమొప్పు జయంబుగొన్న య
త్యనుపమ విక్రముండవయు దారుణ ఘోరరణంబునందువన్
మనుజుని వానరాశ్రీతుని మర్దనజేసియు చంవకుండ నే
లను విడచాడి పుచ్చితివి రాక్షసవీరులు గూలిరిగతిన్. 2200

క॥ దనుజాధీశుడు తనయుని
గని యీ గతి బల్క నతడు గడుదర్పితుడై
జనియెద వలదును జవతున
కని యానదనంబువీడి కడు దక్షుండై. 2201

చ॥ రణమును జేయ నా యసురరాజ సుతుండు మఖోర్విజేరి యం
దనబుని కాస్త్రరీతి వరదానముబొంద వ్రకివైజేసి పూ
జనముల జేయు ద్రవ్యముల సంగ్రహణంబు నొనర్చి రక్తభూ
షణవట మార్యగంధముల సాదరమొప్పు ధరించి యంతటన్. 2202

సీ॥ అందు బట్వాంగ ధ్వజంబు సంస్థాపించి
దండోపవీతముల్ చాల్చి మరియు
పటుకపాలాపన భాసియైసుగిట్టవం
బుల గూర్చి యినువ పాత్రలను జేర్చి
యందు రక్తమునిడి యమరత్రికోణమై
పరగువేదిక యామ్య భాగమంగు
రక్తపాత్రలనుంచి పగట మౌనముచాల్చి
మరి యథర్వణవేద మంత్రములను

గీ॥ జదివి తిలలను సమిధల కాస్త్రనియతి
హోమమొనరించి య్రావీతిహోతు ధృప్తి
వరున నొకకృష్ణవర్ణమై పరగు భాగ
గళము బండింది యాహుతి గాగ నిచ్చె.

చ॥ అనలుడు దృప్తిబొంది విజయాంబిక లక్షణముల్ పుటించి యా
దనుజుడొనంగు హవ్యముల దా గ్రహించి రథంబు వస్త్రముల్
పునకవళంబు దావమును గైకొననిచ్చిన వాని దాల్చి యా
యనిమిషనాథపైరి నుతుదాయరదంబును నెక్కి యుగ్రుడై . 2204

మ॥ పున మౌర్వీరవమున్నానర్పుచును శంఖారావముల్ దిక్కులం
దున పర్వన్ వటుసింహవాదములు వత్కుగ్గింబుగా జేయుచున్
దనుజప్రీతిరువంక వామరములన్నత్యంతమున్ వీవగా
పునముక్తామయ ఛక్రభాగ గతుడై గాంభీర్యుడై ధీరుడై . 2205

సీ॥ వివిధాట్టహాసముల్ విలసిల్లరతిరంగ
సీమకువచ్చు దనుజేత నుతుని
బావప్రదీప్తంబు చతురశ్చయుక్తంబు
తప్తకాంచన వరీతంబునగుచు
నర్థవంద్రాళారమగు శరంబులు గల్గి
వైడూర్యకేతు సంభావ్యమగుచు
బాంమారుని బోలు భాసిల్లు రథమును
దవ్వలజూచి యా తపనమామ

గీ॥ సైవ్యములు భీతిజెందె వాళకోతిత్తు
రథముతోడన గగవమూర్ఘమున తెగసి
దమజసేనల జూచి నిస్తంద్రదగతిని
బలికెనీరీతి గంభీర భాషణముల.

2206

చ॥ వినుడిక నేడు వంకరము వీధిని రాజతనూటాంబ మహా
పున శరరాజి గూల్చి కపికాంతుని వాలితనూజ ముఖ్యులన్
వశచర యూధపాగ్నిలుల బట్టి వధించి యువానరంబుగా
వొనరుతు వృద్ధి దైత్యవిభుడున్నతమై జయలక్ష్మిబొందగన్. 2207

-: ఇంద్రాక్షి మాయాయుధము జేయుట :-

చ॥ అనుచు నగోచగుండయు వియత్తల భాగగతుండునై రణ
పనివడి జేరి కేశవయవర్గములందు మనాభ్యుద్యమే
మనతరవృప్తిజేయు గతిగా శిశుకాండ వరంపరంబులన్
దనుజవరాత్మజుండు పటుదారుణ రీతిని నేయకొచ్చినన్. 2208

చ॥ శిరములు పైకినెత్తి వినుసీమను జూడగలేక భీతులై
శరనిధిపక్కంబున వెడలసాగిరి కొందరు రామభూషణున్
శరణము పేద బర్హిదెలు చాటుగ మాటుగ నున్న భూమికిం
గిరి గత కణదరంబులకు నేగిరి యార్చనినాద యుక్తుతై. 2209

మ॥ దనుజుండిగతి కేశసైన్యముల యుద్ధ వక్రియంజెందుచున్
వినువీధిం జరియించుచుండ కదన్ రీతి మధ్యభాగంబునన్
మనశ్చంద్రుల భూధరంబులగళిం గభీరులై యున్న యా
జనసాధాత్మజులన్ సుధీలను వీక్షించిని యున్నతుడై. 2 10

చ॥ పీఠలెఱామలక్ష్మణులు పీఠనుపేక్షను జేయనేర నం
చాడనీ చరేశనుట భాగ్యహముండి రిచాడ గతి
దాడతుడై శరాసవమునందు సుదించి యున్న రామకా
వారముల నిగిడ్చి రఘువర్యుల నేయదొడంగె నుచితన్. 22 1

చ॥ మరియును మంత్రశక్తి విను మార్గమునందు కథన్తుడై నిశా
చర పెరుడేయు చున్న శతసాయక రాతిని నూన్పుకొలలన్
నరవరసూనులుండిరి రణోద్యవరక్త పరీతా కుశ్మి
స్థిరులయి రక్తపర్యత విధిన్ నిలుచుండిరి యేమి జేయకన్. 2 2

చ॥ నరవరులట్టులుండి యిక నానసమేలను జేయనంచు ప
త్మరులయి కాలదండ సమతం దులదూగెడు నాల్గుబాణముల్
మరపతిపైరి నూను బలసూడన తిత్తును నేయనాత డ
త్మరుతర కోపమూని నమరోత్సుకతన్ గగవాంతరంబున్. 22 3

దనుజమాయా విశారదోద్ధండుడగుట
భూనభోతర గతనర్వ భూతచయము
దృష్టికిని గానరాని విధంబుగాగ
హైరజీమూత గాఢాంధ కామపుడు.

2214

51 వనివడి సృష్టిజేసి ఘనభాగములందు జరించుచుండ నా
తని రథనేమి హేషము శరాసనరావము వీనులందునన్
వినబడెగాని రాత్రిచరవీరుని కాయము గానదయ్యె నా
దనుజుడు బ్రహ్మదేవ వరదాన తులంబున మాయబూనుటన్. 2215

52 దినకర తుల్యబాణములు తీవ్రముగానిగిడించి రాజనం
దనుల శరీరహల్ దగులునట్టుల నేసెను వర్వతంబుపై
జనియెడు వృష్టిరంగి మనుజాధిపనూనులు సంచలంపకన్
వినుతలమందు జూచుచును విక్రమవంపద పెంపుజేయుచున్. 2216

53 స్ఫురదానేక విచిత్రకాంచనమడీ పుంఖాను పుంఖంబులన్
వరవానాస్త్రపరంవరల్ దనుజుపై వై వంగవేనేగి యా
సురకై రిప్పభు సూనదాకి పెలుచన్ ఖోదీతలంబందునన్
వరువంగూతె గిక్పత్తభోగఫణులన్ భావంబు దోపింపగన్. 2217

54 దానను తోవయొంది బలదర్పము జూపి నిశాదరాజ నం
తానవరుండు కాంచన విధాన మణిస్ఫురతాతగాకి నం
రాతమ జేయుచున్ మనుజుబాధ తనూజలపైని నేసె మౌ
ర్తి సినదంబు దిక్కులను పిక్కటిలంగను జ్ఞాచలంపగన్. 2218

55 దనుజుడేయు శరంబులన్ గణిమహోద్యద్వీరి నా రాజనం
దనులున్ తీవ్రశరోగ్రబాణములు న న రీతుల న్వాని ఖం
దనజేసెన్ దనుజుండు దానిగని జన్మబోధృవోద్భాసియై
వినువీధిన్ బుమాయబూనుచును దోర్విర్యంబు రెట్టింపుచున్. 2219

సీ॥ తనువును నొకకేవల తళధళ మెరసిండు

నొక దిశ సాయక ప్రకరమేయు

సింహగర్జనమును జేయును నొకవంక

మరియొందు దిక్కు గోచరుడునగును

చిత్రవంగరమొందు సీమను జేయును

శీలవృష్టిని పేరుజేయ సాగు

నిజనామమును నొక్క నికటంబునను దెల్పు

నుగ్గిరూపము జూపు నొక్కతరిని

గీ॥ నవ్వు నొక భాగమునయందు వౌత్సలలుకు

నొక్కతరి భీకరుండయి యుక్కుజూపు

విష్టుపదమున బహురీతి విబుధపైరి

నంగర విహరుడయ్యె నిస్తంద్రిగరిని.

122

ఈ॥ నరనాథ తనూజులు భీ

కర దానవ ముక్తకర నికాయక్షతలన్

వరలిరి పుష్పిత కింకుక

తరువులగతి పంగధంబు ధారుణియందున్.

22

మ॥ తనకాయంబు శతాంగ మశ్వముల వందంబున్ పతాకంబు సూ

తుని రీతుల్ గనరాకయుండుగతి యుద్ధోష్ణతుడై మాయచే

రణముం జేయుచు శీత సైన్యముల నిర్వక్రప్రకారంబున్

దునుమంటొచ్చె ననంబులై రణమునందున్ గుప్పలై కూలగన్.

చ॥ గగనతలంబునందు దళకంఠనుతుండు నిజేచ్ఛమై కడన్

నగచరసేన గూల్చుటను నత్తరిగాంచి మమిత్రసూతు డా

నగనకుధీరు రామగని న్యాయు నవిర్జనజీసి దానవుం

డగడిత మాయబూనుచు వనాటల జంపదొడంగె నంచునున్. 23

చ॥ మనుజువరేణ్య యీగతిని మార్గములేక వనాటసేన యీ
దనుజునివేత నార్తిగొన తక్షణమిప్పుడు వానిగాచి ర
క్షణమును జేయధర్మమగు గావున వాకు ననుజ్ఞనిమ్ము నే
వనజభవాస్త్రమేసి యరివర్గముదుర్గింతును నింద్రజిత్తుతోన్. 22:4

చ॥ తని వజ్రకంగ లక్ష్యమన కా రమువర్షుడు బల్కెనొక్కడు
ఘ్రినికయి పెక్కు రక్కసుల మూదన్గమున్నొవరివ బాడియే
రణతలి దాగువానిని నిం యుధు భీరువృపుత్తు రక్షణం
బునకయ వచ్చువాని రణభూమిని గూల్చి నధర్మమో కదా. 22:5

చ॥ తలవగ నొందుహయమున దానవునిన్ వధియందుదొప్ప వ్రో
జ్వలగతి పీఠోదగ నికాశశరంబులనేసె సొంద్రతన్
నెలకొనియున్న చీడిని నిగినివాడు చతురు మాయలం
దొలగనిజేయుదొప్పగును తదన గన్పడుదానవ్వాధ్యుడున్. 22:6

చ॥ వానినిగాంచి నేంకటనె వానరలోకము తెల్లనార్చుచున్
దానవు త్తుద్రకర్కు బలదర్పుని కంటకు భూరివృక్ష సం
తాన శిలాదులన్ బొడిచి దండనజేసేవేధించు నేంకయున్
బూనకుమొందు చిత రణభూమిని దప్పక గూలునాతడున్. 22:7

చ॥ వినుమికి దానవుండు వినుపీఠికి బ్రాకిన సాగరంబుపన్
మునిగిన దేవలోకమును బోయిన భూతిలమందు డాగిన
జనిన సాకలంబునకు చయ్యున ఇచ్చుమదీయ బాణ సం
జనిం న హగ్ని కిలలను సంకయమిల్ల ధ్వంసంగనెలాకో. 22:8

చ॥ అనుచున్ రాముడు కాంక్షింబుగొను చున్నా శిశుమధ్యంబువన్
దనుజున్ రావణిగూల్చి యత్తు మను మందర్థంబు మాహించుటన్
గని దైత్యుండు రణంబుజేయకయి లరళాపట్టణంబేది యం
దువ చింతించెను ఉంతకథ దనుజున్ద్రుమంబుల్లజ్జె ఇచ్చుటన్. 22:9

౪: వారల జింతజేయుచు నవారణ దుఃఖము జెందివీక యా
భూరసుదాత్మజద్యయము పుచ్చెడు కాణివీడికంచు దు
ర్వారగతిం బలంబులను రమ్మలి వారలతోడ పశ్చిమ
ద్వార ముఖంబునన్ వెడలె దానవనాథ సుకుండు జెప్పరన్. 2230

మ: దనుజుండప్పుడు రామలక్ష్మణులు యుద్ధాయత్తులై యుండఁటన్
గనిపేరొందు నుపాయమార్గమున నీజ్ఞానాథుల న్నాయుచే
దునుమ న్వచ్చునటంచు మాయయగు నుద్యోగంబునన్ మాయచే
జనకాదీశతనూజ జేసి నమరోత్సాహుండునై యుత్తరిన్. 2231

కా: మాయాసీత శతాంగభాగమున దంభస్ఫూర్తి గూర్చుండగా
జేయంజేసియు సంగరోర్విజనె నక్షీణ ప్రతాపంబునన్
నాయుగ్రిం దశకంఠమానుగని కోదాయత్తులై వానరుల్
నేయం జొచ్చిరి భూజూజిని శలానీకంబులన్ బెక్కులన్. 2232

-: హనుమంతు దింద్రజిత్తుతో పోరుట :-

సీ: మారుతి రావణి మార్కొనగా బోయి
యాతని రథమున నంతగాంచె
పతివిరహవేదనా భరమున పరితప్త
కృశయయి కమలనేత్రములు గలిగి
కోకబాష్పంబు లస్త్రోకంబుగా రాల
కరమొకగండ భాగముననుండ
భూరజోకలితాంగములు గల్గి మలినాంబ
రమున నాహార విద్యలకు దొలగి

గీ: వనన విచలిత వనత భంగి చలత
భావమున నున్న యామాయ భామగాంచి
దూవములనెంచి సీతగా రూఢిడలచి
కోధదుఃఖాత్ముడగుచు నాకులతజెంది.

11 జనకజనేమిజేయగ విశాటుడు వ్యందవ భాగమందునన్
పనివడి దెచ్చెనొక్కొ యని వాయుజుడప్పుడు కేశయుక్తుడై
చెనకగనేగ నింద్రజితు శ్రీమృగతిన్ దమియించివారలన్
గనుచునునిట్లు విలెన్మనధికంబగు రోషము పెంపుజేయుచున్. 2234

12 సమరముజేయనేల తరునంచరులార వినుండు దేనికై
ప్రముఖులుండు రాముడిటువచ్చెనొ యుద్ధిలకాంగి సేత యీ
రమడి యటంచెరుంగుడు శిరంబును వే దెగవేయువాడ వి
కృముడగు రాముతార్తిగొని కావతు గ్రమ్మరు నట్లుజేసెదన్. 2235

13 అని శార్దూలముచెంత కృష్ణమ్మగ మత్యంతంబుకంపించు రీ
తిని గంపించుచు బాష్పధారలొలుకన్ దీనత్వముం జూపుచున్
మనరావంబులు రామరామయనుచున్ కంఠంబునం బర్వగా
జను మాయా ధరణీజ జూపుచును వేగంబుట్టి వేరొక్క కే
లను కేశంబులబట్టి దీర్ఘకరవాలంబున్ వడింజూపగన్. 2236

14 ఆ రీతి గాంచి మారుతి
దారుణ మం వరచి క్రోధతర దుఃఖములన్
నీరముల గార్చి కన్నుల
దూరెను రాక్షసుని హైర దురితాంతరునిన్. 2237

15 ఓరి విశాట నీ పసురయొని జనించినవాడవయ్యు నీ
రేరుహగర్భవంశమున పృథ్విజనింఁతి రామపత్ని నీ
తీరున కేశముల్ గొనుచు తెంపరివై యొక హైరకర్మకున్
దారిని తీయనెంచితివె దానవ నీవ కఠోరమానసా. 2238

16 ఇట్టి దురంత దుష్కృతిని నీవొనఁతంఁచిన విన్నవారు నిన్
దిట్టును గాదె నర్వజగతీతలవానులు ప్రియృదంచు నీ
రట్టడి మానుమింకను తరాకృమహిను డపండింతుగా
బిట్టగ ధిక్కృతుల్ వలుపు వీరవరేబ్బులు నీకుపాడియే. 2239

చ॥ రణమున శక్తృవంతటి పరాక్రమకాలిని గెల్చి యింద్రాది
త్తనెడి సుధీరనామమును దాల్చినవీరుడవయ్యు గర్వితం
బనకయె యిట్టి దువ్వులికి బాల్చడ నీకొక సిగ్గులేదె యీ
జనకజ నీకు నేమిటను సల్పెనుదువ్వులి నీవె చెప్పుమా. 2140

చ॥ దనమును రాజ్యపంపదలు త్యాగముజేసియు రాజ్యలక్ష్మితై
మనమున చింతలేక పతిమార్గము లిట్టి యరణ్యసీమలో
తనవతిబాసి దుఃఖమయేతన్ వ్యధవొందెడు రాజవత్ని నీ
కనయము నేమిజేసెను దురాత్మక యీమెను జ పడితిన్. 2141

చ॥ ఈమెను నీవుజూపి ధరనేగత్తి ప్లాణిముఖింకడాల్తు పు
ద్గామ మదీయభాహువుల ధృఢ్యన క్షుద్ధవౌదు నీచ యీ
రామను జంప కాంతక ధురాగ్రహితులు జంపి పాపైదై
యేమహితేగు వట్టి మహితేగెడ్డు మౌఘులు పఞ్చరీతిగన్. 2142

క॥ హనుమంతుడటల బలుకుచు
వనచర బలయుతుడునగుచు వటుసాహసుడై
దనుజునిపై గడిసెను నం
జనితమహాకోధగతిని సంగరమందున్. 2143

క॥ దానింగని దనుజాధిప
సూనుండు మహాదోగతిని ఖోభాకరమౌ
నానాస్త్రంబుల నేసెను
వానరపై వ్యంబు వెనుకబడువట్టి గతిన్. 2144

-: ఇంద్రాదితు మాయానీతము ల దించుట :-

చ॥ కరములనేసి వాయుసుకు సోహనదృష్టుల జూచిపల్కి నో
హరివర నీవు రాఘవుడు నరిగెడుదేన్ మరీ జంబవంతుడన్
ఁందిమతుండు సైనికయుతంబుగ వారధిదాది దేనికై
పురమును జేరిసారొ యవీమీని వధింతును నామెలిత్తరిన్. 2145

ఉ! సీతను జంపి యంత రణసీమను రామపు వాని తమ్ము కం
జాత హితాత్మజున్ నిను వనాటచయంబును నావిభీషణున్
నాతత బాణపంక్తుల మహాజవమొవ్వ వధించి దేవతా
నేత విరోధికన్ ముదమునిప్పుడ గూర్చెడు నద్భుతంబుగన్. 2246

క! వనితలను జంపవలదని
వనవర పల్కితివి నీవు బాధాకరమై
కనుపించు దాని హరణం
బొనరించుట యుక్తమౌను భూతలమందున్. 2247

మ! అనుచున్ రావణియెద్దుచున్ కుములు మాయాసీతనుంబట్టి చ
య్యన ఖడ్గంబున దుగ్గించె చూడగను నాయుక్తోవవీతంబు ధా
రణముంజేసెడి భంగి నావయిని సంగ్రామస్థలిన్ ద్రోచి యా
తనువున్ వాయుజుగాంచి పల్కెమ మదాంధత్వంబు నంధిల్లగన్.

చ! వనజహితావ్యయోద్భవుని భార్యను సీతను జంపినాడ మీ
పనులిక భగ్గుమయ్యెను నృపాలతనూజుల కీవ్రకారమున్
వినబడ బల్కుమింక తడవేలను జేసెదవంచు బల్కి గ
ర్జనమును జేసె కీళ వికరంబులు భీతిలి కంపమొందగన్. 2248

-: హనుమంతుడు ఇంద్ర కిక్కుతో బోరుట :-

క! కరివయము సింహముంగలి
పరువిడు చందమున కీళవర్గమునడి నం
గర భూమి విడుచు పారగ
హరివరుడగు నె యునూను డత్తరి వారిన్. 2250

ఉ! వారణజేయుచుంబలికె భవ్యబలాధ్యులు నయ్యు మీర లీ
తీరున బర్వ మిమ్ముగని ధిక్కుకిజేయుమ గాదె లోకముల్
బోరగరండు మున్ను గను బోయెద నేనొకకొండ ఖట్టుచున్
జేరుదు నాదువెన్న దనుజేశసుతాగ్రజు కీటణంచగన్. 2251

- ఉ॥ నూరుతి వాక్యముల్ విని ప్రమాదవివర్జిత చిత్తులై మహా
భూరి శిలాదులన్ తరునమూహములంగొని వానరావతుల్
వారిదళంగి గర్జల నవారణలీల నొనర్చుచున్ మహా
దారుణ వృత్తిమైగదిసె దానవసేవల ధూళి క్రమ్ముగన్. 221
- చ॥ విలయమువేళ నంతకుడు భీకరవృత్తి ముడించుకొల్కి న
య్యలముడు వాయునూనుడు-చవాటయుతంబుగ వాక్షసావళిన్
జెలగుచు దాకిదావశిఖి శిమ్రగళిన్ వనభూమిగాల్పు రీ
తులను నిశాటలోకమును దోర్బలమొప్పు నశింపజేయుచున్. 222
- మ॥ గిరిశృంగంబును నొందుదాల్చుచు దళగీవాక్యజన్ నేయ న
త్తురి దానింగమనించి న్యూదనగత స్థానంబునస్విదగన్
త్వరతందిప్పిన శృంగమప్పుడు మహాద్యద్రిశిమై యా నిశా
చర సైన్యంబుల మీదద్రుశ్య కదా వాళంబొందగా జేసినన్. 223
- చ॥ వనచరసైన్యకుంత తరువర్గ శిలాదులగొంచు భూరి భీ
షణ భిషదంబులన్ బొదివి శక్రశితున్ ననిజేయవచ్చు వా
దనుజులవైది వై చిన నతంద్రముగాగను వాకిదాకి తు
త్తునియలు జేసె దానవులతోడన వారలు పారజొచ్చినన్. 224
- చ॥ తన జలముల్ వలాయన విధంబు మడింపగ శక్రశిత్తు కా
గనుగొని వారినిల్పి శతకాండములన్ కరవాళుల భీ
షణమువలాదులంబులచి సూహస్యదై యునిజేయసాగ నా
వనచరసేవ భీతియచు పారగజొచ్చెను నంగరంబునన్. 225
- క॥ దన్యుజవిభు నుతుని విక్రమ
మునుగ్గని దానవులు భీతితోవకొనిలిచెన్
వనచర నికరముపై యిడి
యనువును రణమాచరించె నద్భుతభంగిన్. 226

— హనుమంతుడు రామునివద్దకు బోవుట :—

- చ॥ అనిలతనూజుడంత కన్నెనై ధ్యమగుంచి వదించె మీరలిం
కను రణమాచరింపక గనంగత్తు నేగుడు రామభూవిభున్
జనకజజంపె యింద్రాక్షితు సాహసవృత్తి విషాదవార్త రా
మునకు నెరుంగఁబండ్కదము బోరొనరింపగనేల నిత్తురిల్. 2:58
- మ॥ భరణీశాత గతిందలంచి మనమందాలోచనంజేయు థా
వ్వరమానుస్వేనగూడి యాచయిని నేకార్యంబు యుక్తంబొ యం
చరయంజాలెన్ పిమ్ముటన్ నతని యాజ్ఞంజేసి యుద్ధంబులన్
జరువన్వచ్చు నటంచు శ్రమ్యరె రణస్థానంబు బోవీడుచున్. 2:59
- క॥ హనుమంతుడటల చనుటయు
దనుజవిభుని నుతుడు జూచి దలచె నీమరు
త్తనయ్యుడు జనుటను మేవలకు
గవరావిక విమ్ము మెట్టి కార్యములందుల్. 2:60
- ఉ॥ కావున తంత్రయుక్తమగు కార్యముజేసి ధ్వాంతరంబువన్
భూవిభుగెల్వబోలునిక బోదు నిటంబ్బిండ్లంబుజేగి యా
పావకునందు నిల్చి పట్టభద్ర నిరూఢిల్లిదక్ష మూంస ఘ
ద్యావిదులల్ సమర్పన విధానములం బరిశుష్టి జేయుచున్. 2:61
- గా॥ హోమంబట్టుల సాగుచుండగ రదోద్యోగింబువన్ రాక్షస
స్తోమంబున్ నెదిరించు వాయునుతు డందొక్కండె యుద్వృత్తి నం
గ్రాసుంబందున నిల్చియుండె ననుచున్ రాముండు చింతించియం
దామై యున్న విరాత్పనందమని నందర్పంబుగా బిచ్చుచున్.
- చ॥ బలియుత జాంబవంతులుట పశ్చిమ దిక్కిన వాయునూనుతో
దలవడి దానవుల్ పలువిధంబులు యుద్ధము జేయసాగె నా
యోధులునకున్ సహాయులునకై చతురవిధము బుద్ధులగుచునుల్
బలిపియు వెంటరాగ బలవంగుల జూపుచు నంగఁగియున్. 2:62

మ॥ అన భల్లుక విభుండు మాచుతి పహయార్థంబు నాత్మీయమౌ
పునభల్లుక బలంబులంగొనుచు నేగన్ మధ్యమార్గంబునం
గనియెన్ వాయుతనూజు నంగరగతిన్ వైముఖ్యు వారాననున్
వినుతానేక పరాక్రమాలనుని నిర్వీర్యవ్రథావాత్మునిన్. 22

చ॥ అనిలసుతుండు భవ్యబల భల్లుక వంశముతోడవచ్చు నా
వనజభవాత్మజుం గని నివారణజేసి బలంబు దిగిప్పి యా
వనజహితాన్వయోద్భవు ప్రభావసమన్విత రాముచెంతకున్
జనియెను దుఃఖపూరిత విషాద మనస్కుడునాచు వత్తరిన్. 221

చ॥ వినతి యొనర్చి పల్కె రఘువీర రణంబొనరించుచుండ నా
డమజవరాత్మజుండు వటుదారుణవృత్తి శతాంగమందునన్
జనకజడెచ్చి మాయెడుట వయ్యన ఖండవజేసె భూరి చిం
తనమునగుంది వచ్చితిమి దావపుకృత్యము నీకుడెల్పగన్. 221

మ॥ హనుమంతుండటు దుఃఖవార్తదెలువన్ నత్యంతకోకాంబుధిన్
మునిగెన్ రాముడు కోకబొప్పములు సంభూతంబునై యుష్టులం
దున రాలెన్ వివశాత్ముడై పవనసిద్ధాతావనీజంబు చా
ర్పున గూలెన్ భువియెందు వానరులు సంభూతార్తులై యుండగన్

క॥ శీశంజల జోడకముల
నాతరుచరులంత దెచ్చి యతివేగమునన్
సీతాపతిపై చల్లిరి
స్థితాగ్నిని వారిజల్లు విధమునభీతిన్. 222

మ॥ పరితప్తుండయి యున్న రాముని కరద్యందంబునంగురిచ్చి నో
దరుడంతం దనయంత సీతమున భద్రంబొవ్వగానుంచి యా
తరుడీరత్నము సీతమిత్తిగొనుటన్ కావంబునం గుందుచున్
వరయం భర్మవధంబు నర్ధరహితం బంచున్నదిన్నెంచుచున్. 23

-: లక్ష్మణుడు రామునకు ధర్మవధమనర్థమని చెప్పుట :-

|| రణసంభన్నుని నింద్రాజిత్తువయి నే బ్రహ్మస్త్రమున్నెయగా
జనువేళన్ నదిధర్మహనియనుచున్ శాసించుటంజేసి రా
వణి యిడుష్కృతి జేసె లేని యెడలన్ పంచత్వముంబొందదే
గనగాధర్మమ ధర్మముల్ జగతిలో గప్పట్టవెంటేనియున్. 2270

|| అని లక్ష్మణుండు రాముని
గని ధర్మాధర్మములకు గణగు ఫలంబుల్
గనవనుచు హేతువాదం
బునను నిరూపణము జేయ బూనుచు ననియెన్. 2271

|| కరగత రాజ్యసంపదలు కై కళాసంగిన యద్దీ ధర్మముల్
వరమునివృత్తి బూని వనవాసము జేయు మహత్వదీక్షయున్
కరమును తండ్రివాక్యమునకై పలుకష్టములొందు వృత్తమున్
నరవర ధర్మమార్గములనంగను జెల్లియు దుష్ఫలంబులౌ. 2272

|| అరయంగ ధర్మమిద్దర
నిరర్థకము క్షుదంబు నిష్ప్రమాణమం
చెరిగితి వ్రత్యక్షముగా
జరుగని ధర్మంబులెట్లు సత్యంబులగున్. 2273

|| ఫలములు దర్శనీయమయి వర్తిల సార్థకమౌను ధర్మ భా
షలకు గనంగలేమిని యసత్యములై చనుగాదె భూమి లో
పల సచరాచరంబులును వర్తిలి గోచరమౌనుగాదె య
క్షుల గవరాని ధర్మఫల సూక్తుల నేను నిరాకరించెదన్. 2274

వ్యక్తంబుగాని ధర్మపు
సూక్తుల వమ్మంగనెటుల చొప్పుడు ధర్మా
సక్తునకు నిన్ను బోలెడి
వ్యక్తికి గష్టములుగల్గు భంగి దంపుమా. 2275

మ॥ అన భల్లూక విభుండు మారుతి పహయార్థంబు నాక్కియమా
మనభల్లూక బలంబులంగొనుచు నేగన్ మధ్యమార్గంబునం
గనియెన్ వాయుతనూజు సంగరగతిన్ వైముఖ్య వార్తానమన్
వినుతానేక పరాకృమాలసుని నిర్వీర్యవభావాత్మునిన్. 226

చ॥ అనిలసుతుండు భవ్యబల భల్లూక సంఘముతోడవచ్చు నా
వవజరవాత్మజుం గని నివారణజేసి బలంబు దిగిప్పి యా
వవజహితాన్వయోద్భవు ప్రభావనమన్వితు రాముచెంతకున్
జనియెను దుఃఖపూరిత విషాద మనస్కుడునౌచు వత్తరిన్. 227

చ॥ వివతి యొనర్చి పల్కె రఘువీర రణంబొనరించుచుండ నా
డమజరవాత్మజుండు పటుదారుణవృత్తి శతాంగమందువన్
జనకజదెచ్చి మాయెడుట వయ్యన ఖండవజేసె భూరి చిం
తనమునగుంది వచ్చితిమి దానపుకృత్యము నీకుదెల్పగన్. 228

మ॥ హనుమంతుండటు దుఃఖవార్తదెలువన్ నత్యంతకోపాంబుధిన్
మునిగెన్ రాముడు శోకబొప్పములు సంభూతంబునై యక్షులం
దున రాలెన్ వివశాత్కుడై పవననిర్దూతావనీజంబు దా
ర్పున గూలెన్ భువియెందు వానరులు సంభూతార్తులై యుండగన్

క॥ శీతలజల జోదకముల
నాతరుచరులంత దెచ్చి యతివేగమునన్
సీతాపతిపై చల్లిరి
స్ఫీతాగ్నిని వారిజులు విధమునభీతిన్. 229

మ॥ పరితప్తండయి యున్న రాముని కరద్యందంబునంగుల్చి నో
దరుడంతం దవయంక పీతమున భద్రంబొప్పగానుంచి యా
తరుజీరత్నము పీతమిత్తిగొనుటన్ తావంబునం గుందుచున్
నరయం ధర్మవధంబు వర్జరహితం బంచున్మదిన్నెంచుచున్. 230

-: లక్ష్మణుడు రామునకు ధర్మవధమనర్థమని చెప్పట :-

మ॥ రణసంభన్నుని నింద్రాజిత్తువయి నేట్రహస్తమున్నెయగా
జనుపేశన్ నదిధర్మహనియనుచున్ శాసించుటంజేసి రా
వదీ యీడుష్కృతి జేసె లేని యెడలన్ పంచత్వముంబొందదే
గనగాధర్మమ ధర్మముల్ జగతిలో గవ్వట్టవెంటేనియున్. 2270

క॥ అని లక్ష్మణుండు రాముని
గని ధర్మాధర్మములకు గలుగు ఫలంబుల్
గనవనుచు హేతువాదం
బునను నిరూపణము జేయ బూనుచు ననియెన్. 2271

చ॥ కరగత రాజ్యసంపదలు కైకకొసంగిన యట్టి ధర్మముల్
వరమునివృత్తి బూని వనవాసము జేయు మహత్వదీక్షయున్
కరమును తండ్రివాక్యమునకై పలుకష్టములొందు వృత్తమున్
నరవర ధర్మమార్గములనంగను జెల్లియు దుష్ఫలంబులొ. 2272

క॥ అరయంగ ధర్మమిద్ధర
నిరర్థకము కష్టదంబు నిష్ప్రమాణమం
చెరిగితి వ్రోత్యక్షముగా
జరుగని ధర్మంబులెట్లు పత్యంబులగున్. 2273

చ॥ ఫలములు దర్శనీయమయి వర్తిల సార్థకమౌను ధర్మ భా
షలకు గనంగలేమిని యనత్యములై చనుగాదె భూమి లో
పల నవరాచరంబులును వర్తిలి గోచరమౌనుగాదె య
క్షుల గవరాని ధర్మఫల సూక్తుల నేను నిరాకరించెదన్. 2274

క॥ వ్యక్తంబుగాని ధర్మపు
సూక్తుల నమ్మంగనెటుల చొప్పుడు ధర్మా
సక్తువకు నిన్ను బోలెడి
వ్యక్తికి గవ్వములుగల్గు భంగి దలపుమా. 2275

చ॥ వినుమది గాక రావణుడు భీతినిపిడి యధర్మచారుడై
పనిగొని మోరకృత్యముల వర్తిలె కష్టములేదు వానికిన్
ఘనకర నత్యధర్మనిధి గా ధర్మబీజ నికుశప్తముల్
జనితములౌట జూడ ముడికంక జనించెను రెండియందునన్. 22

మ॥ ధర్మంబులను నధర్మమందు వజ్రనందర్పంబులం జూచినన్
ధర్మోరక్షణి యన్న భావము పిరోడంబొచు చూపట్టుదు
ష్టయ్యుండెందును కష్టముల్ గొనక సౌఖ్యంబుండుటన్ జూడ మే
కర్మంబుల్ ఫలితంబునిచ్చుననుచున్ భావించుటల్ వ్యర్థమా. 23

మ॥ ధర్మలోకంబుటై న రావణున్ కత్యంతంబుగా సౌఖ్యముల్
వరధర్మాకరి నున్న నీకు విఫలంబైనట్టు కష్టంబులున్
వరిశీలింపగ గల్గె గావునను సంభావించ ధర్మంబునున్
మరియుండల్పు నధర్మమున్ మృషయనన్ బాదించెదన్ భూవరా

చ॥ మరియును ధర్మకర్మల సమాదరణంబున తేమువారికిన్
జరిగిన సౌఖ్యముల్ జగతిసర్వజనంబులు ధర్మకర్మముల్
జరుపు నధర్మకృత్యులకు వంజనతంబగుపేని కష్టముల్
దురితము జేయజాలరు విశద్యమతిం దలచోయ నగోతా. 24

క॥ ధర్మధర్మము నొనరించెడి
నరులకు కష్టములు గల్గినట్టి విధంబున్
దురితులు నధర్మరతులకు
పరమ శుభంబులును గలుగు భంగిని గనుమా. 25

గీ॥ ధర్మమే యుర్వి పత్యమై జరుగునేని
ధర్మనిష్ఠావరుండపై దవరు నీకు
కష్టమించుక యైనను గలుగకుండ
వలయు గావున ధర్మంబు వృథయయగును.

చ॥ మరియును ధర్మకృత్యముల మానుగజేయును మూలమర్థమై
వరగును నట్టి యర్థమును బానిశి రాజ్యమొడిది దండకన్
జరమును జేగువచ్చుటను సంభవమయ్యెను నర్థహనియున్
కరమును దానచేత నధికంబగు ధర్మవిఘాత మెంతయున్. 2282

చ॥ అదియునుగాక సౌఖ్యవద మండి విముక్తి బొంద పూర్వ సం
పదల దలంచి యర్థము ప్రవృద్ధిని జేయదలంచి రాజుడు
ప్రథమున న్నాయుమార్గము విచారణపిడి ధనార్జనంబుకై
మొదలిడి దోషమొందును నపూర్వముకాదు కానకీవరా. 2283

క॥ విధవదగ నట్టి రాజ్యము
విడిచినచో పూజ్యమెట్టి విధమున గలుగన్
గిడుమల బొందక రాజులు
పుడమిని భోగములు బొందబోలును గాదే. 2284

చ॥ ఆరయగ నిర్ణయం జగతియిందు నొనర్చెడు కార్యరీతులన్
కరమును నర్థహీనతను కర్మ విశంగము బొందుగాదె దు
ప్రకరుగు నాండువేంపిని కర్మజ్ఞులు నిమ్ముగాదులన్
వరువడి నింజభంగివని పెండియలాడ వినంగ లేదొకో. 2285

ధనవంతుండగు వాని బాంధవులు మిత్రానీకముల్ భూజనుల్
మునిసంతుంబులు భూసురోత్తములు నున్ భూమీకలాన్ మేదిగా
గొనియాడున్ పురుషోత్తముండును లనత్కృత్యుండు పొజ్జుండు న
ద్దులుడున్ వేడ్కుడు నార్కుడంచును మహాద్వోగుండునం
చెంతయున్. 2286

కానకువచ్చువేళ నిదికార్యము గాదని యెంతబెప్పినన్.
మానక రాజ్యమున్ విడిచి జ్ఞానరుసాజ్ఞను నత్యధర్మ మా
ర్గాన వరించువాడనని కానకు వచ్చుటజేసి యీ గతుల్
దానపువేత సేతయా హతంబును బొందుట గంటిమెంతయున్. 2287

చ॥ అరయుగ ధర్మవర్తులకునై కొకసౌఖ్యము గల్గిబోదుగా
పరమున సౌఖ్యములే గొనుట భావనయ్యాను దలంచదృష్టి గో
చరమును గాదు శ్రేయముల సాధనమైన ధనంబు వీడుటన్
నరవర యిట్టి కష్టము లనంతములై ఘడియిల్లె నెంతయున్. 2288

చ॥ కరగత రాజ్యమున్ విడిచి కానలకున్ బిత్తువాక్యపాలనా
పరతను వచ్చి ప్రాణనమ కార్కను గోల్చెడియున్న నీ పుదా
హరణము గాదె ధర్మమను నట్టి యొకానొక మార్గగామివై
గురుతర కష్టజాలముల గొంటివి కాదె భవత్స్వతః బునన్. 2289

కా॥ నీకుంగల్గిన హెరకష్టమునకున్ నేనిత్తుటన్ నన్నదా
స్తోక పోజ్యం బాహువిశ్రాంతిగజన్ జూపించి శాంతి పగా
లోకాతీత యొక్కప్పువాడ నుడి శౌర్యోత్సాహముల జూపుమా
హ్మ కన్యాహత వార్తచేగలుగు దుఃఖలీవు వర్జింపుమా. 2290

చ॥ నేను భవప్రయార్థము జనించినవాడను తానకీపతి
ప్రాణములేగెనన్న యొక వార్త వివంగ సహించలేక చిం
తాన నుపన్యసించితిని దర్శ మతర్క విఖండనంబులన్
మానవనాథ వాదీనిక మానసమందు దలంచనీటుమా. 2291

కా॥ జ్ఞావర్యా ధరదీప మృత్యువు ప్రతీకారంబుగా లంకకున్
నేవేగంబుననేగి రాక్షస జనానీకంబులం జలపెడన్
దేవారిందలద్రించి తత్పుతుని మిత్తించొందగాజేతు నా
నావిభ్రాజిత లంకభస్మమయతం గావించెద న్ని త్తురిన్. 2292

క॥ అని భ్రాతృ వత్సలత్వం
బున లక్ష్మణు డవని విభునిమోమును గనుచున్
జనితక్రమ నోదార్పెడు
ఫడితుల నతి విషయగతిని భాషించునెడన్. 2293

-: విభీషణు డింద్రజిత్తు మాయాసీతను వధించెనని చెప్పుట :-

1. వనచరసేన గన్గొనుచు వారలకున్న భయంబు బల్కుచున్
తన నచివాదులం గలసి దానవవాధ పహోదరుండు రా
ముని గని దుఃఖమొందుటకు మూలము నెయ్యదియంచు బల్కె ల
క్ష్మణుడు నికాంతదుఃఖమయ గాత్రుడునై వచియించె నీగతిన్.
2. అనుచు విభీషణుండడుగ నత్తరి లక్ష్మణు డార్త బాష్ప లో
చనుడయి పల్కెనేమని విచారకరం బగు వార్త దెల్పుదున్
జనకజ నింద్రజిత్తు వటుసాహసుడై వధియించెనన్న వా
ర్తను హనుమంతుడుందెలువ రాముడు నీగతి కోకమందెడిన్. 2285
3. వినుమిక యింద్రజిత్తు వృధివీమత జంపిన వార్తధంధమై
చను దనుజాధిపుండు జలజాయతలోచన సీతజంపగా
జవదది సత్యమైచనును జానకి నిమ్మని యొంతజెప్పినన్
వినదయెమున్ను గాన పృథివీమత జంపగ జాలడెంతయున్. 2286
4. అదియును గాగ జానకి వశాగతచిత్తను జేయనెంచి దు
ర్మదుడయి పెక్కురీతులను ప్రార్థనజేసియు సామరానముల్
కుదరని బేధసూర్గముల కోరియొనర్చియు నామె దేహమున్
వదన దళంబుగల్గు నురవైరి న్పుశించగ జాలడెంతయున్. 2287
5. జనకజ మిత్తిబొందుట యనత్యము రావణి సంగరంబునన్
మవవిజయంబు గైకొనగ కాంక్ష నొనర్చి నికుంభిలాస్థులన్
పనిగొని యాసురంబయిన పద్ధతి హోమముజేయబూని యీ
వనచరసేన మూర్ఛగొన భవ్యశరంబులదీసె నెంతయున్. 2288

ఇంద్రజిత్తు నికుంభిలయందు హోమము జేయుట

-: విభీషణుడు రామునకు దెలుపుట :-

1. అతడు నికుంభిలన్ రణజయార్థము హోమమొనర్చుచుండె నా
హుతవహుడాత్మకుష్ఠి గొనహోమము సాంతమునయ్యెనేని ది
క్ష్పతులకునై న సంగరముంబున రావణి జూడలేదు వి
భ్రతమగు వికృమంబుగొని క్షోభమధించు వనేకభంగులన్. 2289

- చ॥ దనుజుడు జేయు హోమము విధానము పూర్తిని బొందకుండగా
మనబలముల్ వెనంగొనుచు గాఢతరోద్ధతిజేరి యందు రా
వడికృత హోమవిష్ణుము నపారజరీతి నానర్పగావలెన్
జనవర యానతిమ్మ పెలుచంజని విష్ణు మొనర్తు హోమమున్.
- చ॥ జనవర మిద్యవార్తను విషాదము బొందిన నిన్ను జూచి యీ
వనచర బృందముల్ ధృతినిబాసి నిరంతర చింతగుండెడిన్
గమకను సేపు దుఃఖమును గాంచక స్వస్థతగూర్చి మమ్ము ల
క్షణ నహితంబుగా బనుప చయ్యన విష్ణు మొనర్తు హోమమున్
- చ॥ వసుషము నీనహోదరుని భవ్యపరాక్రమశీలి గావునన్
దనుజులజంపి రావడి సితాస్త్రివరంపర కాపీడికిం
బనిచియు హోమకృత్యముల భగ్నముజేయును లేకయున్న రా
వడి నిజహోమకృత్యముల బాయక పూర్తినిజేయు దచ్చకన్. 29
- చ॥ ధరటిజ యంత్రమొందెనేను దారుణవార్తను విన్న రాముడ
త్తరి స్పృహదోష్పియకండుటను దావినడయ్యె విభీషణుండు నం
గరమున కుత్సహించుటను కర్ణములన్నొకయింక సోకుటన్
దనుజుని గాంచి పల్కె మదిదాల్చిన తెల్విలి మారుచక్కగన్. 30
- చ॥ అనిన విభీషణురెడు మనుజాధిపుగాంచి వదించె మీరు చిం
తనమును జేయబాడీయె యదార్థక నంతనమందు వేళలన్
వనచరసేనలన్ని బలవృద్ధి జరించెడి దానవాధిపన్
రణమున జంపి యా జనకరాజ కుమారిక బొందు మిత్తరిన్. 31
- చ॥ నరవర యింద్రజేతు కదనంబున సీతవధించుటంతయున్
కరమవృతంబు సుమ్ము కృతకంబగుసీతను జంపుగాక న
త్వరత నికుంభిలన్ నతడు దారుణహోమము జేయుచుండె ని
త్తరి వెనబంపు లక్ష్యుని దానవు హోమము భగ్న మొందగన్.

చ॥ మును వరమేష్టిచేత వరముఁ గొనుచేత పితామహుండు దె
లైన నునికముందు తుంభిలను వేదికహోమము పూర్తిజేసినన్
గొనుదువు సంగరస్థలికి గోరినరీతి రథాస్త్ర సంపదల్
వనియట పూర్తికానియెడ వద్యుడవొదువు సంగరంబునన్. 2306

చ॥ అని వరమేష్టి పల్కెటను గా దళకంఠ సుతుండు తుంభిలన్
జని పరివారయుక్తముగ కాస్త్రవిధిన్ జవహోప కృత్యముల్
పనివడి జేయుచు డెను వితంగమొనర్చగ వేగఁబు ల
క్షిణుని యనేక వానరనికాయము తోడుగ నెను బోయెదన్. 2307

క॥ హోమంబు పూర్తిజేసిన
కామితముల బొంది విజయ కాంక్షామతి నం
గ్రామమున మనల జంపును
హోమము విఘ్నంబుజేయు మాహంగను మా. 2308

క॥ ఈతండు దాన లంకా
నేత మృతిని బొందినట్టి నియతింగనుమా
యాతత పటుబల మాయా
స్వీతుండి యింద్రశక్తి విలుధస్తుత్యా. 2309

క॥ అనుచు విభీషణుడాడిన
ఘనవాక్యము లాలకించి జ్ఞాతతవాగుం
డనియెను కలతందేరుచు
దనుజవిభుని సుతునియొతుల దర్పిద్ధతులన్. 2310

చ॥ దనుజవరేణ్య రావడి వేధానము ఏకమబాహుళ క్షుణ్ణున్
ఘనశీర బాణకౌశలము కాంక్ష జయాంతర చిత్తజాతమున్
మనమున నెంచిసాడ సురపాథ యమాదులకైవ వానితో
రణమొనరింప కష్టమగు భాద్రుజయింపగ మాయబూనుటన్. 2311

చ॥ రథగతుడై వియద్గతి పరాక్రమమొప్పు చరించుచేత నం
బుదములచేత గప్పబడు పూమని భంగి నదృశ్యమానుడై
కదనముజేయగల్గు దశకంఠ తనూజు దసాధ్యుడౌను నే
ర్పొదవగ వాని జంపనగు బొగ్గిబ్బలు దీతడటంచు లక్ష్యునిన్. 2312

—: రాముడు ఇంద్రజిత్తు వధింప లక్ష్యుని నియోగించుట :-

చ॥ కనుగొని పల్కె వీరవర కాంక్షదలిర్ప నిశాటనాథ నం
దనుని దురాత్ము మాయికు రణావని హెరళిలీముఖంబులన్
దునిమి యశంబుగొమ్ము రణదోహదముం మడియింపనీడు పెం
టను జనుదెంచు భీకరవనాట చయంబులు సంగచోర్చికిన్. 2313

చ॥ అనిలనుతుండు నంగదుడు వంబుజమితగీ తనూజుడున్ సుధీ
మినుతుడు జాంబవంతుడు వివేకులు కేసరి సిలరంభులున్
నిను బురికొల్పివచ్చెదరనేక చమూవతు ఆగ్రదానవున్
దనుజవరాత్మ జాగ్రటి వదార్థము నీకు నహాయకారుడై. 2314

గీ॥ దనుజ మాయావిధాన సందర్శములను
గనగ జాలెడు నీ విధివలుడు నీకు
తోడుగావచ్చు నచివ యుక్తుండునగుచు
యాగభూమిని జూపు నియ్యమర వరుడు. 2315

క॥ అనుచును రాముండత్తరి
తనతమ్ముని దీవణలను తగనొవరిచె ల
క్ష్యుడంత నగ్రజుని పద
వనజములకు మొగ్గికి విసయపద్ధతి బలికెన్. 2316

మ॥ భవదీయాజ్ఞను బూని సంగరకళా పాండిత్యముంజూ పెదన్
దివిజారిన్ దశకంఠసూనుని బలోద్ధేకంబులం జూపుచున్
రవివహ్నివగ్ని మానవీవ్రతర నారాచంబులం గూల్చెదన్
దవవహ్నిక్రియ దానవాటవిని నేదగ్గంబు గావించెదన్. 2317

౧౦ అ లంకాపురిపైని మోరతర తీర్వానేక బాణంబులన్
జాలఁబర్కగ జేతు పుష్కరిణి హంసకేయిలున్ వ్రాల్చు నా
లీలన్ సర్వ నికాటన కములు వార్తించొంది కూలంగ ని
రూ లింతు న్ను రిన్దమున్ జయము గూర్తున్నీకు పితాధిపా. 2318

౧౧ అనుచు వగిడక్షణించి యనుజాక్షును గైకొని వజ్రతుల్యమౌ
ఘవకవచంబు దాల్చి కనకాంబిత చాపము బూని ఖడ్గమున్
గొని శరవంచయంబులను గూడగ దాటొడియందు తెట్టి రా
వణి వధనెంచి లక్ష్మణు డవారణలీల జనంగ జొచ్చినన్. 2319

౧౨ వవనసుతుండంత బహుళ సహస్రంబు
లగు కీళయోధులు ననుసరింప
జాంబవంతుండు నీలాంబుడ సమకాయ
బిల్వాక బలములు బలిసిరాగ
సచివచతుష్టయ పంయుక్తు డగుచును
దనుజరత్నము విభీషణుడు నడుప
గీ ఖిల మర్కటవాహిని గజోపేతులై
యూధపాగ్రే పరుల్పు మీర

౧౩ ధనువుకేలను బూని లక్ష్మణుడు నేగ
వానిచుట్టును ముట్టి యువార్కగతిని
గడల బహునైన్యపదతల ఘట్టనచు న
జడల కెంధూళి బర్వె ని ప్రందగ్గముగను. 2320

౧౪ దూరంబులనేగి యందు పునసందోహంబులీలన్ మహా
మోరాకారత వీరరాక్షసగణ క్షోణాయమావంబునై
ఘోరిష్కందన వాజినాగ కలితవ్యాహంబు శస్త్రాస్త్ర వి
స్తారంబైన నికుంభిలావవము వీక్షం జేసిరప్పట్టునన్. 2321

క॥ దానిగని విభీషణుడా
మానవపతి నందసునకు మానుగ బలికెన్
దానపుల రక్షజేకొని
దానవపతి సుతుడు హోమతత్పరుడయ్యెన్. 232

క॥ కనుమది లక్ష్మణా దనుజకాండములన్ వతురంగశక్తులన్
దనకును జుట్టునుంచుకొని దానవభర్త సుతుండు కుంభిలన్
ఘనవిజయంబు గైకొనగ కాంక్షనుజేసి యవంచలుండునై
పనివడి హోమకర్మమతి భక్తి నొనర్చుచు నున్న వాడొగిన్. 233

ఉ॥ దానవ పంథలిం దనువుదాల్చి శరంబుల జీల్చుకున్న చో
గానగరాదు శక్రజితు గావున తీవ్రశరంబు లేసియున్
వానరసేవలేగి రణభంగిని బోరకయున్న హోమమున్
దానవనాథ సూనుడతి దక్షుల సొంతముజేయు దృప్తిమై. 234

క॥ పారము బొందక హోమము
ఘోరదైత్యు విశిఖతతుల గూల్చుము రణదు
ర్వారుడు మాయుకు డతి బల
సారుడు గూరుండు రాక్షసావలి యుండున్. 235

-: నికుంభిలయండు వానర రాక్షసుల యుద్ధము :-

క॥ అనుచు విభీషణుడాడిన
ఘనకాయుక పాదీయగము ఘనశిశిశరముల్
దనుజులపై బరపెను ల
క్ష్యుడత్తరి కిశసైన్య సంతతులంకిన్. 236

చ॥ శిలలను వృక్షముల్ నవలశ్యంగములన్ గొని కిశబుక్ష భీ
రులు పటు సింహనాద మతుల్ దృఢిజేయుచు వీరవిక్రమం
బులు గనుపట్టకాకిరి యభూతిమి గాగ నికాటసైన్యమున్
బలయుతులై న యా దనుజవర్గ మెదిర్చిరి యా యుధంబులన్.

క॥ ఇరువాగులటుల దాకగ
వరువడి నమరంబు ఘోరభంగి జెరింగెన్
ధరగిరులు వడకై లంకా
పురమున నతిదారుణములు భూతంబయ్యెన్. 2328

చ॥ దనుజులు ప్రాసముద్గరగదా కరవాల శిఖాంబకంబులన్
వనచరసేనపై బరప వారలు భూరి శిలామహిజముల్
గొనుచును దానవావళిని ఘోరతరంబుగదాకి వారలన్
దునియఱుగాగ జేసె నతి దోర్బలశక్తి విజృంభమాణులై. 2329

క॥ బోరటుసాగగ వానర
వీరవరులచేత వమరవీధిని దనుజుల్
ఘోరాకృతి హతులయ్యెను
మీరుచు పారంగదొడగె మిగిలినవారల్. 2330

క॥ దానవులట్లు భీతిరద దారుడి పారుట జూచివేగమై
పూనికిజేయు హోమపరి పూర్తినిజేయక మున్నలేచి యా
దానవా జనూనుడు నకంద్ర పరాక్రమలీల వృక్ష సం
తాన గతాంధకారమున దాగక పైకి విజృంభణక్రియన్. 2331

చ॥ తనదరి మున్నునుంచిన శతాంగముపై జని భీమకాయకం
బును గొని కోర్కెద్రోవముల బూని మహారుణ లోచనుండునై
పునశంవర్షముల్ కపినికాయముపై బరవింప సాగె దా
నిని గని దానవుల్ తిరిగి నేర్పువహించిరి బోరువల్పగన్. 2332

క॥ మేరు సమానకాయుడఁ నమేయ బలాధ్యుడు వాయుమాను దా
తీరుమగాంచి భూరుహముదెచ్చి నిశాట కదంబకంబులన్
భోరువ గూల్పసాగె వనమం దహించు దవావల క్రియన్
నా రజనీచరాగ్రులు నాగ్రహమందుచు దాకె మారుతిన్. 2333

సీ॥ కాలంబులను కరవాలంబులను శక్తి
 తోమర వరిషు వందోహములను
 వట్టివ ముద్గర పరతు చక్కంబుల
 ముసల గదా పోషములను మరియు
 వివిధాయుధముల నుద్వేగంబుగా బరపె
 నాయుధ హినులై వట్టి వాడు
 నఖ ముష్టిబంత వంశావంబులం వెనగి
 మారుతాత్మకని గ్రమ్మంగవతడు

గీ॥ వృష్టి చలనంబుగనని వర్షతము భంగి
 యచలుడై వారి శస్త్రాస్త్ర నివయములను
 సంగ్రహించుచు వారి నిస్తంద్ర గరిమ
 దునుమజొచ్చెను రణతలోద్యోగుడగుచు. 2264

-: ఇంద్రజిత్తు హనుమంతునితో బోరుట :-

క॥ హనుమంతు డుగ్గరణమున
 దనుజుల దునుమాడ జూచి దానవపతి నం
 దనుడంత పారధింగని
 జనితకోధురేడు నగుచు చయ్యన బలికెన్. 2265

చ॥ కనుమదె వాయు స్థూను డధికంబుగ సేవల దున్మజొచ్చె గా
 పున రథమింక వానివయి బోవగనిప్పుని బల్క నాకడున్
 వనివడి దోలె స్యందవము పావని బోలొనరించు భూమికిన్
 వనిమిషపైరి నూనుడు మహాగ్రహమూనుచు నేర్పు పెంపునన్ 2266

మ॥ శరనంధావముజేసి తీవ్రతర విస్తారోగ్రనారాచముల్
 గురుకూలంబుల పోషవట్టివ గదాకుంతంబుల స్కారుకిన్
 కతమున్నే యుదోదంగె కీకుల నవక్రన్నూర్తి దుర్వారుడై
 శరవర్షంబున ముంచె హియనుచున్ సామిరినింజేగన్. 2267

౪౩. అమరారి వ్యవిముక్త హేరశరవిన్యాసంబులన్ మీరి హస్తమునం బట్టుచు పారవై చీఁపునరొద్ర స్ఫూర్తి నా దానవ ప్రముఖుల జూచుచు మారుతాత్మజుడు దుర్వా రకీయంబులై నోకుచి తీ నీదగుమాయ చెల్లడిక నాటం చిక్కి నావిత్రునిన్. 2338

౪౪. విను కుటిలాత్మ మాయ పృథివీసుత జంపి రదాంతరంబునన్ నను భృమియింపజేసితివి న్యాయగోతిన్ రణహవతంపకన్ గనుకను నా మవంబునను గల్గిత కక్ష చుడియవృక్ష తాదనముత నిన్ను జంపెడు విడంబనవీడుము రాక్షసాధమా. 2339

౪౫. కననా మున్ను నశోక కాననము భగ్నుంజేను గావించి నీ యనుజం దుగించి పురంబు గాల్చి ఘనబాహుశక్తి విభ్రాజిపై దనుజప్రవాతము కోట్ల జంపి శరధిన్ దక్షుండనై దాదీయే గిన భంగిన్ బ్రతుకంగజాలవిక నాశికారి నీచాత్మకా. 2340

౪౬. అలస్యంబిక జేయనేల ఘనబాహు యుద్ధముంజేయగా నో లంకావతి పుత్రకా గనుము మాయోద్యోగముల్ మాని నా కేలఁ జిక్కిరివించి చోవగను నీశికారియున్ లేడు దుశ్శీలా! కాలుని పీడికంపి నిను శాపింతున్ నికాదావశిన్. 2341

౪౭. దనుజవతి తనయుడ త్తరి జనితకోధుండు నగుడు శరజాలములన్ హనుమంతునిపై నేయుచు వశచరపై న్యముం హేరభంగిని దునుమన్. 2342

౪౮. అంత విలీచులుండు మనుజాదిప సోదరుగాంచి పల్కె దుర్ధంత వరాకృముఁడయిన రివణసూనుడు వాయుసూనుతో పుతము మీర చోరు నలువలదొడగెన్ నిశితాంబుకంబుల న్నంతముజేయు దాశమఖి నాతడు మాయాకు తెన్ని తంగులన్.

- చ॥ అనుచు శరాసనంబుగొని యత్తరిమన్న సుమిత్ర సూనుతో
దొంగి చని తుంభిలావనము క్షోడికి జేరి నశేషమైన యా
దనుజుని హోమకర్మమును దృష్టులకుం గనుపట్టజూపి యి
ట్లనియెను వెండియున్ దనుజరాజ సుతాగ్రజ హోమకర్మమున్.
- చ॥ జనపతివందనా యిచట సాహసుడై యల శక్రజిత్తు బా
ననాని దృప్తిజేసి వివిధంబగు రీతిని భూతత్వపులన్
నొనరిచి వహ్నిరత్త రథమున్నతి నెక్కి యదృశ్యమానుడై
దునుకుగజొచ్చె సైన్యముం దుష్టనికాటుడు మాయుకుడిలన్. 234
- చ॥ కనుమిదె యగ్నిగుండమున గాఢించు వెల్వడు వింతతేట గా
వటి యిక నీస్థలంబునకు వచ్చినకీడు మట్టిలు గాన నె
వనువను కాలదండ నిశితాంబకముల్ బరపించి యుద్రదతి
త్తును వధియింప బూనుము మదోత్కట బాధలెంగునట్టులన్. 235
- చ॥ అన విని లక్ష్మణుండు దనుజాదిప సూనునితో రణంబుకై
మనతర కార్ముకంబుగొని గాఢచోద్యతి మౌర్విమ్రోయు న
ట్లనుపమ రీతిజేయగ మహానిదంబు గ్రహించి దైత్యనా
థుని తవయాగ్రజుండు మదిదోచిన రౌద్రముతోడ నత్తరిన్. 236
- చ॥ తథగతుడై మహావచ రక్షితుడై తురగాన్వితుండునై
వృథన జయాభిలాషుడయి భవళగ సన బాధధారియై
వృధుల పతాకుడై సవ గభూమిని దోచెను శక్రజిత్తు బె
ద్దదముగ రాముసోదరుని ఢిక్కని యుగరణంబు జేయగన్. 237
- చ॥ దనుజుని జూచి లక్ష్మణుడు దండధరాకృతి బూని వల్కె నీ
వనయము మాయజేసి రణభంగి నెరుంగుదువింక మాయలున్
వనిగొన జాలవెందు నినుబట్టి వధింపగ వచ్చినాడ గా
వున జననొప్పు ద్వంద్వరణభూమికి తూరత గల్గియుండివన్. 238

-: ఇంద్రజిత్తు విభీషణుని నిందించుట :-

చ॥ అనుచును లక్ష్మణుండంత నాడివ మాటల కోధమూని చెం
తను గల యా విభీషణుని దృష్టుల గాంచి సుతీక్షణ రక్తలో
చనుడయి వానితోడ పటుసాంద్రగతిం బహుదూషణంబులన్
వినబడ బల్కె నిగతిని వీరుడు రావణసూనుడ త్తరిన్. 2250

క॥ మనవరకీర్తి పొరుషము గల్గిన యీ దనుజాన్వయంబునన్
జనితుడవై దశాస్యునమజన్ముడవై యటుపై న నీకు నం
దనుడనునై న నాయెడల దల్పగగూడునె కిడునెందునన్
దనుజ కులంబునందకట తప్పకపుట్టితి వీషణాడగన్. 2251

చ॥ జాతియు మానమున్ మరియు జ్ఞాతివిదంబులు దర్శసాహృద
ప్రీతియు పొరుషంబులును విశ్వాకీర్తులు వీడి యీగతిన్
నీతి విమూరపుడవయి సీచుట నమ్యులసేవజేయ నీ
కే తగుగాక దానపులరేరికినై న నమన్వయించునే. 2252

చ॥ తన పరివార బాంధవ కదంబములన్ విడి యన్యసేవలన్
పనిగొను కార్యభంగి పొడవాటని నీవు గ్రహించలేని యు
ర్జనుడవు గిట్టి కార్యములు సల్పునె సజ్జమలెందునై న గా
పునను భవత్స్మృతంబునను భూరి విపత్తులుగల్గె నిగతిన్. 2253

మ॥ తన వర్గంబులు దుష్టులైనను వడిల్ దర్మాత్ములైనన్ దరన్
గనగా స్వీయజనంబులన్ వడలి యన్యంబైన పక్షంబులన్
జం గా గూడునొ స్వీయపక్షమెప్పుడున్ సర్వత్ర భద్రంబునై
దనరుంగాదె తలంచవాగతిని దైత్యాధీశు తమ్ముండవై. 2254

చ॥ పరులను నమ్మి స్వీయజన పక్షమువీడి తరాశ్రయంబునన్
కరమును స్వీయవర్గమును కరియబెట్టి వధించు పిమ్మటన్
పరహితుడంచు నమ్మకయె పట్టి వధించును రాజ్యతంత్రముల్
జరుగుచునుండు నిగతిని సారవిచార వివేకహీనుడా. 2255

మః తన వారింగల మర్కకర్మముల సందర్భంబులూపించి నం
జనితోత్పాహుదవౌచు క్కాత్కపులకున్ సర్వంబు జెప్పంగ నీ
దనుజానీకమునందు నొక్కడవె విందార్తుడ వెంతేనియున్
గనజాలన్ నినుటోలు దానపుని లోకవ్రాత మందెందువన్. 2358

-: విభీషణుడు ఇంద్రజిత్తునకు వశిష్ఠుత్తరమిచ్చుట :-

ఉ॥ దానవనాథ పుత్రక మదాత్మను శీలమెరుంగనట్టి చం
దాన నువన్యసించెదవు ధర్మ మదర్మ మెరుంగ జాలకన్
దానవవంశ వంధవుడనయ్యును గూరగుణంబు వీడి నే
ఋణితి సాధుమార్గమును మూర్ఛుడ నీవెరుంగగజాలవో. 2357

ఉ॥ మీరలు ఘోరకర్మల నమేయము జేసి యధర్మమార్గ నం
చాంము జేయుచుండిరిక పర్వవిధంబుల ధర్మవృత్తమున్
మీరక నేను వర్తిలుదు మిమ్ములగూడుట సాధుశీలికిన్
నేరముగాదె కావున వినిందులగూడక వీడిపోయితిన్. 2358

క॥ దురితుని ధర్మచ్యుతు నిన్
పరమ పావమతిని దుష్టవర్తను నీచున్
గరయుత ఫణిజంపినయా
కరణి జంపి సౌఖ్యమందగా దగదొక్కో. 2359

చ॥ వినుమిక హింసయున్ పరులపీడన జేయుట యన్యకాంతలన్
బనిగొని బాధబెట్టుటయు వంశ విశాళన హేతువంచు న
జ్ఞులు వచింపగా వినవె సారవిచారుడు వీగివీడు నం
జనిత మహిగ్ని దగ్ధమగునట్టి గృహంబును వీడు పోలికన్. 2360

చ॥ దునుముట మౌనులన్ బలమదోర్ధతి దైవక విగ్రహంబు దు
ర్జనములతోడి పొత్తు మదసంవదలందున మత్సరంబు నీ
జనకునియందు నిల్పె వృదులై లమునందు మహాభ్రా నంతుముల్
పనివడి నిల్పుటంగి దళవత్త్ర కనూజుడ నీవెరుంగవే. 2361

1 ఈ దోషంబులు తీవిత
బాధా కరమగుట వాదీవలన విముక్తుం
గా దైతేయ కులాధిపు
నేదక్షత జేయనెంచి నేడుపుమీరన్. 2362

11 ఎంత నివారించిన నీను
మంతయు వినకుండ దుష్టమార్గరతుండై
పంతమున నన్ను ద్రోసిన
చెంతనెటుల నుండు గాన శీమ్రును విడిచిన్. 2363

12 బాణదవీపు నీతికిని బాహ్యుడవై యిటు పృథ్విదంబువా
చాలిత జూపుచున్ బలుకసాగదు సుమ్మిక నేడు దప్పకన్
కాలుని పాశబంధనము గాంచెడు గావగరారు నెవ్వరున్
కాలమదేల యుద్ధమును పల్పుము లక్ష్మణుతోడ నిత్రురన్. 2364

13 తిరిగి పురంబుజేరకుము తీరె నికుంభిం హామపద్ధతుల్
జరుగవు నీడుమాయలిక సర్వము భగ్నములయ్యె దానవే
శ్వర తనయుండవౌట రణధారుడి వీడక నీ పరాక్రమ
స్ఫురణము జూపిమింక బలనూదను గెల్పినవాడవే కదా. 2365

14 అనుచు విభీషణుండు దనుజాధిపు సూనునితోడ నాడ నం
జనిత మహోగ్రరోష దయి చావము ద్రవిష్టుడు తేరుపర్వగా
పనిచిన ముగ్ధులంగినియె వాయుతనూజ భుజంబులందు ల
క్ష్మణు నుదయాచలంబు వయిగ్రాని దివాకరురీతి దోపగన్. 2366

15 దనుజ వరాత్మజుండవుడు దర్పమెలర్ప సుమిత్రసూనునిన్
ననిలతనూజ వాని దరియందున నున్న విభీషణున్ వవా
ట నికరయూధవశ్రజము డాయగ నేగియు వారిగాంచి యి
ల్లనియె మహోగ్రథంగి వనలాక్షుడునై పలుగర్వమూనుచున్. 2367

౪౩ మీరలు చూడుడింక రణమేదిని వీడక వన్నదీయ దు
ర్వార కఠోర బాణమయవృష్టి విరంతర వర్షముంబలెన్
ఘోరతరంబుగా బరపి గూలగజేసెడు మిమ్ములంగనన్
మీరుచు నగ్ని తూలమయమేదురరాశిని గాల్చునట్లుగన్. 2:68

౪౪ పరిఘగదాని వట్టిస దివాకర తిక్షణరాశి మీరగా
దురమున మిమ్ముజంపెదను దృష్టులజూరుడు నేడు మద్దుజా
గురుతర కౌర్యవద్దతులు ఘోరరింబున కట్రగెల్చి ను
స్థిరతర కీర్తిగాంచిన విశేషుడ వంచును మీరెరుంగరే. 2:69

౪౫ ధనువు నినాదరీతి జలదంబుల గర్జణగాగ హేమ భూ
షణతతి శంఖలై పరగ సారశరంబులు వృష్టిగాగ రా
వదియను కాలమేమమును భవ్యబలాధ్యులునయ్యు నెవ్వరున్
రణతలమందు దాకిన పరాజయమొంది నశించు తప్పకన్. 2:70

౪౬ మును రణమందు మీపయి నమోమ శరంబులనేసి మూర్ఖులన్
పనివడి జేసియున్న వరిపాడి తలంపగ గుర్తులేదొకో
ఘనభుజగంబు మేల్కొలువ గాంచు ఫలంబులు గాంతుడింక కా
లుని పురిజేర యీ రణతలోర్వికి వచ్చిరి శిశ్చయంబుగన్. 2:71

-: లక్ష్మణ యింద్రాణితుల వరస్సర దూషణ :-

౪౭ అని గర్జించుచు రావడి
రణతల భాగమున శందరన్ దూషింపన్
జవనాథ తనయుడగు ల
క్ష్మణు డత్తరి కోపరక్తమయ నేకుండై. 2:72

౪౮ ఓరీ దానవ క్రిందుమీదుగనక స్ఫుడికివై దాంబికా
వార వ్రక్కియ బిల్కబెంతయును కుష్కంబౌను కార్యంబులన్
శూరత్వంబును జూపి యుద్ధజయ మిచ్చోగొమ్ము వాక్యంబులం
జేరంజాలదు నంగరావని జయశ్రీ దుష్ట రాశ్రించరా. 2:73

- 1 మును మాయంగొని తస్కరుండవయి సీమోమైవ గాన్పింపకన్
రణభాగంబున పారవశ్యగతి గూలంజేయుటల్ సామ్యమే
వినుమింకం బిదురొపమాన శరముల్ వీరత్వ నంపాదిస్తై
దునుమన్నె సెదు నిన్ను నేడు కదనోద్యోగంబు రెట్టింపుచున్. 2374

పలుకుల జయములు గలుగునె
నిలువుము రణభూమి బలుకనేర్పుట వృధయౌ
బలమును వీర్యము జూపుము
కలదేనియు తడయనేల కర్పరనిచా. 2375

- 1 అన నా రావణి దండతాడిత భుజంగంబట్టులన్ రోషతన్
గని వల్కెన్ నరనాథపుత్రక విషోగ్రింబై న వారాచముల్
తనువుంగ్రుచ్చగ బంపి మృత్యుగతి బొందంజేసెదన్ కాక పూ
క నికాయంబులు నీడుకాయమును వేడ్కన్నెడు భక్షింపగన్. 2376

- 1 వటుబాణంబులనేసి నీకవచముం భగ్గుంబు గావించియున్
కుడిలోనం గరయుక్త చావమును నిర్దూతంబు గావించి యు
త్యటరీతిం దలదొంగించి వైచెదను సీతానాథు డీభూమికిన్
చటులన్వచ్చును గాదె భక్తుతనుజున్ సందర్శనంజేయగన్. 2377

- 1 అని పరుషవచనముల ల
క్ష్యజునాడిన గినిపియతడు మారగురీతిన్
దనుజ విభువవయుగాంచుచు
వినిపించెను వీరధర్మ విధివాక్యములన్. 2378

- 1 బిరుసుగ మాటలాడినను పెంపువహింతువె శౌర్యముండితన్
స్థిరముగ నిల్చి యుద్ధమును జేయుము నీవిపుడన్నమాటలన్
కిరము నొనర్చగల్గినను గాంతు జయంబును వట్టి మాటలన్
వరులకు హానిగల్గదు నికాటకులాధమ రావణాత్మకా. 2379

క॥ నీకు గల శస్త్రవయముల
 పాకటముగ అరపునమ్మ వధియింప తుదన్
 పాకు గల శక్తి జూపెదు
 నాకాధిపవైరి నిన్ను నంతము జేయన్. 2380

చ॥ వలుమరు వాగ్వివాదములు వల్కిన నేమీ ఫలంబుగలు ని
 స్తుల పటుబాణవంక్షులను జూపుము వాదము వీరవర్యు లీ
 యిలవయి యుద్ధముల్ సలిపి యేర్పడజూపు పరాక్రమంబు ని
 చులగతి రిత్తమాటలను చూపరు గాదె వరాక్రమంబులన్. 2381

-: తక్షణ యింద్రజిత్తుల యుద్ధము :-

చ॥ రవినిభజేజుడై న రఘురాముని సోదరుడంత మీరి రె
 ద్రో వడసుక్షై సువర్ణమయతం దనరారెడు చావమూని భూ
 రి విష మహానలవృథల రేగెను పంచశరంబులేసె నా
 దివిజ పిరోధిసందమని తివ్రశరంబుగ మౌర్వి మోయగన్. 2382

మ॥ క్షతవత్తుండయి దానవుండపుడు రక్తంబెంతయుంగల్గి వి
 స్ఫురి గూతెన్ రథమందు గొంత వడికిన్ చై తన్యముంగాంచి యా
 యత వజ్రాభశరక్రయంబులను తక్మపొడి నా లక్ష్మణున్
 చతురత్వంబున నేసె దిగ్విజయమాశాంతంబు భేదిగన్. 2383

మ॥ బలసంపన్నులు వికృతాదితలు తంభద్వీర్య గాంభీర్యులు
 జ్వల కోదండధరుల్ మహాస్త్రవిదులున్ సర్వతో భద్రాక్షులై
 చలనంబందక పోరు నల్పిరి జయోసక్తి వృణోవిధి దృ
 ఘ్టల సారించుచు జూచుచుండె దివిజ సోమంబులవృట్టునన్. 2384

చ॥ పోరేటుసోగుచుండ దనువుం బిగియించి మమిక్రసూతి దు
 ర్వారోశరంబు తానపునిపై వడినేసిన వానిదాకి యా
 వీరుని నొవ్వజేసిన వృణోదక వీరియు దీనవక్ష్యగ్దై
 యా రజనీవరుండు మమకాధిప నందను జూచుచుండగన్. 2385

- క॥ దీక్షానకుడై యుండిన
దానవచరి నుతుని జూచి తత్పరివరుడై
మానుగను విలీషణు డా
మానమెరిగి లక్ష్యజనుకు మానుగ దెలిపెన్. 2386
- చ॥ జనవరనందనా వినుము పర్వవిధంబుల గానవచ్చె నీ
దనుజుడు దుర్నిమిత్తముల దాల్చుటయున్ కథనూచనంబులున్
మనలకు గల్గుటన్ దలపమ్మత్కృపుబొందు నితండు గావునన్
బనివడి తీక్షణజాచయ పంతుల బంపి వధింపు మిత్తరిన్. 2387
- క॥ అనవిని మమిత్రనూనుడు
మననారాచములసేసి కర్పరవరుపై
తనువున నాదిన నాతడు
మనమున క్షోభించి యరదమందున వాగ్రెన్. 2388
- చ॥ తెలివినిగాంచి కొంతవడి తేరికరీరము వ్రాసికొంచు పో
జ్వలమగు చావమూని శతపాయకముల్ బరపించియేయుచున్
బలికెను లక్ష్యజుంగనుచు పార్థివనందన హఠలంబు చిం
తనమును జేయజాలక వృధాయుట రోదనరింప నేడికిన్. 2389
- చ॥ తొలి దివనంబురాత్రి నిమతోడుగ నీయనుజన్ము రామునిన్
బలవదనక నాగశరపాశ నిఁజ్జుల జేసియుండి ని
స్తుల పటుసాయకంబులను దూలగనేసితి మొన్న విస్మృతున్
గలిగెనె యింతలోన నధికంబుగ మాటలనాడ నెలొకో. 2390
- చ॥ నిదురంబోయెడు కేసరింగని మదాంధీభూతవేళంబునన్
నిదురన్లేచి తడియకేసరములన్ నిర్మూలముంజేయు న
ట్టిదయౌ వన్నిట వంగరవృక్షమునన్ డీకొట్టగా వచ్చుటన్
తుద ముట్టించెడు నిన్ను నేడు నమరొద్దొగంబు గావించుచున్.

మ॥ అని యా రాక్షసరాజునందనుడు బాహుగర్వమేపారగా
 పునవారాచక సప్తకంబును మదగ్రస్ఫూర్తి నాంక్ష్యబున్
 చెవకన్నేసె దళాంబకంబుల మరుత్సంజాతునిన్ నా చిట్టి
 షడు నిన్నురు శరంబులన్ బరస్సె నిస్తంద్ర ప్రళయగన్. 21

క॥ వాదీని లక్ష్యము జేయక
 మేటిబలుడు లక్ష్యబుండమేయ రణకళా
 పాటవమున బాంబుల
 నూదీగ నాదనుజునిసి క్షోభమడించెన్. 22

చ॥ దనుజుని నొప్పజేసి మదిచాల్చిన రొద్దరనంబుకాపి యా
 ననమున మందహాసము గనంబడ దానపుతోడ సెట్లనున్
 రణమున లింకముల్ పలునంతనె నీకు జయంబుగల్గువే
 మునపటి పంతముల్ బలుకబోకుము రాక్షసరాజునందనా. 23

క॥ బలవంతుడవని పలికితి
 పలుమరు వ్రేల్లదములాది పలికినరీతిన్
 నాపుము నమరంబును ని
 శ్వలకను నిటులుండుదేమి శౌర్యము చెప్పుమా.

మ॥ అనుచున్ సాయుధముల్ విగిడ్చి నమరవ్యాపార పాఠిబుడై
 యునిమేపారిని నూతిజేసి కవచంబాదూర్తిమై యేసినన్
 పునతారాగణ మంబరంబువిడి వేగన్రాలు చందంబువన్
 దమజాదీశకనూజ వర్షమటు చూర్ణంబౌచురాలెన్ భువిన్. 24

క॥ శరకాడిత కవచుండయి
 శరీరంబు వ్రణపరిత పంక్షోభః కై
 వరభూధరభంగిని ను
 స్థిరుడయి దానపుడు కృధను జీకొలియంతన్. 25

మ॥ పరదాపంబును బూని వజ్రసమదుర్వారాస్త్ర తోకంబులన్
 నేరనాథాత్మజ దాకనేసిన నతంద్రస్ఫూర్తిమై కాకి భూ
 వరుడేహంబు విజేధనంబుగనె నశృంగిన్ మహావీరు లి
 ర్వురు నన్యోన్య జయాభిలాషులగుచున్ పోరట్లు గావించగన్. 2398

క॥ దాశముఖి దాశరథులటు
 వేసరక మృగాదివతుల విధివిక్రములై
 యీనున బోరాడిరి నం
 త్రావకరముగాగ నతుల దర్శోద్ధతులై. 2399

క॥ మదమాతంగ ద్వయమన
 బొదవుచు నొందొలులు భూతిభుజబలమలరన్
 విదళిత భూషాతులై
 తుదిమొదలును లేకపోరదొడగిరి యంతన్. 2400

క॥ శ్రమయని యరయక పటు రౌ
 ద్రము గొని లయకాల దుద్రులనదగురీతిన్
 శ్రమతం బోరాడిరి ర
 క్రమయాంచిత దేహులగుచు దర్శితులగుచున్. 2401

చ॥ కరళర లాషువంబులధికంబుగ జూపుచు పోరునల్ప నం
 బరమున హేమపుంజములు భాసురరీతి జెలంగె పావక
 స్ఫురిత మహాగ్నితీలన వృద్ధిని గూలెడు వేళాకరకల్
 త్వరితగతిన్ లయంబుగొను భంగిని గూలెడు నద్ది పోలికన్. 2402

క॥ హైరంబగు లయవేళల
 దారుణుగు నళనిపాత తతులోయనగన్
 వీరులొనర్చెడు వృదు మౌ
 ర్పిరావములొప్పె నతుల భీకావహమై. 2403

౪౧ బోరటు సాగుచుండ రజభూమి శ్రమంగతియున్న దేవతా
వైరిని జూలి లక్ష్మణునిపైగల పీఠి విలీషణుండు యు
ద్ధారతి బీకుకాత్మకము చాల్చి శతాంకుక వంతులేయుడున్
ఘోరతరాకృతిన్ దనుజకుంజకులన్ దునుమాడె నెంతయున్. 2404

౪౨ నదీన చతుష్టయ యుతుడై
యవల ధీరుడగుచు రావదానుజడంతన్
విచలికులజేసె దానవ
నివయంబుల భూరిబాణ నివయంబులచే. 2405

౪౩ ఆ కరదీనేసి వానర
లోకంబును గాంచి పలికె రూపు మాపుడి
నాకారి, దానరావలు
దేశత మరదించు వానికెవ్వరు లేమిన్. 2406

౪౪ కుంభకర్ణుండును కుంఠనికుంభులు
వజ్రిదంష్ట్రుండు దేవాంతకుండు
జంబుమాలి వ్రోహస్త సంప్రదాది వీకలులు
నశనిప్రభుండు మహామాలియు
యజ్ఞకోపుండు మహాపార్శ్వ తపనులు
వగ్ని కేతుండు నరాంతకుండు
ధూమ్రాక్షుడు మహోద్ధాను నువ్రహ్మండు
వశికాయ యూపాక్ష యజ్ఞశక్రు

౪౫ అను విరూపాక్ష మహోదరుండు సూర్య
శక్రులాదిగ దనుజ విస్తారబలులు
రణతలమునందు గూలె చారుణముగాగ్గ
దానవబలంబులీగతి దగ్ధమయ్యె.

మీరలు రచ్చార్యవంబును

ధీరతమై దాటవచ్చితిరి శేషంబు

న్నారయ గోష్పద మంతటి

మేరకు తరియింపవలయు మీరుచు మీరల్.

2408

ఈ శక్రశిక్ష గూలివ

నాశేషము పూర్తియగును నగచరులారా

వేసరక వీని గూల్చగ

నీ సమయమునందు విక్రమింపుడు వేగన్.

2409

నే పినతండ్రినై తనయునీగతి జంపగదాదుగాని నీ

తాపతి కార్యచింతగొని దానపుజంపిన జంపజేసినన్

పాపముబొందజాల నదుపాయమెరింగి సుమిత్రసూనుచే

నీపనిజేయువాడను వినింద్యము నయ్యుమగాక యుండినన్. 2410

శీలలను వృక్షముల్గొని యశేషముగాగను దానపాశిపై

జలదము వృష్టులన్ గురియు చాడ్చున. వే జరపించి దానవా

దుల మరణింపజేయుడు రథోర్విని నున్న సుహేంద్రశిక్షుని

స్తుల బలుడైన లక్ష్మణుడు సూదనము న్నొనరించు నితరన్. 2411

అనవిని యా వనాదులు అయావనరంబున మీరు మేమ వం

క్రిని నరిబోలు గర్జనల తీవ్రతరంబుగజేసి యుద్ధతిన్

మనమదమత్త కుంజర నికాయముపై పరునెత్తు సింహముల్

ననగను దాకె నెంతయు నికాట బలంబుల చీకరంబుగన్. 2412

దమజులు ప్రావృషింప గదా మువలాదుల తోమరంబులన్

గినియుచు వేగదాకిరట కీశనికాయము బోలు తీవ్రమై

యనిమిష దానవాదులకునైన రణంబును బోలియుండె నా

వనజభవాత్మజుండు నిజదాహుబలంబున పంగఁజ్ఞలిన్. 2413

- క॥ చొరబడి నిజబలములతో
గురుతర మేఘంబువృష్టి గురిసెడు భంగిన్
తరుచగు పాషాణంబుల
బరపెను నాదైత్యసేనపయి బడిచావన్. 2414
- క॥ దానిగని దనుజవీరులు
వానాస్త్రచయంబు బ్రహ్మనందను నేయన్
బూనుచు రోషము మారుత
నూనుడు లక్ష్మణునిడించి క్షోడితలికిన్. 2415
- క॥ సొలంబుగ్రత దెచ్చి దానవులపై సొరించుచున్ వారలన్
గూలంజేసెను నొక్కప్రేటునకు బెక్కుల్ చచ్చుచందావ నా
లీలన్ వాయుజుడుగ్రమూర్తియయి దుర్ని క్షప్తభావుండునై
యాలంబందున విక్రమించినను దైత్యాధీశ పుత్రుడొగిన్. 2416
- చ॥ ఘనశరవర్షమున్ కపినికాయముపై యటనున్న యా విభీ
షణువయి నేయుచున్ సమరసాహితీ జూపుట జూచి వాయువం
దనుడు నుమిత్రసూను నిజవార్ధ్య భుజంబులఁబంచి సంగరం
బునకయి శక్తితోతుపయి బోయెను విక్రమముం మడించుచున్.
- క॥ ఆ వీర శఘామదులకు
భూవలయమునందు మున్ను బొడగాంచని క్రో
దావిర్భూ తోజ్వల రణ
భావము సంభవమునయ్యె పటుసాంద్రముగన్. 2417
- చ॥ కాలమనాంతరంబులను గన్నదరాని శశాంకసూర్యులం
బోలుచు సాంద్రబాణతతి భూరిశరీరులునై యదృక్కులై
కాలమహాగ్ర తీవ్రకర కాండములేయుచు నొండొరుల్ మహా
లీలగతిన్ రణంబుగడుపుద్దని బొందుచు పోరుసాగగన్. 2418

మ॥ వినువీధిన్ దివిజాల్ గనుఁగొనుచు నీవీరాగ్నిజుల్ నొ దొరుల్
రణముంజేయ నమాపలొడుదొకొ లక్ష్యంబుగా దోరగా
మననంతానకరంబు నయ్యెనని సంగ్రామంబు వీక్షించుచున్
మనమందున్ దలచొసె రామజయమున్ గాంక్షించుచున్ శ్రమమై.

క॥ ఈతందు నోడుననియును
నీతందు జయంబుగాంచు నెంతయునని యే
రీతిని దెలువంతాలక
యాతుధానవై రుతుండి రత్తరి దివిపై.

2421

మ॥ వరమడ్డుల్ నిఁపాయులై విపులనంత్రాంతాత్ములై హెర సం
గరములగాంచుచు గోడ్విజాదులకు నాకాలంబునన్ శ్రేయముల్
వరలుంగాక యటంచు బల్కె సుజనివాతంబువర్ధిల్లి ని
ష్కరుణుండొ దివిజారి యంతమిక వేగంగాంచునంచాడుచున్. 2422

క॥ ఆ రణభూమి ఖాచి భయదాత్మక దోవగ యక్షనాగ బృం
దారక పిఠసాధ్యులును వచ్చటికిం జపదెంచి యందు భూ
దారసుతు స్తుతించుచును దానపురావడి వేగజంపు ము
ర్ఖి రమదాత్మకా యనుచు బ్రీతిని దీవనలిచ్చి రత్తరిన్. 2423

స॥ నంనాధాత్మజదంత హెరశరము న్నాయుత్తముంజేసి యా
సురవైరి వ్రభు సూనుహస్తగతిమై శోభిల్లునావిండిపై
గురిగాసేసిన ఖండితంబునయి యాక్షోదీతలిన్ రాలె భూ
వరసూనుండదిగాంచి వీడక రణవ్యాపార పారిబుడై. 2424

మ॥ శరసంధానముజేసి దానపు రథస్థ బౌ పశాకంబునున్
మరియున్ నాల్గుశరంబులన్ పాయులన్ మాయించి యాపారధిన్
గురుబాణంబున జంచి దానవపరిక్షోభంబు గావించుచున్
రణభూమిన్ విహరించె లక్ష్యుడు హెరాకాదులై యుత్తరిన్. 2425

- చ॥ వినిహతవాణియై విగతభీకరకాయుడుడై వినష్టకీ
తనుడయి నిన్నహాయుడయి దర్పమువీడక నాండువిల్లు చే
తనుగొని పేరున్యందనము చాల్చి రథంబును దానె దోలుచున్
రణమును జేయజొచ్చెను శరంబులు లక్ష్యముపైని నేయుచున్.
- ఉ॥ రావణి యట్లుబోర తనులందున రక్తిమదోప నుగుగ్నిదై
భూవరపందనుండు రయమూనుచు భూరిశరంబులీయ వా
దేవవిరోధి మూర్ఖులియు తెల్పివహించెను కొంతవేళకున్
జేవదొంగి దైన్యమున జింతనుజేయ దొడంగె నత్తరిన్. 2427
- మ॥ శరచాపంబుల చాల్చి శక్తి గనకన్ చాంచల్పదై రానుసో
దరునిన్ లక్ష్యము జూడజాలకయ దింతాస్మాంతటదై యుండగన్
తరునంచారులు హర్షమండిరి రణస్థానంబునందున్న యా
శరభుండాదిగ వీరవావరులు రోషావేళ చేతస్కూలై. 2428
- చ॥ శరభుడు గంధమాదనుడు సారణుండు వ్రవమాధిరంభుడున్
గిరిగత శృంగముల్ గొనుచు గీవృత్తిపైరి రథంబుపై బడన్
గురిగొని యేయరాకియును హెటక కేతన చక్రయుక్తమా
యరదము చూర్ణమయ్యె దనుజాధిపనూనుడు నంత గ్రోక్కునన్.
- మ॥ ధరలంఘించి పరాక్రమకృమము సంధానంబు గావించి భూ
వరుపై తీక్షణశరంబులన్ బరపె నాథంగిన్నిలోకించి నం
గర చాతుర్యము మీర రావణిని దాకన్నే గె వాయుర్వరున్
గరముంబోరదొడ గె స్వీయజయ కాంక్షాయుక్తులై యుత్తరిన్. 2429
- క॥ వారల్గు బోరుచు నుండగ
వారి పార్శ్వగతుల దనుజ వానరసేనల్
బోరాడ సాగిరుక్కట
దారుణ సంగ్రామసరణి దవృక మిగులన్. 2430

౧౧ దోరటు సాగుచుండ దలపోసెను రావడి యంధకార మీ
తీరున బర్హకాత్రపుల దెల్పక వేగపురంబులోనికిన్
జేరుట యొప్పు దానవులు జేయుచునుండు రణంబునంచు చిం
తారతి జేసి సైన్యముల తక్షణమందున జూచి యిట్లునెన్. 2432

౧౨ దావవవీరులార రణధారుడి నిల్వ రథంబులేదుగా
నేను పురంబుజొచ్చి తపనీయరథంబును నెక్కి వచ్చెదన్
పూనికతోడ మీరు రణమున్నొ నరింపుడు వచ్చునంతకున్
గానగదాక కాత్రపులకండికి బోయెదు లంకలోనికిన్. 2433

౧౩ అని మాయావిధిబూని లంకజని శస్త్రాస్త్ర ప్రయుక్తంబు కాం
చన పండిపితకేతనంబు జవవిస్త్రాశ్వ సంబంధమున్
ఘటనానామది భూషితంబు గిరి సంకాశంబునొ స్థందనం
బున వచ్చెన్ రణభూమిజేరగను దుర్యోహంబు వన్న త్తరిన్. 2434

౧౪ వానిగని విభీషణుడును
వావరవర్గంబు మనుజుపతి నందనుడున్
మానసమందున విస్మయ
మూనిరి యాతండు యుద్ధభూమిని జేరన్. 2435

౧౫ రణతల భూమిజేరి యొకరమ్మ శరావనధారియై సుదీ
వినుతగతిం జరించుచును భీకర బాణములేసి వేసెన్
నినుడొక కొంతనీరమును నింకగజేసెడిభంగి నుగ్గుడై
వనచర సేనలందునిమె బారు భయంబున బారునట్లుగన్. 2436

౧౬ జనులు వ్రజాపతిన్ జగతి వర్హశరణ్యుని భీతిజెంది వే
గను జని వేడుభంగి కవికాండములంత నుమిత్ర సూనునిన్
బనివడి తేగజేరి శరణంబునువేదిన వారిగావగా
ఘనతరబాణమేసి యరికార్ముకమున్ వెనడుగించివై చినన్. 2437

- క॥ దనుజుండు వేరు.బాణం
బును గొనియేయుటను జూచి భూపాలసుతుం
దనిమేషవైరి దానము
ఘనబాణత్రయమునేసి ఖండించె వెనన్. 2438
- చ॥ ధనువునుద్రుంచి బాణనముదాయమునేసియు వానికత్తళం
బును దునిమెన్ పదంపడి యమోమశరంబుల వానికాయమున్
చెనకగ నేయసాగెను నశేషగతిన్న విదాకి దానవున్
వ్రణకలితాంగు జేసె రుధిరంబు శరీరమునందు గారగన్. 2439
- క॥ నరపతి నందన శరముల
విరహిత కవచుడును నయ్యు విపులశరంబుల్
గురుతరమేమము వర్షము
గురిసిన చందమున నమధికోన్నతిసేసెన్. 2440
- క॥ దానవుడేసిన శరముల
మానవపతి నందనుండు మడియగజేసెన్
భానుండు తనదు కరసం
తానంబుల తిమిరతతుల వదచినభంగిన్. 2441
- క॥ అరయంగ హిమము భానుడు
విరియంగా జేయుభంగి విపులశ్రవణమౌ
శరసముదయముల నేయుచు
సురపైరి వ్రభు తనూజ క్షోభితుజేసెన్. 2442
- క॥ కాత్యవ తప్తుండయ్యు క్షత
గాక్షుగ్నియై యసురవరుడు గవణుచు వే నొ
మిత్రిని మునిశిత శరముల
రాత్రించరనాథ సుతుడు రయమునసేసెన్. 2443

౧౧ దానపుడేయు బాణముల తాకిడికిన్ కృధబూని వానిపై
బాణవరంపరన్ బరపి వానిరథస్థుని సూతు జంపి పృ
క్షా సిద్ధియైన లక్ష్మణుడు సాయకముల్ నిగుడించి యశ్వ సం
తానము నొవ్వజేయ నవిదారులు దప్పి చరించె నత్తరిన్. 2444

౧౨ కనలి సురారి బాణదళకంబును లక్ష్మణు వక్షభాగమం
దున గురిజేసి యేయ నవిలోదన వర్షముదాకి భూతలం
బున బడియెన్ గడుంగనలి వోడిమి మీర శరత్రయంబు ల
క్ష్మణు గురికేపి ఫాలఫలకంబును గాదగనేసె నత్తరిన్. 2445

౧౩ నరపతి సూన ఫాలము న నాటె శరత్రయమంత జూడగా
వలగిరి హేమభూధరమపై యలరారు కృష్ణంగళంగియై
కరమును తోటిలెన్ కనలి కంజహితాన్వయు దుగ్గిమూర్తియై
గురి శరవలచకంబు నధికోన్నతిమై పరవించె వానిపై. 2446

౧౪ కనలి విభీషణుండు గడగై కొని సాహసవృత్తి వాని న్యం
దనము వయిన్నడి న్నురికి తదోధవాజుల జావమోదివన్
దనుజవరాత్మజుండు విగతాశ్వుడువై ధరపైకి వేగ లం
ఘనము ను జేసి యాదనుజనాథ వహోదరుజాచి యత్తరిన్. 2447

౧౫ రథశక్తింగొని పిచ్చుతండ్రిపయి ధుర్వారంబుగా నేసినన్
వృధివనాథ సుతుండ దానిగని తీవ్రంబైన బాణంబునన్
చదలెన్ మయ్యలుజేసె నత్తరిని నిస్తంద్యంబుగా రావడిన్
బొదివెన్ రావడబొదలుండపుడు సంభూతోగ్రచిత్తుండునై. 2448

౧౬ అనిమిప్పైరిని సునిసిత
ఘనశరములనెయ నతడు గనలి విత్సవృన్
రంభూమిలి వధియింపగ
పనిగొని పౌరాస్త్రమేసె ప్రస్తుతభంగిన్. 2449

- క॥ వెంటనె లక్ష్మణుడదిగలి
తుంటరిచే విడువబడిన దుర్బరాస్త్రమున్
మింటను వ్రేయ్యలు జేసెన్
గెంటించుచు ఘోరశరమునేసియు నంతన్. 2450
- చ॥ అగ్నిమివవైరి యంతట జయంతరుడై విజిగివచిత్తుడై
మును గొన కాలుడిచ్చివ యమోమ శరంబును గూల్చి ఘోర భీ
షణగతి లక్ష్మణుంజెనక వయ్యవనేసిన దానిగాంచి ల
క్ష్మణుడు రయంబుమీర మనమందున దాని తిరస్కరించుచున్.
- క॥ నరవాహనుండు కలలో
సురదానవలోక తతికి దుస్సహమగుచుం
బరగెడు భూరిశరంబును
కరము తనకు నొసగియున్న కరటి దలంచెన్. 2451
- క॥ ఆ మహనీయ శరంబును
భూమీపతి సుతుడు వంశభుక్పతి సుతుపై
భీమంబుగవిడిచిన వది
వ్యోమంబునవచ్చు దానవుని శతశరమున్. 2452
- క॥ తాకి మహాగతిన్ గగనధారుడి బోరొనరించసాగె వ
స్త్రీకగతిన్ రవిద్యయము తోయమునన్ బహువహ్ని కిం లు
ద్రోకత రెడియందున విజృంభణ జూపుచు సర్వలోక భీ
తాకరమౌ తెరంగున విధానములందు సమానశక్తులన్. 2453
- క॥ ఒండొంటి దాకి యీ గతి
భండనంబు నలువ కొంతవడి భగ్గుములై
ఖండిత జేజములయి భూ
మండలమున బడియె నొండు మార్గమలేమిన్. 2454

అది గాంచి లక్ష్మణుడు శౌ
ర్యధనుడు కోపించి యుగ్రశరరాజంబున్
వదలెను రాజునుతుపై
కదనభయంకరుడు దాశకంఠుడు గూలన్.

2456

ఆ శరముగాంచి వెంటనే
దాశకంఠు డుగ్రకోప తత్పరుడగుచున్
నేసెను రాద్రాస్త్రంబును
దాశరథి శరంబు భగ్గుదళ బొందంగల.

2457

దనుజవరాత్మజుండు భుజదర్ప మెలర్ప హఠాశ నాస్త్రమున్
మమజ వరాత్మజుం జెనకు మార్గము జూచియునేయు నాతడున్
మమమగు సౌరబాణమున ఖండితమయ్యెడు భంగినీపినన్
కనలుడు నింద్రోజిత్తు వటు కార్ముకముంగొని ధీరచిత్తుడై .

2458

హిరణ్యకాశుడునై ధనుర్గుణము నంక్షోభింప శోకంబుచున్
వీరప్రక్రియ నర్వదానవతతుల్ వీక్షించి స్తోత్రింపగా
సారస్పూర్తిని వాయుబాణమును వంపల్లెలనేయంగ నా
తీరుంగాంచి మహివరాత్మజుడు నందిగ్ధంబు లేకుండగన్.

2459

1 వానవబాణంబును నం
కాగ్రనకరంబుగను నేసి ధైర్యాన్వితుడై
వేసరక వమీరాస్త్రము
వాసిగ లుండించె దానవావళి గలగన్.

2460

అనిమిషవైరి యంత సురగాస్త్రమునేసిన దానిగాంచి ల
క్ష్మణుడు మహాగ్రగారుడము మౌర్విని నంబుడితంబుజేసి యే
సిన వని రెండుబోరి యతి శీఘ్రగతింభువిగూలె నాగతిన్
రణమునొవర్చసాగిరి పరాక్రమముల్ బ్రకడించు చొడొరుల్.

చ॥ ప్రళయము భంగిదోచె నెటువంకను జూచిన వోమమందునం
గల మునివర్గముల్ దివిజకాండము లాదమువంత్వలక్ష్యులున్
బలయుతు జేయగా విభిధభంగుల దీక్షనలిచ్చుచుండెడు
వృత్తిము బొందకుండ దమజాధివనూను వధంబుగోరుచున్. 24

ఈ॥ దానపుడంత నల్లి వసుదావర నూనునిపైని ఘోరమౌ
బాణమునానురంబుగొని పైచిన నయ్యది భూరిశత్రు సం
తాన పునాసిముద్గరగదాపరిఘాయక భూరిపంతతిన్
మానుగ బుట్టజేయుచును క్షౌవరసూనుని దాకనేగినన్. 24

ఈ॥ అకాశంబును గప్పి యాయుధవయం బారితమై వచ్చుటన్
నాకంజాత హితాన్వయుండు గని బాహళక్తి దీపింప ను
ద్రేకుండొచు మహేశ్వరాస్త్రమును నాదిష్కన్ బ్రయోగింపగా
చీకట్లన్ తపసుండు జేల్చుపగిదిన్ జెందాడె నత్యుగ్రతన్. 24

—: లక్ష్యులు ఇంద్రజిత్తును వధించుట :-

ఈ॥ ఆ యనురాస్త్రంబును నన
హయబలుడు లక్ష్యులుండు సంతముజేసెన్
బాయక నట దోహదోసెను
నాయకురవేదార్థే నౌకృయాత్ముడు నగుచున్. 24

సీ॥ అంతకు భంగి రౌద్రాకారుడై దను
ర్గుణ రవంబులు దిశల్ మోయెసాగ
కుగ్రథ సింహనాదంబు గావించి మునుడేవ
దావవయుద్ధ సందేర్పమందు
వావవుండెద్దాన వధియించె నసురుల
నవలవంకాళ ఘనురాంతకంబు
వర్షలోకవిభీత సంశ్లాసకరఘ్నను
నరిసీరలోక సంహరణమగుచు

గీ॥ గురుతరాశీ విషానల హైరమగుచు
దైవతాలోక సంభావితంబునగుచు
సంగరంబున బహువిధ జయమునగుచు
ఐరగునైంద్రాస్త్రమును రమువరుడు దాల్చి. 2486

ప॥ ధరకంపించె చరాచరంబులును విస్తారంబుగా భీతిలెన్
సురగంధర్వ మహర్షినాగగరుడ స్తోమంబు స్తోత్రింపగా
నరపాలాత్మజ దామహస్త్రము నమీంత్రస్ఫూర్తి జావంబునన్
పరివంధించి నికాదవాధనుతు గూర్చున్నెంచి పల్కెన్నిటల్. 2487

చ॥ రామన్మపాలచందుడు ధరాస్థలి ధర్మరతుండునేని పు
త్యామల మూర్తియేని యమరావళిన్ హితుడేని పత్య తా
పా మహనీయుడేని జననన్నుతుడేనియు నిమహస్త్ర ము
ద్దామగళిన్ మహేంద్రజితు దానపు శీర్షము ద్రెళ్ళజేయుతన్. 2488

క॥ అనిమిషవతి జంతునిపై
మనవజ్రమునియు భంగి కరాంతముగా
ధనువు బిగియించియ్రుండేర్పిం
బమ శరరాజంబునెసె మాయామరుసె. 2489

సీ॥ ప్రళయకాలాగత విలయావలోద్యే
బహులకీలోజ్యర్థ తయ్యధమగుచు
ధరయుగాంతపువేళ ద్వాదశాదిత్యులు
గుమిగూర్చి యుద్ధయింతు పమయమనగ
విలయవేళారంభ విపులజేమూతోగృ
దారుదాశనిపాత హైరమనగ
పర్యతోత్పాటనా ప్రళయధురూపాత
విపులవేగాన్విత విధమనంగ

గీ॥ నందతును జూచుచుండ మహితాస్త్రమపుడు
గగనతలమునకెగసి యఖండగర్వి
రత్నకుండల కోటిర రాజితంబు
నింద్రజిచ్చీర్షమును ద్రుంచె హింద్రగతిని. 2471

క॥ దనుజుని ఖండిత శీర్షము
గగనదియెను రక్తమయత కనకకందు కం
బునుబోలె దనుజులది గని
జనిత విషాదమున నేర్వసాగిరి యంతన్. 2471

క॥ దనుజులకి సుతుని మరణము
గని వనచరణముదయములు కరమును విజయ
స్వప్నములు నలిపెను మనములు
మనముదమును గొనుచు వృధుల కదనతలమువన్. 2472

క॥ అమరులు గగనతలంబున
సుమములు గొని పుష్పవృష్టి సురుచిరగతి భూ
రమదాత్మజుపై గురిపిరి
విమలామర వది మరుత్తు వీచె పనమడున్. 2473

క॥ స్తుతియించిరి వరసుర్ములు
నతులితగతి నాట్యమాడి రప్పరసలు వ
న్నతి పాడిరి గంధర్వులు
నతురత దుందుభులు మోసె నంతుష్టులునై. 2474

చ॥ వ్యధగగతమై నమలంకృత
నవనమువయి కోటికంబు సౌఖ్యావృధమై
వృధివీఞ్మలి యొప్పెను దు
ర్మదుడగు రావణి రదాంతరంబున జావన్. 2475

అమరశాత్రము బల్కిరంతటను దుష్టాత్ముండు నీదైత్యువే
శ్రమలంబొంది తపంబు లధ్వరములన్ చాలించి దాగున్న పు
ణ్యమునిశాత్రము స్వేచ్ఛలంగొనియు సంచారంబులంజేయుచున్
క్రమతన్ భూరితపంబు లధ్వరములం గావించునెంతేనియున్. 24 6

రణమువ తన్ను గెల్పిన పరాక్రమశీలుడు దుష్టచిత్తుడున్
దనుజవరాత్మజుండు బలదర్పుడు లక్ష్మణుచేత జచ్చుటన్
గని బలనూదనుండు నధికంబగు హర్షవ జెందె దేవతా
గణముని సిద్ధసాధ్యక నికాయము గొల్పగ నాకమందునన్. 2477

జలనిధి నిర్మల జలతరంగిణి యయ్యె
దిక్తతులన్నియు తెలివిగాంచె
గ్రహతారకలను నిర్మల నభంబలారె
ధరణీతలంబు సుస్థిరత జెలగె
గర్జానినాదసంకలిత మేఘములొప్పె
విగతార్తియయ్యె పృథ్వీతలంబు
పుష్కాశ్రమంబులు పుష్పసంభృతమయ్యె
జలజాకరములు నిర్మలతనలరె

భానుచంద్రులు మువ్వుదివలెను దిరిగె
వాటముగలీచె శీతల పవనుడపుడు
లోకకంటకుడౌ దనుజలోక నాథ
సుతుడు సొమిత్రివే గూలుచున్న వేళ.

2478

ధరణీతల కంటకుడగు
సురవైరి సుతుండు గూల క్షోభనశించెన్
ధరణీసురులకు క్షేమము
పరివడి నీక గణగుననుచు వలికిరి యమరుల్.

2479

చ॥ అదిగినవీటి హోత్రుడన నారవిరక్తివిహీనుడైన మా
 ద్విధి గతజీవితుండయ్యి దిగిశ్వరవైరి సుతుండు తైలమో
 యనగ రథంబునంబడిన యా రణగీచరశ్రేణుండనుం
 గొని విగతశ్రముండగుచు నొప్పెను లక్ష్మణు డాహవస్థభిన్. 240

చ॥ తన విజయంబునంత విశదంబొనరింపగనెంచి శంఖ ని
 స్వనమును జేసి లక్ష్మణుడు జ్ఞానినదంబును భూరిసింహ గ
 ర్జనమొనరించె వానరులు సంతసమొందుచు సాదువాక్య లా
 వణముల వంస్తుతించిరి దిశాపతిపైరి సుతుండు గూలుటన్. 241

పి॥ అంత విభీషణు డాలక్ష్మణుని గని
 యాలింగనము జేసె షుద్ధ మొదవ
 నలనీలహనుమ దంగద శాంఖవక్త్రులు
 పనస సుపేదగవాక్ష గర్జయ
 మైందద్వివిద గంధమాదన శరణులు
 తారరంభాది దుర్వాదృశిలులు
 యూధపాగ్రీవదుల్ ఘర్జువృత్తి ఖాదచూషి
 సొమిక్రికిని భ్రమస్త్పకులు పలిసె

గి॥ కొందరాలింగనము జేసికొనిరి మరియు
 గానములు జేసె కొందరు క్షరమనాట;
 తంగిమల నొప్పె కొందరు వటుతరముగ
 జయజయధ్వానములు నల్ప సాగిరపుడు.

క॥ హనుమ జ్ఞానవరాములు
 తను వరిపెష్టింప రామదర్శన కాంక్ష
 జనియెను జయలక్ష్మీయుతు
 డనఘుడు లక్ష్మణుడు విక్రమాన్వితుడగుచున్.

క॥ వని రాముని చరణంబుల
కును నభివరణముజేసి కూడిన తత్తెన్
విశమిత గాతుండగుచును
ననుజునితో బల్కె రాము డానందించన్. 2484

మ॥ నరనాథోత్తమ మీయనుజు గొని యుత్పంజేను గావించితిన్
సురవైరివృథు సూతు నింద్రాక్షితునిన్ క్షోభాకరున్ గ్రూరునిన్
దురితుండైన నిశాచరాదిపుని వేద్యుంపంగ యత్నంబులన్
జరుపన్వేదెద నానతీయవై సుహృదంబు వందిల్లెదన్. 2485

క॥ దరినున్న విభీషణు డా
నరవరునిన్ రాముగాంచి వయవినయములన్
కరసుదీక్షాఁజలి పుటుడై
పరమోత్పుక మొప్పబలికె వారనిభత్తెన్. 2486

క॥ భవదీయాజ్ఞను నీతడు
వివ్రాత్రములేసి కదవనీధీపలి డా
నవరాఘపుత్రుని దునిమెను
దివిజానీకంబు మునులు దృష్టి వహింపన్. 2487

చ॥ తనదరి నున్న సోదరుని దగ్గరకున్నిజ బాహువంగతిన్
గొని తనయంక భాగమున గూర్చినజేషియు హర్షబాష్పతో
చనుడయు నమ్ముదూఱునను సారవదో విధి బల్కజొచ్చెన్
క్షుణ్ణు తనువందు గాడిన నిశాక శరక్షతరాక్షి గాంచుచున్. 2488

క॥ కనివిస్ఫులితి బొందుచు వెం
టనె తెల్పింగాంచి దనుజనాథ సుతుడు ల
క్ష్యుచే ననిగూలివ కా
రణమున నంతోషించి లక్ష్యవికర్తెన్. 2489

క॥ దానవనాథ పుత్రుడు ప్రహనుడు రాక్షసకోటికెల్ల యు
ద్ధావ పరంతపుండు బలదర్పుడు శత్రునిగెల్పి యుండుటన్
వాని రణాంతరంబున నవారితక క్తిని గూలజేసి యెం
తేనియు కీర్తి గాంచితివి ధీవరంక్షుణ మోదమయ్యెడిన్. 2480

క॥ తొలగెను భయములు దివిజా
వళికి మునులు బాధలుడిగి వర్తింతురికన్
గలిగెన్ క్షేమము తోకం
బులకున్ దివిజారి నుతుడు మృతిగొను కతనన్. 2481

క॥ తనయుడు మృతిజెందుట రా
వణునకు గల శక్తులన్ని తగ్గొంటయ్యెన్
రణతలమున దశకంధుని
పనివడి తునుమాడి జగతి భద్రము గూర్తున్. 2482

చ॥ తనయుడు విక్రముండు రణధారుడి గూలుట రోషమాని రా
వణుడు రణంబుజేయ నికవచ్చును ధూరి బలాన్నికుండునై
యనుపమ వికృమకృమ విహారముజేసి రణాంతరంబునన్
దునిమెదు సైన్యయుక్తముగ దుష్టుని రావణు నిశ్చయంబుగన్.

-: రావణుడు ఇంద్రజితు వధ విని దుఃఖించుట :-

క॥ దనుజులు కొందరు వత్తరి
జని లంకకు దైత్యవిభుని నన్ని ధికి ననిన్
తనయుని మృతవార్తను వా
తనికి నెరుగజేయ దుఃఖితాత్ములునగుచున్. 2484

సీ॥ వని గద్గదవ్వ వంబున నిట్లు చలికిరి
దనుజేంద్ర ని ప్రియాత్ములుడు శక్ర
జితు రణావధి శేఖితుల్యసాయక
కాలంబులన్నెని వండవికృ

మంబు బ్రహ్మదీంచి యమంద దివ్యాస్త్రముల
బాహుబలోద్ధతి ఐర్యజేసి
పూరంబుగా రణక్షోభిపై విహరించి
యమిత వనాటపై న్యముల గూల్చి

గీ॥ పోరు నల్పయు లక్ష్మణు దారుడోగ్ర
సాయకంబుల కోర్కంగ శక్తిలేక
భరణిపై గూలి పడియె గతాసుడగుచు
నేమి చెప్పెడు దనుజేంద్ర యీ విధంబు. 2495

క॥ తనయుని మృతవార్తను విని
దనుజవిరుదు తెలివి రప్పి తదుపరి మనం
బున తెల్పిగాంచి నిజసుతు
మనమున దలపోసి దుఃఖమయగాఁతుండై. 2496

మ॥ విలపించె న్నిటులోతుమారక సుదీవిభ్యాక బాహుబలో
జ్వల సంగ్రామవరాక్రమా దితికులవ్యాజైక చూడామణి
బలవచ్చేష్ట కఠోరకాఠవ గణవాపార విధ్వంసకా
విలసద్భండనభీమ భూవినుత నద్విభ్యాక కూరాత్మాకా. 2497

చ॥ అనిమిషవాగుడంతటి మహాబలశాలి రచాధిపత్యంబునన్
నినుజెనకంగ నోడెగద ఓర్పుయుదౌచు భరుండు నేగకన్
రణమున నిన్నెదిర్చియును పోజివిషుక్తుని పేసెనొక్కొ య
బ్బురముగ దోచుతుండె రణభూమి వరాక్రమమెట్లుడిదికో. 2498

సీ॥ నమవర్తిపై బోయి వంగరంబున వాని
కార్తి గూర్చిన శక్తి యనిమదిపెనె
యనిమిషవాగుని పునరథంబున గట్టి
తెచ్చినశక్తి యేంద్రగొనొక్కొ

బహుళదివ్యాస్త్ర పరపదలమోరెడు శక్తి
 రణభాగమందు విస్ఫులిగి గనెనె
 భూరవరేణ్య పంస్త్రాయమానందని
 నీవికృమంబు లెందేగె నొక్కొక్క

గీ॥ మనుజమాతునితో రణమందు పోరి
 భూరి దుర్వార వికృమంబులను జూచి
 కదనశలమందు లక్ష్మణ కరవీముక్త
 శరములను వీరనాక పంచరముగొంటె.

2489

శా॥ నాయాజ్ఞన్ శిరసావహించి రణమున్నానక్తిమై జేయగా
 నాయాభీష్టముదీర్చు శాశంపులతో నత్యంతముఁబోరి ను
 జ్జేయంబయ్యెడి వీరనాకమునకు స్నేహితి పుత్రకా
 నీయోధత్వము దీరవద్యులు గజిఁ చెంతేగియున్ ఛాతిలో. 2500

శా॥ వీరరణంబొనర్చి పృథివీతలమందున నీవు గూఢ బృం
 దారణియై తీవ్రరసతేంగ భుజంగక సిద్ధసార్వ భూ
 దార మునీంద్ర భూసురులు దృష్టిని బొందును స్వీచ్ఛపృథ్వి పం
 చారము జేయుగాదే మేదీశశతం బాసె యునెకరితులన్. 2501

శా॥ ఈవు గతంప నిథిరితె నేర్పడియున్న యనేక జంగమ
 స్థావర నంతయంబులీను నీర్వజగంబులు సాకు భూన్యమా
 భావముగాగ దోతె విజనెచ్చ నిరంతరిరదీనంబు లీ
 దేవ విరోధి సాధముల దీనతరాక్షస శాంతలేద్యగవే. 2502

శా॥ దైవబలంబు చాలమి వధంబొనరించె నరుండు నిన్ను మున్
 దైవతకక్షులం గొనుమే దండధిరున్న దిరించి నీతి పం
 తావిక భూరవద్యుడవు ప్రాప్తదవయును కాటెదెంతయున్
 ధీవర నీకు మిన్నయిలు వేయవధించెను దైవికంబుగన్. 2503

దారాశత్రుల యౌవరాజ్యపదవిన్ దాయాదులన్ మిక్కిలన్
గారాబంబుగబెంచినట్టి జననిన్ నత్యంత సౌభాగ్యతన్
మీరిన్ రంజిలులంకనుస్వేదించి తండ్రియొట్టువొజాలితి
నేరన్ మున్నెప్పదిట్టి కష్టమును చింతింపంగ శూరాగ్రణి. 2504

జనకుడు మిత్తివొందగను సర్వధరిత్రాని ప్రేతకర్మలన్
తనయుడొనర్చు ధర్మముగ దానివిరోధముగాగ నేడు నం
జనితమనయ్యె దుర్బుటన సర్పగవచ్చెను నేను నీకు నో
వినుత పరాక్రమా కనులవీక్షణజేయుట గల్గె నీమృతిన్. 2505

అని విలపించుచున్ అనయుడాజి గతించిన పేదనంబునన్
జనితమహానల బు గతసాంద్రులొగ్గుడలై వ్యభావతన్
ఘనకలుషాత్ముడౌట నధికంబగువేపవి చంద్రాను రీ
తిని నీజకోపహ్ని నలుదిక్కులకున్ వ్రసరింపజేయుచున్. 2506

మరియును బడరా ము బుధత
గురుతర ధూమావృతరటు మోరాగ్నిగతిన్
కరమును మృగిడి యుగ వి
న్మృతి తీవ్రవ్రయమడగుచు పృథుకోపుంజై. 2507

అనలబ్రాణిత వహ్నికుండికిం తోయించొప్పు నేత్రంబుతన్
జనితంబయ్యెడు తైలబిందువుల తోయించొప్పు బాష్పంబుతన్
దనువాదీత్రుడు రాజ్యుచున్ వరులదంతా మట్టినొద్దుత ని
స్వనముల్ ఐర్వగ వానిగాంచుచు భయభ్రాంతులై రందరున్.

విలయాంతకు భంగిని బో
జ్వలితానకు డెగుచునున్న పాననై తన్
కలికకోళాత్ముని పి
క్షల జేయగలేక పారపొగిరి దనుజుల్.

క! వారలు బాదుటగని మన
సార భయము దీర్చునెంచి సారమేషు గ
రారవమువోలు పటుతర
దీర బాషణముల బల్కి తీవ్రకరోత్తిన్. 25

చ! తనజభవుంగురించి యనివారితల క్తి పహ్లానవర్షముల్
మనతవమావరించితిని కంజభవుండు ననుగ్రహించి నా
కును బొడనూపి కోరికల గోరుమటంచును నాజ్ఞజేయ నే
వినుతినొనర్చి కోరితిని వేడివవెల్ల నొసంగె నాతడున్. 26

ఉ! అనలువ ప్రసాదమున నందితి వజ్రనమానమౌ తను
కాశము దానిదాల్చి రణదారుడి నిల్చిన సిద్ధసార్థ గీ
ర్వాణ దిగీతలైన నమరంబొనరింప నశక్తులొను గా
నేలిటువంగ భీతిలుచు నిగతిబాదుట మీకు కూడునే. 27

చ! మరియును నామహాత్ముడు దయాన్వితుడై వరమిచ్చె నాకు నే
తరిని సురాసురాదుల కృతంబున మృత్యువులేని లంగి నం
గరమతులై సుధీరతమ గాంచుడు నేను రణంబునందు నం
హరణము జేతు రామపురి నాతనివర్య వనాటపై న్యమున్. 28

చ! మాను వనజానమందు తపముంగని మెచ్చి యొసంగినట్టి యా
తనువు శరంబులన్ బహువిధంబగు వాక్యనివాదితోత్సవం
బున గొనితెండు న నిగొని బోవుడు భూరిజలంబుగొంచు నా
జనవిభు మానులన్ కవులపై న్యము నర్పము నంపారించెదన్. 29

మ! అనుచుంగోదమయాత్ముడై పలికి జ్యక్తజ్ఞోడి మోరంబుగన్
దనువున్ వీడిన పుత్రునిందలచి నంతానంబునుం బొంది యా
జనకాధీశతనూజ జంపి మదిలో నంతానమున్ మాన్పెద
న్నమం బల్కి నికాటలోకమును యుద్ధాయత్తులంజేయుచున్. 30

మ॥ మును మాయా ధరదీప మక్పుకు దనిన్ మోదించి యా రామవం
దవ పూర్వంబుగ జరిపె తత్ఫలితముల్ వర్వంబు శూన్యంబయెన్
జనకాదీశతనూజ విక్రమముగ వేపంపారముంజేసి యా
జననాథాత్మజులన్ విషాదజలధిన్ పొంద్రంబుగా ముంచెదన్. 2516

క॥ అని రోషావేశంబున
మనశ్శర శరవాలమంత గైకొని దారల్
వధితాజవస్థులు పచిపులు
దనవెంటను రాగ్గెదలె ధరదీప కదకున్. 2517

క॥ దరినున్న భార్య రావణు
దురాగ్రహము జూచి వయవిధోజిత భంగిన్
సురపై రికోడ బలికెను
కరమును మ్మతియించి యుక్తకార్యము కొరకున్. 2518

—: రావణుడు సీతను వధింపబోవుట :-

సీ॥ శూద్రస్థజేశ్వరుండ్లాదిత్య గంధర్వ
వస్తురుద్యౌనన్న గవరుల్యుక్త
సాధ్య వైద్యాధర వ్రాణైశ్చిన్నర
తతులపెక్కండ్ర రణతలమునందు
భగ్నుంబు గావించి ప్రబలశక్తుల జూపి
జగముల తనకు వశంబుజేసె
వరనాథనుతుల్యనిష్కరుదుడై శతశరా
వళుల నొడిని గూల్చు బలుడు మరియు

గీ॥ వికవికి వముందు శూన్యమీక్షితి తలమున
నన్నిటను దక్షుడర్చి శూరు ధనువముందు
నాతి జంపెదననెడి యన్యాయమొకటె
వెలికిగ్రాడొవె నీదకుజ విభునియందు. 2519

మ॥ అని వారించుచు జానకీతరుణి నన్యాయంబుగా జంపుటన్
దనుజాధీశ్వర కూడదంచు బలుకన్ ధర్మేతరుండౌచు నా
జనకాధీశతనూజ యున్నవనికెన్ వంచదగినే గె రా
వణుడంతన్ కరవాహస్తుడగుచున్ వృద్ధిసుతం జంపగన్. 2520

మ॥ సురనారీసములైన కాంతలను నంక్షోభంబునం జంపగా
కరమన్యాయము మోరనుండు బలుకంగా బంధులున్ కాంతలున్
సరకుండేయక ద్వుమౌగ్రహము విస్తారోగ్రహపంబునన్
వగమౌ తారకరోహిణిం గదియు నాభంగిన్ మదోదోకుడై. 2521

క॥ జనకజ జంపగనేగివ
జనకజ యా దనుజవిభుడు సత్వరుడగుచున్
దను జంపవచ్చుటను గని
మనతర కంపంబు భీతిగాంచుచు బొందెన్. 2522

చ॥ మనమున చింతజేసె రఘుమండను కాంత దురాత్ముడై యీ
దనుజుడు జారితుండయును దర్పమునన్న నీ బూనివచ్చె నే
మని విలపింతు నింక దయమాలి యొకానొక కూర్చున్నట్లువే
తను పరిమార్చనెంచితివె న్యాయ విచక్షణలేక దైవమా. 2523

చ॥ సుతమతి సేను రామువకనువృతనై యలరార వన్ను దు
ర్మతి యయి రావణుండు బలుమారులు వచ్చి వరింపుమంచు దు
ష్టతనము మీర బల్క నవిజాలగ నిష్ఫలమౌట జూచి యీ
గతి నను జంపవచ్చెడిని కల్పవచిత్తుడు నిర్దయాత్ముడై. 2524

చ॥ ఆరయగ నీపురంబు దనుజావళి భీషణ హర్షనాద నం
భరితమునయ్యె నుగ్రరణ భాగమువండున మన్నిమిత్తమై
మథణము బొందినారె యనుమానముదోచెను రామలక్ష్మణుల్
మరియు కృతాంతుడిజగతి మాన్యుల హింసనొనర్చునేలొకో. 2525

ప॥ తన సుతుడింద్రజిత్తు రణధారుడి గూఁటుజూచి రాజనం
దనులనెదిర్చి పోరగల దక్షతలేమిని నాతిన్నెన వన్
జెనకి మనోవ్యధన్ గడవ జింతనుజేసి దురాగ్రహంబునన్
పనిగొని వచ్చుచుండెనొక భావమునందు గ్రహింపలేనికన్. 2526

మ॥ మును వీరుందు మరుత్సుతుండు నను వీపుంజేరి కూర్చుండ రా
ముని జేరంజనువాడనంచు బలుఁన్ మోదంబు బాదించకన్
జనరాదావని యించు బల్కితిని యా సామీరి వాక్యంబులన్
వినినన్ నీదురపస్థ జిక్కకయ వృద్ధీనాథు గొల్తు గదే. 2527

సీ॥ నా నాథుడంతంబు నందిన వార్తను
వీనులసోక మద్విభుని తల్లి
యేకనందవ దశరథేశు పట్టపురాడి
రాముని జన్మబాల్యంబు యౌవ
నంబును ధర్మచింతనమును దళచుచు
విచలితహృదయయై విషము భక్ష
ణంబును జేసియె యగ్నిలో పొరబడి
యంతంబు తొందును కైక కతన

గీ॥ ననుచు విలపించుచును నాత్మయందు గుండ
బాష్పధారలు గన్నుల బయలువెడల
దుఃఖియై యున్న జనకజ దుష్టరావ
బుందు బండనజేయ నుద్దండగతిని. 2528

గీ॥ వాని గాంచుచు హాహరవంబులంత
దనుజవర్గంబుజేసెను వనిమిషులును
దైన్యతను దిగుఁబడియె భూతంబులన్ని
భీతిజెందెను దిశలు కంపించెనంత. 2529

- క: ఆ తరిని మహాపార్శ్వదు
 నీతికోవిదుంధు సర్విష నిపుణుం డంతన్
 దైతేయవాధు బట్టుచు
 నాతనివారింది కాంతమగు వాక్యములన్. 2531
- చ: పలికెను దైత్యనాథ ప్రభవంబును గాంచితి బ్రహ్మవంశమం
 దలము పులస్త్యపౌతుడవు నాత్మజుడౌదువు విశ్రవన్నహో
 జ్వలునకు నోదరుండ శివసఖ్యునకున్ బహువేద కాస్త్ర సం
 కలిత విశేషచిత్తుడవు గౌరవనీయుడ రాక్షసావళిన్. 2532
- చ: అనుపమధర్మముతో విధిచి యక్కట నాతిని జ. పతోపగా
 జనునొక నాన్యులున్ వినిన వన్నుతిజేయునె నింద్యకర్మ నీ
 కనయము గూర్చు కాలగతి జ్ఞాజ నినున్ వరియించునేమొ యా
 జనవిభుడాజిగూల పరుషంబగు కృత్యముజేయ వాడియే. 2533
- చ: కినుకను బూననేల తమకించుచు నాతినిజంప కోవమున్
 రణమున జూపనొను రఘురాముని తోడను బోరువేళ నీ
 మనభుజశక్తులన్ వమడికోన్నత శౌర్యము సంగరావనిన్
 గనపడ జేయుట త్రమము కాంత వధింపగ గర్హితంబయ్య. 2534
- చ: కనుగొనుదేవ యాదినము కృష్ణవత్సర్ధశిగాన నేడువ
 త్తనవనసీమనుండి కుభదంబగు లగ్నముతం దమాస ప్రి
 థున విజయార్థమేగి వటుదోర్బల శక్తి ధరాంతరంబునన్
 గనపడజేసి రామపురి ఖండనజేసియు గాంత బొందుమా. 2535
- చ: అనుచును దైత్యనాథుని కరంబున నుండిన చంద్రహాసమున
 గొనుచును భూరివహ్ని సమకోవ నివారణజేసి వెన్నెకున్
 బనిచిన లంకతోచ్చి బలుమారులు పుత్రకునిం దలంచుభున్
 ఘనమ్మగరాజు తంగి వధికంబగు కోవవిజృంభమాబుడై. 2536

౧౬ కొలువున గూరుచుండి తనకుండు మడియిల్లిన యాత్రి సుండి యా
బలపతి ముఖ్యులంగనుచు వారి బహుకరణంబుజేసి యం
జలి మడియించి యాననమువందున దైన్యముదోష వారితో
బలికెను గద్గదస్వరము వర్తిం రావడు దా నభాస్థలిన్. 2536

౧౭ దనుజవరేణ్యులార బలదర్పులు మీరలు భక్తియుక్తులున్
రణమునుజేయ మీరు చతురంగబలంబుల తోడగూడి నే
జనుడు రణాంతరంబునకు పౌహనమొప్పుగ నాన్మపాలనం
దనులను దాడుచాస్త్రముల దండనజేసి వధింపుడెంతయున్. 2537

౧౮ రణమున జావకున్న రుధిరంబులు గారగ నారనంబులన్
తనువులనొవ్వ నేయుడు మనంబగు కార్ముకమేనుగొలుచు వా
జనపతి సూనులన్ పృథులసాయకముల్ నిగిడించి చంపెదన్
మనముననున్న చింతమటుమాటుము జేసెద నీడినంబునన్. 2538

—: రావణుని మూలబలములు యుద్ధమునకు వెడలుట :-

౧౯ దనుజవిభు శావనంబున
మనబలవతులంత నమధికంబగు నిజవా
హనముల గదలిరి రణతల
మునకును వివిధాయుధముల బూనుచు పెలువన్. 2539

౨౦ మును దిక్పాలర తోడ్బోరు నలుపం బోనట్టి యా మూల ధీ
దనుజానీక బలంబు లత్తరిని యుద్ధాయత్తులై భూరి -
చన మంటానినదోగ్గ హస్తీచయ మశ్వవ్రాతముల్ కాల్పలం
బును కైలాకృతిబోలు వ్యంధనములున్ బోల్పార వెన్పెండరాన్.

౨౧ దురమును జేయబోయెను చతుర్దశినాటి నిశావసానమం
దరుడుడు రాకమున్న బభ్రావల తుల్యముగాగ నందరున్
పరువడి వానరావతుల భగ్గు మొనర్చగ దాకెనానర్పుల్
గురుతర వికృమంబు వధికోన్నతి జూపుచు పోరు నల్పగన్. 2541

మః అదరెన్ కూర్మకరాహ శేషులును గోత్రాగ్నిగ దిగ్భాగులున్
 పృథురీకన్ గగనంబుపై కెగయుచున్ వృద్ధీజ సందారులున్
 పృథివీజంబుల భూతిగఱడశీల బుక్కాళించి వెవేగమై
 గదిసెన్ పోరతిహారమయ్యెను దిశలేగంపించ నుగ్రాకృతిన్. 2542

కః వనచరులేసెడి తతుశ్చలు
 మనశీలలును దనుటలేయు గాఢశరంబులే
 వినుతలమును గప్పచు నం
 జనితంబయె తమము హార నమరమువేశన్. 2543

ఈః అందరు వీరవర్ములు మహారణధీరులు విక్రమాన్నికుల్
 నందరు నాజిరంగములయందున కాత్రవలోకభంజనా
 నందులు రెండువాగులను నారయనాగతి పోరునల్పై నం
 క్కందన సైన్యముల్ దనుజకాండము బద్ధజిబోరు కై వడిన్. 2544

చః గిరిగిరికాకు చందమున కేసరికేసరిపోరుడంగి పా
 గరములు రెండు ధీకొనికైవడి నాగమునాగముంబలెన్
 పరువడి రెండువాగులును భవ్యరణంబొకటి విశాగె నం
 దోరులు జయాభిలాషులయి యూర్జిత వత్స విజృంభమాలుల్. 2545

సీః త్వరితంబుగా రథోత్కరమును బరపించి
 కరజాలముల కప్పిసైన్యమేపి
 భద్రమాతంగముల్ వరువడి ధీకొల్పి
 తోమరంబుల తనుల్ దుఃఖిమిదునిమి
 యశ్వ సంఘంబుల నభిముఖంబుగ నేగి
 హేరాసిలే కలల్ గూలవరికి
 వీరభద్రాశి యుద్వృత్తిమై దాకుచు
 కాత్రవఖండనా చతురులగుచు

గీ॥ భూరివిక్రమ శౌర్యసంభూతు లగుచు
యాకు ధానులు వనచర సైవృక్షములము
దాకి యుద్ధంధగతి రణోత్సాహమొప్పు
రణవిహరంబుజేసి రుగ్గింబుగాగ. 2546

సీ॥ తోకలజుట్టి యుద్ధోన్మాదులయి రథ
రథికుల జిమ్మి దుర్వారథంగి
గిరిశిఖరంబుల కరిసంఘముల గూల్చి
పాదపంబుల హరిహృతమేసి
యశనిపాత సమానమగు ముష్టిఘాతించే
పటువీరభటుల సుత్యుటత బొడిచి
నతములచేత పూజముల కర్థంబుల
నయనంబులను జీల్చి నతుఁ బలిమి

గీ॥ దంష్ట్రముల శత్రుకంఠముల్ దండెరికి
నేలబడపై చి లీకరలీల పాద
ములను ద్రిప్పియు గుండియల్ పొడిచి పొడిచి
వీరభద్రమాచరించె భావేశ కపులు. 2547

ఉ॥ ఈగతిబోరుచుండ దనుజేందుగిలంబులు మించి వానరో
ద్యోగ వివారభార్తమతి దుర్బర ఘోరశరాయుధంబులు
ద్యేగముగాగ వానరుల త్రివతసేసిన వాదిరాదికిన్
నాగగలేక రాముశరణంబునుపేడిరి భీతిచిత్తులై. 2548

—: రాముడు మూలబలంబును పంపించుట :-

చ॥ తను శరణంబు వేడుచును దగ్గరజేరు వరాటసైన్యమున్
గని యుభయంబుదెల్పి వృధుకాల్కుకముంగొని నారిమోటు ని
వ్వనమును జేయుచున్ గగనభాగగతుండగు భానుబోలి యా
దనుజబలంబు జొచ్చి వటుదారుణ బాణములయజొచ్చినన్. 2549

సీ మందంచలనిత స్వందనజాగితము
 రచికరధ్యములు సమరమున గూలె
 ప్రక్షయక్తంబులౌ వర్జితంబుల బోలు
 భద్రకరింద్రముల్ భగ్గుమయ్యె
 మారుకజవతుల్య మహితాశ్వ దళములు
 గ్రక్కునదిగియు సమరమున గూలె
 కాలమేఘనమాన కఠినోరు కాయులు
 వీరభద్రాశి రణ పీఠిమడిపె

గీ నెందుజూచిత దానవ నికరమపుడు
 రామకరముక్త శతకర వ్రాతములను
 దారితెన్నులుగానక ధరణి గూలె
 రామవిభుడంత నంగరోద్ధాము డగుచు.

2550

చ॥ అనిలుదు కాననాంతరము నందున గ్రక్కునబొచ్చి యేరికిం
 గనుడరాక భూజతతి జ్ఞాతలి గూలగద్రోయురీతి వా
 జనవిఘ్న దాడి దానపులపై నృమునంజోరనేగి యందు నృం
 దన గజవాణి నదృట కదంబులం దునుమాడె నుద్ధతిన్.

2551

చ॥ రణకలమందు రామవ కరవ్రావిముక్త శరాశిదాకి నృం
 దన గజవాణి నదృటకదంబము గూలుటె కాని రాముడెం
 డన గవరాక యుండె కదనోర్విని వేగయుతుండునాట వే
 లను గతుడై వెలుంగు పరతత్వము గాంచని యద్భి రీతిగన్.

2552

ప॥ శనకుంజుట్టును ముట్టియున్న దితిసంతాపంబులంజూచి సం
 జనితోద్రేకక బారిపై బనివడిన్ నమ్మోహనాశ్రుంబువై
 చెను దానం గనుపట్టిరాఘవులు రాశీభూతులై వేల సం
 ఖ్యను నారాక్షనవీరవర్మలకు సంగ్రామాంతరంబున్దృశన్.

2553

౯౧ ఆ రూపంబుల జూర్తి యాతడె తురంగాదుల్ శతాంగంబులన్
వారించెన్ కఠినంచయంబుల భటవ్రాతంబులంబోతిల్
ధీరత్వంబున గూల్చెనంచును మహోద్రేకత్వముం జూపుచున్
నారాముండని విభ్రమాత్ములయి తామన్యోన్యముం బోరగన్. 2554

౯౨ తమలో తము బోరాడిరి
భ్రమగొని రాముండటంచు రణతలమందున్
నమితంబగు దనుజబలము
అమడిసె నమ్మోహనాఖ్య పృథుబాణమునన్. 2555

౯౩ దినమధ్యంబున తీవ్రాఘానుడు మాహాదీ ప్రిన్ బ్రకాశించుచున్
చునతీక్షాంతల పర్వజేయుకరణిన్ కాక్షస్థవంశోద్భవుం
డనిమేషారులకుం గమంగొనగ శక్యఁబైన గానదీ రీ
తిని తీవ్రాస్త్రములేయకొచ్చె నతులోద్రేకంబు సంధించుచున్. 2556

౯౪ ఈ గతి శరములనేయుచు రాముండు
విక్రమింపగ మహోద్వేగగతిని
నవ్వంబుజేసె దినాష్ట భాగమునేక
నూరును డెబ్బదియారుకోట్ల
నాబదియొక లక్షబలములు చతురంగ
సహితంబుగా ధరాస్థలిని గూలె
గగనభాగంబున గనపడె దుగ్ధిని
దనుజకళేబర తతులువాడ

౯౫ రణతలంబంత మాతచతురంగ బలము
వగుచు రుద్రుడు క్రిడించునట్టి రుద్ర
భూమి యననొప్పె దుర్వార భీమమగుచు
తనతెనురులేక విహరించె దాశరథియు. 2557

- క॥ అనిమిష గరభర్వాడుఁడు
మునివరులున్ రామవికృష్ణమౌళిరేఖన్
గగని హర్షమొంది రత్తరే
వినుతరచిరి రామవిభుని విశ్రాంతిరేఖన్. 1
- క॥ హను మజ్జాంబవదాదుల
నినతనయ విభీషణాదినితి విదుల గ
న్గని రాముడిట్లు బలికెను
వినుదు మదీయాశ్రయత్ర విధము దెలిపెదన్. 25
- చ॥ అరయగ నేను శంకరుడు నద్భుతమై యలరారు నీ మహ
త్తరమగు నేస్త్రమున్ నెరుగదక్షతగల్గిన వారమంచు మీ
రెరుగుదు మూడులోకముల నెవ్వడెరుంగదు శత్రుడొదే ది
గ్వరుల కసాధ్యమై బరగుగాదె జగత్రయమందు దేవుగన్. 26

-: లంకలో రాక్షసస్త్రీల విలాపము :-

- చ॥ రణతల భాగమందు చతురంగ బలంబులు తగ్గుమైన లం
కను హతశేమలైన భటకాండము జొచ్చి యనేక రాక్షసుల్
సునిశిత రామబాణముల ధోటిని గూలిరబంచు దెల్ప నం
జనిత విషాదచిత్తులయి పంతతులన్ పతులందలంచుచున్. 27
- క॥ దనుజాంగన లత్తరి సం
జనిత బాష్పపూర్ణలోచనంబుల పతులన్
తనయుల దలచుచు నీవిధి
ఘనశోకము మీరనేడ్వగా సోగిరాగిన్. 28
- మ॥ జవనాథాత్మజుడున్ సుధీరుడు మహాస్త్రజ్ఞుండు వీతాంజ్ఞచే
వనభూమిం జరియింప శూర్పణఖ భూపాలాత్మజుండేరి వా
నిని కామ్యేచ్ఛ వశంవగోరిన వతందెంతెనీ గోపించి ము
క్కును కర్ణంబులు గోనిపంపె నదియున్ మోరాకృతంబునుచున్.

మ॥ అవమానంబు శుహింపజాలకయ క్రోధాయ త్రయై రామ భూ
ధవుపై యాఖరదూషదాదులను యుద్ధవశ్యయంబంపగా
వవనీనాథుడు వారిగూల్చి నటుపై యారావణుండుద్ధతిన్
భువికన్యన్ గొనితెచ్చె రామవీభుతో హోరాడగా నీగతిన్. 2564

చ॥ మొదలను జూడ తూర్పుజల మూలముగా విపరీతకష్టముల్
నొదెవెను దానవాళికి వనూహ్యములయ్యెను గాదె యీ గతుల్
కదవతలంబునందు రఘుకాంతునీ ధీకానక క్రలేక దు
ర్మదులగు రాక్షసావళి యమాలయ సీమబిజేరిరెంతయున్. 2565

చ॥ దనుజవిభుండు హైరరణధాతులీ దాళరథీకముక్త భీ
షణ శరపంక్తిదానటుల జావక సర్వనికాటలోకమున్
రిణమున జంపనేల నృపురాడకిన్ సమరంబునందు వ
య్యనముని రాముతోడ నరియొనొక యీతడు వీరువల్పుగన్.

చ॥ మరియును దండకాగహన మోర్గములందు విరాధుడొక్కటన్
ధరణిజ గొఱచునేగ బలదర్పముజూపి వధించె రామపుం
దరయిగ రావణుండు రిమునాథుడొనర్పిన పూర్వకృత్యముల్
దరమగు నొక్కొప్పీనికి యథార్థముగా రఘురామువోరగన్. 2567

దండకావన జనస్థానవాసుల వదు
నాల్గవేలను దనుజ నాయకులను
ఖరదూషణ త్రిశిర వరుల సంగరభూమి
తీవ్రశరాశి గడతేర్చుటయును
సురనాథసూము నిమ్మల శరంబుమనేసి
రణభూమి గూలనేపిన శిథంబు
దీర్ఘబాహుని బలాధిక్యు కబంధుని
హైరతరాసిని గూర్చుటయును

- గీ॥ శరధి బంధించి లంకను బొరబడుటయు
శక్తితో కుంభకర్తుడు జన్మింపయును
రామునిక్రమమునకు తార్కాణమయ్యె
రాముతో బోరజెల్లునే కావణునకు. 2568
- కా॥ దారన్ వీడియు బుష్పమూకగిరిపై దైన్యంబునంగుందునా
నీరబోధ్యవమిత్ర సూనునకు నెంతే ధైర్యముంజెప్పి యా
పీరున్ వాలివధించి రాజ్యపదవిన్ విఖ్యాతమౌరీతిగా
స్సారోదారత నిల్పినట్టి రఘువంశాధ్యుండు సామాన్యుడే. 2569
- చ॥ శరనిధి వాయునూను దతిశక్తినిలంఘనజేసి జానకీ
తరుడిని గాంచి వాలగతదారుణ చహ్నిదహించి లంక వా
నరవిభుజేరనేగియు వనాటబలంబుల తోడపచ్చె నీ
కరడి దలంపలేదొ దశకండుడు కమవిమోహితాత్ముడై. 2570
- చ॥ హితమొనరించ బూనియు ననేకవిధంబుల నావిభీషణుం
దతుల సఖాంతరంబున మహాత్ముడు రామునితోడవైర మా
యితమగుహని గూర్చునని యాడినమాటలు రావణుండు స
న్నతి వినివన్ స్మకానగతి మారదు లంక దలంపనీగజిన్. 2571
- సీ॥ ఘనకాయుడగు కుంభకర్తుండు నతికాయు
మేఘనాద వ్రహ్మస్త్ర మేటి బలులు
కుంభ నికుంభ రక్షోవీరులు నకంప
నుండు దేవాంతకు బుగ్గబలులు
మత్త యుద్ధోన్మత్త మకరాక్ష ధూమాక్ష
త్రిశీర నరాంత కాధిక్యబలులు
రణభూమి గూలి రుగ్రగంబుగా బోరియు
వీరిదుర్భయమున భూరికష్ట

- 48 జాలములు నిట్టులొదవె నిష్కారముగ
దనుజవిభు కామికార్థమై దనుజలోక
మెల్ల నాశంబునొందె నింకేది గతియొ
తెలియజాలము లంకలో దిక్కులేక. 2572
- 49 తనయులు భర్తఁ డన్ హితులు తమ్ములు వన్నులుబాంధవాశ్రమి
రణహతులై రి వ్యందన తురంగ గజాదిక సైన్యవంపదల్
వినిహతమయ్యె గాదె రఘువీర కరప్రవిముక్తవాణ నం
జనిత మహాగ్నికిలంబు వర్షవినాశనమయ్యె జూడగన్. 2573
- 50 దనుజాంతంబును జేయ నీధరను మర్త్యత్వంబు గైకొన్న యా
వనజాకాత్తుడొ పద్మనంభవుడొ గీర్వాణాధినాథుండొ యా
ధనదుండొ త్రిపురాంతకుండొ వరుణాధ్యక్షుండొ కాలుండొ యీ
తని యాబోపము జూడ తక్కిరుదు దైత్యాంతంబు చేజాలునే. 2574
- 51 తలపన్ దానవలోక మీగతిని యుద్ధంబందువన్ రామభూ
తిలక బ్రోజ్యుల బాణసంతతుల వందేహంబు లేకుండ భూ
ప్థలిలో నైక్యముబొందె దానవకులాంతంబయ్యె దిక్కేది యెం
దులకుం బోదము ముప్పువచ్చె దశకంఠోద్యోగ మూలంబునన్. 2575
- 52 వనజభవప్రసాదమున వచ్చిన భూరిబలంబుచేత నీ
దనుజవిభుండు మత్తిలి యధర్మరతుండయి యిట్టి దుష్కృతుల్
పనిగొనిచేయ సాగెను వృషాణునిచే మృతనొందు దప్పకన్
రణమునకేగువేళల గవంబడె నెన్నియు దుర్నిమిత్తముల్. 2576
- 53 మును తపమాచరించి వరముంగొనె నాపరమేష్ఠితేత నా
యనిమిషదానవాది నిహంబులచే మృతిలేవీరితి దా
మనమున విస్మరించె బలమత్తత వానరమూన వాదులన్
మనుజవిభుండు రావణుని మర్దనజేసి వధించుదత్తుకన్. 2577

సీ॥ మునుదక్రగ్రివువే మనవాధంబొంది
 దైవతాతకులు విర్యాతరులును
 వరమేష్టి గూర్చి తపయును జేయంగ
 యకడు వ్రసన్నుడై యలయమిచ్చె
 నాపైని యాదిత్యు లాదిగ పెక్కులు
 శ్రీపుత్రంతకుని జేర దీనదశను
 వెల్లడిజేయ నావిభుడు కృపాత్ముడై
 పలికెను దానవావళినినెల్ల

గీ॥ నాశమొనగూర్చ జనియించు నాతియొక్క
 యామే మాంబుగో దనుజాంతమాను
 గాన బాలీశునిహించి కాదిమిటల
 బుచ్చెగావరి తీసుకొంత మొందువరకు.

257

చ॥ భువనగురుండు శంకరుడు మున్ను వచించిన మాడ్కి రామభూ
 ధపువేతి నీతిదైవత సాహస్యముగా జనియించి యాగతిన్
 దవిలియు రాక్షసాంతమును దవ్వకజేయును దుర్విచారతన్
 దివిజవిరోధి రావణుడు దెచ్చెవినాశము రాక్షసాశీస్.

258

చ॥ విలయమువేళ కాలువకు బీరినిజిక్కిన చాష్టాక్షుల దవా
 నలమున వేష్టితంబయివ నాగములయన రామవల్లభ భూ
 లింకుబిమ్మల చిక్కిలిమి చిక్కితలడు సురారవేళ నిం
 కలుగను దుర్బలత గలిగి రావణవలకవివాదనాథమై.

259

క॥ దనుకొంగడి బీరితిని
 మనకోకాక్షాబాధ కంకరయన రో
 దన జేయసాగె నొకదాడు
 లను బట్టుచు బీరులగును తంకాపురిలోన్.

260

—: రావణుడు తన పరాక్రమము దెలుపుట :-

క॥ అ యార్త నాదముల దై
శేయస్థిమదు వివియే పురితి తీవ్రంబగుటన్
జేయునది లేక ముఖమున
నాయుతగతి భిన్నుడగుచు నత్తరింపితిన్. 2582

చ॥ అనలకణంబులంత నయనంబులారలగ భూరిహార ద
ర్శనములుగాగ నాశ్శములు వృన్ముటమౌ రదన స్వనంబులున్
మనతరలీల బర్వ లయకాలవేముదృవ వహ్నిరీతి నా
దనుజవిభుండు రాక్షసకదంబము జూచి వదించె నీగతిన్. 2583

గీ॥ బలపతులు వచివులౌ విమాపాక్ష మహా
దర మౌహిర్భూర్భుజమ బిల్య భటలుడింక
కదవకలఘుత జేతు విక్రమము మెదయ
పంచరించెడు శత్రు పక్షయము గాగ. 2584

చ॥ జని పలుకంగవారలు రక్షార్థము రావణుకానవంబు దె
ల్పిన వివిధాయుధంబులను వేగమదాల్చియు వచ్చి కై తసి
తనయుట ముంగలన్నులై భద్రయువారల గాంచినవై పం
జనిత మహాకృదాత్మ డయి పంగిరమందు జయాభిలాషుడై. 2585

చ॥ సురవతి దంతిహస్త సమశోభిత మత్కర చాపముక్త వి
స్ఫురిత లయాగ్ని కీలకను బోలెడు భూరిశరంబులేసి యా
నంపల సూనులన్ రణమునందున ద్రుంచి కృతాంతు మందిరాం
తరమను జేతల పెదను దవ్యతగాంచెడు నేడు జూడుడి. 2586

చ॥ మరియును కుంభకర్ణు దనమాన బలుండగు నింద్రజిత్తు ధీ
వరులు నికుంభకుంభులును బాహిరి వారి రుణంబుదీర్చగా
శరములనేసి యా యినజు సైన్యము సర్వము రూపుమాపెదన్
సెరపెడు విక్రమక్రమము వేడుమడియ రుణంబుదీర్చగన్. 2587

- చ॥ ధరణిని వాళనంబు వివిధంబగు దిక్కుల సాగరంబులన్
గురుతరమచ్చరంబు లధికొన్నతి మేఘములట్లు గప్పి నం
గరతలమందు సూర్యకర కాంతులు గన్నడకుండజేతు మే
దురగతి నంగరక్రియకు దూరుడగానని మీరెరుంగుడి. 2588
- మ॥ వరగన్ మేఘుడు ఘోరభంగిని శిలావర్షంబు సాగించి యీ
ధరపై నవ్యతతిన్ వినాశనము జొందంజేయు మాడ్కిన్ ధరా
వరుసైన్యంబులపైని కాళకరసంపాతంబు గావించి నే
హరియింతున్ హరిసంచయంబులను బాహదర్ప మేపారగన్. 2589
- చ॥ అనిలసమాళ వేగమున న్మందన మా గిరిమందరంబు రీ
తిని తెరేగ చావళరధిన్ భవమైన శరొక్కొకావే
వనచరసేనయన్ భువిని వారకముంచెడు శీఘ్రగామిన్
మనవిజయంబు గాంచెదను గాంచుడు మద్భుతవిక్రమంబులన్.
- చ॥ అరయగ పద్మశేనర నమంచితవర్ణ కపీశసైన్యమన్
వరజలజాకరంబునను భద్రకరీంద్రము జొచ్చి దాని ని
ఘ్నరగతి నొంచురీతి వతిసూదనము న్నొనరించి రాత్రినం
చరులకు గూర్తుమోదమును వర్షవిధంబుల నేడు నమ్ముడి. 2591
- చ॥ రణమున గూలినట్టి పతులన్ సుతులన్ ననుజన్ములన్ మనం
బున దలచొని దుఃఖమయ పూరితులై బహుళాశ్రీ బిందువుల్
కనులనురాల్చు నీదనుజకాంతలకున్ ముఖమార్గనంబు వే
నొనరుచువాడ నేడు కదనోర్విని జూడుడు మత్తృకావమున్. 2592
- క॥ ఘోర విషనర్పనమములు
దారుణ శరములను బరవి దగ్ధమొనర్తున్
భూరమణుని సైన్యంబును
మీరి గృధ్రజంబుకాళి మేసెడురీతిన్. 2593

రథమున్ శిర్ధముజేయుడింక నమరప్రాముఖ్యచావంబు దు
ర్బద శత్రుప్రవిదారజాస్త్రములు దుర్వారోగ్రనానావిధ
ప్రధనోద్యోగ నమస్తశస్త్రముల దేవంబంపు డీ పట్టునన్
తదవోర్విం దరియంగ నావెనుక వేగన్ రండు సైన్యావళుల్. 1584

|| అని కాసింపగ నవ్రమత్తుడను దైత్యాధీశమిక్కిందు చెం
తను వాసింపు బలాధిరాధులకు యుద్ధార్థంబు లంకాపురిన్
జని గేహంబులనున్న వీరివర సంతానంబులన్ దేవగా
వనిచెన్ వారలు నేగి తెచ్చిరసుర బ్రాతంబులం జెచ్చెరన్. 1585

|| కాలఘనాఘనంబులన గర్జిలిచున్ పతిహార రూపులై
ఘోరగాదా కృపాణ వరతుప్రముఖోజ్వల భూరిశస్త్రముల్
దాలించి దానవాధిపుని దగ్గరజేరిరి సూతుడత్తరన్
మేలగు కాంచనవృథల మీదు రథంబునుడెచ్చె చెచ్చెరన్. 2 96

|| దనుజవిభుండు సాహసము ధైర్యముఞ్జాపుచు తేజమొప్ప న్యం
దనమునుసెక్కి భూరిబలదర్పులు రాక్షససేన వెంట రా
జనియె రజావనిందరియ నత్వరతన్ శరచావయుక్తుడై
ఘనమగు సింహవాదము లఖండగతి న్నొనరించి యంతటన్. 2:97

-: రావణుడు యుద్ధమునకు వెడలుట :-

|| కమలాపుడ త్తరి కాంతిహినుండయ్యె
చీకటుల్ దిశలందు జిమ్మసాగె
తలలెత్తి మృగజాతి తల్లిడిల్లుచునేడెప్ప
జ్ఞాతలంబంత సంఘలనమొందె
నశనిపాత సమానమగుచు నుల్కిలురాలె
రక్త మెయంబు వర్షములుగురిసె
గృధ్రజంబుక కాక ఘోరకరవంబులు
వ్యసనంబుగా గూసె దిశలపర్య

గీ॥ తురగముల తలలుయొగ్గి సత్వరతపిడి
 స్వందవము నడచు గద్దనంచరముజేసి
 వాసులోచనమదరె రావణున కప్పుడు
 మేనుకంచించె వదనరలు దీనయ్యెదె. 258

చ॥ మరియును మార్గమర్థముని మృత్యుకరంబగు దుర్నిమిత్త గో
 వరుడయు రావణుండు మదిశంకవహింపక దుర్నివారుడై
 యరిగె రణస్థలంబునకు నాతని రాకనుగాంచి వానరుల్
 కరమును హర్షమొంది రఘుకాంతుభుజా పరిపాఠవంబువన్. 259

చ॥ అరయ మహాదవద్వితయముట్లు వనాట నిగటసేన ల
 త్తరి నటుఘోష యుక్తముగ దాకిరి యొండొరు లాహవంబు న్
 కరము వరస్పరంబు జయశాంతులుపై సరిపోరజొచ్చె నా
 ధరణిజంబు నల్లిశల దద్దయునిందుచు నింగివాకగన్. 260

చ॥ తొలర సేవలంత బలదర్పిత విక్రములొచు భూరి భూ
 ధరశిఖరంబులన్ సమదదంతిసమాన శిలామహిజముల్
 బరపి నఖంబులన్ వదకరంబుల దంత ముఖంబులన్ మహా
 గురుతర ముషిచూతముల గూలగజేసిరి రాక్షసావలిన్. 261

క॥ దానింగని రావణుడా
 దానవసైన్యంబు జూచి తడయకమీరల్
 వానరసైన్యంబులపై
 నానాయుధవితతి బొడువ నరుగుండనియెన్.

చ॥ రావణుడన్ ఆయానలము రాజి మహానిల యుక్తమౌచు వి
 ద్రావితరితి వానరకదంబక భస్మిత భూరిదావమున్
 జేపదహించె రావణుని జేరగ శత్రులులేక వానరుల్
 బోవగ బొచ్చె సంగరప్రభుమీన్ బిడచు బెక్కు భంగులన్.

శరణాల ఖండితాంగులు
విరహిత శక్తులును కదనవీధిని రక్త
స్ఫురితాంగులు గతజీవులు
తరుచరవర్గంబు గూఢై దశకంఠునిచే.

260

సీ॥ బాగుగంధమాదను పదునెన్నిదిట నేసి
నలుని దశవిశేష ముజ్వలతనేసి
మైందుని సప్తసాయశముల నొప్పించి
విముఖునినైదు బాణములగొట్టి
వాయునందనుని ముప్పది తూపులను నొంచి
నిజదశ శంఖుల గూలనేసి
మరియు గవాక్షుని నిలువదియైదువ
పనమనిపై వది కోడకులను

గీ॥ ద్వివిదుని వారుశరముల వీకనేసి
కాంబవంతుని సాయక సప్తమునను
వాలినుతు బదియురెండు తీవ్రాశుగముల
వినతు నెన్నిది మార్గం వితతినేసి

2605

చ॥ శరణులన్ని కీలంతు సైవగలేని విధంబునన్ మహా
జ్వలదగు తైత్తనాథు శరణాలములన్ సహియింపలేక వి
హ్వలంబు పొరిరంతట వనాటబలంబులు వార్ధిజేరగా
బలయుతులయ్యు న కదన భాగంబిడుచు పొడబీతులై.

2606

చ॥ రసికాశవేక విమిరంబులు పీడిత భంగి కూర రా
నవవిభు తీవ్రోబాణముల నత్తరి నిష్పగలేక పారలా
సావశుని వీరేపారరి మహాబలు యుగళ మేఘమండలిన్
దవులును దోలునట్టి విధి యానంద త్రర దోలె వారలన్.

2607

మ॥ అలఘుప్రక్రియ భూరివంగర కళావ్యాపారపారీడుడై
 బలవంతుండగు రావణుండు కపులన్ బాదించియున్ జంపియుం
 దలచెన్ రామనరేంద్రు జేరగ రణస్థానంబునం బోరగా
 దెలిపెన్ సూతునితో రథంబుజన వృద్ధీనాథునిం జేరగన్. 2608

మ॥ అనివార్యుండయి వచ్చు రావణుని ధైర్యాబోవ జూచి యా
 వనజాతా ప్రసుతుండు భూరితరువుత్పాదించి యుంపస్థలిన్
 బనిగా చాల్చి మదేతమట్టులను తుంకల్లీల భూమితలం
 బును కంపింపగజేయుచు నిట్టటనటన్ బొల్పార వర్తించుచున్.

చ॥ తనకెదురౌచు వచ్చు రణదర్పు దళానను జూచి వానికిం
 జనియెను నూదీగా తనువనాట బలంబులు యూధపాధిపుల్
 వెనకనిరాగ హస్తముల భీకరగండ శిలామహిజముల్
 గొనుచును సింహనాదము లతుంతితరీతిని పర్వజేయుచున్. 2610

మ॥ తనకున్నగ్రజడై న వాలిగతి విస్తారోగ్రహారాకృతిన్
 తనువిభ్రాజితుడై దిగంతములు నిండన్ భూరినాదంబులన్
 మనగర్జాగతి జేయుచున్ వదతలాఘాతంబులన్ భూమి కం
 పనముం బొందగనేగె రావణుపయిన్ ప్రత్యర్థిగా బోరగన్. 2611

చ॥ విలయ మహాబలుండు వటువృక్షములన్ వెనగూల్చుతంగి నా
 యలఘుడు మార్గమధ్యమున వద్దమువచ్చు సురారి పంక్తులన్
 బలయుతుడౌచు హస్తగతవృక్షముచేత వదంచుచున్ మహా
 జ్వలగతినేగె వేగమ దళాస్యనితో రణమాచరింపగన్. 2612

మ॥ వనభాగంబున భూరిమేచుము శిలావర్షంబుచే వక్తులన్
 దునుమంజేసిన తంగి దారుణ శిలోద్యోగంబుచే మీరుచున్
 దనుజానీకము గూల్చి వానతులు మున్దారాధరేంద్రంబు లా
 యవిమేపాధిపు వజ్రహితి బడునల్లా యుద్ధరంగంబునన్. 2613

క॥ ఆ విధిని విక్రమించుచు
రావణు గతియంగ వనచరాధిపుడేగన్
తోవకు వద్దంబగుచును
చేవ విరూపాక్షుడంత జేరగవచ్చెన్.

2814

—: సుగ్రీవుడు విరూపాక్షుని వధించుట :-

మ॥ వనవంబార కులాధిపుంగని విరూపాక్షుండు కామాక్షుడై
యనియెన్ వానరనాథ నీకు జవనత్వాధిక్యముల్ గల్గినన్
రణమంజేయగ రమ్మటంచు బలునారాచంబు లారూఢిమై
దిననాథాత్మజుపైని నేయదొడగెన్ తీవ్రప్రకాపంబునన్.

2815

మ॥ దనుజుండేయు శరాశకిం దొంగకన్ దర్పంబుపాడించి గ
ర్జనలంజేయుచు తచ్చరాతిముఖుడై పర్వతృ పద్యస్థితిన్
జనియెన్ వానిరథంబుపై వటుదోషీర్పరక్రియన్ వాజులన్
దునిమెన్ రక్తముగ్రక్ముచున్ కదనమందుంగూలె నావాజులున్.

మ॥ దనుజు రథాశ్వముల్ దునిమి తక్షణమందున సూతుజంపె వెం
టనె దనుజుండు వ్యందనము నందున నుండక భూమిపైకి లం
ఘనమొవరించె తోడన వనాటలంబులు వారథంబు దు
త్తునియలుగాగ జేసె పటు దోర్బలశక్తి సురల్ నుతించగన్.

2817

చ॥ ధరణికిడిగ్గి కాల్మకము దారణజేసి నీతాంబకంబులన్
తరుచరవాధుపై బరపె దానినిగాంచి సురారి రావణుం
డురు శరరాజిజేసి దహనుండు వనంబును గాల్పారీతి నం
గరమును వీడుచున్ బరవగా దొడగెం గవిసేనంతరిన్.

2818

క॥ సురలు భయమంది వాడి
ధరు శరణమువేడు భంగి తరుచరసేనల్
పురుషశ్రేష్ఠుని రాముని
శరణంబును జొచ్చె నా దశానను భీతిన్.

2819

ఈ దశకండువేత నమయానుగతంబుగ్గపేరితుండునై
యాదరినున్న మత్తగజ మందధిరోహణజేసి యుష్ట
స్రౌదులదాల్చి సంగరవికారదుడైన విరూపలోచనో
న్మాదుడు బాణనంగతి వనాటబలంబుల నుగ్గుజేయగన్. 2820

చ: వనచరనాథులై తనలి భవ్యభుజంగ నమానబాణమే
సిన నది తాకి వాని ఉనుసీమను కాడిన విధగాక్రతుడై
కినిసి వికారసౌలమును కేలను బూనియు యా విరూప నే
క్రతుని వధియింపనెంచి పటుదోర్బల శక్తినివై వనెంచి నన్. 2821

క: దానింగని బీతిలి యా
దానవు దాగజము వీడి ధరలంఘించెన్
వానరపతి గజము శర
స్థానంబున నేయ నదియు వయ్యన మడిసెన్. 2822

క: తనకరి గూఁట గని యా
దనుజుడు తనలుచును బద్ధభాడుండగుచున్
వనచరవిభులిం జెనకగ
జనుదెంచెను దోర్బలైక సాధుండగుచున్. 2823

క: దనుజుడు వచ్చుట గని యా
వనచరవల్లభుడు తనదు వాలంబున భూ
రి వగ శరమును నేసివ
ఘనవారాచమున దాని ఖండనజేసెన్. 2824

క: చలియంత నినజ బద్ధం
బున నేయగ దెర్పిదప్పి ముముపదీశ్చుహ వెం
టనె గాంచి దనుజ ధీకొన
జనియెను కపిలోకవరుడు చంచల్లక్షియై. 2825

ఉ॥ ఒండెరులిట్లుదాకి తనులున్ను తిలించి జయాలిలామలై
దండిగ నెత్తికొంచు బలదర్పము మీర భయంకరాకృతిన్
భండవ భూమిపై చురును ప్రాణభయం బొక యింతలేక ను
ద్దడత ముప్పిఘాతముల దారుణరీతి రణంబుజేయగన్. 28:6

మ॥ ఆ రీతిన్ భయదాత్మకంబగు రణవ్యాపారులై పోర దు
ర్వారంబైన మహాశనిప్రభ నమగ్రంబైన ముప్పిన్ మహా
వీరుండైన దివాకర్ణాత్మజుడు స్తంభభూత వీర్యుండునై
పొరవగ్గియు వానిమూర్తమును పంక్షోభంబుగా మోదివన్. 28:7

చ॥ శరము విభిన్న మై రుధిరసిక్త శరీరుడునాచు రక్తమున్
పరువడి గొక్కుచున్ ధరణి భాగమునందున గూఢ ప్రాణముల్
హరణములయ్యె వానరుత్తాపము బొందిరి మూర్ఛమాను సు
స్థితర వికృమంబును నుతించుచు పోరొవరించు నత్తరిన్. 28:8

చ॥ తరువరసేవలంత బలదత్తితులౌచు నికాటసేనపై
తరుశిలనంచయంబులను ధారుణభంగిని నేయ జొచ్చివన్
సరసిజపత్రన స్థితిని వంచలైతాంబు కణంబులట్లు న
స్థితత చలించుచున్ దనుజసేనలు పొరదొడంగిర త్తరిన్. 28:9

మ॥ బలము లే భగ్గుములైన రీతిని విరూపాక్షుండునుం గూఢుడన్
బలవంతులధగు దానధుండ్లుగని శుంభతోపవేతస్కుడై
పిలిచెన్ శెంతకు న్నాభాభ్రాదర్శుని దావిక్షించి తత్కాలమం
దలఘుప్రక్రియ వానితోదలలికెన్ వక్త్రంకగల్గిరుడై. 28:10

చ॥ దనుజవరా రణస్థలిని దాకి జయింబొనగూర్చ నీక చె
ల్లుడు కద యమృతైశ్వరికి తోటనాభు శవాటసేన గా
వున పతితున్న నీయులము తోపునైదు రణంబునందు పం
జునిక పరాక్రమమంతవయి వలదుము వర్తననాట సేవలన్. 28:11

౪. అన విని భూరినశ్రము మహాంబుధి తోపలబొచ్చువట్టి రీ
తిని కపిసేనయందు పటుడి పితృశాంగము దోలజేసి రా
వణునకు బ్రీతిబుట్టి కపివర్గము పాదములన్ కరంబులన్
ఘనవిశిఖవ్రపంచమున ఖండనజేసె మహద్భుతంబుగన్. 28

-: సుగ్రీవుడు మహాదరుని వధించుట :-

౫. వనచరసేనల బొదువుచు
జను దనుజుని గాంచి వంకజాత్రనూను దా
తనిపై గిరి శిఖరంబును
గొనివై చెను దానిగాంచి క్రూరదనుజుడున్. 29

౬. శరమేసియు ఖండించిన
హరివిభుడొక భూరిసాల మత్తరిగొని దా
గురిగొని రాక్షసునేనిన
వరియలుగా జేసె దనుజవరుడు శరమునన్. 30

౭. పాలంబుట్టుల వ్రయ్యలై న తరువంచారాధినాథుండు నా
వేశన్ బానిరథంబుపై కురికి యాభీలాకృతిం జాపమున్
లిలన్ ఖండనజేసి వాజులను దోర్వీర్యంబునం జంపియుం
గూలంజేసెను సారథిన్ పటురణ క్షోడిసలింజావగన్. 31

౮. కని రథమందునున్న వరిమంగొని వానరవల్లభుండు వా
దనుజులి జంపబోయిన నతండు వెనంథరదిగ్గి పెన్గదం
గొనుచును కీశనాథు నధికోన్నతి దాకియు ద్వంద్వయుద్ధమున్
బనిగొని చేయగాదొడగె భవ్య పరాక్రమముల్ ఘటించుచున్. 32

౯. మనసొదామిని యుక్త మేమములనంగా భూరిగంభీర ని
వ్వన నంయుక్త తృషద్యయంతన మనద్వానంబులం జేయుచు
రణముంజేయగ సొగె నత్తరినొడుర్వారోద్ధతిన్ పెన్గదన్
గొనసొగించుచు దానవుండు వివరెన్-కోతాత్ముడై సూర్యజున్ 33

61 దానిగని సూర్యతనయుడు
బూనిక నిజహస్త కలిత భూరిపరిచుమున్
దానవుపై విపరిప రెం
దానభమందునను దాకి డస్పెవ్ర్యులై. 2638

62 ఇరువురును నిరాయుధులై
నరిజోరగ జొచ్చె ముష్టిసంగతి నటులన్
వరవృరము ప్రహరించుచు
హరివరుడు మహోదరుండు నద్భుతభంగిన్. 2639

63 వరినరమందునంగల కృపాణము బట్టి మహోదరుండు న
త్వరగతి సూర్యసూనువయివై చిన నేర్పున దాని బారికిన్
గురి గొవతుండ దవ్వకొని హెరకృపాణము గొంచు నమ్మహో
దరుని శిరంబునేయ వదిధారుడి గూలెను ఖండింబునై. 2640

64 నశినదశస్థ నీరము లనంగను చంచలికాత్ములౌచు నా
కులగతి పొరజొచ్చె పటుహెషమొనర్చుచు రాక్షసావళుల్
జెలగెను వానరాధిపు డశేషజయస్యత వాతిరేఖుడై
మెలగెను రాముడ త్తరి నమేయ జయోద్భవమోదికాత్ముడై. 2641

65 మరియును రావణుండు నసమావ బలాధ్యుడునైన నమ్మహో
దరుడు రణంబునందు బలదర్పమువీడియు సూర్యసూనుచే
మరణము బొందుట గని ప్రమాదకరంబని దుఃఖమంది యం
తరమున రోషఘూర్ణిత విధానుడునై వరిత వ్రదేహుడై. 2642

66 హరివరుడామహోదరుని యంతముజేసి జయాన్వీతుండునై
వరివృతుడై యనేకకవివర్గముచే రఘురాముజేరగా
నరిగెను నామహోదరుడు నంతమునొందుట జూచి మత్తుడన్
గురుబలాలి దానవుడు కోధమయాత్ముడు నౌచు నత్తరిన్. 2643

-: అంగదుడు మత్తుని వధించుట :-

- చ॥ తవ రథమంత నాయినజా దగ్గరకున్ బరపంగ నాజ్ఞజే
సిన రథబోధకుండలుజేయగ నాతడు గానరామి వా
యనిమిషబోధ పొత్తుడగు నంగదు నాతని నైవ్యవర్గపు
జెనకగ బొచ్చె దానవవిశేషుడు మత్తుడు మత్తులిత్తుడై.
- చ॥ తరచయిమిరి గాలి యల కాళవలంబుల దెగ్గజేయు నా
సరదని భూరికాదుకము సంఘటితంబును జేసి వృక్షసం
చర నికరాళి కంఠముల సారకరంబుల ఖండనక్రియా
పరుడయి యేయసాగె వడి వానవపొత్తుడు గాంచి యు
- క॥ పరిఘంగైకొని మత్తుని
మరఃస్థలమునందు నేయ మరుగతి దగిలెన్
ధరఃడియె నోడినెత్తురు
పరువడి గ్రీక్కుచును మూర్ఛవతుడై యంతన్.
- చ॥ ఆ తిరి జాంబవంతుడు మహాగిరి శృంగముదెచ్చి వేగ సా
పాతముజేసె తదోధముపై తురగంబులు సూతుడిల్లె త
ద్ధాళమునన్ వనాచక కదంబము లెత్తరి సింహనాదముల్
బ్రీతినిజేసె నంత తెలివింగని మత్తుడు కోధమూనుచున్.
- సీ॥ దళవిశేషముల ముద్గతి నంగదునిసేసి
జాంబవంతుని వదిసాయకముల
గీలుని వదమూదు శిశికబొంబుల
గవయుని పంచాంబకముల గొట్టి
రణముసాగింప నరాక్రమ శీలండు
వానవపొత్తుండు వటుజవమున
పరిఘంబుగొని దమజుపై వేయ నదికాకి
వాని చాపము శీరస్థాడిములను

గీ॥ భగ్గుమొనరించె వానవ బొతుడంత
మకకుండల విభ్రాజమయిన వాని
కర్ణమూలంబులను కరా మాతమునను
గొట్టరాతందు కోదంబుగొనుచు కనలి. 284

క॥ దనుజుండు వరశ్యధమును
పనివడిగొని దేవరాజ బొభ్రునినేయన్
మనమగు నేర్పున దానికి
తనువును దప్పించికొని కృతాంకుని భంగిన్. 284

మ॥ జననశ్యంబుల బెంచి యాదనుజ వక్షంబుండు హెరాకృతిన్
పవనంకాకపడిష్టముష్టిగొని ధుర్వాత శ్రియన్నేసినను
వివకుండై రుదిరంబుగ్రక్కుచును వృద్వింగూలె నారితి మృ
త్యువు బొందన్ రజభూమి దానశ్శాన వత్కుగ్రంబుగా బారగన్.

క॥ వనచరులు సంతసిల్లెను
దనుజవిభుడు శోకమొందె దగననిమిషులున్
మనపార్షాదముల రా
ముని జయమును నన్నుతించె మోదమెలర్చన్. 285

మ॥ పరిశీలించుచు భూరివీరుల విరూపాక్షున్ సుధీరున్ మహా
దరునిం దక్కిన దానవాధిక్షుల భిక్షుజేసి దుఃఖించుచున్
సురవైరి ప్రభుడంత మానసగత క్షోభంబు బోవీడి సం
గరముం జేయగ నిశ్చయించె జయకాంక్షాదిక్తుడై రాముల్. 286

క॥ రణమును వలువగ వ్యందన
మును దోలగ హుక్కుదెల్పి ముందల గలయా
దనుజులతో నిట్లనియెను
తన సంకల్పంబు వారు దద్దయు వినగన్. 287

సీ॥ రాజవందముల నేరణమున దుగ్ధించెదు
హతులైన వారిరుణంబు దీర్చు
వానరావళివేత బాణిల్లు కష్టముల్
హరియింతునేడు సంగరమునందు
రాముడన్ వృక్షంబు తామిని యా సేత
ఫలమును కపిలోకవద్యులైత
దినకరాత్మజ వనప హనుమదంగద జాంబ
వంతులు మొదలగువారు దీర్ఘ

గీ॥ శాలలగు, మూలము నశింప పర్వ మైన
వృక్షవంపద నశియించు భంగిగాగ
రాముడు నశింప శత్రుహరంబునగును
నాతడొక్కడె ఐహు విక్రమాధికుండు.

2654

క॥ అని వలుతుచు స్కందవమును
దనుజవిభుడు దోలబనిచె దశరథసుతులుం
దిన రణభూమికి దిశలై
ఇను బీటలువార జ్ఞాతలంబు జలింపన్.

2655

చ॥ వినుతగతిం ద్రివిక్రముడు విక్రమముం బ్రకటించువేళ నా
దనుజులు వానిగాంచి తయదాకృతికిన్ బరువెట్టురీతి వా
వనచరవర్గముల్ దనుజభర్తరణంబును జేయవచ్చుటన్
గని యటు పారజొచ్చి రఘుకాంతుని వే శరణంబు వేడినన్. 2656

—: రామ రావణ యుద్ధము :-

చ॥ శరణమువేద వచ్చు కపిసంతతికిన్న భయంబు బల్కి భూ
వరుడు నిశాంతవేగమున బాణశరావనధారయౌచు చా
తురిని విసీలమేఘగతిదోల రథంబునవచ్చు వాని నం
గరములుగాంచి వల్కె దశకంఠ నవోదరు జూచి యత్తురిన్. 2657

ద॥ అరయగ సింహము సమాకృతి చాల్చి శరావనంబు బం
దుర కవచంబుగల్గియు రథుండయి సేనల దుర్భగ్గొట్టుచున్
పరువడి వచ్చుచున్న బలభవ్యు డితండెవదొను దెల్పుమా
దురమును జీయనెంచితిని దోర్బలరాక్షసి జూచి యెంతయున్. 2658

ద॥ అనిన విభీషణుడు మమకాధిప యీతడు జూడ ధాతకున్
మమ్ముడు విశ్వవాత్సజుడే మాన్యుడు రాక్షసలోకమందు రా
వణుడు శుదేయసోదరుడు తస్యబలాండు జగత్ప్రయంబులన్
వనజభవప్రసాదమున వశ్యముగా నొనరించె గ్రూరుడై. 2659

ఉ॥ పాపుడు క్రూరచిత్తుడును పండితుడున్ దురితుడు విక్రమా
దోపుడు చారుకాస్త్రునిదుడున్ తమరాదుల గెల్చి ఘోరినం
తాపముగల్గజేసె జగదాశి తీసిని జిరిప శార్కముం
జూపుము లోకకంటకుడు నుమ్ము వజయుడు సంగరంబునన్.

ఉ॥ నావిని రామభూతభుడు వొరినిమీటుచు తిల్యేనంత నో
ధీవర చూడు రాతడువధింతును దప్పక పంగరోర్విలో
దై వికవర్ధతి నిర్మితడు తారసమయ్యెను వీనిజంపి యీ
భూవలయంబు నొత్కణమును బొందగజేసెడు విక్రమించుచున్. 2661

క॥ అని ధనువున బాదింబుడు
సమపంధాతంబుజేసి యాదతకంతున్
జెనకగ నేపిన బానిని
గని లగ్నముజేసె మూడు కాండంబుతోన్. 2662

ఉ॥ రాముని బాణమాదనుజ రాజశరశ్రయై లగ్నమైన కెం
కాంతులంత నయభంబుల దోపగ ఆశ్చర్యబంధు ను
3న్ గుహరవము ధారుడి కంఠమునొ దజేపి తే
బదొచు హెక్కు దనుజుల్ మడ్డియంగ శరంబులేయుదున్.

క: రణభూమి సంచలంపగ
గని రావణుడలిగి దీర్ఘకరవాలంబున్
గొని లక్ష్మణుతో నిట్లనె
యనుపమ దుర్వార కోపితాత్మం డగుచున్. 2884

మ: నరవాధాత్ముఁ మచ్చరంబులు సువర్ణానేక రత్నాంచిత
స్ఫురితఁడై తపనీయ పుంజయుతమై క్షోభాకరంబై రచాం
తర శక్రతుంజయ దక్షతంగలిగి కోధాభీల సర్వాకృతిన్
గరముంఁగ్రాలుచు నున్న రీతిగనుమా కాలాంతకన్పూర్తిమై. 2885

క: నారూపంబునుగాంచి భీతిగవకన్ పంఁగ్రామ రంగంబునన్
నారూఢస్థితి నిన్యుమింకను మదియందై న వారాచముల్
నీరక్తంబును ద్రావనంచెడిని గండిన్నిన్ను నేడా యమ
ద్వారంబున్ గనబంపెదన్ పృథులలోత్పాహంబు దీపింపగన్. 2886

క: నావిని లక్ష్మణుండు నరుదాయక లోచనుడౌచు పల్కె నో
రావణ కార్ముకంబును శరావళి శస్త్రములందరించి నం
భావికరీతి నీవు రథభాగగతుండవు గావ పంగరం
లీవు మదింపుమింక తడవేలను జేసెడు తప్పవాక్తరిన్. 2887

క: వారముజేసివన్ జయము వచ్చునె విక్రమమింక జూపు దై
త్యాధమ పక్వమయ్యెడి వలాదుల హేరనమీరణంబు నం
పాడితశక్తి గూర్చుగతి భవ్యశరావళిచేత నీతలల్
మేదిని గూలజేసెదను మేదుర పంగరమందు వోడుచున్. 2888

క: సుర అమృతంబును ద్రావిడి
కరణిని మత్కరవిముక్త కాంచనశరముల్
దురమున నీతనువందువ
జొరబడి రక్తంబు ద్రావుజమ్ము నిజముగన్. 2889

- 1 దనుజవిభు డలిగి యంతట
మననారాచంబు తీక్షగతి లక్ష్యజుపై
పనివడి నేనిన దానిని
గని ఖండవజేసె నొక్క మనబాణమువన్. 2870
- 2 కవలుచు రావణుండు సితకాండముల ని్ని గిడించి లక్ష్యజున్
నినతనయున్ విభీషణు మహేంద్రుని పొక్కుని వావరావణన్
మనశరవర్షపాతమున గప్పుచు రాముని జేరనేగి వా
యినకుల భూషణుండు దనుజేంద్రుని దాకెను భీకరోద్ధతిన్. 2871
- 3 మదమాతంగము సింహముంగదియు కంఠత్రుక్రియన్ నుద్ధతిన్
తిదకాధిశవిరోధి దాకె నుభయుల్ తీవ్రంబుగా విక్రమా
స్పదులై ఘోరరణంబునన్ జయ జిగిషాయతులై వీర భీ
తిదమై యొప్పె రణంబు వత్తతిని ధాతీవక్రమల్లాడగన్. 2872
- 4 రామకరవ్రయోగ శరరాజ వరంపర శక్తివేగ ము
ద్దాసు బలంబు దక్షతయు పుణ్యజనాధిపు డంతజూచి సం
గ్రామ విశేషులై బహుశరావశనేసియు రామభూవిభున్
నామెయినున్న లక్ష్యజు మహద్భుతరీతిని గప్పె నుగ్గురై. 2873
- 5 వనగిరి వార్ధియు క్షభువి భాగము సంవలనంబుబొంద నా
వనజవవ్రసాదమున వచ్చిన భూరి శరాస్త్రపంతులన్
మనవిలయాగ్ని తుల్య శితకాండములన్ అయకాణభంగి నే
పెను కపిపైవ్యమున్ దనుజసేనలు వద్భుతమంది చూడగన్. 2874
- 6 శరజాదికులై బాధా
కరదేహులై విశేష ఖండితమలై
ధరపై గూలిరి పెక్కులు
తరుచరవర్గంబు నమరధారుడి యంతన్. 2875

- క: బలవతులంతట వారిరి
చెలగె ధరణిరజము గగనసీమను దిశలన్
బలితంపు గాలిదూలివ
జలదము క్రియ కీచయము వయ్యవవాడెన్. 2876
- స: దనుజేంద్రుడతల వనిమిషాధిపు గూడి
వరలువిస్మయి భంగి వరలువాని
లక్ష్యంయుక్తుడై గాఢ విక్రుద్ధా
మనఃసీమములకు శరణిగాగ
భూరికార్యకథలు పృదులకోపారుడి
తాడుని యతివీర దరిద్రభరుని
ద్విరబాహు దండవివృణేహము హని
వెలయుశిలుని మహా వీరవేద్యుని
- గ: లోకసామ్రాజ్య వట్టాభిషేక విభవ
రాజలక్షణంక్షిత పోథశాక్తి
దివ్యమంగళ విగ్రహం డేవతేజ
రమ్యగుణగామృత దళరథ రాముగనెయ్యె. 2877
- క: పరచెడు వానరపైవ్యము
వరికించి శరాధిపుండు పటువీర్యముగా
మొరయించె నాశి దావం
ధరయును దిక్పతులు శంపితంబులు వయ్యెన్. 2878
- గ: దనుజ విభుదంత కాజనందనుల జేర
రవిశకాంకులమోల వ్యర్థాన్యుష్మదితి
హినతేజుండు నాచును గానవచ్చె
వంశవాళకరుండు రావణుడువంత. 2879

ఆ వేశన్ మితిమీరి లక్ష్మణుడు దేవరాక్షికో యుద్ధముం
గా వింపన్ వశధమంబుగా దలచి తీక్షణుడైన బాణంబులన్
నావిద్యుత వరాకృమకృమక నేయన్ వానిదైత్యుండు నా
నావిభ్యాత శరంబులేపిదునిమెన్ నాకాశవీధి స్థలిన్.

2880

1 ఎన్ని శరంబులం గినిసియేసిన కోధము బూని రావణుం
డన్ని శరంబులన్ గగనమందున భగ్గుముగానొవర్చి పా
రోన్నతి తీవ్రబాణముల నుగ్రతనేయ గ జొచ్చె లక్ష్మణుం
డన్ని కటంబునన్ జలనమందెను చిక్కులు సంఘటిల్లగన్.

2881

కరకర లాఘవంబులును కార్ముకకౌశలమున్ ఘటించి యు
య్యురువది కన్నులందున నహినహతాశన కాంతులీన స
త్వరతను లక్ష్మణున్ విడిచి తామరసాక్షుని రాముజేరగా
నరిగెను ఘోరపంగరమునందున నాతని గూల్చినెంచుచున్.

2882

మేరుగిరి త్రాగమందున
భూరిమేఘమేగి వర్షమును గురిసెడి యా
తీరున రావణుడెంతయు
భూరమణుని బాణవర్షమున ముంచె వెనన్.

2883

దనుజవిభుడేయు శరముల
ఘనతరాస్త్రవిదుడు విమతి గర్వభంజనం
డనఘుడు సీతాపతి తు
త్తునియలుగా జేసె వాడితూపుల మీరన్.

2884

రాముని రావణుండు రఘురాముడు రావణునొడదుల్ మహా
ద్దామకరావనంబులను దాల్చి వరాకృమముల్ ఘటించి సం
గ్రామము జేయజొచ్చె జయలక్ష్మిని కాంక్షనుజేసి యస్త్ర వి
శ్యామహనీయ పాండితి మహద్భుతరీతి జెంగ నత్తరన్.

2885

సీ॥ వశలాస్త్ర విద్యావికారదుల్ రణకర్మ
 నిపుణులు విక్రమాన్వితులునగుచు
 వవ్యాపవవ్య విస్తారి వర్తనులయి
 యన్యోన్య శంధ్రంబు లరసికొనుచు
 కాలమేమందుల గతి శరవర్షముల్
 గురియుంగ జేయుచు గురుతరముగ
 శరవరంపరలు వంబరతలంబును గప్పి
 గాఢాంధకారంబు గడలుకొవగ

గీ॥ విలయవహ్నికి నమమగువేడిమి యును
 వ్రళయభాషని బోలు నుజ్వలత మరియు
 లయనమయవేళ యుండ్లూ నిలంబనంగ
 దండధరతుల్యులగుచు నుద్ధండగతిని.

చ॥ వానవవృక్షులున్ గరుడపన్నగముల్ వటు విక్రమంబునన్
 కేసరినాగముల్ గలసి కీడవిమేలని యెంచకుండ వం
 త్రాస శరంబుగా గ రమురాముడు దానవవాయకుండు బా
 రాశివరీత భూమియదరంగను బోరిరి భీకరాకృతిన్.

చ॥ దనుజవిభుండు నత్తరిని దారుణమౌ శరమాలనేసి రా
 ముని గురిజేసి ఫాలతలముం బగులంగను దాని భూవిభుం
 డనుపమలీల కామరవహారమనంగను మూర్ధభాగమం
 దున ధరియించి వంచలమునొందక రౌద్రరసంబు జూపుచున్.

చ॥ కనులను తామ్రరేచులును గగ్గమ్మగ మంత్రజవంబుజేసి యా
 మనుజవిభుండు మీరుచు నమంత్రక యుక్తిని భూరిరౌద్రమన్
 మనశరమేయ ధూమము గనంబడరాని మహానలంబు చ
 య్యున బరువెత్తి తాకెను దళావనువక్షము దారుణంబుగన్.

31 అనలపరంవర లాగతి

జని రావణతనుక్కాణ సంకతిగని భూ

మిని గూలె నాని దేహం

బుధ తొర్గ్గొక్క త్రిలేమి భూవిభుడంతన్.

2690

చ1 సురరిపుడట్ల భేద్య కవచుండయి యుండుట గాంచి జానకి

వరుడు నమంత్రకంబుగ పృథావనమంచిత దారువాస్త్రముల్

త్యతికముగాగ నేయ నవిదాకియు రావణదేహమందునం

జొరకయ నేలగూలె నిజకోత విహీనతతెంచి యత్తురిన్. 2691

ఉ

చ1 దనుజవిభుండు రామశరకాడితుడయ్యా నబేధ్యుడై శరా

సనమున దానవాస్త్రమును నంఘడితంబును జేసియంత మం

త్రనియతి రామవేశ్యరు వదార్థమునేపివ నర్వదిక్కుంన్

ఘనతిమిరంబు గప్పుచును గాఢతరోద్ధతి తమ్మంబునన్. 2692

మ1 హరిశార్దూల వరాహ తుక్కుట ఖంవ్యాళోగ్ర తల్లూక వి

స్ఫురదాశీవిషసాయకంబులటు నంభూతంబులై యుంబరాం

తథమెల్లన్ భద్రితంబునైన గలి సీతాకాంతుధుర్యద్గతిన్

ఐరపెహ్నశ్చిహ్న శరంబు మంత్రవిధి ఘాపాపాత్మునిం దాకగన్. 2693

మ1 అటనీనాథుడు పావకాస్త్రమును జేయన్నందునన్ వేగ నం

తవమయ్యెన్ బహుళాగ్ని దీప్తము ముల్ వజ్రోవమానంబుఁన్

ంవిసంకాశ నధూమకేతు వదనజ్యోతిష్తముత్ విద్యుడు

ద్భవ తీవ్రాశగనంచయంబులు నభోభాగంబునుం గవ్వచున్. 2694

క1 భూవిభుడు వ్రయోగించిన

పావక బాణమున దానవాధిపు శరముల్

వేజేగను నిశ్శేషం

భై విలయముజెందె ద్రనుజువురుడది కనుచున్.

2695

చ॥ అలిగిమయ్యుండు మున్ను తనకై స్పృశించి యొసంగినట్టి యు
జ్వల శరరాజమున్ మమజవర్కునిపై బొడువంగనేయ నా
యలఘుశరంబునన్ భవములయ్యె గదాసికుతారముద్గరా
దులు వివిధాయుధావళులు తోడన యంబరమంత నిండుచున్.

క॥ వివిధాస్త్రవిదుడు రాముడు
దివిజారి విముక్తశరము దృష్టిగని మహా
జవమున గాంధర్వాస్త్రము
దపులంగావేసె భగ్గుదళ వవి బొందన్. 2887

క॥ తనకును మయుడిచ్చిన యా
మనశరము వినాశమగుటగాంచి రావణుం
డనుపను సౌరాస్త్రంబును
జనవిభుపై నేసె వమర జయ విజిగీషన్. 2888

మ॥ జవనంబయ్యె తదీయ బాణమువ ని స్తంద్రంబుగా సూర్యచం
ద్ర నితప్రోజ్వల వహ్ని గోళములవంతంబై నభోవీధిపై
పెనుమంటల్ దిశలందుబాకన్ నదివృద్ధీనాథుడిక్షించి హె
రనికాతాస్త్రమునన్ హరించె వమరపొగల్పముంజూపుచున్. 2889

—: రావణు శక్తివేత లక్ష్మణుడు మూర్ఖులుట :—

చ॥ ఆ సమయంబునందు సమరాంగతి కోవిదుడైన లక్ష్మణుం
డాకుగ చాపముల్ గొని గుహంతరసీమను వీడివచ్చు నా
శేసరి రీతి రావణుని కిన్నెదురై చనుదెంచె పోర నం
త్రాసకరంబులైన బహళాస్త్రవరంవర వాని గవ్వచున్. 2701

సీ॥ వ ప్రజిహ్వని బోలు వ ప్రసాయకముల
ఘనకేతు దండంబు ఖండన ప్ర
కంబుగా బడదొగ్గి ఘనశరంబున సూతు
కంఠంబు దెగనేసి కత్తికరోష

మాన దావంబున మర్తి పంచశరముల
 వ్రయులుగా నేసె పైరిలోక
 భంజనుడగు దశవదనసోదరుడు వి
 భీషణుండంత నుద్వేగ మొప్పు

గదను సారించి రథముపై బొదివి రథము
 హయములన్ మోది వాడి సంహరణజేసె
 హతరథాత్ముడు హతసూతుడగుచు దనుజ
 విభుడు లంఘించె ధరణికి వేగముగను.

2702

అనలక్వాల సమానకోపుడయి దైత్యాధీశుడానేక దా
 ననుజుం జంపగ భూరిశక్తి గొని యేయన్ దానినింగాంచి ల
 క్ష్యులుడుగ్రంబగు భూరిబాణమును వేగన్నీసి లంఘించె నా
 వేగవందారులు మోదమందె వ్రజలక్ష్మ్యావంబులం జేయుచున్. 2703

నిమిషేంద్రదానిల యక్షేక యమ వహ్ని
 వరుడాదులకు భయంబైన దాని
 యుదావృ మంతారవ వ్యాప్తివే నజాం
 డము బీటలుగ జేయునట్టి దాని
 బలేజమున మహనీయమౌ నురదంతి
 దంతప్రకాశమై దనరు దాని
 నర్వవేళలయందు చందనపుష్పాక్ష
 తంబుల పూజితంబైన దాని

దైత్యమాయా వినిర్మితంబైన దాని
 ప్రబలశక్తు వివాళనంబైన దాని
 భుజగరాజ కరాళ జిహ్వోపమాన
 మశనిపాత నిభంబునై యుండుదాని.

2704

మ॥ పృథుశక్తింగొని రావణుండకుల దుర్వారక్రియన్ నోదరున్
కుదిముట్టంగను నేయ జూలివను దాదృష్టినిన్ లోకించుచున్
హృదయఁబండున ప్రాణభీతిగొని చింతాకాంతుడై యుండ నా
యదనుం జూచి సుమిత్రనందనుడు బాహుదోషసంరంభియై. 270

చ॥ పనివడి బాపదారియయి బాణములన్ నవరించుచున్ విభీ
షణునకు నడ్డమైనలిచి సాయకవర్షము దాకవేందుగ్రై
పెనగానురికినేయగను వీక్షణజేసి విభీషణున్ రణం
బున వధియింపలేక దితిపుత్ర కులాదిపుడంత నుగ్రుడై. 271

చ॥ కని యిటుపల్కె రాజసుత గావగనెంచకు మీవిభీషణున్
రణతలమందు వీడుమబులన్ విడకున్న మదీయహస్త దా
రుణ మనశక్తినిన్ని షడు దుగించెడు సంకయమిందులేడు నీ
వని యిక పూర్తియౌను యమపట్టణమేగెడు నిశ్చయంబుగన్. 272

సీ॥ దశకందుదారితి దర్పంబురెట్టించి
మహానియశక్తి లక్ష్మణుని మీద
భూరిశక్తిని వైవ ఘోరకరాళమౌ
వక్త్రంబులను మహోజ్వలిత వహ్ని
కిలయుక్తంబయి గీర్వాణ వతివజ్ర
కుల్యమై వేగంబుతోడ వచ్చు
శక్తిని నారామచంద్రుండు వీక్షించి
నిర్మణుండగుచు చింతించె నిటుల

గీ॥ నీమహాశక్తి చేత నంగ్రామమందు
ప్రాణధయమొంద కుందెడి లక్ష్మణునకు
వనుచు సంకల్పమును జేయు నంతలోన
యా మహాశక్తి యనుజు వక్షంబుజొచ్చె.

1. ఉరమును బాక లక్ష్యమును మర్చి నిగూలెను బానిజుచి భూ
వరదలు బ్రాతృతత్వమున వారని దుఃఖములున గన్తులం
గరమును : తల్లిబిందువులు గారగ జొచ్చెను ధైర్యమానుచున్
తరుణముగాదు దుఃఖమయతంగనుకాలము లిట్టివేళలన్. 2719

2. అనుచు శరాసనంబున మహాగుణరావము పర్వజేసి రా
వణుని ననేక భూరిశరవర్షములన్ దమియించుచున్నవా
వారణమును జేసి భూస్థలిని రక్తమయాంగుడునాచు గూలియుం
డిన నిజభోదరున్ గనగనేగెను వానివమీప భూమికిన్. 2720

3. దనుజవతి ముక్తశక్తిని
వనచరులకు బెరుకశక్తి బలములలేమిన్
గనుచుండగ రాముడు ల
క్ష్యులు తనుగతశక్తి బెత్తికె ఘనశరములచే. 2721

4. రావణుడంత రాముని శరాసనమందు శతాంబకంబులన్
జేవమెయిన్ ఘటించుచు ననేకములేయగ వానిగాంచుచున్
తీవి కృషీకరించి నృపుడేగి వహోదరుగాగిలించి సు
గ్రీవ మరుత్పుతాదులను కీలం గాంచుచు లెక్కెనీగతిన్. 2722

5. తరువరవర్షులార బలవర్షము వీడుచు దుఃఖమందగా
తరుణముగాదు మీరురణరారుణి లక్ష్యులుగాచి యుండుడి
దిరతర కాంక్షితంబిపుడు జేకురె వేసవిబోవ బాతకం
బరయగ నీరబిందువున హయిముదంబును బొందు రీతిగన్. 2723

6. వినుడిక నాప్రతిజ్ఞ పృథివీతలమందున రాముడొండె రా
వణుడననొండె గాని దలపంగను నిర్దురుమండబోరు నా
మనమున పత్యమార్గము పమాదరణంబును జేసి యీ ప్రతి
జ్ఞను నిటు బట్కితిన్ వరుల వంశకయండిన వ్యర్థజీవయో. 2724

చ॥ మనతర రాజ్యహనియును కాననవానము దండకాననం
బున దమకాంతమున్ ధరణిపుక్కిర రావణుచేత జిక్కుటన్
దనుజులతో రణంబు గడుదారుణ కష్టవయంబులన్నిటిం
దనుజవిభున్ వధించి రణధారుడి బొపెడు కష్టపుంజముల్. 2715

సీ॥ వకలధారుడి వనీనికర కీకావళి
యెవ్వని అంపంగ బిటకువచ్చె
వాలినిగూల్చి యెవ్వని వంతముజేయ
నర్కజా కపిరాజ్యమంసు నిలిపి
వర్వచానరలోక వంశుంబు లొక్కటై
వనధి బంధించి రెవ్వనిజంప
మీరలందరు గూడి ధారుణవంగామ
మొనరించి యుండి రే మూఢుజంప

గీ॥ దుష్టుడును పాపచిత్తుండు దూర్తలక్ష
ణుండు లోకాలకును కంటకుండు నైవ
రావణుడు నాడుదృష్టిమార్గాన బడియె
బ్రతుక జాలడు శుమ్మిక రణమునందు. 2718

చ॥ వనచరులార మీరలిక వర్వతభాగములందునెక్కి యా
దనుజవిభుండు నేను భుజదర్పములం బ్రకటించుచున్ రచాం
గణమున విక్రమించుటలు గాంచుడు వేజయంతిగొందు భూ
వినుత వరాకృమకృమము వీకను జూపెడు వంగరంబునన్. 2717

చ॥ అనిమిషసిద్ధ సాధ్యులును యక్షులు కిన్నరవక్షిపన్నగుల్
మునులును భేవరుల్ దివిజముఖులు మత్స్యకదారులొగ్గమౌ
రిజమును జూచి పుణ్యును కరంబును నన్నిక రామభద్రుగా
దనుజవిభున్ వధించెదను దండధరాలయమందు జేరగన్. 2718

మ॥ ధరయెందాక వసిండు సాగరములెందాకన్ రహి నిన్చింతకన్
వరలున్నంతకు మేరకున్ సురలు మద్భవ్యవృక్షావంబు వం
గర భూమిందిలకించి నన్నుతిని నావారితులంజేయు ము
న్నరయంజాలని యద్ధిరీతిగను బ్రహ్మానందముం బొందుచున్ 2718

క॥ మును దేవాసురు లందున
గనని హైరరణము మీరు గాంతురు జగతిన్
వినుతంబగు చరితంబయి
జనవంస్తుత్యంబునగుచు జరుగును నీపై. 2720

—: రావణుడు వరాణితుడై లంకకు బోవుట :-

మ॥ అనుచున్ రాముడు వంగిరోమ్ముఖత వ్రక్కాల్లిధపాదస్థుడై
దనుజాధీశు నువరమండిత నిశాకాభిల బాదావళిం
జెనకన్నేయ దొడంగె దానిగని లంకేతుండు నానాస్త్ర శ
స్త్ర నిశాయంబును రాముపై విరపె దుర్వార క్రియాదోపుడై. 2721

చ॥ నరవతి రాక్షసాధిపు లతంతముగాగమ నొందెరుల్ మహా
త్తరముగ వేయుబాణములు దప్పక నొందెదాకి యంబరాం
తరమున హెచ్చజేయుతును దద్దయు తున్నానౌచు కుప్పల్లె
ధరదినిరాలె భూధరవిశానముతో యన దారుణంబుగన్. 2722

క॥ దానిని గాంచి రాముడు నతంద్రోత బోరెడు పంక్తికంతుపై
మానములేని తీక్రమయ మార్గముల్ నిగుడించియేయ నా
దావతత్త రాము శరదాదికి వోర్వగలేక లంకకుం
బోనరుగంగనెంచి రణభూమిని వీడుచు వర్ష నత్తరిన్. 2723

చ॥ తనువటు రక్తసిక్తమయి దారుడి మూర్చనుగూలి పాము భం
గిని దొరలాడు లక్ష్మణుని కేటమార్చిని గొన్నవాని గ
న్గొని రమువంశశత్రుడు కూర్చు పెంపుననందువన్ సుషీ
ణుని గలివల్కె దూళవయసోగ్రుతునై మతిలోగలగుచున్. 2724

క॥ ప్రాణములకంటె నాకీ
భూనాథ ముతుండు మిన్న పుడమి నీగతిం
దానపుచే మరదించిన
నేనేటికి నొక్కమేల నియమంచేలన్. 2725

కా॥ దాపంబుం దిగజారజొచ్చెను భుజవృందంబునందొడ్డి నం
తాపంబందె మనంబు నక్రతుకల నంతానంబులున్ రాలెడిన్
నేపుంజూపుచు బాదజాలముల నేన్నేరితిగా వేయుదున్
వాపిరాళలు దీరె నొదరుదు చింతాకాంతుడై కూలుటన్. 2726

క॥ జనులకు నృప్సా వస్త్రం
తనువు వడకుటంగి యయ్యె శృతిజెడియెను నా
యనుజం దీల్గిన నాదగు
మనవికృమమేల కాదుకంటిక నేలా. 2727

క॥ నానయనంబుల ముందట
మానధనుడు లక్ష్యుండు చూడెనతఁవాకీ
ప్రాణంబులేల నిజనతి
జానకియును నేల యుద్ధవంశగతి యేలన్. 2728

చ॥ కలుగు కళత్రముల్ మరియుగల్గును బంధులు మిత్రనంతతుల్
బలువిధ భోగవంపదలు భాగ్యమహోదదు దస్తుమించినన్
గలుగదుగా ధరాతల ముఖమునకట్టి నహోదరుంతు నీ
యిలపయి నేరికిందొరకు నేమితివదలకృపణంబుగన్. 2729

-: సుషేణుడు రాముని సేవదేర్చుట :-

మ॥ అని దుఃఖాల్లి నిమగ్నుడై సతతం నాయుర్నిద్ర జన్మితాశ్రయమున్
గని యందున్న సుషేణుడుబ్రతికె నొక్కనాథ స్త్రీభాగిక ల
క్షణముల్ జూడ మృతువును గానెడు నీక్షించేర్పు ప్రాణంబులం
దనువుం దాల్చిన వానిగానెడుగు చింతంబొంద నీకేటికిన్. 2730

౧౧ బా యదు కాంతిదేహమున భాసురతన్నలరాకె కాళిమ
చ్ఛాయయులేడు కాయమున నర్కవిధంబుల సువ్రసన్న కా
జ్ఞేయము వీనినన్నులము నీతని చేతులు రక్తవర్ణమా
తోయజరితి చాలెను మృతుండగునెట్లుల వీక్షజేయగన్. 2721

౧౨ మృతినిం హరించిన వాడుగాఁడు మనుజేంద్రా లక్ష్మబంధింక భ
ద్రత నప్రాణుడు సుముక్తుఁడగుమును బొందంబాడియే నీకు హృ
ద్గతమా శరవణ గాఁడుదుండెనుని వేగన్నందునుత్పత్తి మా
దుతినిం గాంచి సుషేణుండు పలికెన్ లోనున్న యుద్ధికమున్. 2722

—: తోనుమంతుడు నరజీవని దెచ్చుట :-

౧౧ మును జూడజనుతుడు దెలిసిన
మనమగు తిష్టావస్థములు గలిగిన శుభరతి
బునకును వేగమ యేగియు
హనుమా యోషధుల దేవతగు నీవేళన్. 2723

౧౨ వంజీవకర్తయు నంధానకర్తయు
నరల విశేష్య నవర్తకర్త
యనెడి యోషధులు వాయువంబు శ్శుష్కము
వాని వేగమెక్కు వననశనయ
తునిన మాతుతి వేగవతిగ యాగిరి భుక్తికు
మౌలిధర్మబులుగుత్త నరభూలేక
కాలంబు జేయ లక్ష్మబుడు హనినిబొందు
నరచనుదలచి యో యవలమిరిక

౧౩ వేగవైకర్తిచి వద్ది నిమవీధికెగన్
భూధిజనమున లంకనా భూజనరుల
మధ్యముననుంధి పలికె నిమహిధరమును
దెచ్చితిని యోషధుల గుర్తుతెలియలేక. 2724

చ॥ అనిలసుతుండొనర్చు కృతికందరు నద్భుతమంది చూడగా
మనుడునుపేజి దాదరిని గాంచిన యొషధులంగ్రహించి ల
క్ష్యుని చికిత్సజేయగ విశయ్యునై వ్యధపిడిలేచె దా
వినిగని నర్వవానరు లనేకవిధంబుల పంతసిల్లగన్. 270

చ॥ అనుజనిగాంచి రాముడు మహావిపదంబుది వీడి నోదరున్
తమవున గుచ్చివల్కె శదుభస్మదనైతిని కాలువీటికిం
జనివ నిమంగనుంగవక సారమతి ల్గుతుకేలవాకు నా
జనకజయేల రావణుని జంపుటయేలను రాజ్యమేలొకో. 271

—: లక్ష్యుడు రాముని యుద్ధమునకు పోత్పహించుట :-

చ॥ దినకరవంశరత్న బలధీరుడనై యిటు వల్కగూడునే
రణమున దున్ను రావణుని లంక విభీషణు జేర్చుమింక నీ
వనచరవర్గమందు మునుటావ నొనర్చివరితి జానకిం
గొనుము సుధర్మరీతి తలముల్ విటుబట్టావె ధార్మియుండువన్.

మ॥ బలవ్రచ్చేష్టదవయుక్తి హిమగతిగా బల్కంగ నీకొప్పనే
తలవన్ భూరిమ్మగేంద్ర దృష్టగతులం దంతావళంబెంతయున్
నిలువన్నీర్చునె యట్టి తాతిని నవందిగ్ధంబుగా రావణుం
గెలువంతాలెడు భూంప్రకమగతి న్నెంతేని జూపింపుమా. 272

మ॥ ఇనుదస్త్రాద్రిని తేకకుండ దనుజాధీశన్ శకున్ రావణున్
రణభూమిం దునుమాడు వానివధ నీలక్ష్యంబయ్యేనిన్ మునున్
బనిగా జానమజ్జితేతి ధరనంభావ్యంబయ్యేనిన్ జగ
జ్జనరక్ష నియమంబయ్యేని రణమున్ సొగింపుమా వీడకన్. 273

—: రామరావణుల కడపటిరోజు యుద్ధము :-

చ॥ అనుజుడు వట్లువల్కె మనమందు విచారము దక్కి రాముడున్
తనువును దాల్చె, రావణుడు దానినిగాంచి శతాంగమెక్కి యా
యిమపయికిం తన్నెగ్రహ మహిపత వచ్చెడు భంగిదాకి యా
జనపిల్ల తీవ్రభాత శరకాలముల నిప్పిడించి యేయగన్. 274

౪౬ మనుజవిభుండు నంత సితమార్గజ పంక్తి దళాన్యుపై మహా
మనజవ యుక్తి నేసి దళకంఠు శరీరమునందు గాయములీ
గవవడజేయ రావణు డఖండపరాక్రమలీల రాజనం
దనుపయి కోధమూనుచు రణంబును జేయగ నుద్యమించినన్. 2741

౪౭ మరగంధర్వులు సిద్ధసాధ్యులు రణక్షోడిన్ రఘూత్తంసు డీ
ధరపై నిల్పొని బోరుచుండె నట దైత్యాధీశుడున్ వ్యంధన
స్థిరుడై బోరగజొచ్చెగా దనమతం జెల్వారు జన్యంబుగా
దరయన్నంచును బల్కె శక్రుడును దానాలించి యప్పట్టువన్. 2742

౪౮ మనహేమాంబిత రత్నభూషితము పంగ్రామోపయోగంబు కాం
చన మంటా నినదాన్వితంబు నివపంకాశంబు ముక్తాతప
త్రా నిబంధంబును చామరభవ్యజయుతో ద్రామంబు తీవ్రాంకు వా
జనికాయంబులు బోలు వశ్యములతో జెల్వారుతేరొక్కడిన్. 2743

౪౯ అనిమిషనాథుడంవ విజయార్థము మాతలి గొంచువచ్చి యా
రణతల భూమిపై డిగక రమ్యశతాంగము నందు పంబరం
బున నిలుచుండి యర్కకుల ముఖ్యునిగాంచి వచించె సీగతిన్
విశయవివేక వాక్యముల వీనులకింపు జనించు నట్లుగన్. 2744

౫౦ రామా నీజయకాంక్షియై పనిచె నుక్తామ్ముండు సీతేరు పం
గ్రామ పశస్సుట మింద్రాకర్ముకము నిష్క్రంద్ర పశావర్మమున్
ప్రాముఖ్యంబగు శీవ్రబాణచయముల్ భవ్యంబులౌ శక్రులున్
క్షేమప్రాప్తికరంబులౌట గొను మక్షిణంబుగా బోరగన్. 2745

౫౧ పైరివివాశవార్థమయి భద్రత నే రథమందునుండ పా
కారి రణంబునన్ దమజ కాండములన్ హర్షియించు భంగి నీ
హెరుని రావదాసురుని గూల్చి జయ్యంబును గాంచుమింక నీ
రేరుహపత్రనేత్ర విమలీకృత భక్త్యవరిత్ర రామవా. 2746

మ॥ అనుచున్ మాతలిఖల్కి నర్వజగముల్ నత్యంత కోలావహం
బున బెంచొందగ రాఘవుండవుడు నమ్మోదంబుతో మొక్కి వ్యం
దనమున్నె క్కెను దానిగాంచి దళకండాధీశుడత్యుగ్గుడై
రణపారిజత మీర శస్త్రచయముల్ రామాధిపున్నెయుచున్. 274

క॥ దనుజుడు గాంధర్వ శరం
బును నేయగ రాఘవుం డపూర్వముగాగన్
నణచెను గాంధర్వంబున
దనుజవిభుడు దానిగాంచి దద్దయు పెలుచన్. 274

క॥ దైవశరంబును నేయగ
భూవరుడద్దాని దైవమున చెధించెన్
రావణుడు, రాక్షసము. నీ
తావిభునేయంగ నదియు తడయక వచ్చెన్. 274

చ॥ మనవడి బృందముల్ విషముగ్రుక్కుచు భూరివిషానలార్పు లా
జనవిభు దాళవచ్చునడే నత్వరతన్ రమురాముడంత భూ
వినుతము గారుడాస్త్ర చయవీధి హరించెను రావణుండు నం
జనిత మహాగ్రుడయ్యె తననర్వశరంబులు వ్యర్థమొరెదెగన్. 275

క॥ కనలుచు దనుజుడు పటుశం
చనకేతువు గొద్ది యెక్క నేయములైన నన్
ననిమిషసేరిధి రఘుశత్రు
తనువులు వాడంగ కోరితేతు లేయంగన్. 275

చ॥ కరమునసాధ్యమైన దళకండు విజృంభణ శక్తిచాది యా
నరవరు దీవభావమును తక్షరి గాంచి వలెనకోది హి
నంవరులున్ మరల్ భయమునంతట రావణుడంత గిల్చి యా
ధరదీశంబు గాఢాశ్వుడని దద్దయుదీంతట కోరికె పుల్లె. 275

సీ॥ రఘుకులాంబుధి నోము రాముని రాహువన్
దేశకందుడత్తరి దాకువేశ
హరిదాంతునకు ప్రియంబగు రోహిణీతార
వాక్యమించెను బుధుం డతులగతిని
ధరకు నరివ్దనందా యశంబుగ ధూమ
జాత సంకలిత నిస్తంద్రీ భూరి
చలిత తరంగపంక్తులు సాగరంబున
గ్రహరాజు ధీకౌను కరడి బొంగె

గీ॥ కాంతిహినత రవి నీలకాంతిగల్గి
ధూమకేతువు వేత దోదూయమాన
గతివి ప్రావృతుడయ్యె దేశకంఠ భూరి
విక్రమ విజృంభణంబున పృథివి వణికి.

2753

గీ॥ ఇనకులుల తార హస్తేవాద్యై నేలరైవ
తము విశాఖను కుజుడు నిస్తంద్రగతిని
బొదివే రాముని దక్షిణాంధు కదలిమందు
గేదయువేశను లోకభీకరముగాగ.

2754

∴ రాహుడు రావణుడు భూతములు తగ్గుముజేయుట :-

మ॥ తనవర్గంబులు చింతబొందగని యుక్తాహంబు గల్పింప రా
వను తామ్రారుణ రక నేత్రముల దాళవ్వంబుగావించు రీ
తిని వీక్షించెను సర్వభూతములు వాదీరోత్తముం జూచి నం
జనికాళిం విభీకులై రట జగత్పంపారమన్ చింతవే.

2755

చ॥ ధరణివలించె సాగరము తల్లిదిలెన్ వటుభూజయుక్తమౌ
శ్రరణధరంబుడు స్వేదితై తాపితైహితై ఖగాళి యంబరాం
తరమనెన మువ్వజేసె జలదరిమలు గళంజేసె రావణా
మృదుడును రాముడొగతి వేళ్ళరెళిత జీయగ జన్మముందునన్. 2756

చ॥ విలయనమాన చీమ రణ వికృమముల్ బరికింపగా నభ
స్థలమున దేవదానవ కదంబము కిన్నరసిద్ధ సాధ్యులున్
పలువిధశీతి గుంపులుగ వచ్చిరియత్తరి రామరావడో
జ్వల రణరంగవికృమము ద్వంద్వరణ క్రియజూచు చింతమై. 2737

చ॥ అది గని రావణుండు మనుజాదిపు సంహరణంబు జేయ బె
ట్టిదముగ వజ్రసారము వడివ్వుము శాత్రువనాశనంబు భీ
తిద మచలాగ్రకుల్యమును శీత్రము భూధరచేదనంబునై
బొదవెడు శూలముంగనుచు భూవరుజేయగనెంచె నత్తరిన్. 2738

చ॥ కరముననెత్తి కోరమున గర్జిలి లోకభయంకరంబుగా
నరవరు జూచి వలెక్క రఘునందన యుయ్యది వజ్రసారమై
పరగెడు శూలముం గనుము భాత్యవహయుని నిన్ను సంగరాం
తరమున జంపి మిత్తిగని వట్టి నిశాచరరాజి జేర్పెదన్. 2739

చ॥ అనుచును శూలమున్ బరువఃశ్రయ్యుది వేగమహావ్యమంతికా
నినదముజేయుచు స్వేదలి వింగినినుండ రఘూద్వహుండు భూ
ర్జనలము వర్షధారవటలంబున నాశము బొందు భంగి యా
మనుజవిభుండు శీత్రమయ మార్గముల్ విగిడించి యెసినన్. 2740

క॥ అనలము శలభచయంబుల
మనముగ దహించు తంగిగా శరమాలస
ల్లను మాయించుచు శూలము
జనవిభుపై రాగ శక్రశక్తిని గొనుచున్. 2741

మ॥ నరనాథుండు మరేంద్ర శక్తిగ్రాభులున్ దైత్యేకు శూలంబుము
గురిగా నేపిన మంతికారణము దిక్కోణంబులం బర్జవ
త్వరతన్ ద్రాకి వలంకరంబునన్మున్నులన్మున్ను శైంభాదినన్
ధరణింగూలెను తున్కలై కపుల కుక్పాహంబు దీపింపగన్. 2742

- 1 వరవరుడంత దారుణ భునాస్త్రములన్ శురగంబులేసి యా
శురరిపు వక్షముంబగులు చొప్పు మడించి సేతాస్త్రమేసియున్
పరువడి రాక్షసాధిపుని ఫాలమునం దిశరంబులేసి నం
గరమున క్షోభగూర్చె రఘుకాంతుడు జానవలోక భర్తకున్. 2762

- 1 శరవిచ్చిప్ప దృఢాంగుడై రుధిరవిస్తారంబు గారంగ దా
పరితప్తాంగుడనై శరప్రకర వంబాదా కులస్వాంతుడై
తరియింపంగను శక్తికాలక రణవ్యాపారహితుండునై
దురమందుంగడు దుఃఖముంగొముము నత్కుగ్రాకృతించునుచున్.

-: రాముడు రావణుని వీరించుట :-

రావణుడక్షరి తీవ్ర శ
రావళి రఘువీరుడై ని లక్ష్యతనేయం
గా వినువీధిని రాముడు
భూవిసుతముగాగ శక్తలములుగ హరించెన్. 2765

- 1 విలయకృణామదోలి రఘువీరుడు భూనికాకబాణముల్
బలరిపుచైరిపై బదున వారక దానవతత్త బ్రోవ్వలో
జ్వలిత సేతాంబకాళి రఘువండుని నేయగ బాకి యుండొరుల్
కలితమహాంభకార గతిగా నొనరించెను సంగరస్థలిన్. 2768

శరజాలోదృవ తిమిరాం
తరమున్న శాక్షపుణ్ణు నొరులు దృష్టింగనకన్
భుగ్నిరైదు శ్రవ్యయుంబున
వరవరుడీక్షిల్లచిరావభాసురు బలికెన్. 2767

- 1 చిరునగవున్ మడించియు విశేషము రోషముబాని పల్కి వో
దురితుడ నేనులేనియైడ దొంగిలి తెచ్చితి వాదుసాధ్యవ
ద్యరగ్గుణశీల మూఢతను భావ్యమే దానికి వంతసింతువే
యరయగ వీరధర్మమె నురారి నినుండగదార్తు నెంతయున్. 2768

- క: నేలేని యద్ధిపేళము
బాలామణి దొంగిలించు బాలిక నీవుం
బోలగ నొకవీరుడవే
దాను నీకార్యధైర్య వంపదలింకన్. 276
- క: పతిలేనిపేళ వతులము
హితమహితము గవక కామితేవృథు గొనుటన్
దితికులవాడా నీకి
గతిపట్టెను చోరకృతిని గావించుటచే. 277
- క: సారాధార విదూర దుష్టవరితా చాంచల్య భావాంచితా
దూరితూత నమస్తనద్గుణ మహద్భోషైక చింతారతా
వరనారీహర దుష్కృతా విమతగర్వాంధా మహాదర్ప సం
భరితానేక వికార కల్పష కృతీ పావీ జగత్కంటకా. 277
- చ: ధనదుని సోదరుండవయి తామరసోద్భవ వంశమందువన్
జననమునంతి శౌర్యగుణ కాలుడవై పటువీరుడంచు పే
రునుగని యీ జగంబులు నెరుంగగ నేమిటి వత్కృతంబులన్
దనుజకులాధిపా వలిపి తక్కట తెల్పుము నీవెరింగినన్. 277
- చ: ధరణి జవంబులెల్లరును దద్దయు చిట్టెడుభంగి నీవు దు
ష్కరములు జేసియుండుటను కాలముఖంబున పాపకర్మమూల్
వరిణితి తెంది నేడుపరివక్త దశంగొనె తత్ఫలంబులన్
దురితుడ మీందగా గలవు దూరములేదిక చావుతధ్యమా. 277
- చ: పౌరుషమేమిలేక యొకపాదీయు పిగ్గుమలేక నీచుడా
చోరుని భంగి నావతిని కుద్ధమతిన్ హరియింప వెట్టులన్
కూరుడవొదు నేవపుడు జూచిన నిమ్ము కృతాంతుగీహముం
జేరగ బంపువాడగద చిత్తవికార దురాత్మ రావడా. 278

చ॥ తలవమదీయ భాగ్యముగ దృష్టివథంబున పంగరావనీ
తలమున నిన్ను గంటి యమధామము జేరగజంపువాడ పో
జ్వలమట కుండలవథల భాసిలుని శిరమింక నేడు భూ
తలమున రాల వక్షితతి దృష్టి మీర భుజించునెంతయున్. 275

క॥ ధరవయి గూలిన యారమును
వరిపరివిధములను గృధ్రవరిచారంబుల్
కరమును చుంచుజీల్చుచు
పరిత్వ ప్రిని రక్తమాంస భక్షణజేయున్. 276

మ॥ వివలానూనుడు వన్నగంబులను మద్వేగంబునంజెందు రీ
తిని నేడింక మదీయ బాణముల వంచేహంబు లేకుండ నీ
తనుభాగాంత్ర వయంబులన్ పటుబలోద్ధాముండనై చీల్చు వ
క్షినికాయంబుల దృష్టిమీరగను భక్షించున్ విమూడాత్మకా. 277

చ॥ నిరువమదైర్యమూని ద్విగుణీకృత విక్రమముంబుదించి ను
స్థిరపరమాస్త్రవేది రణశీలుడు వర్మకుహాస్త్రసంతతిన్
కరమును జింతజేయనవి కంజదళాక్షుని ముందునిల్చి మే
దురముగ దోచెవర్మ బిభర్ష్యుల చిహ్నము లట్టివేళలన్. 278

-: రావణుని రథమును సారథి మరలించుట :-

చ॥ అరి గెలువంగనెంచి మనుజాధిపు డత్తరి సాయకంబులన్
పరువడి వర్మనేయ దళవక్త్రుని హృద్గతి తల్లడిల్లె నే
తెరువును గాంచలేక బలతేజవిహీనుడువయ్యె దీనకం
బరగెను జేయుకార్యగతి పట్టమ మావసమందు వేమియున్. 279

మ॥ కరవంధావము జేయలేక యరికస్త్రాస్త్రంబులం దున్నలే
క రదోద్యోగముజేయలేక మదిలో కాయంబువన్ విస్ఫురిన్
కరముం గాంచుచునున్న రావణుని నాకాలంబువన్ మాతుడున్
త్వరతన్ గాంచుడు మేలుజేయగను యుక్తంబైత మార్గంబుగాన్.

- క॥ దనుజవరుడిందు నుండిన
మనుజవృద్ధునిచేత నిపుడ మడియునటంచున్
రణబాగ్నముందు నిలువక
తన రథమును నొండుదిశకు దద్దయు దోలెన్. 2781
- చ॥ రణతలవీధివీధి యటలన్ రథమేగుటగాంచి యా దశా
ననుడు క్రుధాత్ముడై పలికె నన్నొక భీరునిగా దలంచితే
మనబల వికృమండనని కాంచవె నీమనమందు పొరువం
బును దిగవీడితంచును విమూఢత చింతనుజేసినాడవే. 2782
- చ॥ రథమును శత్రునన్నిది వరాకృమలీలను నుంచటంద నా
మధిగల యూహనేరకయ మద్బల పొరువక క్రి నెంచకన్
కదనతలంబునందు నధికం బవన్నానము గూర్చినాడవే
చిదివరదత్తమైన బహువిక్రీత శత్రుము లస్త్ర వంచదల్
వధలెవె న్నన్ను యిట్టి పరిస్థాదిని గూర్చితె న్నన్ను జూడకన్. 2783
- మ॥ చిరకాలార్థమైన నాయశము నీవేవేడు నిందార్థమై
కరముంగూర్చె కళంకమున్ శుశ్లక్షణుల్ గర్వంబులన్ వీడి యీ
సురపైరి వ్రము బుండు నానబ్బుడిశిన్ శూరుండు వంగ్రామమం
దరయన్నుండు నచించు వాత్రక్షి శృధాయధ్యైకగణేనేడికన్. 2784
- చ॥ అరిగెలువంగ వ్యందనము నాహవభూమి జరింపజేయకన్
స్థిరమతివీధి మూలలకు దెచ్చుచు నాకిట మేలుకోరెదే
చిరతరమిక్రతు దెవ్వడును జేయడుగా విపరీతకృత్యముల్
నరియొనరించు కృత్యముల నక్కటచేసితె నాకు చేటుగన్. 2785
- చ॥ వరులకు మేలుగూర్చ నిటువంటి విహీనపు నీచకర్మమున్
దొరకొని చేసియుండివని దోచెను వాడలచేళ్ మేలు చే
కురెనొక నీక్షుడువ్వు, ననుగొల్పాడు నిన్నిధిసంబులిప్తు ని
త్తరిని కృత్యముల లంగి మదిద్దాల్తువె న్నాకిట కిడునల్పగన్. 2786

క॥ అరదము బరపుము తదయక
నరవరుడు చతుంబు నలుపునట్టి భూమికిన్
చిరతరమగు మత్స్కిర్తులు
సురుచిరగతినుండు రీతి భూరుడతగుటన్. 2787

క॥ దనుజపతి నిష్ఠురోక్తుల
విని నూతుడు రావణునకు వివయతబలికెన్
దనుజాధిప నీక్షిమము
మనమున దలబొసి యిట్టి మార్గముగంటెన్. 2788

క॥ వీరిలలేదునేను పరవి త్రములం గిహియించలేదు నా
చేతమునందు మైమతుచి శివుల దక్కినదాతగా నుని
ర్హేతుకమైన నింద నిలుతేలొక భీమడు నానవాధిపా
నీ తను దుస్థితింగనియు నీవిధముల మదియించి తెంతయున్. 2789

క॥ నీవయి కూర్చిగల్గి రజనీచర శేఖర మేలుగూర్చి నే
నీ పగిదిం మదించితని నేతును విప్రీయమేను జేయగా
నోపముగాని విప్రీయమును న్నా నరచితివంచు బల్క నీ
ప్రాపును దక్కినాడ, నెదురాడగ నెంతటివాడ నీదరిన్. 2790

చ॥ విను మునురేంద్రా పోలుకు వెన్న వమిన్ భవదేయకర్తడనే
గతియెను నీదుక్షేమమును తాతలముత్త వివరకు తెలు నా
రణముననుండ్లి తెల్పితి కథలకు నీదుగ నొరువాసెన్
త్వరితముగాగ క్రిందకును పారెదురీతి రయంబుమీరగన్. 2791

చ॥ కదన తలంబునం బడలికంటె తెక్కిని నీకువీరగా
పదిలమువీడి యుక్వములు పాటునుబొందెను భూతివృష్టితే
మొదవులు తల్లికొల్లగతి భూతినిసాదత మట్టుభిక్షుముత్త
వొదవుటగాంచి వ్యంధనమును న్నరలించితి నూతపద్ధతిన్. 2792

చ॥ రణమున నూతధర్మమగు కృత్యముల న్నొనరించినాడ నో
దనుజకులాధినాథ మదిదాల్చుకు శంకలు నీహితంబు నే
నవవరతంబుగోరెద సనాదరణంబున జాడబోకుమా
విసఖద నూతధర్మము వివేకవదెల్పుదు నీవెరుంగవే. 2778

సే॥ వంగరంబందు దేశంబు కాలంబును
రణముతీరును మరిరాజునందు
గల భేదమోదంబు గమనించుచును పదా
పరుల బలంబుల వరపిఁకొనుచు
మిరువు పల్లంబుల మేదినిగాంచుచు
నరివక్రజేద నావతడి నెరిగి
సమర వేశల యందు సర్వత్రభద్రంబు
రధికుడు బొందెడి కృమముగాగ

గీ॥ రథము వడపంగవలయు పారధియు నెపుడు
వరుల ధీకొను నెడ నెదు రరుగవలయు
నమయమెరుగుచు ప్రక్కల జరువవలయు
రధికు గాపాడవలయు పారధికినెపుడు. 2779

మ॥ నినుగాపాడగ నెఱతీ నీకృమము మేనింబావగానెంచి యీ
మనవాత కృమజీర్ణనెంచి యిటులం గావించితింగాని నే
మనమందుంగల ప్రియపద్ధతిని యీమార్గంబునం జేతునే
దనకాదీశ్వర నీదువాక్కిను రణస్థానంబునం జేర్చెదన్. 2780

క॥ నీకున్న ఋతము దీర్చగ
నాకారీ యెట్టివముల నై నంజేతున్
లోకస్తుతవికృమ నే
నీకున్ భృత్యుండ నమచు నెరుగవె యెపుడున్. 2781

ఉ! సారథి పాణ్డవాక్యముల సంతపమందియు వానిమెచ్చి యిం
పారెడునట్టి యాభరణ మాతడు బొందగనిచ్చి రాముపై
జేరును బంపుమంచు గిరిధీరుడు రావణుడంత బిల్క న
ద్యోరయ మొప్పు న్యందనము దోలెను రాముడు నున్న భూమికిన్.

-: అగస్త్యుడు రామున శాదిత్యహృదయమువదీశించుట :-

క! రణరంగ పరిశ్రాంతుని
జనితాకుల చింతితాక్తు నంగరమతి రా
వణుగాంచి రాముడత్తతి
మనమున చింతించె శత్రుమర్దనకాండన్. 2788

చ! నరవర దైత్యవాధుల రణంబును జూడగ నంబరస్థలిన్
సురలును గూడియున్న కలశేదృపుడైన యగస్తి రామునిం
దరియగ వచ్చి యుద్ధ జయదంబగు గుహ్యము దిల్పినెంచి సా
దరముగ బల్కె నీగతిని ధన్యమనస్కత రాముతోడుతన్. 2789

ఉ! ఓ రఘరామ విన్ను మహిమోజ్వల గుహ్యము వైరివీర నం
హరమునున్ ననాతనము నద్భుతకత్తి ఫలప్రదంబు డు
ర్వారుడవై రణస్థలిని రావణుపై విజయంబుగాంతునే
నేడుపురీతి దాని తరణీవర వీవుజనింపు మెంతయున్. 2800

సీ! ఆదిత్యహృదయంబు నభిలషణ్యప్రదం
జిత్యంత సుశ్రీకరాంతికంబు
నకలకాత్రవలోక సంహర శరమును
జయకారణంబు నక్షయ్యగుణము
పరమశేవణంబును గురుతరమంగళ
వృదమును పాప విభంగకంబు
కోకచింతా శమన రుథదంబు సుత్రమం
బాయుష్కరంబు సంపత్కరంబు

గీ॥ నైవయాదిత్యస్సాధుంఘ్నశతుభక్తి
జపఘ్నజేయుఘ్న వివక్షననర్వతోత
బాఘుకులి రక్షితుంతు తవాదిపురుష
దేవదానవ వందితు దివ్యతేజః.

2601

సీ॥ తేజస్వియును వర్వదేవ వ్యరూపుండు
పూజనియుండును భువనప్రతియు
రక్షిభావనుడు సురాసుర గణముల
విజకరదీప్తః శ్రీచిహ్నతోతు
అగ్నిహంబు విష్ణుశేవస్కందులును ప్రజా
పతియును నింకొకడు జాతితతియు
యముడు మృత్యువుడు తంత్రయుడు భవదుండును
చిత్రులు సాధ్యులాశ్వసులు మరీయు

గీ॥ వాయువును మనువు మరుతులు వహ్నియితడె
వకలజీవుల పొలిం నందాతితతడె
ఋతుకరుండు ప్రభాకరుండు వికడె
వకలకృత్యంబులను కళ సాక్షియేతడె.

2602

సీ॥ అదిత్యుడనగ నూర్వాఘ్నంధప్రస్థు నీని
నవిత్పదవీవ పూషాఘ్నాదీత్య
భర్మరేతుండ గణ సైమంతుడు నీన
మరినువర్ణుడు తవాభిమతి నీన
పరిదక్ష్మియును సహస్కారి వి నీన
న ప్రసప్తివి మరీచాత్మవీవ
నిమిరరాశనుదీవ దీ వేశంకుడనీవ
త్యవృష్ట మరియు మూర్తాండుదీవ

యంతుమంతుడు నగ్నిగర్భాబ్జుడీన
శంబుడవు నీవ మరియు తాశ్శుడుతపీత
శిశిరనాశనుడీన విశేషగగన
నాథుడవు నీవ తిమిర నాశనుడవీన.

2803

1 అరయగ వేదపారగుడ వృద్ధిమిశుడవున్ శుభృష్టిని
శరము పారణ్యగర్భుడవు జ్ఞాధర్మవింధ్య విహంగముండవున్
మరియును పింగళ్యుడవున్ మృత్యువపున్ కవిరాజవీర భా
సురగతి పర్యభూతమయ్య పృష్ఠినిరంతర దీపితుండవున్.

2804

1 అతపివి మండలివి మృత్యుకగుడు భీవ
తారకాగ్రహ నక్షత్ర దయితుడీన
యతులతేజుండవును ద్వాదశాశ్వుడీన
దినవిభుడవీన విశ్వభావనుడ వీన.

2805

1 దండంబు పూర్వద్ధిరిక్కిని
దండం బొత్తరింతు పథమధరజీధరమున్
దండము దినాదిపతికిని
దండము జ్యోతిరణాళి దయితునకెప్పుడున్.

2806

1 మొక్కెడు జయునకు భక్తిని
మొక్కెడు జయభద్రునకును మోదముమీరన్
మొక్కెడు హత్యకునకును
మొక్కెడిడు పహానీరణ మూలంబునకున్.

2807

1 వందనము అగ్రమూర్తికి
వందనంబు వీరునకును భవాంగునకున్
వందనము వద్మహితుడ క
మందగతిన్ వందనంబు మార్తాండునకున్.

సీ॥ బ్రహ్మయు విష్ణువు వరమశివుండును
నాదిత్యుడును సూర్యుడగుదువీవ
భాస్వంతుడవు సర్వభక్షకుండును నీవె
విశ్వసాక్షివి విశ్వ విభుడవీవె
విష్ణు కిమిర హ్యహ వేధివి మతి విశ్వ
కర్మవు రుద్రునాకార మీవె
యమితాత్ముడవు శత్రు నేముదాయ నాశన
కరుడవు హిమపుంజ హరుడవీవె

గీ॥ గృహపతివీనివ సర్వలోకముల భూత
తతి లయంబును జేసి యంతట వృజించు
వాడవునునీవ తపియించువాడవీవ
ఓరిగి వృష్టినిగూర్చు శ్రీకరుడవీవ.

280

ఉ॥ పోయితి నిద్రబోవుతరి వాయుకనుండుడు జాగరూకతన్
మానుగ సర్వభూతవయమందు వసించువు సర్వవేద నం
తానము యాగకర్మములు నన్నియు తత్ఫలదాత వీవ వి
జ్ఞానివి సర్వలోకగురు నాభుడవున్ భువనాధిపుండవున్.

281

చ॥ దినకరమండ లాంతరుడు దివ్యపురూషుడు వీనిగూర్చియున్
మనమున తింతజేసి వనమందుననై న నరణ్యమందునన్
ఘనతక కన్దకాలముల గాంచడు భీతి స్మరింప గావునన్
దినకరవంశ్య దీనిపటు నిష్ఠ జనింపు జయాభిలాషివై.

281

క॥ జనపర ముమ్మారులు నీ
ఘనమంత్రము జవముజేసి గడగుమిక రణం
బునకును జయముల గాంచెడు
దనుజవిభుడు మదియు రామధరజీ నాథా.

281

క॥ అనివచియించి యగస్త్యుడు
చనియెను వినువీధి రామ చంద్రుండంతన్
మనమున ముదమును గాంచుచు
దనుజవిభుని జంపుటంక తథ్యంబనుచున్. 2812

చ॥ ముని యుపదేశమంత్రము వ్రాసెదత భక్తిని మూడుసార్లుగా
జనవరుడుంజపించియును తావళరంబుల దాల్చి తానుడున్
మనమున వంకనీంది సురమధ్యమునుండి వినిర్గతుండునై
యినకులవద్య జూచి రణమింకను జేసి జయంబుగొమ్మనెన్. 2814

-: సారథి రావణుని రథంబు యుద్ధభూమికి మరల్చుట :-

సీ॥ కాశ్యపభంజన పమధిక భీమంబు
బహుళోన్నత ధ్వజ భాసురంబు
కాంచనహర వికాసాశ్వ యుక్తంబు
సాంగ్రామికాయుధ పయంతంబు
రథనేమి నివ్వన వృధుల హేషంబును
బహువీర భటతోక పరివృతంబు
దారుదోగ్రంబును దానవోత్పాహంబు
వతుల పుందా నివాదాంచికంబు

గీ॥ నైవరథమున రావణుడతి తనింప
సారథియందోలి రామభూదాడు డున్న
వంగరావని సేమకు చట్రుగగిలి
దానిగని రాముడంత మాకిరికి బలికె. 2815

చ॥ కనుగొని రామపుండు మనకాయుక ముంగని కెంతనున్న యా
యనిమిషవాత సారథిని వత్తురిగాంచి వదించె కంటివే
దనుజవిభుండు కాశ్యపుడు వర్తయు చే రణమాచరింపగా
మనదెస వచ్చుచుండె ననమాన జవంబున కోర్రమూనుచున్. 2816

చ॥ ఇతడు మదీయ బాణముల నింకను మృత్యువుగాంచు గాన నీ
గతి నవనవ్యమార్గమును గైకొని వచ్చుచునుండె తేలిక
న్న రిజవయ్యె దాని జలవంబును గాదుపు చీల్చుటంగి నీ
దిరికులనాథు జంపెదను తేటపడందను జాడుమిత్తురిన్. 2817

మ॥ కనుదృష్టిన్ మరలింపజోక రణరంగంబందు నీమానసం
బును బేజగ్రతజేసి ధైర్యగుణముం బోలీక విభ్రాంతముం
గతకసే పగ్గప్పులంధరించుటను యుక్తంబైన తేల్చిప్పుణ
గనుమా లాచువయింక క్రతుజయ కాంక్షాయుక్తచిత్తుడనై. 2818

ఉ॥ వానపు వంతవానికి వ్రాణవత సంగరభూమి తేరులన్
వాసిగబోలి నట్టి నిను బాష్పజేయుట వింతకాదు పం
కానకు గూర్చు వేళ నితరంబుల దృష్టిని గాంచకుండగా
నీ సమయంబునన్ దెలుపనేర్పితి మున్నుగ కళిసారథి. 2819

ఉ॥ మాతలి యంతప్రీతుడయి పూర్ణుగవ్యంధృత ముట్టుదోల వం
జాతనరోమదెంచు నపసృష్టవిధంబున రాష్ట్రంబుండు జ
న్మాతురుడై రథంబును రక్షావనిలో బరవంగజేయుచున్
వాతక ధూళిగప్ప రమునాయకు కాకళరాశినేసినన్. 2820

-: రావణునకు దుక్కిమిత్తములు దోచుట :-

చ॥ అరిబల మర్దనుండు నమరాచల ధైర్య నిరుండు విక్రమ
స్ఫురితుడునాచు కళిధనుషంగాన రాముడు తిక్షణానుభవ
బరపెడి రక్తిబోలు శీతబాణములన్ని గిడించి యేసె వం
గరమున రావణాసుర వినాశనే కాంక్ష ననేక భంగులన్. 2821

మ॥ దనుజాధీశుడు మానవాధిపుడు నత్యంతంబు వనోన్మ్య సం
జనితాయుక్త జయాలిలామలగుమితో వంగ్రామముంజేయగా
వినువీధిం గుమిగూడి దేవతతి ఖ్యాతీంతె పితద్యయం
బును పొగింపురణంబు రావణుని బావుంగోరుచున్ శివుమై. 2822

క: దనుజవిభు వాళవంబును
మనుజవిభు జయంబుతోను మార్గంబులునున్
గవలదెను నిమిత్తంబులు
రణమత్తరి పొగుచుండ రజరంగమునన్.

28:3

సీ: రక్తవర్షముగురిసె రావణు రథమందు
సుడిగాలి వీచె నిమ్రుతగాగ
వ్యంధవోపరి తాగనంస్థితి బొందుచు
గృధ్రంబులును గుంపుగూడి యెగసె
దినతాగమయ్యు పండిప్రాగ్ని భంగిని
ంరయంతయు విభీతి కరమునయ్యె
తోకచుక్కలును విద్యుద్బంగి రాతెను
పుడమిబీటలువారి పిడుగులొదనె

గీ: వసురసముదాయ హృదయ సంతకటముమించె
దీపదళగాంచె లంక నిస్తేజమగుచు
దానపులదేహ మెవ్వరో కాశి మిగుల
పీడనముజేయుటంగి గాన్పించెనపుడు.

28:4

క: దనుజవిభుతేడు జనియెడి
రణమార్గము భూమివజ్జతె రవికిరణంబుల్
మనుజాశనుపై బడియె న
రుణ హతి వినీల ధవళ రుచిరమలగుచున్.

28:5

సీ: ప్రతికూల వాయునంగత ధూళిరజమున
దనుజుని దృష్టులు తల్లిడిల్లె
గర్భాధ్వనులులేక గగనంబు నందుండి
పిడుగులు నత్తరి పుడమిబడియె

భూమీరజంబు నభోభాగమును గప్ప
గగనభాగంబంత గాన్గబడక
పరుషధ్వనులతోడ వక్షివంబులు
దనుజవాధుని రథస్థలిని వ్రాల్చె

గీ: దనుజపైనిక తతుల నేత్రములయందు
నీరములుగారె నలుల విస్తారమయిన
దుష్టశకునంబుల తరి దోచె దనుజ
దాయకుని కీడుగా రదాంతరమున.

౧౧౬

క: ఆ నమయంబున రాముని
వాపిగ కుళచిహ్నములును వరలెను దానం
జేసి తలంచెను రాముడు
నాసురకాత్రపురు జచ్చునంచును మతిలో.

౧౧౭

చ: జ్వారావంబులు భూనభోంతర దిశావ్యాప్తంబునై వర్షగా
సారవశ్శియ కాకబాణతతి వీస్తారంబుగా నొందుదుల
మీరన్నెయును నంగరోచిత కళామేయ వ్రావాద్యులై
వీరున్ నల్పిరి ద్వంద్వయుద్ధగతులన్ భూభాగమల్లాడగన్.

౧౧౮

చ: వనవరలోకముల్ దమ్ము వర్షములున్ రణ కాంక్షలయ్యు సా
ధవముల దాల్చి యున్నపుడు దానవ మానవనాథులిద్దరన్
రణతల కూరులంగని మనంబున చెష్టలుదక్కి దిగ్గజున్
గమచును నిల్యడెన్ నెపుడుగాంచని యోరంబుగావున.

౧౧౯

క: ఆరువురును బోరుచేళను
సురపైరులు వానరులును చూచుచునుండెన్
కరము తమనాయకులకుమీ
పరిరక్షణ జేయకుందు భంగిని నచటన్.

౧౨౦

- 1 దనుజవిభు జూచు ననురులు
మనుజవిభుని జూచు మిగుల మేర్కటతతులున్
రణరంగమటుల జూచుచు
తనుపురిమరచియును నీలిచె దా పృతిమ లనన్. 2831

—: రాముడు రావణు ధ్వజమును ఖండించుట :-

- 11 అటు లన్వోన్మ జయాలిలామలయు శస్రాస్రికమున్నాండాదుల్
చటులౌద్ధత్యము మీరనేసికొనుచున్ సం గ్రామముంజేయ నం
తట దేవారి శూన రామధరదీనాథధ్వజంబేసెను
త్కటరీతి న్నుదితాకటండయె రణస్థానంబునన్ రాంకన్. 2832

- 12 రాఘుండుద్ధతి దానికిన్ బ్రతిగ ఘోరంబై వ నారాధమున్
బీమప్రక్రియగూర్చి రావణు ధ్వజం బెంతేలియున్నెసినన్
భూమింగూడెను తున్నకై విశేభద హ్యూహంబు బీతిల్లదన్
నామాడ్కిన్ దళకంతువికృమము నంతంబందు నంచ త్తరిన్. 2833

- 13 తన ధ్వజమటు గూఁగన్తు దానవస్థాభుధు శివకోపుడై
ధనువున త్రివణామల దాల్చుచు రాఘురధాశ్వపంక్తిపై
చెనకగ నేసినన్ వియు సారఫకాండము లటుదాకి యా
ఘనజవ వాజులంజెడక గ్రాహుచునుండె రణాంతరంబునన్. 2834

- 14 దానిని గాంచి రావణు డుదగ త భూరిశరాస్త్రజాలమున్
దానవమాయగాగ వివిధంబగు చక్కగదాశిఖల సం
తానమ లన్ మహాశిలల నత్తరి రాము రథంబునెయగా
వానను బోలియుండె రఘువృష్ట రథంబున్లు దాకత్తెక్కుయన్. 2835

- 15 అనహయ కూరుడగుచును
దళకంతుడు యుద్ధతంత్ర తత్పురుడగుచున్
దళరథ తవయునిపై బా
దవహస్తము లతులగిరిని నాటగనేపెన్. 2836

క॥ ధరదీనాథుడు నడిగని

దరవసిత ముఖాబ్జదగుచు దగురీతిని నా

సురవైరి నేయజొచ్చెను

పరిపరివిధములను తీవ్రబాణవికతులన్.

28

క॥ ఒండొరులు సాయకములు

ద్వందత నేయంగ గగనతలమున యందున్

మెండయి పండిరి రీతిని

నుండెను పోరటులసాగె సుగ్రముగాగన్.

29

మ॥ గురులుందవృక వ్యర్థమై చనక రక్షోనాథ జ్ఞానాథులి

ర్వురు మోరంబుగ జోరజొచ్చె కదనంపుం తీవిలోపింపకన్

నరపాణండును రావడాశ్వములపై నత్యంతమున్నేయగా

సురవైరి వ్రభుడున్ నరేంద్రుహయ సంక్షోభంబు గావించుచున్.

క॥ ధర సకల భూతచయములు

వరికింపగ జొచ్చె నిట్టి భవ్యరణంబున్

నరయంగలే దపూర్వము

తరతమభేదంబు లేనిదంచును మిగులన్.

28

సీ॥ దరిజేరు మరియును నరుగును బాయంగ

నొండొరుల్ వధియింప గండమీరి

భూరితేజంబు విస్ఫూర్తి బ్రకటించుచు

తప్పులబట్టు చుద్దడగతిని

సారథి చతురత సంగర స్థలమున

చిత్రవిన్యాసముల్ జేయసాగ

రథయుగ్మమబుల జేరంగను బాయుచు

భూరిశరాశి విస్ఫూర్తిమీర

గీ॥ పెరిగినదశంబులరెందు రెడతలము పెరదు

దైత్యులబడి తంగిబోచెదపడివగతిన్

1815 దువేతఁబడితనంకొంగుఁబూరినాడు

రావణుడు రాముడపుడు బోరంగజొచ్చె.

2841

క॥ ఇతరేతర వైరంబులు ?

నతులితగతి వృద్ధిబొంద న్యందనగతులై

1816 శ్వేతతుల మూతులు దొంగిలించె నాడు

క్షితిపతి రావణుడు పోయిజేపిరి మిగులన్.

2842

మ॥ శ్రవణ్మధురంబులనిసాదనాల్గు శరములొసరితిని పైశ్చేకు న్

శక్తివృత్తిశక్తివృత్తున యేపరితి దులి శక్తివృత్తిదశ్యురే కో

దేవుడుఁబ్రోవొకప్పుడరావచ్చెయనిపై వత్సరంక నానాప్రములొ

దమియింపంగను నేయరాముడు మహాద్వామైక వీమాకృతిన్. 2843

క॥ దశకంఠుని శక్తిపాతకధన్

విసరంబుననేయ రామవిభుడత్తరి రా

1817 క్షనరాజు మృత్యువలనాడు యె

రసములవడినేసె వానిపొదిముదీయన్.

2844

క॥ దనుజునిభుజేయశరముల

దానవిప్రులైనవిధులు చీవలటు శుభిని

1818 కినినైత్రులొకడెడల సర్ప

జనితాధికై రుద్రయ్య నంగరనుండున్.

2845

చ॥ వేలకువేలు బాణములుదొరికినా ముదరకా

బీలము గాగ రావణుని వీడకనేసిన దైత్యునిదూడున్

1819 తూలగదాని ముద్గర మెగిలదశ్యుశక్తి శరశేసని

గ్ధాములన్ మహర్షును లఖండగతిం బరవంగజేసినన్.

2846

మ: శరణాలంబుల కాకిడిన్ జలధులున్ సంక్షోభముంబొందె భూ
ధరముల్ చంచలితంబులయ్యెను దికాదంతావళంబుల్ గడున్
వెరపుంగాంచెను వర్షభూతలము వృద్ధివాదిగ్గి పంయుక్తమై
కరముం దద్దరింగజొచ్చె దిశలుంగపించె రావంబులన్. 284

క: దినరాజు కాంక్షిదప్పెను
ననిలుడు స్థబుండునయ్యె యజ్ఞమర వ
న్మునిగణములు భీతిల్లెను
ఘనరావణ రామవిభుల కదనమువేశన్. 284

చ: ధరను నమస్తసాధుజన సంఘములెంతయు వృద్ధిబొందు భూ
వరుడు జయంబుగాంచుతమ పాపుడు రావణుడంతయొందుతన్
ననుచును సిద్ధసాధ్యులు మహర్షి నిలుంపులు యక్షకిన్నరుల్
మనముల జింతజేయుచు ప్రమాదము దవ్వవిధంబునెంచుచున్.

క: అరయ గగనంబు గగనము,
శరధియు శరనిధియు నగము జ్ఞాధరభంగిన్
పరిబోరు రామరావణ
గురుతర నమరమును జూచుకొనుచును నుండెన్. 285

మ: రణవిస్తారుడునై న రామపుడు విక్రవాజన్నహాశి విహా
ప నిశాకాస్త్రమునుం దొడంగి మడివిత్తాజిల్లనత్కుండలా
నను దైత్యాధిపు శీర్షముందునిమె జన్యంబందు బ్రహ్మాండ మె
ల్లను వీక్షించెను నపు రావణుని మూర్ధంబట్లు నేలంబతన్. 285

క: వెనువెంటనె యొక శీర్షము
దనుజవిభుని యందుమొలిచె చాశరధియు చా
నిని వెంటనె ఖండించెను
ఘనతర నారావమేసి కడుశీఘ్రముగన్. 285

క॥ మరివెంటనె దానపునన్
శరము మొలిచె బాల్లిగాంచి సీతాపతి త
చ్చిరమును వెనఖండించెను
శరమును నూరొకటిగాగ ఖండించెనటల్. 2852

క॥ తల ఖండించిన వెంటనె
తలమొలుచుట జూడనద్దుతావహమంచున్
తలచెను రఘురాముడు చిం
తిలసాగెను రావణుండు దెగు మార్గంబున్. 2854

సీ॥ ఖరదూషదాదుల ఖండించినాడను
మారీచు గూల్పితి మహితబాణ
మును నేసి మరివిరాదుని దున్నినాడను
దండకంబున కబంధాఖ్య జంపి
పదునాల్గువేల సురవైరుల శృంగిలోన
జంపగగల్గిన యుద్ధి సారశరము
లన్నియు వృధయౌచు నంతరించెను నేడు
రావణుజంపు మార్గంబదేమొ

గీ॥ యందు చింతించి రణరంగమందు వలన
గానరాకుండ బాణ సంధాను డగుచు
బావవుని వక్షమందు శరకాడవంబు
జేయగా రావణుడు రణస్థితుడు నయ్యె. 2855

-: రాముడు రావణుపై బ్రహ్మస్త్రము వ్రేయొగించి సంహరించుట :-

క॥ విజయం బెవ్వరు గాంతురొ
రజనిచర శేఖరుండొ రాముడొ యనుచున్
గజిబిజిపడి మాతలి నీ
రజ బంధుకులీను జూచి రయమున బలికెన్. 2856

చ. దినకరవంశవర్య రణదీర యైరుంగని వానిభంగిరా
 వలువయు నిన్నియప్రముత పర్యగనేయగనేల వేగమై
 వనజరవాప్రమేసి భజనకుని సంహారంబు జేయగా
 పనిగానమింక లోకముల భద్రముగూర్చగ దీక్షమానుమా. 22

చ. అనవిని మున్ను లోక విజయారము పురుషాంధు యిచ్చి
 యునతిచి శక్తిదీందగ సముచ్చిత రీతినినియ నాతడున్
 మునివరుడౌ యగస్సునకు మోదముల్ దనాపంగె నాత్తున్
 జనవిభుడై న రామునకు నమ్మతిగాగను లోకరక్షతై. 23

చ. పవనుడు పార్శ్వభాగముల పావక భాన్వరుణున్ ముఖంబునన్
 దివియయమై ప యంగములు దృష్టికిమేరువు పురుషరంబునన్
 నవరజక వ్రకాకమయరాజితీమే యనలవ్రాపమై
 రచినమతేజమై భువనరాజితీ మార భయంకరంబునె 24

చ. అరి బలమర్ధవంబున నమ ప్రభావోదయశక్తి ధీమతి
 కరమును కాత్రవాప్రవయ్యునిదగ్గననన్ భద్రభగవంతుమున్
 వరమవిహిగ్ర భోగిముల భాగసముజ్వల పూర్వతంబునున్
 గురుతర ధామతేజస్వప్రభు మోయి విభీతక దాయతంబునె 25

చ. అనుపమ వజ్రసారము మూలతీతైరినీదక్షిణాక్షిణద్యౌః
 రణతల శంకగృధ్రులగృహితి త్తైత్తిమిరిభోజాపమున్
 వనచర వర్గమోదము దివోకనవైరి విభీతకంబునున్
 ద్విద్యుద్ధాక్షిణి ద్విద్యుద్ధాక్షిణి భువనభిరంజయము 26

చ. గారుడ పక్షయుక్తము వికాస మహోష్ణైరి దోరుడంబు వ
 సార జవాన్వితంబు దేవునిరము హవన మేంతుండు క
 బోరువిభాసితంబు జలబోర్చున నిర్మిత మప్తరాజము
 27: ప్నా రమురామ తోరణిణి శంకనమి ద్విద్యుద్ధాక్షిణి 27

మ॥ ధరణీభాగము దద్ధరిల్లె కులగోత్రంబుల్ జలించెం జరా
దర భూతాళిలయంబులంచు మెలిలో నంశ్రానముంబొందె సా
గరముల్ పొంగుచు మిన్నుముద్దెను తరాకాంతుండు బ్రహ్మశ్రమన్
సురవైరి వ్రదుమీద జేయగ జగక్షోభాయ మావంబుగన్. 2863

చ॥ అనిమిషనాథ ముక్తపవిత్రులు కాలుని యుగ్రదండమో
యవగను లోకకంటకు దశానసు వక్షము భూరినిపురం
బునవడిదాకి చొచ్చితడు బొంజ్యలరికిని చీల్చివై చివం
దనుజవిభుండు గూలె రణధారుడి ప్రాణములంతరించగన్. 2864

క॥ ఆ మహనీయాస్త్రం బటు
లామూడు దురాత్ము జంపి యవని బొత్పియున్
భూమికు తూడిబొచ్చెను
స్వామికార్యమంత దీర్చి సవలకగాగన్. 2865

చ॥ దనుజవిభుండు మిత్తిగొన దానవులత్తరి భారభొచ్చె వెం
టను తరుమాడు చుండగ వనాటబలంబులు మొర్రబెట్టుచున్
గనులను నీరుగార్చుచును గాధవిషాదము దీనభావముల్
గనుపడజేయుచున రణపాజ్ఞులులై పురిలంకజేరగన్. 2866

క॥ దైత్యవిభుని మరణంబును
సత్యధర్మరతుని రామజయమును గనుచ్చు
వృత్తంతంబును మరుదా
దిత్య భవరవులు పంస్తురించిరి రామున్. 2867

స॥ త్రిభువనంబులును నందీ ప్రిమై వాసిల్లె
దృప్తిమై దేవ దుందుభులు మోసె
విలుతవల్గంబులు జేడుకమై పుష్ప
వృష్టిని గురిసె భూవరునిమీద

పరిమళోపేత సంభావ్యమై నుభదమై
మందానిలము వీచె మహితగతిని
దీవతావర్గముల్ దీవన లిచ్చిరి
ముని సంఘములు మహామోద మొందె

గీ: లోక కంటకుడగు దైత్యలోక విభుడు
భూరినిష్ఠుర కర్ముండు భువనభీతి
కరుడు రావణు డా రఘు కాంతుచేత
సంగరావని గూలిన పమయమునను.

2888

సీ: సాధుసజ్జనులకు సంతాపమారెను
దేశలందు తేజంబు తేజరిల్లె
ధరదీతలంబు సుస్థిర జెల్వారెను
నిర్మలత్వము గాంచె నింగియంత
అరుణుడు నిజతేజమంతట చాల్చెను
యాగాన్ని ధూమంబులందె నింగి
జనులువిచ్చలవిడి సంచారములు జేసె
నారుల భయములు నంతరించె

గీ: సర్వలోకము తుభచిహ్ను నరదీచాల్చె
గర్వముడిగెను రాక్షస గణములకును
కూరదనుజుండు దశకంఠ యాపుడైన
రావణుడు రాముచేత ఘోరాజిగూల.

2889

చ: దనుజవిభుండు గూఢ తణధారుడి నర్కసుతాడు లా విభీ
షణ యుతులై రఘుప్రవరు వంగరభూమినిజేరి రావణుం
జెనకిన భూరిదిగ్విజయ శీఘ్రుని రాముని వంస్తుతించె న
త్యనువమ వీరనాదము లనంతముగా కపిసేవ జేయగన్.

2870

:- విభీషణుడు రావణు కళేబరంబును జూచి దుఃఖించుట :-

చ॥ రణతల భాగమందు రఘురామునిచే హతుడైన యగ్రజాన్
గమచు విభీషణుండు దనకన్నుల నకులు రానేడుచున్
దనుజ విభుందలంచుచును రావణు నొందుచు దీనవక్తృడై
వినబడ బోదుమందు తనువెంతయు గ్రుంగ వదించె నీగతిన్. 281

ఉ॥ చాళుడ యుద్ధరంగముల దండనజేసితి శత్రువీరులన్
వీరుడవన్న పేరుగని విభ్రత దిగ్విజయంబు గాంచియున్
మీరుచు శాస్త్రపాఠము లమేయముగాగ పఠించివేర్చి యీ
తిరున దిక్కుమాలివ విధిన్ భువికూలితె దై వికంబుగన్. 2872

చ॥ అనుపమ సౌఖ్యతల్పముల యందు సుఖాస్పదలీల నీవు కాం
చనమడి భూషణావళులుగాగిగ చాల్చియు నిద్రాబోవు నీ
వనుకొనరాని యాక్షితిని నక్కట తేజమువీడి దీర్ఘ ని
ద్రాను గొనువాడవైతివి విధాతృవరంబులు నంతరించగన్. 2873

క॥ పలుభంగుల నీకీగతి
గలుగునుగా యనుచు మున్ను కరముదెలిపితిన్
జాలకనజేసితి మోహ
కులతజేసి తెచ్చికొంది కోతి యీగతిన్. 2874

చ॥ మదియును కుంభకర్ణుడనమాన బలుండగు నింద్రాక్షితు సం
గరతల ధీరులైన యతికాయ నరాంత మహాదరాదులన్
కరముహితంబుగూర్చక వికారము నీకును గల్గజేసె నీ
వరయగళక్తిలేక యిటులక్కట ముర్తకబొందితే కదా. 2875

క॥ ఎంతయు నేజెప్పిన నా
వంతయు వివక్షితి వకట బలవద్విధి యీ
వంతలకు నిన్నుద్రోసెను
చింతించి యికిమిసేను జేసెదనకదా. 2876

చ॥ తొలగెను నీతిభూర్ణములు భూరముగా ననె ధర్మమింక గా
నీలె పటునత్వవంగ్రహము చెల్లెను నేడితొ స్తోత్రపాతముల్
తలతవహించె నీపురము గన్నదె భూస్యముగాగ భూమి ని
శ్చలతవహించె సర్వమునిశాచర శేఖర నీపునేగుటన్. 287

మ॥ దిననాథుండును నేరిగూలె శశియుం దీనత్వముంజూపుచున్
మునిగెన్ దొంకలనగ్ని హోత్రుడును నామోదంబు బాదించక
న్నదిగెన్ శీతలభావమొందుచు ధరన్ మోదంబులేదాయెగా
దనుజాదీశ విశాంవిక్రమ రణస్థానంబునం గూలుటన్. 287

దనుజసింహంబు రణరంగ ధరణీయందు
గూలి యిటు దీర్ఘనిద్ర జేకూర ధూళి
యందు పవళించు నీకయి యుర్లచు దైత్య
గణములకు దిక్కులేదు దశకంఠవీర. 287

మ॥ అతిగంభీరము భూరిమూల బలసాహాయం బసాధ్యంబు ను
స్థితదార్ధ్యంబు విశేషశాఖల బలాధిక్యంబునౌ రావణ
క్షీణిం బీగతి రామమారుతముచే చేటొంది గూలెంధరన్
గతమయ్యెన్ బలసంపదావళులు దుష్కార్యంబువేతం గటా. 288

క॥ బలమద దంకావళమను
దనుజవిభుడు రామవంద్ర ధరణీనాథుం
దను కేసరిచే మడిసెను
ననిమిషవై తులును దుఃఖమందగ నింకన్. 288

క॥ అతిబల సంభృతమును సం
తత విభవాన్వితము పటుల దర్పంబగు నీ
డిశసంజాన మహగ్ని ని
క్షీతిపాలాభంబు నార్పె చేటుంగూర్చెన్. 288

1 మనభీమ విషాదంబును
జనహింసకరంబు చపలచక్షులతోడన్
అనయత వర్తించెడు రా
వణ వృషభము రామచంద్ర వారణమడచెన్. 2883

2 అనుచును హేతుయుక్తమగు వట్టి విధంబున వాక్యసంతతిన్
వినబడ నేడ్చుచున్ దనుజవీరుని రావణుచెంతనుండ నా
యినకులవద్యుడుం జని యిహ సతనెద్దెడు రావణానుజుం
గని యిటువల్కలొచ్చె పదిగాంచి న దుఃఖము బొడనెంచుచున్.

-: రాముడు విభీషణు నోదార్చుట :-

3 కోకింపంగనునేల వీనికయి రక్షోనాథుడెంతేని య
స్తోకప్రాధీమ భూరిసంగరకళా భారత్వముం జూపి తా
నేకత్వంబున బోరె వీనికయి చింతింపంగనీకెల నా
లోకింపంగను మేరుమందర సుధీరుండున్ మహావీరుడున్. 2885

4 మరణము గాంచునంతకును మానక వీరరణంబొనర్చి తా
నరిగెను క్షతధర్మమున నాహవ భూమిని వీరవద్యులీ
కరణిని బోరి స్వర్గపథగాములనై చనుగాదె కావుననీ
కరమును స్వస్థతం గనుట కార్యము సీకగు రాక్షసోత్తమా. 2886

5 అరయగ నర్వలోకముల యందు జయంబును గాంచె వీరుడై
సురలనునొంచె భూరిరణభారత వాహవరంగమందునన్
సరిసముదౌచు నాకెదిరి సంగరమున్నొనరించి స్వర్గమున్
దరియగనెగె వానికయి దద్దయు దుఃఖముబొందనేలొకో. 2887

6 మరియును సంగరంబులను మానుగ నెవ్వడు గెల్వవచ్చువో
యెరుగుట దుర్లభంబు పరులెంతయు తన్నునుజంపుతప్పినన్
పరులను దానుజంపు గద భవ్యరణంబున సూరలోక మీ
తెరగున ద్రోశి కాంతురు యధేచ్ఛగ స్వర్గవధంబునెంతయున్. 2888

చ॥ నరవర వమ్మతంబును సనాతన రాజమతానుసారమున్
దురమువ నీల్లుతో పగతుడుచుటయో తీలనంభవరాజున్
వరగును గాదె యాగతిని తీవ్యహారండుగు రాజులరండు నం
గరమున చచ్చె వానికయి కన్నులనీరును సొరపు నెరికిన్. 288

ఉ॥ కాలము దేశమున్నెరిగి కాగల కార్యము జింతజేయుమా
జాలము జేయనేల విధివంపుటవంబున ప్రాణికోటి యీ
లీలను బుట్టి చచ్చును నెరింగెడువాడవుగాదె నీవు చిం
కాలన వృత్తమున్ విదుము తత్వమునీమడి నూహజేయుమా. 289

క॥ అనవిని విభీషణుం దా
జనవిభునిం గాంచి దూర జనితాత్ముండై
దనుజ విభుడటచి నలికెను
వినుమా రఘువంశజంక లీనిశృతంబుల్. 290

చ॥ అనిమిషవాళు డంతటి మహాబలశాలిని లింపకోటితో
రణమున దాకి నన్నతని ప్రాపును మాన్పి యుండుచె మేడియై
ఘనభుజసార విక్రమ మఖండగతన్ జగముల్ నెరుంగ జే
సెను నిమదాకి చచ్చె వనధీరుడు వేలనుదాటుతై వడిన్. 291

సీ॥ దానధర్మముల విస్తారంబుగా జేసె
గురుదేవతాసేవ వరలజేసె
విపులభోగము లనుభవించెనె పాదయు
క్రతజన టోషణ జేసెనీశుడు
నర్థంబు హేతవర్గమేలరంగ విచ్చెను
నై రిసంహరుతై వరలినాడు
నగ్నులకర్మల వాచరించిన వాడు
భూరికటాక్షుత్తి బొదవినాడు

1. వేదశాస్త్రజ్ఞుడును తత్త్వవేత్త యితడు
నిత్యకర్మల నిష్ఠుల నిరవేచాడు
దహనసంస్కార విధులను తరజినాథ
సలుపగా సమ్మతమె నీకు కలవలమ్ము. 2852

2. అనవిని రాముడిట్లనియె పైరముదల్పగ జీవకోటికిన్
దనువునయందు పొజ్జిముల భారజేసెడి యంతమేరక
మనసనిదీరె గాపున సమంతత రీతిని నగ్నికర్మ నీ
వొనరిపు మీత డిరువరతు నూహనుజేయ సమానుడౌ కదా. 2854

-: రావణకాంత రావణుని జూచి దుఃఖించుట :-

3. మనజవిభుడటల బలుకగ
దనజవిభుడు రామబాణ తాడితీడగుటన్
రణమున మృతిగాంచిన పా
ర్థను విని రావణుని వనిత లక్ష్మి జేరెన్. 2855

4. శిరముల పూటవీడియును శిశువుగా భువిరాల కన్నులన్
గురుతర దుఃఖిందువులు హైరముగా వసుగట్టులంబడిన్
కరముఖ తాడనంబులిను కాంచన రత్న విభూషణావతుల్
ధరపయి రాలి కల్పదక దద్దయు దొడ్గిల రావడాంగవల్. 2856

5. హతవత్స గోగణంబుల
గతి నెరచుచు మోదుకొనుచు గడఁడుఃఖితలై
దితిజాదిపురిడె గజాలీడే
క్షీతికి భీతుకదజేరంగ సేమకీడుచున్. 2857

6. అరిగిత పాణినాథ దనుజాతిప జీవితనాయక మహా
గిరిధర ధీరయంచు మదికించను బొంది నికాంతదుఃఖమై
నరవరబాణతాడితుని నాభునిపై బడి యెద్దసాగె వ
త్తరి దెగినట్లే కానన్ లతాపతీయో యవ భూరివేదనన్. 2858

సీ॥ ఒక కాంత తనకున్న యకలంక మైతిని

దెలుపుచు గొగిలి దీర్చియేడ్చె

నొకకాంతవదముల నుత్కటంబుగ బట్టి

తమబోచుగతి జూపి ఘనతనేడ్చె

నొకకాంత గ్రీవంబునున్ హస్తములరాసి

వతి తనుటాచెడి భంగినేడ్చె

నొకకాంత హస్తంబులున్నతిమై జోదీర్చి

హ నాథయనుచును నవట దొరలె

ఆ॥ తెలివితేక యొక్క పొలతుక మూర్చిల్లె

నాథుశరము తొడల నంతజేర్చి

బొప్పవారి బిందువర్గంబు చేతను

దనుజముఖము నపుడు దడియనేడ్చె.

2888

క॥ ధరదీతల గతురావణు

పరికించి తడియ బంధువర్గముతోడన్

పరివరి విధముల నేడ్చిరి

సురవైత్తివభుని సతులు పూరుదలచుచున్.

2900

చ॥ హరిహయు నంతవాని సమరావని దీనత బొందజేసె నా

యరుణ సుతున్నెదిర్చి విలయంబగు రూపముమాపుజేసె శం

కరహితు బోరి పుష్పకము గైకొనె దేవవిహంగనాగ కి

న్నరవయవర్గముల్ మునులు నందరె భీతిని నీడుధాడికిన్. 2901

ఈ॥ అంతటి దోర్బలాధ్యవతు నక్కటకిడు పుడిల్లె నేడు వి

క్రాంతము గాగదోచె నరపాలుని చేతను మిత్తిబొందితే

పంతము జూపువాడ సురవర్గమునందున నాగరాజు ల

త్యంతము నిమ్మగాంచి భయమందుమగాదె నిశాచరాగ్రజ్జీ. 2902

మరియు సురదానవాదుల
వెరపుగాంచ నట్టి భూరిబీడుడ విటులన్
నరమాతునిచే గూలితె
మరవై రీ మమ్మువీడి శోభదొలగితే.

2802

హితమును గోరివచించెడి
హితబోధల వివర కాలమీ గతి గూడన్
మతిచెడి తెచ్చితి జానకి
దితిజాధివ నీకునిట్టి దీవతగలిగెన్.

2804

1 అనుజుడు నీతిపారగుడు నైవ విభీషణు డెంత చెప్పినన్
వివరము ధిక్కరించి నభవీడగ ద్రోసితి వట్టికార్యముల్
వనిగొనివేసి యీగతిని పాటును బొందితి మమ్ము దుఃఖభా
జనగతి దోషి వర్వదనుజాంతము జేసితివేమి దిక్కికన్.

2805

11 జనకజ నీవురామునకు నమ్మితినియ విభీషణుండు నీ
యనుజుడు సంతసించు జలాజాక్షుడు నీకుహితంబుజేయు మా
కును విధవత్వముందొలగు క్షోభవిశాళము రాక్షసాశిన్
గనవడ కుండుగాదె దశకంఠ మనోహర రాక్షసాధిపా.

2806

పూర్వా పరముల నరయక
నుర్విసుత దెచ్చు కతవ నుజ్వలశోభల్
సర్వంబుజెడియె లంకకు
ఖర్వగతుల్ నీకు మాకు గలిగెను నాథా.

2807

1 అరయగ నీవు కాముడవంచును దెల్పగలేముస్వేచ్ఛతా
పరముగ నిట్టికార్యముల భావమువందు దలంచవీవు నీ
తెరగులు దై వికంబగువిధిన్ ముడియిల్లెను గావ నీవు సం
గరముఖమందు దైవగతి నంది మృతింగనినాడవెంతయున్.

2808

క॥ దనుజకుల వినాశనమును

వనచర సంతకులు మృత్యువందుట దలపన్

దనుజాదీశ్వర దైవిక

మున గలిగె నటంచునెంతు ముఖ్యముగాగన్.

280

చ॥ బలమును సంపదావళులు భాగ్యము భోగములెన్నియుండియున్

బలవదరాతి వర్గబల భంజన శక్తివధ్యుల నస్త్రులం

కలితదవయు భూరి బలకాండ యుతుండవునయు నీధధన్

జలితమునైన యట్టి విధివాతను గూలితి దోయశక్యమే.

29

క॥ అనియీగతి దశకంఠుని

వనితాతి రోదనంబు వారకజేయన్

దనుజవిభు దేవి దుఃఖం

బున జేరి యనేకవిధుల భోరుననేడెన్.

291

∴ మండోదరీ విలాపము ∴

చ॥ ధనదుని నొదరుండవయ దక్షత భూరి పరాక్రముంధులై

యనిమిష వాసవాది నికరుంబులు నీదగుపేరు వివృణ్

మనముల లీతితెందుచును మార్గములం మదియించిస్తామనే

దనమ దలంప నొక్కనరు నస్త్రములం భువిగూలితే కదా.

29

క॥ గెలిచితి లోకత్రయమును,

బలుశంకుల భాగ్యలక్ష్మి బదసితి లోకం

బులపేరు గాంచినాడవు

నలిగితె యొక నరునిచే రజావని యందున్.

9

చ॥ కరమును మానవాదులకు గాని మహోదధి బంధనక్రియన్

నరుడొకరుండు జేసి నినునాచావ రంగమునందు గూల్చి నే

పరమగు సర్వశస్త్ర శరవర్షములందున పూర్ణుడైన నిన్

దురమున రాముడన్ నరుడుద్రుంచెను నియ్యడినమ్మవచ్చునే.

29

మ॥ దనుజాధీశ్వర మున్నురాముడు జనస్థానరటునందుం ఖరా
ది నికాయంబుల వర్షరాక్షసుల నుద్రేకించి చెందాడుటన్
మనుజుం దాతడుకాడటంచు మది పంథావించితిన్ నేడు హ
కను రూపంబుగ దృష్టమయ్యె రణరంగంబందు నీకూలుటన్. 2915

చ॥ అనిమిష జానవాదులకువై శోకారంగనిరాని లంకలో
ననిలస్థుడుండే జోచ్చుటను నాతడు లంకను ల్పి సొపుటన్
గని మదిశంకలొందితిని గట్టును కీడులటంచు బానిసే
కనులను గందిగాదె దశకంఠ మనోహర హృదివల్లభా. 2916

చ॥ వనచర కోటికోడ దగ వారిధిసేతువు గట్టినప్పుడే
మనుజుడు గాటంచు రముమందను నెల చితి కాలుడిగతిన్
జననము పందే దాశరథీ చందముగా ననుగూల్పించి యో
దనుజవరేణ్య లోనియెడ దాల్చువె యిట్టిమహావిపత్తులన్. 2917

చ॥ అతడు ననాశనుండే పరమాత్ముడు యోగియు నిత్యనత్యంబు
వృతుడును సృష్టిమూలబలవద్దీధి యోదియు మధ్యమంతమున్
చతురుడు లోకరక్షణ వీచారుడు సాధుజనావసుండు అ
పతియును చక్రధారియును భవ్యుడు దల్పగ నిశ్చయంబుగన్.

చ॥ మరియును నవ్యయుండు ఋజుమార్గ పరాయణు డాదివిప్లువే
ధర నవతారరూపమున దాశరథీతుడుగాగ బుట్టివా
వరగతి రూపముల్ గొని వ నాక నివాసులగూడి నీన్న పం
గరమున గూల్చెనంచు మదిగాంతును రావణహృదవల్లభా. 2918

క॥ మును నింద్రియ విజయంబును
నావరిచి ముల్లోకములను నొంచితిగోనేన్
దనుజాధీశ్వర పగగొని
నినుగూల్చెను నింద్రియములు నేడివేధగన్. 2919

- చ॥ తెలిపితి మున్ను నీకు రఘుధీరీశ్ పగమానుమలకు నా
పలుకుల నాలకింపక యథావ్యగతిం జరియింప నేడు త
త్ఫల మమథావ్యమొందె వలుభంగుల చింతనుజేయనేల నీ
యిలపయి కర్మవక్త్యముల నెంతయుగల్గు తుభావభంబులున్. 2821
- చ॥ బలములు గల్గి నందదల భాగ్యముగల్గియు పెక్కునారులుం
గలిగి యనేక బంధుజన కాండము మిక్కిలుగల్గి యుండియున్
జాలకనజేసి ముందుగతి జూడక సేతను దెచ్చియుండుటన్
బలరిపువైరి యీగతులు వట్టెను గాదె నిశాచరాగ్రతీ. 2822
- చ॥ తలవ వరుంధతిన్ మరి సుధాకరు భారమ చోలుసాధ్యి ని
ర్మలగుణ శీల భర్తృకమలాంఘ్రి సుసేవల నుండుజానకిన్
తెలివి యొకింత లేకయిటు దెచ్చితివక్కట సాధువర్తమల్
సలిపెడి మార్గమిద్దియొకొ సారవిచారులు దీనిమొత్తురే. 2823
- మ॥ వతిసేవారతి నున్న సేత తుభసర్వాంగిన్ మహాంక్షిదోల్
సతి దానొంటరి యౌచు కానవగతిన్ పంపాసముంజేయ దు
ర్మతివై నీవుహరించ నేమిసుఖముల్ ప్రాప్తించె నీకక్కటా
మృత్యుకై జానకి దెచ్చినాడవని యింద్రద్వేషి యూహించెదన్. 2824
- క॥ జనకజ పాతివ్రత్యా
గడిత తనముజేసి నీవు గంధిపీగతిన్
జనకజ స్పృశించు వేళను
తనువునీవు దాల్చితద్భుతము బొందె సురల్. 2825
- చ॥ అరయగ కిల్చిషంబులను నాచరణంబును జేయువాడు దా
పరిణతి కర్మవక్త్యమగు కామమునందు వశించు దప్పకన్
కరము నసాత్యమౌను కృతకర్మ ఫలంబుల దోయనేరికిన్
వెరుగవె నీవుదీని రజనీచరశేఖర కాశ్రువేదివై. 2826

శుభకృతులు జేయువారికి శుభము గలుగు
పాపాలకు పాపవలయును పాపాప్తముగును
శుభము గాంచె విధిషణ నోదరుండు
నీకునీగతి వల్లెను నేమియందు.

11 జనకజ మించునట్టి వనజాక్షులు పెక్కులునీకుగల్గెనా
మనపిజ వాణకాదవ వ్రమాద పరిస్థితి తక్కి యీ గతిం
రణమున గూలినావు విదికృత్యము దోయనసాధ్య మేరికి
దనుజ కులాధిపాథ మదిదాల్చగ కాతను దూఱమిగకెసె. 298

12 కులమున సాదిరాదు నధికోజ్వలమైన గుణంబులందునన్
దులయనరాదు నందమున దోవదు వానరి రామపత్ని యా
కులవతి మోహితుండవయి కోట్రుచు మృత్యువుగొన్నభంగి నా
లతనను వానకింగొనగ లంకకు నీకును ముప్పుగల్గెడిన్ 299

13 తనువుల బ్రాణముల్ విడపు దారుణి నేదియొ నిందలేక గా
వున ధరణీజదెచ్చితివి భోగమిషంబున సేతయెవ్వటన్
జననమునందె నీవెవట నంభవమైతివి మిత్తినికు నా
జనకజచే విధింపబడె సాగర ధీర మహావరాకళిమా. 300

14 జనకజను గూడిరాముడు
పున సౌఖ్యములంద నేమిచునదుఃఖాల్గిన్
మునిగెదను నీవులేమిని
దనుజాధిప యేమిటంచు దలచొకుటెనున్. 301

15 మందర కందర మందిరంబులయందు
కనకాద్రి సానుభాగముల యందు
రజతైతము నందు రమ్యంబులగు యక్ష
వన వాణికలయందు భర్మరత్న

మయ గృహంబులయందు మంజులంబగు మహా

హర్షణంబులను విమానంబు లందు

భూరిసౌర నదీతర కాసార వం

తతి లయందున మహాత్పాహమొప్పు

గీ॥ నీవు జగ విహరించి యెన్ని యేని
భోగము గొడి నీవు రణభూమి గూల
నన్నియును నాశమయ్యె నేడాదిగాగ
నృపతు ల సిరులు క్షణ తంగురములు గాదె.

2892

గీ॥ సుకుమా రూపంబు నుభూరిలలాటంబు
దీర్ఘ నేత్రములు సందీప్తకాంతి
వంతదేహంబు ను భోగ్యరత్నాంచిత
వడుకిరీటము గండ భాగములను
రత్నకుండలకాంతి రమ్యత గాగ్రలంగ
తామ్రాననంబు దరహానితముఖము
దీర్ఘభుజాదండ దృఢ శరీరంబును
నరయ మదాటులితాక్షములున్ను

గీ॥ గలుగుదేహంబు రఘువంశతిలకు బాణ
గతుల విచ్చిన్నమై తనుకాంతి దొలగ్గ
రక్షసిత్తుండవై రణరంగ తాత్త్ర
గూలినాదవె కర్పర పార్శ్వయువుడు.

2893

ప॥ అరయగ నేను మందమృతినౌటను నామృతమందునెన్న దీ
తెరగుమటిల్లు నంచెరుగ ధీరుడు కాంతుడు భోవ నేటితో
హాశవ మొండగడి విభవత్వము గాంచిత పాణివల్లభాః
కరిప ను దుర్భర బయ్యన కలముగూడె నికేమి చేయుదున్. 2894

౪౩ దానవరాజు తండ్రి బలదర్శుడు రాక్షసరాజు భర్త నం
తానము కక్కిరి త్రనుచు దద్దయు గర్వముగాంచియుండి నా
మానుడు నీవునిట్టిగతి చూచెదరంచును నెన్నదేని నా
మావసమందు నెంచను ప్రమాదము వచ్చె నికేమి చేయుదున్ 1132

౪౪ తనువున కరములు నాటుట
దనుజవరా నిన్ను తాకు ధవ్యతగాంచన్
గవ సిరల రక్తధారలు
తనువెల్లను నిండెనేమి దలతును నాథా. 1136

౪౫ సురల కజేయుడయ్యు బలనూదనునొంచిన శూరుడయ్యు బి
కరుడయి సర్వలోక జయకమిలసిద్ధిని గాంచినట్టి యీ
గురుబలశాలి రావణు రఘూత్తముడీ రణరంగమందు భూ
ధరమును వ్రజిలండన విధంబున గూర్చెను హెరరీతిమై.

౪౬ అరయగ స్వప్నమంచు మనమందుదలంచును మృత్యురూపిపై
కరమును మృత్యువుండగిలి కరియజెట్టెడువాడవౌట యీ
నర విభుడెంతవాడు నిను నంతమజేయిగ రాక్షసాధిపా
యెరుగుదు నీబలంబు దనుజేశ్వర సర్వజగన్నుతంబుగాన్. 1138

౪౭ ధరగల సహార్థంబుల
కరముం గగ్గిరియించి మరయు మనయుద్ధములన్
వరులం దెగబార్చియు న
త్పరము లంకనేలినాపు భోగసమృద్ధిన్. 1139

౪౮ సారబలుల్ నిహిత కవచాది గృహిత సమస్తకర్తునం
హరుడు యజ్ఞకోప్త సృజనావనదక్షుడు పానవాది బృం
గారక దర్పివార్త ధుజన్వి నిగ్రహకాహణక్రియా
చారుడు భూదిభోగ గుణసౌంద్యుడు రాక్షస వక్రవర్తియున్. 1140

61. రామాయా ఘటితాత్ముః
దశుజానందః పదాత దరవరవనితా
జవబాధా వరితుందును
నవయము మత్కామదాతయగు నీతందున్. 2841
62. వీరుడు వేదశాస్త్రవయ వేత్తయు నాదగుజీవితేశ్వరుం
దీరజరంగకుందు దరజీవరహ వైవిముక్త బాణ వం
హరత గాంధీయుండ నిక నక్కట గాంచుచు దుర్బరైక చిం
తారతి ప్రాణమిత తనువువందున దాల్చుట నాట శక్యమే. 2842
63. హంసకూలిక తల్పంబువంధు తనువు
హయగను వ్యాధి విదురింభిజిత్తి నీవు
దూధానర శలికమా వేలైన
పవ్వళింవంగ సుఖమొక్క ప్రాణనాథ. 2843
64. మును శక్తిశక్తి లక్ష్మణ
మనశరముల మృత్యువాంధ గడుదుఃఖము
దన వేత నగము చచ్చితి
దశుజవరా నీవునెగ దశువు విడిచెదన్. 2844
65. నాకును బంధుబులేరిని
వాకారి చింతనెపుడు నందము జ్ఞాక
నోక సుఖంబుల గూర్చిత
నీకై వెలవింతు సుఖము నెట్లుగాంతున్. 2845
66. నీకు వహదర్మదాదితి
పాకారీవైరి జతను బాయ్చుట దగుజ్ఞా
చీకాకుల నేగుందును
లోకంబున నెట్లుబండు జోచునెవత్తికన్. 2846

క॥ ఘోరతనేడ్పుచు నుండగ
యురడిల్లుమంచు వలకకుండక యిటులన్
ధారుడి నుదీర్చ మగు ని
ద్రౌరతి వవళించితొక్క దానవనాథా. 2847

ఉ॥ నే వవతుండనంబువిడి నేలవయిం బడదాతినాచు నిన్
దాయగ వచ్చియుండి నిజనారులు శీర్షములన్ మునుంగులన్
వేయక వచ్చివందులకు వేగమ కిన్నవహింపకుండ నీ
జాయను నూరకుంటి విడి సారమతంబొక ప్రాణనాయకా. 2848

క॥ నినుజేరి మిత్రసహచర
గణములు పలురీతి నేడ్వగా నవి వినకన్
కినుకవహించియు కఠినత
దనుజాధిప యూరకుంట ధర్మమెనీకున్. 2849

చ॥ పరమసుకీల ధర్మగుణ భామలదెచ్చితి వార్తలెల్ల ని
ష్ఠురవడి నిన్ను డిట్టిరి విరుద్ధతవోజల మంతరింప వా
తరుణుల యత్రధారలు వృధాయగు నొక్క ధరాతలంబువన్
కరమును నాకకారణము కాంతలు దుఃఖకథాకి రాల్పుటన్. 2850

క॥ వనితల చోరత్వంబున
దనుజాధిప నీకునిట్టి దైన్యముగలిగెన్
మును జగతీతలమెల్లను
ఘనవికృమ గతుల జయముగంటివి కాదే. 2851

క॥ హరిణ మిషంబున రఘువరు
తరుణిని జానకిని నీవు తన్మరబుద్ధిన్
కరమును దెచ్చితి గావున
పరిణతి నీరితి కర్మపక్వముగంటి. 2852

చ॥ మదియు త్రికాంచదియును మోఘ్యుడు నీకును నొదరుండు ను
స్థిరమతియై హితంబుగ విదేహనుకృష్ట రఘురాముజేర్పగా
కరమును బల్కి వాని వివకన్నిటు నర్పవికాట లోకవం
హరుడవునై రణవల్లిని వక్కట కాయము వీడితేకదా. 2853

చ॥ మంచియొ చెడ్డయొ నలిపి మృత్యువుకెంచెయు నీదుమార్గముం
గాంచుచు నేగియుండ్రివిక గాంచెడి మార్గమునాకుఁపు రా
త్రింవరనాథ యేగతి వత్తివతనై తవదీయ యోగమున్
గాంచకయుండుటాక దశకలక మేహోజ్వలవికృమకృమా. 2854

సీ॥ హేతులును నొదరుల్ హితము గూర్చగనెంచి
తఱుమరు వద్యుత్తరంగి దెలిపె
నాజనకుండు జానకీనీ దిచ్చుట చూచి
యన్యాయమమచు నీకపుడు దెలిపె
మటకర్త మారీచ మనులు నీకెరితయు
హేతుమార్దంబుల నీతిబలికె
నభయందు హావోషణుడు భావినెరింగి
వేవిధంబుల నీకు వికడపరిచె

గీ॥ వారమాటల నీకత్తివీధి నీవు
జొరగనీయక బలమద స్ఫురణజేసి
కోరిమృత్యువు నీవగైకొంది విలుల
కర్మఫలముల నీగతి గారెదనావె. 2855

గీ॥ కనకచేలంబు నీనీల శయ్యమీపుడు
రక్తసిక్తంబునై ప్రియము క్రిగాంది
దూమినిద్రించు నీకయి బోరుమనుచు
రోదనము జేయు ననుజూడరాదో యేధివ. 2856

- క॥ మనబల విజయుడు దక్షుడు
రణతలమర్దిక విరోధి వ్రముల మూల్యవం
తుని దాహితుడ విగతి
నను జాడక యుంట నీకు న్నాయమె యధిపా. 2857
- క॥ కలిగెను లంకాపురికిని
కలకలు వేసెగ తేమ్ము గావగ రవిచో
జ్వలగతి కరముల బరపెను
వలమటలను తొందనిటు వర్తంబగునే. 2858
- క॥ రణతలము వంధు ననుగని
దనుజాధిప బలుకవేల యుద్దయు వాపై
కినుకంటూనితె ప్రియతా
మిని గాదనుమాడ్కి ధర్మమె యితివీటున్. 2859
- క॥ ఎంతటి నాదగు కరివ్రపు
వింతగుహృదయంబొ ధనుజవీరుండును నా
కాంతుడు గూలగ నిత్తరి
నింతింతలు వ్రయ్యలొత్తు శ్రీగూలవాళ్ళో. 2860
- క॥ అని మయ దానపు పుత్రిక
మనకోకము వట్టజాలగొలికే వడిన్
దనవతి వక్షము వ్రాలెను
మనవంధ్యార్య కంవకోకజీని యంతన్. 2861
- చ॥ దరిగల కాంతలంత గని దె త్కటలారిపు దేవికోడ దు
ర్యరమగు శోకవేదనను తట్కర రోదప నివేయంగవే
ధరపయి రాజ్యభోగములు తత్పరతంగల యదీరితులున్
కరమును మాటుడుండు గదా కలివేధిన్ నీవార్య పద్ధతిన్. 2862

క॥ కావున ధైర్యము గొనుచును
 త్రోవంగా మమ్ము లెమ్ము ఋణముదీరె నం
 చావిధి బల్కగ రావణు
 దేవి పతిని బట్టి మిగుల దీనతనేదెప్పెన్.

2982

-: విభీషణుడు రావణునకంత్యక్రియలు జేయుట :-

చ॥ జనవిదుడంత గాంచి దనుజాధిపునోదరు తోడబల్కె నీ
 వనితల సేదదేర్చి యికవహ్నికృతంబగు కర్మజాతమున్
 వనుజునకు న్నొనర్చుమన నాతడు ధర్మము నూహజేసి యా
 యినకులవర్యుడున్ విసగ నిట్లనివల్కెను చింతజేయుచున్.

2984

సీ॥ ధర్మమార్గంబును దలవనివాడును
 దురితుండు కరుణా విదూర మతియు
 పరకాంత హరదైక పాప చిత్తుండును
 భాతృరూపము గొన్న కాతృవుండు
 జగదేక కంటకుం డగుణుండు కఠమండు
 శిష్ట జనానీక కష్టమతియు
 వగ్రజుండైనను నగ్నికర్మకు నోతడు
 నర్హుండు కాదని యాత్మదలతు

గీ॥ కర్మమును జేయ నన్ను లోకములు దిట్ట
 నొక్కొ రావణగుణముల! నూహజేసి
 చేయకున్నను మెచ్చునో చింతజేయ
 జాల నరపాల దెల్పు దయాలవాఁ.

2985

చ॥ అనవుడు రామచంద్రుడు మహామహాకాత్ముడు ధర్మబుద్ధి చిం
 తమడటు బల్కె నీదమజ నాథు జయంబును నీకృతంబుగా
 గనుగొని యుండి నాదువీర్య కాధ్యము నీకుప్రియంబుగావునన్
 ననల కృతంబుగాగ క్రియలాచరణంబును జేయగావలెన్.

2988

1 ఈకడ ధర్మవర్తనుడు హిసమవమ్ముడు పావచిత్తుడున్
 భూత దయావిహినుడయు బొత్తువహించెను దేవదిక్పతి
 వాక్రము పారదోలి బలుభంగుల విక్రమముం మడించె నీ
 భాగము కేవలండునుచు భ్రాంతిని బొందుట నీకున్వాయమే. 2967

2 పాపము బోవునంతకును వైరములుండునుగాని యా పయిన్
 బూనుట చెల్లరాదు రణమున్నతి జేసి యింకందుగూలె నీ
 దానవ రాజునీకెటులొ దద్దయునాకును నట్టివాడనా
 పూను ప్రకీజ్జచెల్లెనిక బూనుము ముందగు కార్యవాతమున్.

3 కాపువ దహనక్రియలన్
 గావింపుము శంకగొనక కడుధర్మముగన్
 నీవలన గొనగ నర్హుడు
 భావింవగ నీకు భాగ భవమున గనుమా. 2968

4 రామవవనంబులు రాక్షసేకని భాగ
 విని యంత దహన కర్మను సుధర్మ
 పద్ధతి జేయంగ బహుచందనపు కావ్య
 ముల గూర్చి పితృమేధమును నొనర్చి
 యాగ్నేయ దిశగాగ నగ్నివేదిక నుంచి
 వహ్నిపై వాఙ్మసువంబు వైచి
 వశువును బలిజేసి వహ్నియందున పేల్చి
 యాఙ్మ సేక్తములైన యట్టి దర్ప

5 లంత బరపియు దశకంఠునందు మాఝ
 గంధములు నూత్న వస్త్రముల గప్పి చితిని
 కన్నులను బాష్పబిందువుల గారుచుండ
 నగ్ని దగిలిచి యార్ధ్ర వస్త్రాన్వితముగ
 తిరిల దూర్వాభి మిశ్రిత జలమువిడిచె.

- క॥ జలముల మ్రొక్కుచు నిచ్చియు
వలువిధములనేడుచు ననుజ వరు నతులను సే
దలదేర్చి పురికి నంపుచు
నిలిచెను రమురాముదరిని విశ్చలుడగుచున్. 297

—: విభీషణు పట్టాభిషేకము :-

- క॥ రావణు డంత మొందుటను రాముని సంగరవిక్రమంబు ము
గ్రీవుని మంత్రితంబు కమలేక్షణు లక్ష్యులు బాహుశక్తి పం
ఖావనజేయుచున్ సురలు వచ్చినరీతిని బోయిరంత నా
భూవిభు రామరాధిపతి భూరిశతాంగము దోలుమాతలిన్
శ్రీవిభవంబుగా బొగడి చేరగ నాకము నాజ్ఞనిచ్చివన్. 297

- గీ॥ రాము నాజ్ఞను గొని సురరాజ సూతు
దై న మాతలి స్వర్గ భామంబు జేరె
వనచరాధిపు రామమిత్ర పట్టిగూర్చి
కొగిలించెను హర్ష వృత్తాంకురముల. 297

- చ॥ అనుజుని బిల్పిరాచువుడు నత్తరిమన్న విభీషణుడున్
గని వచియించె యీత డధికంబుగ నాకు సహాయకాక్షిమై
రణమున నిల్చె గావున కరంబును నాకుప్రియుండు వీనికై
యొనరుతు మారుగాగ గడునున్న తమౌ యుపకార మిత్తరివ్. 297

- క॥ పురమునకు వేగి వేగము
సురుచిర భక్తానవమౌన భుగళి వెలయన్
సురవైరి ప్రభు సోధకు
గురుమతి పట్టంబు గట్టుకోర్చి ననగన్. 297

- గీ॥ వనచరులు కనక కల్పముల్ వదిలి గొనుచు
వనిధి జలములు దేర లక్ష్యులుడు నొందు
కలకమును గొని యావిభీషణు నలఘుమతిని
భద్ర సింహాసనస్థితి వరలజేసి. 297

చ॥ దనుజ వధాంతరాళమున దావవరత్నము నావిభీషణున్
ఘనతర వేదమంత్రము లఖండగతింజెలరేగ పట్టముం
గొన నభిషిక్తుజేసి నధికోన్నతి వందరు సంతసింపగా
నినకులవర్య దత్తము మహితిలముంగొనె దైత్యనాథుడున్. 2877

గీ॥ వదివ వర్గంబు సంకోష జలదిదేరి
రామవిభుదత్త రాజ్య విభాజిడగుచు
దనుజముఖ్యుల కాన్కలు గొని విభీష
ణుండు రఘురాముజేర నాన్పపుడువంత. 2878

క॥ నరవరుడు విభీషణుగని
పర మానందంబునొంది ప్రక్కను గల్గి కే
సరి సుతు హనుమంతుం గని
స్థిరమతి నిట్లనియె కార్యదీక్ష వరుడై. 2879

చ॥ వినుమిక వాయుపుత్రక విభీషణు నమ్మతిజేసి లంకకుం
జని యటనున్న సేతకు నికావర నాథుని మిత్తి నాజయం
బును వినిపించి లక్ష్మణుని వృక్షచరాదిపు క్షేమవార్తలం
వినబడ దెల్పి రమ్ము పృథివీసుత సంతసమందు నట్లుగన్. 2880

—: హనుమంతుడు సేతకు రామవిజయము దెలుపుట :-

క॥ నరవరు నాజ్ఞ శిరంబువ
దరియించి యనేకదైత్యతతి మానితుడై
పురసీమ జనియె నందువ
ధరదీపగనె హర్షహితతను గనుదానిన్. 2881

దనుజస్త్రి పరివృతయయి
ఘనదుఃఖా కలితయగుచు క్షృణ్ముఖమం
దున నున్న జానకిం గని
యెను తేజములేని రోహిణీ క్షాతగృతిన్. 2882

క॥ కనిస్కాంజలి ఘడియించుచు
విసయపడితి తవదుపేరు వినఁదెలిపి మహా
జనితా వందాత్ముండయి
వినిపింప దొడంగె రామవిభు విజయంబున్. 2982

మ॥ వినుమోసాధ్వీ రదాంతరంబునను పృథ్వీనాథుడా రావణున్
దునిమెన్ లక్ష్మణ భానుమానుల రణోద్యోగంబుచే నావిధి
షణుండు దోడుగనుండ వానరవమస్తంబై న సైన్యంబుతో
వినిపింపంగఱు రాముడంపె ధరదీ విఖ్యాతసాధ్వీమణి. ౧౯ 8

క॥ జనవిభుడు రామచంద్రుడు
ననుజుడు రవిసుతుడు నంగరాదులును విభీ
షణుడును నేత్రురీ కుశలత
దనరుచునున్నారు సుమ్ము ధరదీపుత్రీ. 2985

క॥ ధరవద్భుత కార్యంబును
నెరవేరిది తన్ను బంపె నీకడకును కా
మరసాక్షి రాముడంపిన
సురుచిర వాక్తకులవినుము శోభజెలంగన్. 2986

సీ॥ ధరదీజ నీకు నేకరము ననురక్తుడ
నాభాగ్యవశత ప్రాణముల నీవు
నిర్విగల్గితివి యనిందితాత్మవు గాన
జయము గాంచితి ధర్మనంగరమున
దశకంఠుజంపితి తత్పురమగులంక
నాకు స్వాధీనత నలరు కతన
చింతించుటకు నిశ్చేషంబుగా నిన్ను
బంధముక్తును జేసి వరలిహడ

18 జలధిసేతువు గట్టి నిష్ఠుంద్ర గరిమ
జగతిగల శర్వ వానర వయము నాకు
సాయమొనరెంప నా ప్రతిజ్ఞ విధంబు
వేడు సంపూర్తి యయ్యెను నీరజాక్షి. 2887

19 రావణుని గృహంబంచును
కావంబున దలచినపు భయమందకు మీ
శేవలము నిజగృహంబున
నీవిపుడున్నట్లు దలచుటెంతయు నొప్పున్. 2888

20 అని రాముని వాక్యంబులు
వినిపించిన నామెవినుచు వేగమే లేచెన్
మునిగతి మౌనము దాల్చుచు
ననిలసుతునితోడ మాటలాడక యచటన్.

21 జానకి యాగతి మౌనం
బూనగ కాలింపు తెలుపు బోల్చిగలేకన్
వానరపుంగవు డపుడా
మానిని కారణము దెలుపు మంచును వేడన్. 2889

22 అని హనుమంతుడు బలుకగ
వనశామణి ధర్మ బద్ధవాక్యసరటి ని
ట్లనీయెను గద్గదకంఠ
స్వనయై మౌనంబు కతము సామీరివివన్. 2890

23 అనిలతనూజ రావ విజయా దిగ మ్రుపియ వార్తవెంతయున్
విని వివశత్వ మొందితిని వేడకవార్తలు దెల్పువారికిన్
వెనుకదనేమి పల్కుదని వీక్షణజేసితి కావ్యవస్తువుల్
దనరపు వాడుచెంత నినుదన్నగ నిచ్చుతి నంజనామతా.

చ॥ మరియును విశ్వమంగుగల మానికముల్ రజతాద్రిమేరువుల్
పరియగునొక్కొ సత్యమయ సంగళిజెందిన మాటకెందునన్
హరివరయంచు బల్కగ పదాగతి సూనుడు పొంజలించి యా
తరుడికి బల్కె సద్విసయతా విధి నామెయు సంతసింపగన్. 2883

చ॥ శ్రీరఘురామచంద్రు రదసిమ జయంబును దెల్పువానికిన్
మారుగ నిచ్చునట్టి బహుమానము లేదు జగత్తయంబులన్
సారతబల్కా నీడదమె చాలును నన్నిడికన్న మిన్నయై
భూరిమణివిభూషణును భోగము స్వర్గము సాదించుచునే. 2884

క॥ రావణ విజితాత్ముని యా
భూవరు శ్రీరాముజూచి భూరి భోగసం
భావిత నాకము కన్నన్
వేవిధులన్ సంతసించు విమలేందు ముఖి. 2885

క॥ అని హనుమంతుడు బయకగ
విని జనకజ హర్షబిందు వితతిని కనులం
దున రాలబలికె నీగతి
వనవర వీరునకు హర్ష భావంబులన్.

చ॥ హరివర నీకెచ్చెల్ల నమయస్ఫురితంబుగ మాధురీగుడా
కరమును నమ్మతంబునగు కార్యమలం ఘడియించి పట్టుటల్
పరమ సుధర్మవృత్తుకపు వాయుసుతుండపు విక్రమక్రమ
స్ఫురిత యశోవిభావాడపు నూరివరుండపు తోవిడుండవున్. 2886

—: హనుమంతుడు రాక్షసస్త్రీల జంపెదననుట :-

చ॥ జనకజ యట్లు బల్కగను సామిరి యంజలి సంఘటించి యీ
దనుజకులాంగనల్ బహువిధంబుల కరియ నిన్నుబెట్టి గా
వున హతమున్నొనర్తు కలవు న్నొనగంగను నిన్నువేడెదన్
ననుగరుడింపు మీదనుజ వారుబెట్టిన బాధ జూచితిన్. 2888

స॥ వతిచింతామతివై యునేక విధులన్ బాధాకులస్వాంతవై
వెతిలం బొందెడు నిన్ను గాంచియ దయాస్మితై కచేకస్కులై
యతి హెగంబుగ శిక్షజేయగ సముద్యద్వీతి పీడించె నా
గతులన్నీ పు దలంచి యాజ్ఞనియమా ఖండించెదన్ వీరలన్. 2998

చ॥ అనవిని వల్కెజానకి మహాత్మక వీరున్మపాశ్రయంబునన్
దీవములు బుచ్చువారు పతి దెల్పినరీతినిజేయు వారలం
గనలను దామలం గినియ నక్కటధర్మమె వీరకృత్యమే
వనచరవర్య నీవెరుగవా యిది తెల్పగ నేల నీవిధిన్. 3000

క॥ మ ను వేచేసిన పాపము
ననుభావ్యము నొంద దుఃఖమందితి గాదే
జనులకు కృతాకృతంబుల
వసుగుఁ మగు ధర్మఫలమువందును గాదే. 3001

క॥ కక్షగెను దుర్దశకాలం
బలఘుగతిని యంచు శాంకమగు చిత్తమునన్
నిలిపితిని జీవముల కపి
కులతిలకా తెలియుమింక కోవిదవర్యా. 3002

క॥ దనుజ విభునాజ్ఞ చేతను
దనుజాంగన లటులనన్ను తర్జించితి యా
దనుజవిభుడేగె గావున
ననుతర్జన జేయిరింక వగచర ముఖ్యా. 3003

క॥ మునుతల్లాకము వ్యాఘ్రం
బునకు న్నువదేశమిచ్చె పుణ్యవృదమా
ఘననీతి వాక్యమది నే
వినిపింతును కీశలోక వీర వరేణ్యా. 3004

చ॥ ధరపయి సజ్జనుండు తనదారిని బోవును నెవ్వడైన దు
ష్కరమపకారమున్ తనకునల్పిన నాతడు దానికెన్నడున్
కరమవకారమున్ సలువగా మదిగెంచడు ధర్మవృత్త మీ
కరణిని జెల్లుగాదె కపికంజ వనాంతరహీని మారుతీ. 3005

చ॥ మరియును పుణ్యలందు బహుమాయికులందు నవధ్యులందువన్
హరివర నత్కృపన్ జూపుటర్థముగాదె ధౌత్యమున్
సరసిన పాపముల్ సలువనట్టి యితందు గలండ్లె మారుతీ
యెరుగవె కోవిడుండవయి యిట్టివిధుల్ దెలువంగనేలొకో. 3006

క॥ కాపున పీఠల జంపక
యో వానర పీఠవర్మ యుడుగు సుభయము
స్నివరకె యిచ్చి యుఁదెలి
ప్రహంగా వలయువీరి దుంపగనగునే. 3007

—: సీత రాముని జూడగోరుట :-

చ॥ అనుచును సీతవల్క్య హన శంకుడు దానికి సన్నుతించి యి
ట్లనియెను రామపత్ని విగదమ్మ యిటుల్ బలుకంగనేర్పితే
జనియెదు రామసన్నిధికి సత్పరమి బహులేమి చెప్పెద
వినబడ బల్కమన్న వృథిపేసుత వాయుజు గాంచి యెట్లనెన్.

క॥ మారుతనందన సే వల
శ్రీరాముని జూడ నిచ్చజేసితి జననన్
నారీమణి లక్ష్మణ యుతు
శ్రీరఘువరు రామునింక జేరెదవనియెన్. 3008

క॥ అని సీతా జననికి వం
దనము లాచరించి దశరథాత్మజు రామున్
గననేగి రామునకు నా
జనకజ వృత్తాంతమంత సరవిని బలికెన్. 3010

మనుజాధీశ్వర దేనికై యిటుల సామాన్యచర్యంబులన్
ఘనకార్యంబులు సంఘటించియును లంకావాఘజెందాదీత
వనితా రత్నమునట్టి సీత గన నీవేదార్థముంజూపవే
జనకాధీశ తనూజ నీవిజయమున్ జ్ఞాపించె నెంతేనియున్. 3011

నను నమ్మియు జనకాత్మజ
నిను లక్ష్యజ సహితుజాడ నిచ్చగించె గా
వుద నీవు కార్యపాథన
మును జేయుము తదవదేరి భూతలశారా. 3012

:- రాముడు సీతను తెమ్మని విభీషణువకు దెలుపుట :-

మ: హనుమంతుండటు వల్ల రాఘవుడు నేత్రాంతంబులన్న కృపాః
కణములే రాలగ వెచ్చనూర్చుచును యుక్తంబై వ వాక్యంబులన్
తన చెంతంగరి యా విభీషణుని వత్సలంబు వంప్రీతిమై
కని బాపించెమ జానకిగవగ యుక్తంబును చింతించుచున్. 3013

మ: దనుజశిష్యుడు భూమిజాత నిక నాదృష్టిన్విలోకింపగా
మనమందెంచితి నామె దెమ్మిటకు సన్నాన్యమ్ముగా ప్నాతగా
ఘనభూషాంబర యుక్తగా నవయువ జ్వరింశాంగరాగాంగగా
జనుమా రాముని యాజ్ఞగాదెలిపి యా సాధ్యమడిందెమ్మిటన్. 3014

చ: అనుచు విభీషణుండు దనుజాంగనలన్ మహిజాతచెంతకున్
బనిచిన వారలేగి రిమువయ్యని యాజ్ఞ గనంగరాగ భూ
షణ రుచిరాంబరంబుల అనద్గతి ధాల్పియునందలంబునం
జనవలె రాము చెంతకన పాద్వియు నీగతి బల్కెనత్తరిన్. 3015

క: స్నానముజేయక యివ్వుడు
నేనిటమన్నట్టి రీతిసేగెడు విభునిం
గానంగవంచు వల్కివ
దానపరత్నంబు వలికె ధరదీజకరితన్. 3016

క॥ శ్రీరాముని యాజ్ఞను నో
నారిష్టుడి నీకుదెలిపేనాడను వతి యా
జ్ఞారీతి సంపదించెడి
ధారపు నీవరయుమీంక భర్తవధేంబెన్.

3017

క॥ వతియాజ్ఞ నిర్వహించు
సతికిని ధర్మంబుగాగ సాధ్యదలచి యో
గతి నుస్సాతయునై యం
చిత వస్త్రసుభాషణా శీమముజాలెన్.

3018

క॥ శిరమున మేలి ముసుంగిడి
వరణ దివ్యశిఖికనెక్కి పతయాజ్ఞగ నా
న్మరణజ యేగెను నీరా
కర సప్తకరువాత్ము తనదు కాంతుని గనగన్.

3019

విభీషణుడు జానకి రాక రామునకు దెలుపుట ౩౧

క॥ నరవరుడు ధ్యాననిష్ఠ
సిరుడె యుండంగ దీక్షిజేరి దానవా
భరణంబు విభీషణుడొ
ధర్మజ వచ్చుటకు వినయతాపిధి టలికెన్.

3020

క॥ దానపు గృహంతరంబున
జానకీ బహుకాలమున్న సంగతిమతిలో
భూనాథు డూహజీయుడై
మానవగత ద్వివ్యరోషమంతట జెలగన్.

3021

క॥ మదిలోన విమర్శించుచు
ప్రథివీనాథుండు నావిభీషణుగని యొ
సుదతీమణి సీతను దా
నధివసించు దరికి దేవ నాజ్ఞాపించెన్.

3022

యుద్ధ కాండము

౧౧ భూవిభున్ నాజ్ఞ నాదనుజ పుంగవుడవ్వుడు వేగ జానకి
చేవిని చుట్టుముట్టుకొని దృష్టముగాగ జరించువారలన్
ద్రోవకునడ్డమౌటగని దోయగ జేసిన వారు భీకరాః
రావములన్ ఘటింప పృథులంబుగ మ్రోసె దిగంతరంబులన్. ౩౦౨౩

౧౨ ఆ రావంబుల విధి భూ
దారుండతి కినుక నొంది దాననాధున్
భూర్యనల తుల్యదృష్టుల
వారయుచును బల్లెనొప్పురంబుగ్గు నూర్తిన్. ౩౦౨౪

౧౩ వీరలకానించెదె యీ
తీరున మర్యాదవీధి తెలియుమికను నా
వారలగో వీరిని యీ
దారుల వృత్తంబు జేరుదగునే నీకున్. ౩౦౨౫

౧౪ వస్త్రసంతతి కుడ్యముల్ భవనములును
రాజలాంఛనముల్ తెరల్ రావు స్త్రీల
కడ్డముగ బోగిన వారుల కరయు రక్ష
జేయు ఈళశీల వంపద చిరకరముగ్గ. ౩౦౨౬

౧౫ సమరముల యందు పెండ్లియౌ సమయములను
వ్యసనముల పొందువేళ వ్యయంపరముల
యజ్ఞయాగాది కృతువుల నాచరించు
సమయముల స్త్రీలజూడ దోషముగాదు. ౩౦౨౭

జనకజ రజరంగసింహ
ఘన ద్ముఖిషాధచిత్త కరుదన్ని యిటుల్
తనవృత్తి చెంతకు జేరగ
జనునే చూపరుల దోయ సమయమెరుగకన్. ౩౦౨౮

—: శ్రీరాము చెంతకు సీతాదేవి వచ్చుట :-

క॥ కావున నిప్పుడు సీతా
దేవి వన్నుజుడనిటకు దెమ్మననపుడా
దేవారి. జానకీ సతి
భూవిభు వన్ని ధికిదెచ్చె మ్రొక్కుల నిడుచున. 3028

క॥ జనవరుడాదెడి మాటల
విని సామితియును వద్దవిభు సూనుండున్
హనుమంతుడు మదిశంకల
గనె సీతనువిభుడు పీయత గాంచడటంచున్. 3029

చ॥ వినయవిధేయతా విధుల వృద్ధిజ దానవరాజువెంట రా
ముని దరియంగవచ్చి తనమోము ముసుగునమాటుజేసి యా
వరవరు మోముగాంచి కదనాంతర భూమిని జేవిశేష యం
చురు గతినేర్చె నార్తిగొని చూపరులందరు చూచుచుండగన్. 3031

మ॥ చిరకాలంబుగ గాంచనట్టి పతినిం జెల్వొందు ప్రేమాభిమా
వరతింగాంచె మూర్ఛచంద్రములు భూనాథు. ప్రకాశింపడు
నరిసంహారవికార వికృమయుతున్ గంభీర దీక్షాత్మునం
చ్చరితున్ రావణమర్దనున్ నిజమనోబ్ధాత్మక భృంగంబునున్. 3032

—: రాముడు తన విజయము సీతక. దెలుపుట :-

క॥ వినమిత గాత్రయు వగుచును.
జనకజ తనదరిని నిలువ జ్ఞావిభుడంతన్
శ్రనలుచు వందరు వినగను
తనపతితో నిటులబలికె దయజూవకయున్. 3033

క॥ కరము విరోధియైత దళకందుని జంపితి భూరిశక్తి దు
ష్కరమగు కార్యముల్ నల్లపి. శాశ్వతవర్ణము కిటడంచితినె
జరుపగలట్టి కార్యములు సర్వముజేసితి సార్థకంబునై
పరగెను నాదుజన్మ ధరణాయశీకీర్తి వహించెంచియున్. 3034

మును నే పలికినదానల
ఘనగతి దీర్చితిని పూర్వ కాముడనైతిన్
జనపతుల యందు శరమును
మునువదివలె నెత్తి తిరుగబోయెను వాకున్.

2035

1 నేలేని యట్టి వేశను
లోలాక్షి రావణుండు గూర్చుండగుచున్
లీలగ నినుహరియించెను
దోలితి దోషంబు వానిదుర్మించుటకతనన్.

2036

2 అవమానంబులు గలిగిన
యవమానము దాపు కర్కలా చరించకన్
వవనిం పురుషుండగునే
యవినేతు నొవర్చి పూరుషార్థము గంటిన్.

2037

3 శరనిధి లంఘించుటయును
శరనిధి బంధనము కపులసాహాయంబున్
పురి లంకా నాశంబును
కరమును సఫలంబులయ్యె ఘనతరలిం.

2038

4 రణ భూమిని తగుమంతిత
మను గూరిచి వికృమంబు బొడజూపివ యీ
యినజుని కృత్యంబులు నా
తనువమ విజయార్థమగుచు నలరెను వింటే.

2039

5 అనుజుని దుర్గుణ వీడుచు
ననుశరణము వేడు దన జనాభు సోదరుం
డన దగు విభీషణుని మన
మువ కోర్కెలు వలలమొందె మోదముగాంచెన్.

2040

- మ: అని యా రీతిని బల్కగా జనక కన్యాపాధ్వి వేత్తంబులన్
జనితం బొచును శోకబిందువులు విస్తారంబుగా రాలి నా
జననాథుండును మందునగ్నిపయి వాజ్యంబాహుతింజేయు రీ
తిని కోధాంచిత మావనుండగుడు నందేహించక నిట్లు నెన్. 30
- చ: కరమును శత్రుసంహరణ కార్యముజేసితి లోకమందునన్
పురుషవరుండొసర్పెడు విభూతి యుతంబగు కార్యజాతమున్
జరిపితి కుంభసంభవుడు పర్వనికాటుల దక్షిణావయం
దరయహరించు భంగి నిమదప్పగ జేసితి శత్రువారికిన్. 31
- క: హితమతుల సహాయంబున
చితిజాల రణమందు గూల్చి ధీరుడనై యీ
క్షితితలము నందు నుండుట
యతివరా నీకొరకు కాదటంచునెంచుమా. 32
- క: వాకుంగలిగిన నిందల
బోకార్పగ వంకగౌరవోన్నతి నిలుపన్
వాకారులతో బోరితి
నీకై బోరంగలేదు నిజముగ గనుమా. 33
- గ: లోకశంకిత చరితవు లోలనయన
వాడు చెంతను నిలువంగవగునె నీకు
కళ్ళకలకను గొను వాని కళ్ళముందు
భూరిదీపంబు భంగిని బోలితివు. 34
- క: అనుమతినిచ్చితి నా
చను మెచ్చటికైన నీకు నదుపాయములున్
గవ వచ్చు రేళమునకును
వనికా వాతోడనీకు పనిలేదుకదా. 35

- క॥ కులజాం దెవ్వంజే నను
తిలకించునె యన్యగృహగతిం గాంచిన యా
లంను నీహపంగతి
దలచో యునె యెరుగజేసె ధరదీక్షాళా. :047
- చ॥ దురితుడు రావణుడు నిమద్రోహపు దృష్టులజూచె వంకమం
దరయగ భృష్టవై తివి విధానము దప్పితి రాజపుత్రివై
కరమును సత్యధర్మగుణగణ్యుడనంచును పేరుగొన్న నే
నరయక నిన్నుగై గొనుట న్యాయముకదని నీవెరుంగవే. :048
- చ॥ అపయశముల్ దొలంగగ మహారణభూమి దళాన్యుజంపితిన్
విపులయశంబు గాంచితిని పీడితి నీపయి స్నేహమోహముల్
నుపక్రమి నీకుజేసితి నమాహ్యములైన మహావిపత్తులన్
తవనత నొదకుండగతి వాజ్ఞనొసంగితి బోవుమెందునన్. :049
- చ॥ నిలుపుము నీకునిష్ఠవగునేనియు లక్ష్మణునొద్ద గానిచో
దొలగుము కైకనూనుదరి తోయజబాంధవపుత్రు చెంగటం
గొలుపుము గానిచో దనుజ కోవిదరత్నమునీవిభీషణుం
డలముని చెంతకేగుము మనంబుల శంకల బొందనేదికిన్. :050
- చ॥ నురుచిర సుందరాంగివయి చూపులకు న్నునురాగ దృష్టవై
సురపతివై రిగేహమున జూడగనుడివి చాలకాలమున్
తరుడొ నొన్నజూచుచును దానవనాథుడు నూరకుండు నీ
వరుగుము నెందునైన దడయంగను నేలను నొల్లనిన్నికన్. :051
- చ॥ తనకును వంతసంబు భుజితంబగుచేతను నాథుడీగతిన్
వినుటకు వీలుగాని కడువిప్రీయముల్ విని భూరివాత వం
జనిత రయంబువన్ లతిక సంచలంబును బొందు భంగి యా
జనకజ వంచలించుచు నిజాన్త్ర కణంబులరాల్చు చత్తరిన్. :052

—: రామునికి సేత వ్రక్కత్తరమిచ్చుట :-

చ॥ థరసు కఠోరమానవుడు దారను ధృద్రోతజూచిపట్టు వా
కృరదీని బల్కితీపు నిదినత్తమె వ్యాయమె థర్మమార్గమే
వరవర వంశయించితివి నన్నిట ఖావ్యమే శీలవంపదన్
దరుగేన దానినంచు మదదాత్పుము రామొనివల్లి గాపువన్. 3053

మ॥ కులమర్యాద విహీనకూళలమ సాకుం జెప్పి నన్నిగతిన్
దలచోయంగమ నీకుథర్మమె నరేంద్రానికి వంశోత్తర శం
కలు బోవంగను నన్ను వెంతయు చరిక్షఁజేసి నన్నిగతిన్
పఱక న్నిరధపుగాదె రామవసుధా పాలా మనోనాయకా. 3054

క॥ తెలివిని దప్పినవేశను
బలితుడు రావణుడు వన్నువ్వుశియించి కొనెన్
దలవగ దైవిక విధమున
హిలతిని వాదోషమెల్లు హివగునొ చెపుమా. 3055

క॥ మనమును నీయం దుంచుచు
తమవును నిల్పితిని నింతదనుకను రామా
మనశేత సాయక జాలము
లను బోలెడు నిష్ఠురోక్తు లవగా దగునే. 3056

మ॥ చిరకాలంబుగ శోకరీతిగను సుస్నేహైక భావంబు సు
స్థిరతన్ వర్ధిల నీవునేనాకటిగా శ్రీయుక్తిమై కాలమున్
జరుపన్ లేదె మహాత్మ వాయెదల శంకంజేయగానెల నీ
వరయం జాలని వాడవేని హతనై యత్యంతముం గూలెదన్. 3057

చ॥ అనిలమతుండు వచ్చి వనమండున వననియున్న నాడు నీ
మనమున గల్గు శంకలను మానములేకయ్యె చెప్పియుండినన్
తనువును వీడుదావకద దానను నీకును కష్టమైన యా
రణము దొలంగియుండు గదె రావణ నాశముజేయనేలొకో. 3058

|| నేకదశేరియో యుండిన
 నీకును నీవానరులకు నీమిత్రులకున్
 లేకుండు రణక్షేత్రము
 కాకున్ద కులాభివంద్య మకలల సాంద్రా. 3058

|| తరటి తలంబునుండి జనితంబయి ధన్యవిదేహరాజ భూ
 వరుగృహ మందువందెరిగి భూపలముని నిన్ను గూడి నం
 చరమును జేయు నన్నీటుల శంకలజేయుట నీకు ధర్మమే
 గురుతర కోపమాని యిటు కూడని వల్కులు పల్కగూడువే. 3060

|| చిరుతవయసున నేను చిరుతవయసున నిన్ను
 పెండి యాడుట దల్పవైతి వొక్కొ
 దైవంబుగా నిన్ను భావించి సేవల
 దేర్చుట మదిలోన దెలియవొక్కొ
 యిర్వుర హృదయంబు లేకత్వగతి జెంది
 యువ్యోన్యతను నుండు టరయవొక్కొ
 భవదీయ సుఖదుఃఖ పరిపాది నీకోడ
 పరిభాగములు గొంట మరనికొక్కొ

|| విస్మృతింబొందితి పూర్వ వృత్తములును
 పూర్వమైతిని విడిచి యపూర్వముగను
 నిర్మలంబై న నాశీల నియమములను
 శంక జేయుట ధర్మమే పారసౌఖ్య. 3061

—: సీతాదేవి యగ్నిప్రవేశము జేయుట:—

|| మ: ఇమచ్చుం గడ్గదకంతి యౌచు పటుదుఃఖాకాంతుడై యున్న
 క్షౌణ్ణ వీక్షించుచు జల్కె యీ పునతరంబై నదీ కోకంబు బా
 య్వును వగ్గింకొరుదొవ్వు గావునను నీవాంశ్యముంజేయకన్
 వనంబున్ వమకూర్పు శీలమును నా నాథుండు శంకించెదన్.

క: పరిభవ మొందితి పతివే

నరయమి నభయందు నన్ను నాధుడు వీడన్

వరపతికి యోగ్య మార్గము

కరము వహ్నికొచ్చుటగును గాదే తలవన్.

3083

చ: జనకజ యట్లుబల్కుగ నశాంతిని బొందుచు లక్ష్మణుండు రా

ననుజాని దిట్టజూచి మహితాత్ముని యాశయమున్నెరింగి యా

జనవిభు వాఙ్మగాగ చితిపత్వరతిన్ పమకూర్ప జానకి

మది రఘురామువీడి యటమందు చితిన్ దరియంగజేరుచున్. 3084

క: జనకజ యనఁజుము దరి చని

యనఁజుకు నమస్కరించి యమంవరులకున్

వివయతమొక్కచు రాముని

మనమున దఁచుచును ధర్మమార్గాన్వితయై.

3085

చ: నిరతము నామనంబు గడు నిశ్చలతన్ రఘురామునందువన్

కరమును నిల్పిదేని మదిగాంచెదనేని సుశీలవృత్తమున

కరుణ ననుగ్రహించి ననుగావుల హవ్యవహండటంచు భూ

వరుని మనంబునందలచి వారని భక్తి నమస్కరించుచున్. 3086

క: నమ శంకించెను రాముడు

మనముత నేడువ్వమార్గమన్నది లేకన్

మనియెదనేనిం దహమడు

మనుచుగాత వమ్ముగడు ప్రమాదముగాగన్.

3087

చ: మనమున వాక్కునం దితరమార్గములన్ దనుచందుకర్మతన్

జనవిభు రామచంద్రు మనసార తఙ్గింతునయేని వానికిన్

ననువుగ నర్కకార్యముల యందు జరింతునయేని తప్పకన్

ననలుడు నమ్ముటోవుత కృపాకృయ మిచ్చుచు జూడనందరున్.

మ: దిననాథుండు ముఖాకరుండు దిశలున్ దిగ్దేవతా వల్లభుల్
దినముల్ రాతుల్ నుండు సంద్యలున్ సురలు పండిగ్గుంబుగాటండ నే
ననయంబుం గుణశీలనం బెరిగినన్ వ్యాయంబు బాదించి న
న్న నుమానంబును లేకబోవగదవే స్వాహావధూవల్లభా. 3669

చ: అనుచు ప్రదక్షిణించి విమలంబగు భక్తిని రామునెంచి యా
జనకజ వహ్నిమధ్యమున సర్వజనంబులు జూచుచుండగా
వనిగొని చొచ్చె హయసురవంబులు మిన్నునుముట్ట హారథం
గిని జగతిన్న పూర్వమని కీకడదైత్యులు భ్రాంతిజెందగన్. 3670

క: తనలమున పుటముబెట్టిన
కనకపు వ్రజిమా విశాస కాంతుల తోడన్
జనకజ యవలస్థితయై
కనపడె బహులాద్యుతంబు గాగన్ మహిలో. 3671

చ: అరయ ప్రవాళరాశి గతమైన సువర్ణకలాక కై వదిన్
సురుచిరవల్లవంబులను కోలిలు చంపకవట్లు రక్తభా
సుర వనజాలయంబున సుకోటి హాసయినంగ సాంధ్య వి
స్ఫురిత మనాంతరస్థ శశిచాప్పున గన్పడె చూచువారికిన్. 3672

గీ: నాక భూమిని కాపంబునంది నిరయ
మందువడు నిర్ధరాంగన యనెడు రీతి
యక్షగంధర్వ సిద్ధ విద్యా ధరాది
భేదరులు దేవతలు జాచె క్షితిజక్రతిని. 3673

క: దరిజేరియున్న కపులును
మరి యనురులు దహనునందు మహిజచారణడన్
పరివరి విధముల నాహ
కరవాదము లాచరించె గడుదుఃఖమునన్. 3674

—: శ్రీరామునకు బ్రహ్మాండోరుద్రాదిదేవతలు వ్రత్యక్షతుగుట :-

- క: వారల రావము విని యా
భూరమణుడు బాష్పవారి పూరితాత్మరై
మూడుత మాత్రంబుండెను
ధారుణి నుత దహనునందు తమపుండ్రోయన్. 3075
- చ: ధనద విరించి శక్రకులును దండధరుండు యముండు పౌలలో
చన పరుడాదులున్ దివిని పత్వరతస్విడి బామతుల్యముల్
వినుత విమానపంక్తి రముపీఠునిజాదగ లంకవచ్చి భూ
షణ యుతహస్త సంపుడిని జాలగ భక్తినిమొక్కి యిట్ల నెన్. 3076
- చ: ధరణి సుతాభిరామ గుణధామ జగద్వయమూలకరణ
యరయగ సర్వకాలముల యందున మేటి విజ్ఞానులందునన్
ధరణిజ పహ్ని కీలల వృధాగతి తొచ్చిన నీవు మానసాం
తరగతి సంఘటింపవు కదా మదిసెంచవె నీవెవండవో. 3077
- సీ: దేవతా చక్రవర్తివి గావె మున్నీవు
వసువులందున ప్రజావతివి గావె
ఋతుధాముడవు నీవె లోకాశిక్షిమ
వ్రాభుడవు మరి వ్యయంవ్రాభుడవీవ
రుద్రులందున మహా రుద్రుండవు స్థిర
సకల భూతప్రవర్తకుడవీవ
చంద్రసూర్యులు నీకు చతుశ్చలై యుండ
యశ్వలు కర్ణంబులుగుడు వెలయు
- గీ: జగతితతులకు విలయంబు జరుగుచేత
వాదికాంబునందు నీవలర్చి యుండు
జగతి ప్రాకృతలీల నీజనక నుతను
బాయగానీకు కూరునే భవ్యచరిత.

మ: అని దిక్పాలక వర్యుఁడన్ బలుక దానాలించి రాముండు ని
 ద్దనియెన్ నేనొకమానవుండ ధరణీ భృన్మాంశింబుకుడన్
 ననుచున్నెంచెడు గానిచో దెలుపుడి న్యాయంబుగా నెందుకై
 జననంబందితి యేరివాడనా నవిస్తారంబుగా నితరన్. 3079

క: జనవిభురు నటులబలుకగ
 ననిమిమలను బెద్దయైన యంబుజభవు దా
 జనకనుకావతి గాంచుచు
 విను నలికెడు పత్యమింక విశదముగాగన్. 3080

-1 బ్రహ్మ శ్రీరాముని స్తుతియించుట :-

పండకము -

శ్రీమద్రామాయణ దివ్యావతార వ్రాణో రామచంద్రా, గుణాపంద్రా
 ముక్తాకువంశాద్వి రాకాశరశ్చంద్ర, మేఘాయతశ్యామ దేవాదిదేవా నమో
 హంద్రా యోగీంద్రా దిక్పాలక స్తోత్రపాత్రా, మనోజాతమాపా, లనద్రివ్య
 శాపా, నదాపత్య ధర్మవ్రదారా, బుధాధార, విధ్వస్తనంతావ, దివ్య
 శ్రీతాపా, వరంశ్శ్రీతిరూపా, సుధారాశి ఖోగీంద్రశిల్పా, నమో సత్య
 సంకల్ప వీరాధివీరా, నమో భూరికోదండచాండిత్య దుష్టాసురశ్రేణి విర్మా
 నతాఖండ కీర్తి ప్రభాజాల సంసౌఖికా, దివ్యసంభావితా, సాద్వికాపంబ
 క్రైస్తవ ముక్తాఫలా, మేరుగంభీరధీరా, మహోదార సత్యవ్రతాచార,
 సృద్ధి సుతాధార గీర్వాణవంద్యా, నమోయద్వయబ్రహ్మకేశా మహావక్త
 సంకల్ప సిద్ధిప్రదా కల్పభూజా, నమోదేవతా పార్శ్వభూజా, యశఃకామ
 గోదండరామా దయానాగరా, యోగవిద్యాధరా, ప్రాకరుద్భూతకంజాత
 మోహనాకార రాజస్సుఖా, వేదవేదాంత వీధివిహారా, సదాచార సన్నం
 హాకార, లోకైకరక్ష ప్రకారా, లనత్సంగ దుష్టాసురశ్రేణిభంగా, దగ్ధ
 మరవాగ్రత మోహిన్య రత్నవ్రథాణాల వందీప్త పాదవ్యధేకా, నమోకాళి
 లాత్మ కాలత్యాయీరూప, యాద్యంత మాన్యా త్రికలైకవేద్యా, మహా
 క్ష సాధ్యా, నమోవర్మ భూతాంతరా, లోకనాథా, జగన్నాథ, విశ్వాత్మ
 లశ్యవ్రకారా వేదకాలంబులన్ పోమకథ్యాసురుం డంతమొందింపగా,

జాతి దుష్టాత్మునిన్ మత్స్యరూపాకృతిం బూని దంతించి వేదంబులు
 ద్వారణజేయవే, మందరాద్రిన్ మహామత్స్యమానంబుగా జేసి, యాక్షిః
 వారాక్షి దగ్ధంబుగా నామేధికా మేదిపై వర్షతంబంతటిన్ వీపునందాల్పవే,
 భూతల వ్యాతపర్వంబునుం, ధ్రువగా జుట్ట యుత్పించు వ్యర్థాత్మ గూల్పన్
 మహాకోడ రూపాకృతిందాల్పి దంష్ట్రాగ్ర భాగంబునన్ భూమినుద్ధారణం
 జేసి లోకంబు రక్షించవే పుత్రునత్యంత బాధాబుంజేయు దైతేయ
 నాథున్ హరింవంగ శ్రువాతనింహకృతిం చాల్పి వ్రేల్పాదు గాపాడగా
 స్వరక్షితున్ విదారింవవే, దానవక్షోడి నాథుండు దాతృత్వ గర్వాధికారంబు
 నన్ మించ, నానామరశేడి రక్షింవ, భూమినురాకర కుట్టాకృతిందాల్పి
 పాదత్రయన్ దానరూపాకృతింగోరి లోకత్రయిన్ మించి, వాతాళ లోకం
 తరా వాసుగా, శాశిలింద్రోయవే, మత్తగర్భాంధకారంబువే భూమి
 వాధాశి, యారాజనంబై న తేజంబువే బ్రహ్మతేజంబు హివత్వముంబొందగా
 జేయ, నాకార్గవాంశంబునన్ రామనామాకృతిన్ దుష్టభూనాథులం బట్టి
 ముయ్యేడుసారుల మహామోర దుర్వార సారా కుతారోగ్ర దాహవినిర్మిన్న
 భూపాలదేహంతరా రక్తధారా ప్రవాహంబులన్ తర్పణల్ జేసి బ్రాహ్మంబు
 రక్షింవవే దేవతా సీకనుల్ తాక్షసేతుండు లంకేత దత్యంతమున్ బాధలం
 బెట్ట నాదేవతా ప్రార్థనంజేసి యివ్వెడు వంకార్థవంబందు శ్రీరామచంద్రుం
 డవై దశరాథీశపుత్రా కృతిందాల్పి సీతామనోనాథరూపాకృతిన్ తండ్రి
 యాత్మానుసారంబుగా దండకాశక్య నిందారిపై దుష్టదైతేయ నంహరిపై
 వారిధింగద్ది లంకేత జెందాక్షి లోకంబు నిష్క్రింబకంబొప్పుగా జేసియున్నట్టి
 యా విమలాపుండరీకదా వర్ణవర్ణ, తర్రపున్ హర్రపున్ నీరెప్పపాటుల్
 తివారాత్రముల్, నీచ నిత్యానముల్ వేదముల్ నీదుకాయంబై యీ వర్ష
 లోకంబులున్ సూర్యచంద్రగ్రహదుల్ మహాకాళమందున్న వక్షత్ర ఘం
 భుంబులున్ పంచభూతంబులున్ భవదూపంబుగాదే జగన్నాటకాధ్యక్ష
 భూవాతయేఁడ్డి, శ్రీవత్సదిహ్న, పరిందాకు, యీ మామహాకారముం
 బూని దైత్యేత జెందాక్షియున్ భర్తవంస్థాపనంజేసి యున్నాడవంకన్,
 తరాలోకముం బాలనంజేసి యాపైని వైకుంఠముం శ్రీరామా భవత్పాద
 తక్తిన్ నదా నిప్పు సేతించువారల్ తరన్ కుద్ధ చిత్రాత్ములై యుహికా
 తుష్పికా నాట్యముల్గొందు గాదే శ్రిలోక్తక వాధా నమస్తే నమస్తే
 కనున్.

౧౧. తలదము నాయున్నద్రహ్మము
 విలవవగదమఖిలపావ. విశ్వేధ్రహ్మమున్
 నతయంబు గూర్చు భోత
 పశురాముని పన్నుతించు వారలకు ధరన్. 262
౧౨. వనజతపు దలుల రాముని
 విలికిజేయ నంత వేరివేయపు వేద్యన్
 జనకక్షును నంగహించియు
 ననలము వెల్పుదుడు మాకుషాకరమునన్. 263
౧౩. తరుదాదిత్య నమాన దేహును నతంత్రస్సూర్తి నీలాళకన్
 మనభూషానికరాంభిజన్ రుచిరరక్త వృక్షచేలాభ్యుతన్
 తనువిభాజిత గంధపుష్పకవిత్తన్ రాక్షస మున్నున్న యా
 పున గైకొంచును జాతవేదు ధర్మదా భూమిలన్నిడెడునున్. 264
౧౪. నరవర శ్రీశ్రీకన్ జనక నందని నిర్మలచిత్త పాపము
 ప్పెర్చుగడు దైత్యునింటను వసియెడితయై వసియించె వెచ్చుదున్
 చరతరత్న క్రి నిన్నుమది జేర్చి పంవరజంబు జేయించున్
 జరిగెను నింతశాసమును తొడియమొందకు రామకేశ్వరా. 265
౧౫. మనమునను వాట్కుతను తనుపునను మరియు
 కర్మలందుక నిన్నెదా గాంచియేపుదు
 రాక్షస జనతక్షణంకయెడు
 వాపముంజేపై యొందు భావంబులేదు. 266
౧౬. నిఘవిధి యుండునేతను వనీ వికటంబున నవ్యతంత్రయై
 నున్నదై రావణుండు బ్రహ్మహర్షమునం గొల్చి వొంగిలింగి యీ
 జనకక దేవియుండియు సుప్రసాదపూరితనిన్నె తనవైది
 బుత గని చింతజేయుచును బుచ్చెను కాలము సుమ్ము రామవా.

గీ॥ అశలను బెక్కుజూపుచు మోసగించె
ధిక్కరించెను మరియును దీనుడగుచు
ప్రార్థనముజేసె గాని ఈ పరమసాధ్య
చింతనముజేసె నిన్ను హృదంతరమున. 3088

ఉ॥ లోక హితార్థమై తరడిలో వవతారము దార్పిడదీ యో
లోకసనాథ యీ తరుడి లోపమొకించుకమైన లేడు న
స్త్రోక మనీష నా పలుకు నూన్మతమంచును నెంచి యీమెనుం
గైకొను మింక శంకలను గాంచగనేలను నీవెరుంగవే. 3089

—: నీలను రాముడు పరిగ్రహించుట :—

గీ॥ జాతవేదుడు వాఘమి జాతగూర్చి
పలుకు పలుకులవిని యుక్తిపులును నేత్ర
యుగ్మమున నిండ జనములు వినుచునుండ
దహచునకు బలికె స్త్రీక చేతనుడ్కుడగుచు. 3090

చ॥ జనకజ తద్దురా లనెడి నత్యమెరుంగుడు గాని కైకసీ
తనయు గృహంబునందు దలదాచి వశించుటచేత నే నిద
ర్శనమును జూపకుండ జలజాక్షిని గైకొన రాముడేమి ధీ
జనుడగు కాముకుండనుచు సర్వజనంబులు నాడునే కదా. 3091

చ॥ ఎరుగుదు పంకజాక్షి మిథిలేశ తనూజ విభుద్ధగాగ నే
నెరుగుదు తవ్యశీలగ ననిందిత పూతపవిత్రగాగ నే
నెరిగియు సర్వలోకములు నేర్వగ నీగతిజేసివాడ నీ
తరడి జనంబు శంకలను దాల్చకయుండెడు నట్టి రీతిగన్. 3092

మ॥ తన శీలంబును దాచుకోగల మహాధన్యాత్మ యంచున్ మడిం
గనుదున్ వేంసుదాదీ రావణ భుజాకాండార్థి యీ భూమిజన్
గవదంచున్ విలయాగ్నిలోలు జనక జ్ఞాదీశకన్యామణిన్
దమకాధీరుడు కాకలేడనుచు నేదర్పింతు చేతంబునన్. 3093

గీ॥ భాయకూర్మ్యుని వీడని చండమునను
వన్ను పీడియు మండలేదన్న దయన
మరి మకీర్తియు మమతిని కరమువాయ
లేనిగతి నీమెవాయగా లేనునేను.

3094

చ॥ సురవరులార లోకకుత కోళికులార మహాత్ములార మీ
రరయుచు వానకింగమట యర్హమటంచును ఇల్లు వాగతిం
గరమును జేయువాడనని కంజదళాక్షి పరిగహించి భూ
వరుడు కృతార్థుడై భువనవందితుడై తనరారె వత్తరిన్.

3095

-! దశరథుడు సీతారామ లక్ష్మణుల జూచుట :-

క॥ అని శ్రీరాముని కుభదము
వినుత నుభాషితము వినుచు విమలేందుధరుం
డనియెను రాముం గనుచును
దవరారు కుభోక్తి దశరథాత్మజ రామా.

3096

సీ॥ ౬ మహావాహ యుక్మ్యగ్ర పశ్రావ దీ
ద్వాయతలోచన రమ్యవక్ష
వరధనుర్ధారివై వైరి దశకంఠుని
శాత్రవవర్గమున్ సంహరించి
దాటుటంబై నట్టి దానవ భయమును
ధరదీకి బాపితి ధన్యవరిత
లోకై కరక్షణ శ్రీ కరుండపునీవ
వేగంబ యీ రణవీధి విడిచి

గీ॥ భరతు దైవ్యంబు నింకను బావజనుము
జనని కౌసల్యదేర్పుము జననికుల్యా
లైన కైకసుమిత్రుల నాదరించి
వట్టముం గాంచు మయ్యోధ్య భాగ్యలక్ష్మి.

3097

చ1 జనముల వాదరించుచును జేష్ఠున నమ్మత శార్యహితమున్
పనిగానిచేయుచున్ చతురదళంగిని భామ కలంబుకిరై ద
గ్విమలముగాగ భావనయ విభక్త భూతి తురంగేమధనుల్
నొనరుపుమింక వాపయి నిజోద్భవతధామము జేరెనెంచుమో. 308

చ1 కనుమదె రాను నీవు దశకంఠతతం బొనరెన బానిస
న్విని ముదమందివచ్చి విడువీధిని నీజనకుండు నిల్చి హ
యనిమిషలోకమందున నమరచిత సొల్కములతదుడుండ
నినిగది భావ్యయుక్తముగ నీవివృదంబుల నుండుటంపుమో 309

క1 అని శంకరుండు బలుకగ
ననుజ యుతుండగుచు జనకు నందు జూచుచున్
జనక సుతామనోహరుడు
విసుతగతి వ్పరజిలెరళు నేడ్యను గాంచన్. 310

చ1 తన ప్రియ పుత్రుగాంచి వసుధావరు దంతట వచ్చి కూర్చిమై
తనువున గుచ్చి యంకతం ధారుడి గూర్చొనజేపి యిల్లనెన్
ననిమిష లోకమందున సురార్చనలెంతయు బొందియుండియున్
మనమున సొల్కమందను సుమా నిమిటాసేన శారణంబునన్. 310

క1 దనుజాంతం బొనరించియు
మనపుట్టుడవై న నిమ్నుగాంచి యిపుడు నే
నమపను నంతోపొంబుది
విసుతంబుగ దేలియాడ వెలయుదు నింకన్. 310

చ1 వనమున కేగుమంచు భరి బల్కిన రీతిని నేను బల్కుచున్
మనమునవాది మాట శతకూర్గజమై వెతగూర్చెగాని నిన్
గనుటను బాసె ధోళ వివకాంతునిచేత తుహార మెంతయయన్
విసుతగతిం గరంగుగతి పక్షబద్ధయుట నిమ్ను పుత్రకా. 310

క॥ నిను పుత్రోక్తుగా గంచుట
వనిమిషలోకంబు గంటి నందితి వతముల్
నినునిపుడు గాంచెనరడున
వనువను సౌఖ్యంబు వమధికంబుగ గంటిన్. 3104

చ॥ అరయగ వత్యమున్ మవమువండు గ్రహించితి నేడు దేవతల్
సురవతివై రిరావణుని సూడవమున్నొ నరింపబూనుటన్
పురమున పట్టణద్రగతి బూనెడు వేళను విప్పు ముత్తరిన్
కరమునుజేసి గాదె మరికై కయు వాగతిదెల్పెనెంతయున్. 3105

క॥ ఇది దైవ నిర్ణయంబని
మది నెంచితి నిపుడు జగతిమామ్యేడ వగుచున్
బొదలెడి నినుగని జననియు
ముదము గాంచు నిన్నే పుట్టెపుత్రుని గనుటన్. 3106

మ॥ అనుకూలండును నీకుత క్తుడును మర్యాదానుసారంబుగా
నినుగొల్పెన్ తరతుండు గావుతను మన్నింపవ్వలె స్వాని కా
వనసుండున్ బడున్లు వర్ణములు పంచారంబు సీతాయుతిన్
ననుజుండు న్వెమవెంటరాగ వలుపంగాలేదె ధన్యుండవై. 3107

చ॥ వ్రతినయు నీకు జెల్లె మరిపై రిని రావణునింధుయుక్తుగా
హతమును జేసి యా యనిమీకొడుల కార్యముదీర్చి సావిత్రన్
నుతమకివౌచు నీపురమునుంగని వేట్లము గట్టకొమ్ము పం
తతమును భాత్యయుక్తముగి ఛాడదపొలనము న్నొనరుమా.

గీ॥ చిరతరాయువు గల్గి యశేషకీర్తి
యునుజాలను బోవి జనముల నాదరించి
యుజ్జయాగాది క్కీతువుల నావరించి
చిరతరంబైన కుళకీర్తి వరజమింక.

—: దేశరథుడు అక్షయి నంబోధించుట :-

క॥ అని వల్కి వెంగటను అ
క్షయి గని యాలింగనంబు గావించుచు వో
తనయా రాముని సేవను
మనధన్యాత్ముండవైతి కాదే తలపన్. 311

క॥ చరితము నలదంబయ్యెను
చిరతర కీర్తులను బడసి శ్రీకరరీతిన్
బరగుము రాముని సత్కృప
కరమును శ్రీరాముసేవ గాంచుము కథముల్. 311

క॥ సురలును మునులును సౌధ్యులు
నరపతులు దిగాధిపతులు నతులగతిని శ్రీ
కరురాము నర్పజేయును
స్థిరమతివై రామసేవ జేయుము పుత్రా. 311

చ॥ అరయ నమస్తలోకముల కాదియు నవ్యయుడక్షరండునై
వరగెడువాడు తత్వమయ భాసురుడున్ కృతివేద్యబ్రహ్మమున్
నతివయ తగ్గుడున్నగుచు వా తనువందున రామనాముడై
కరమునుబుట్టి నంచు సురకాండము బల్కగ విండినిత్తరిన్. 311

—: దేశరథుడు సేవ నోదార్పుట :-

క॥ అని అక్షయినకు బలుకుచు
జననాథుడు దేశరథుండు జానకి పుణ్యం
గన కథచరితను గాంచుచు
ననుపమగతి సేదదీర్చి యత్తరి వలికెన్. 311

చ॥ వినుత చరిత్ర కోపమును వీడుము రాముని పత్ని వౌట భూ
జనముల నిందబాయ రఘువంధుగడు నీడువతివృతా నిరూ
పణమును జేసి యీజగతి బాయనికీర్తి మందింప యీగతిన్
తతయుడుజేసె యొండొక విధంబున నెంచకు రామ నందునన్.

18 ధరలో పతి కుశ్రాషేయో
వరమధర్మమనుచు నీకు బలకగనేలా
వరదై వము పతియేయని
యెరుగవె జనకాత్మజాత యెంతయు నీవున్. 3118

19 అని తనయుల కోడలినిం
జననాథుడు సేదదేర్చి జనియె వ్యర్థమున్
ధనదు విమానము నెక్కుచు
వనిమిషపతి రాముజూచి యనియె నీగతిన్. 3117

-: ఇందుగ్గుడు మృతిజెందిన వాడరుల పునర్జీవితాల జేయుట :-

20 రామపవిత్రనామ యతులంబుగ బ్రీతులమైతి మేము నీ
కామితమేదియో దెలువగల్గిన నేనెరవేర్చువాడ నా
రాముడు వల్కె నావయిని రంజిలునేని కృపారసంబు ను
తామ్ర వదించు నంచు వినుతంబుగ నంజలి సంఘడించుచున్. 3118

21 రణమున గూలి ప్రియము హరంబయినట్టి వనాటభల్లుకా
గణములు ప్రియము క్షులయు గాయములన్నియు మానగా పున
ర్జనితులజేయగా వలయు సారబలంబులు మున్ను నున్న రీ
తిని నలరంగ సౌఖ్యములదేలగ దారనుతాది యుక్తులై. 3119

22 వారలు వసిండు చోటుల
నీరంబులు వృద్ధియై యనేక సత్పులా
గారంబగు వృక్షంబుల
పూరితమై మూలఫల విభూతులకోడన్. 3120

23 కాలంబు గానివేళల
మేలుగ వలియించువట్టి మేదివరంబున్
పాలితపువర్ష యొసగుము
నాలంబున వాడుహితుల కంతములేమిన్. 3121

క: కోరిన వరములనిచ్చితి
భూరమదా యతుల గోతులతోయిన నీదే
వారలగు భల్లుకా కవి
వారంబులు జీవితములు పెడసేదగురీతిన్. ౩12

క: మరియును నెటజర్చియించిన
గురుతర పరివృక్షములను కున్నమాధులునున్
కరమును బహునీరము చే
కురుగాపుత కాంముఖము గూడనివేళన్. ౩13

చ: అనిమిషనాథు డట్లు వరమాయత రీతినినియ వెంటనే
వనవరేభల్లుకాది మృతవేర్గము నిద్దురలేచు భంగి యా
రణతలమందులేచిరి వరాజిత పూర్వ కరీరధారులై
తనునెఱ తాడనాంకములు దద్దయు మాయ మహద్భుతంబుగన్.

క: దానింగని యద్భుతమని
వానర భల్లుకతతులు పటు హర్షమునన్
భూనాథు మ్రొక్కి పలికిరి
కానము భరనిడ్డి కృతులు కంజదళాక్ష. ౩14

చ: దేవతలంత రాముని నుధివినుతుంగని పల్కి రామ నీ
వీ వనచారుల నిండిని వేగము యోగి యయోధ్యకండు నిన్
భావమునన్ వృరించు గుణభద్రుని కై కతమా బోలి దిం
తావిధిమన్న తల్లులకు తానెము బాయగ ఇంతిగూడ్చుమా. ౩15

చ: పురమునుజేరి రాజ్యరమ బొంది జనంబుల బ్రోవెమెంతయున్
ధరదీ జనంబులెల్ల సుఖతం దనరారగ నంబుదెల్పి భూ
వరు విధి దేవతల్ నిజనివాసము జీరగనేగ నంత పో
వరవరుడున్ ముదంబున పేసొట వయంబుల గూడ్చి పోక్కటన్.

-: విభీషణుడు రాముని వంశస్థులగుటపై పార్థికుడు :-

క: ఆ రాత్రిని సుఖనిద్రన్
భూరమణుడు గాంచి పొద్దుపొడవక యుండన్
వారకలేచిన గని వం
స్కారంబుల జేయ రక్షింపదేవుడంతన్. 3128

చ: రామమహామభావ విమలరంజకు గంధమృగంధ కీర్తములే
కమిత దేహరాగములు శాంతనవేరి వీభూషణున్ నుపు
ప్రాదుల మాల్యములే బహులంబిని సిద్ధమునయ్యె గావునన్
నో మిహిరాంకునంత కలశోదధిరత్నమ స్వీకరింపవే. 3129

చ: అనుచు విభీషణుండు వసురాధిపుతోడను బల్క భాషు ది
ట్లనియెను కోరుమీ కపికులాదిష భూరిసుఖార్థుడయ్యె వా
యిన్నబాడు కైక నూనుడు మహాత్ముడు నిష్ఠనుకొండియుండ నే
మనుచును సంస్కరింతు గుణమండననీవు నెరుంగజాలవో. 3130

క: అనుజుండు ధర్మచరితుడు
గుణసిధి భరతుండు లెక గైకొనదగువే
ఘనవస్త్ర విభూషణములు
దనుజవరా నీవు నొందు దలపకు మదిలో. 3131

క: పురము నయోధ్యను జేరగ
కరమును దూరంబు హేరశాంతిమొలన్
నరియగు మార్గము కాదని
నరవరుడును బలుక దనుజ సాథుండంతన్. 3132

పీ: జనవర సూర్యకేజ స్ఫూర్తిగల్గిత
పుష్పకాఖ్య విమాన ఘ్నుత్పదచట
ధనదు జయించి రావణుడు దానిహరించె
కామగమనంబు పాశశమందు

నీవధివసించంగ నిట దెచ్చియుంచితి
నభ్యంతరకాశంబు నగును జూచె
యొకపూటలో నయోధ్యకు నిన్ను జేర్చును
నిశ్చింతమై యుండ నిపునందు

గీ॥ నిపునాస్మిహ భావంబు నియతి మనము
వందున నెతింగితేని యానందముగను
జనకజమ గూడి లక్ష్మణ నహితముగను
వధివసించును యీ విమానంబునందు.

311

క॥ దనుజోత్తమ నీవెంతయు
ననుకూలుడవౌచు గడు నహాయము నాకున్
నానతించి యున్నవాడవు
నినుకాదతి యొందుజెప్ప నేర్తునె చెప్పుమా.

312

ఉ॥ మరియును తల్లులన్ హితుల మంతుల పొరుల వారివంతరిన్
గురువుల నందరన్ జూడ గోరెదవేగమ దేవబంధుమీ
నురుచిర పుష్పకంబిటకు జూడగ నావనవాసదీక్షయున్
జరిగెను సొంతమౌచు నికసాగుట యొప్పు నయోధ్యజేరగన్. 313

సీ॥ అన విభీషణుడు చయ్యన లంకజేరియు
కాంచన మడిమయా క్రాంతమగుచు
రాజతనై దూర్య రమణీయ వేదికా
భర్మహర్మ్య కవాట భవ్యమగుచు
పొందుర వర్ణ సుధ్యజ పశాకానీక
శోభాయమాన విస్ఫురిత మగుచు
మండికారావ సంకలితమై కింకిరీ
జాల వినాద సుస్వరము నగుచు

గీ॥ వివిధమడి మౌక్తిక గవాక్ష వికలిగలిగి
మేరుగిరి వస్త్రిభంగయి మెరయుదాని
విశ్వకర్మ వినిర్మిత్తవిభవ మొంది
యలరువాపుష్ప కాశ్యంబు నపుడతెచ్చి. 3136

—: విభీషణుడు వానరుల నత్కరించుట :-

గీ॥ అజ్ఞచేయంగదేయంచు ననురవిభుడు
పలుక రాముండు స్నేహంబు వరణరీతి
నా విభీషణుగాంచి యిట్లనియె నపుడు
మృదుమధుర వాక్యఫణితుల ముదముగాంచి. 3137

చ॥ వినుమొకమాట యీ కపులు వీరరణంబొవరించి నాకుగా
దనుజ పురంబు లంక బలదర్పముతోడ జయించె గావ నీ
వనచర భల్లుకాదులను వ్రస్సుటరీతిని నత్కరించగా
మనమున నెంచెదన్ దనుజమందన కామిత సిద్ధి బొందుటన్. 3138

చ॥ రణమున బోరువారలకు రాజులు నత్కరముల్ ఘటించగా
జను, వటుగానిచో భటులు సంతనమందక రాజుబాయు గా
పున దనుజాధిపా విమలబోధవు దాతవు నీవునొట నీ
వనుగుణమైన రీతిగని యందర విప్పుడు నత్కరించుమా. 3139

క॥ మనుజువిభు డటుల బలికివ
దనుజవిభుడు వివిధరత్న ధననంపదలన్
గొనితెచ్చి వారికిచ్చెను
మనతర మోదంబు కపులుగాంచగ నవటన్. 3140

చ॥ మనుజు విభుండు పుష్పక విమానము నంతటనెక్కి వేరుకన్
జనకజ యంకభాగమున వంస్థితి బొందగ లక్ష్మణుండు వే
ధనువును దాల్చి రామ వసుధాధిపు చెంగట నింప నా విభీ
షణుని బహుకరించె పలుభంగుల వానికృతంబులెంచుచున్. 3141

- క॥ వనదర వర్ణము గనుగొన
మనమతియుతులార మిత్రశత్రుము దీరెన్
రణమున ప్రయాస ఘోరతీరి
జవవచ్చును మీరు నిలయ వంగతిజేరన్. 3142
- క॥ అనతనయ మ్మిత్రుడిలపై
నొనరించెడు కార్యకృతిని యోగ్యతమీరన్
మన ధర్మబుద్ధి జేసితి
జమమిక కిష్కింద కిశసైన్యము గొలువన్. 3143
- క॥ అనుచుచెలివడు గనుగొని
మనోలంకారాజ్యమిరిక గైకొని సుఖతన్
మనమింక దీర్ఘ కాలము
జెనక నసాధ్యంబులంక జేరి యేరికిన్. 3144
- క॥ జవక వరిపాలితము న
ట్టణమయ్యోధ్యకును జేరుటకు కాలము న
చెప్పెను నాకు శలవొనంగుడు
మనతర మతులార మేలుకలుగును మీకున్. 3145
- చ॥ నరవరుదట్లు బల్కె దివ్యభాధ తనూజుడు నావిభీషణుం
డురుతరభక్తి బల్కె మహాతోజ్వల మేమిక నీపురంబుమన్
గరమును జూడనెంచితిమి గావున మమ్ములొంచువేగు మా
పురముననెట్టి యావదలు బొందక మేము చరింతుమందువన్. 3146
- చ॥ జనకజగూడి రాజ్యరమ్య పర్యమనుకు వశంబుగాగ నీ
యనుజాల గూడిచట్టమును నరదగ నాయభిషేకకృత్యముల్
గణెగను చాంచకల్గెదెని శాదనకుండగ నాక్షియాయన
వినుతదయాలవాల నువివేక సుధీనుత మిత్రరాజమా. 3147

రాముడు పుష్పక విమానముపై కుగ్గివ విభిషణాదులను తోడ్కొనిపోవుట

మ॥ అనుచున్నారలు బల్కఁచాచువుడు నత్కంఠంబు పీఠాత్ముడై
యనియెన్ మిమ్ములగూడి వాపురికి నేయానంబు జీయంగ న
చ్చెను నాథాగ్యముగాగ గావునను నేజేధంబులేకుండ నే
గను నెక్కుండిక పుష్పకంబు మది నాకాంక్షల్ ఫలంబొందగన్.

గీ॥ వచివయుక్తుండవయు వెభిషణ తడయక
పుష్పకమునెక్కు దినకర పుత్ర యింక
నెల్ల కపులను గూడి నీవిందు నీపుడ
నాకుతోడుగ రమ్ము ప్రియమంద నేను.

3149

క॥ వారలు నాగతిసెక్కిన
పారెపుష్పకంబు నభ్రపదమున యందున్
భూరమణు డొప్పె జగదా
ధారుండగు నర్వదేవతాధిపు డనగన్.

3150

గీ॥ ఆ విమానంబు నందు మధ్యంతరముల
ననువుగా నుందు భంగి వనాటదముజ
వర్గములు గూరుచుండిరి పృథ్విగలుగు
చిత్ర కేళల దమలోన జెప్పికొనఁచు.

3151

ఉ॥ మారుత తుల్యవేగము విమానము బోవగ రాముడంత నా
ధారుడి పుత్రిజూచి యమితంబగు హర్షము వంపుటిల్ల నే
ర్వేయగ నెందునేమి వ్రభవించెనో యన్నియు జెప్పసాగె నీ
తారమఠీ సుసాధ్వి మదిదద్దయు వంతనమందు చుండగన్.

3152

క॥ కన శంకర కైలంబున
కెనయగుచు త్రికూటశిఖరి యిందున వెలయున్
మును విశ్వకర్మ నిర్మిత
మును లంకాపురముకంటె మోదముమీరన్.

3153

సీ॥ వానర రాక్షసవర్గముల్ పోరాడ
 మాంసరక్తముల జంబాల మిదియె
 దుష్టుని రావణు దుగ్రించిరి నిందున
 గూల్చివాడను కుంభకర్ణు నిందు
 మారుతి ధూమాశ్వు మాయించె నీచోట
 మరిచ్రహస్తుండిందు మృతినీగాంచె
 దునిమెనుపేలు డిందునను విద్యున్నాలి
 వింద్రశిక్షును నమజు డిందు గూల్చె

గీ॥ అంగదుడు వికట గూల్చె నీయవనియందు
 మరి విరూపాక్షుడును మహోదరి దశంప
 నుడు మహాపార్శ్వచాదిగా దనుజవరులు
 గూలిరి రణభూమిని కోమలాంగి.

3154

క॥ సురవైరి సాధ్యమండో
 దరి యీ రణభూమిపెక్కు తరుణులతోడన్
 గురుతర శోకవృతయై
 కరము నేడ్చె నశ్రుతులు గన్నలగారన్.

3155

క॥ వనితా కనుగొనుమియ్యదె
 వననిధి బంధించి కీశవర్గంబులతో
 దను నాదీరేయి నుఖ ని
 ద్రను గంతిని నిమ్మ మదిని దలచుచు మిగులన్.

3156

క॥ కనుగొను మియ్యదె సేతువు
 వననిధిమధ్యంబు నందవారణ రీతిన్
 వనవర సాహాయంబున
 దనుజవినాశార్థమిందు దగగట్టితిగా.

3157

చ॥ కనుమిదె భూరిసాగరము శంజములీ ఐహళోర్మికాతకుల్
మనవర నిన్వనంబులధికంబుగ నల్పితి సాగరాంతరం
బునకు హిరణ్యవామకము భూధరమయ్యదె స్వర్ణకృంగ భా
జనమయి గాఢాచున్నయది చాలవిచిత్ర మహాహరంబుగన్. 2158

క॥ వననిధి లంఘన వేళను
హనుమంతుడ కీనగంబె యాశ్వాసింపం
గను జలధినుండి వెలువడి
వినుతగతిని దీనికున్న విభవముగంటే. 2159

క॥ జలనిధి తీరస్థంబుగ
వళివాక్షీ కనుము దేవవరపూజ్యంబై
విలసిత తీర్థంబయి బో
జ్వలమగు నీసేతు బంధ పావనభూమిన్. 2160

క॥ వినుము మహాదేవుండగు
వనధి విభుడు నాకునివల పృత్యక్షంబై
ననుగాంచి వార్తి బంధన
మును జేయువిధంబు దెలిసె మోదముమీరన్. 2161

క॥ మరియును నిందు విభీషణు
డరుదెంచియు నన్ను శరణమడిగెను శంటి
శరణంబు నొనగి రావవ
వరుపట్టము నిందుగట్టి వరలిన వాడన్. 2162

క॥ కనుమదె కిష్కింధాపురి
వనవర వల్లభుని చిత్రవన పట్టణమున్
మును నేనిందువ వాలిని
దునిమితి నొకవేటునేసి దోర్బలకైక్తిన్. 2163

చ॥ వనవ్రతవాధున వ్రతము చాచి జరిపవగాంచి కత్తి నాచి
శుభ్రస్థి చిత్తగ్నింబును శిశునము నిండువనిల్చి నాచరి
వనమునాకాన శిశునమునమ్మితిమీరు నయోధ్యజేగజా
వనుమతి యాయచే యనిన వారమురాముడు సాదరంబుగన్. 31

క॥ యావంబు నిల్చి యుత్తరించు
భానుజతో వనియె నీవు వడివని తారా
మానినుల కపి ప్రీతి
కావంబుల వేగదెమ్ము నరుగ నయోధ్యన్. 31

చ॥ వనవరవాధుడంత తదభారయకన్ పురికిని నారముని
గని వదియించె రామవిభు శాంతకు చీకరించుచింత నాచరాతి
గనల నయోధ్యజేగదములొకడు బల్లెను గావునంబునిం
గని యికవేగ రావలయు గోరికదీర నయోధ్య జూడగన్. 31

చ॥ తనపతి యట్లు పల్కుదును నారముదంటున తోడికాంతితన్
వనివడి బిల్వబంపి రఘువద్యుడు నందర బిల్చి నాన వే
గను జనుదేరరావకుయుగాంచగ నచ్చును తాముతల్లెలన్
వినుతపురంబు యోధ్య నటవేడుక జూడగ రామువట్టమున్. 31

క॥ కపి కాంతలంత కేగము
విపులానందంబు వొంది కేగము వచ్చెన్
కపినాథు వెంట వంటుడు
వృవవర సంస్థిత విమాన రాజముదరికిన్. 31

గీ॥ అ విమానంబునకు నాడెదరావించి
జనియె నందున నంతోష జనితులగుచు
వేగమూనుచు నాకాశవీధి నెగిరె
రామవిభునాజు జేసి విరాజితముగ. 31

చ॥ జనకజగాంచి యేకంక రేఖునంద్రుడు వల్క్నేను గాంచుమయ్యెడి
మనగిరి ఋష్యమూక మటగాంచితి భామజావాలిజంపగా
నానరిచి యుండునీవృత్తిన్ యుజ్వలవారిజ యుక్తవంశనుం
గనుమదె పుష్పవత్స॥ వికాసము భూరి మనోహరంబునున్. 3170

ఆ॥ నీ వియోగజలధి నెరితేనీ గుండుచు
విరహతాపమునను వేగివేగి
కమల బాష్పజలము కణములు రారంగ
మున్ను కలమటుల బుచ్చివాడ. 3171

క॥ వనవాక్షి కలరి యాశ్రమ
మును గాంచుము నవీయె యామె మోదముకోడన్
వనవలము లిద్దినను తే
మని గాగనుజేసె తర్మకోలిత యగుచున్. 3172

క॥ కమమిందు కలంధుని యో
జన బాహుని ద్రుంచియుండి జలజాతాక్షి
మనసఖుడు జటాయువునుం
డిన వృక్షంబిదియె దీనినెంతయు గనుమా. 3173

గీ॥ అదె జనస్థానభూమి దశాననుండు
గృధ్రరాజును తోరిన క్షేత్రమదియ
ఖరుడు దూషణ త్రిశేరులు మనరణంబు
నలిసి గూలివ యట్టి యీ స్థలము జూడు. 3174

క॥ మును దశకంఠుడు వల్క్నేని
నినుగొని చనినట్టి స్థలము నివళుడు గనుమా
మనమున్న పర్వతాలను
గనుమా యల్లదిగా నమిది కానందమునన్. 3175

- క॥ పావన వాహినియగు గో
దావధి యుడె విమలమగుచు తరగల పారన్
భూవిమలము డగు నగస్తుత
పావనముం గాంచు మదియె పుణ్యచరిత్రీ. 3176
- క॥ కనుమదె నుత్తీర్ణు నాశ్రమ
వనభూమిని వారిజాక్షి వరలెడు శరభం
గుని యాశ్రమమల్లదిగో
యనిమిషపతి వచ్చె నాడు నాతని జూడన్. 3177
- క॥ కనుమదె యీ భూమిని నే
దనుజ విరాధుని వధించి దనతినబాడన్
మనమాని యత్రి యాశ్రమ
వనభూమియు నిదియె కంటె వారిజనయనా. 3178
- క॥ ఇందున నననూయా పతి
నుందరాంగి నీవుగంటి కుభగతి గాగన్
బొందితివి కామితంబుల
నందంబుగ నీవుబొంద నబ్బదళాక్షీ. 3179
- క॥ కనుమదియె చిత్రకూటము
ననుజుడు భరతుండు వచ్చె నయ్యోధ్యకు నన్
గొనిపోవ నిచ్చ జేయుచు
మనమున నాదినవి నేమ మరువంగలనా. 3180
- క॥ కనవచ్చె దూరముగ పా
వన వాహిని యమున తీరభాగము నందున్
ముని భరద్వాజ వాశ్రమ
మును గాంచుము పుష్పఫల సమృద్ధము తరుడీ. 3181

క॥ నానాతరు వల శుష్క వి
తానంబులరిర మతుల ధన్యత మీరన్
గానంగవచ్చు శాగం
గా వదిలి నదీమతల్లి గాంచుము తరుడి. 3182

క॥ అది శృంగి బేర పట్టణ
మదియె గుహాని వానమగుచు వలరుచు నుండున్
నదియే నరయూ వాసాని
ముదితర గాంచుము మనంబు మోదము తొరదన్. 3183

చ॥ కనుమది వేడ్కతోడ జనకాత్మజానంతరిభాగగిగియు మ
జ్జనకు పురం బయోధ్య మునసితగ వందనమావరించుమా
మనకును నిల్చినాళ్ళకును మాకుగ దత్తవమిచ్చివందువన్
ననగను వాతకాక్షి ముదముడును పొదనమావరించివన్. 3184

ఉ॥ వనవర వర్గమంత గదుభక్తిని లేచి నమస్కరించె భూ
వినుతము కారదాభివయ్య వీధి పమపాద సౌధభాగమున్
జనిత మనోహరంబును గజాశ్వ రథాధిక నరవరంబునున్
వనిమిషనాథ పట్టణ పమంబును భోగనమ్మర్థ యుక్తమున్. 3185

—: రాముడు భరద్వాజాశ్రమమున దిగుట :-

మ॥ వననుండట్లు చక్షుర్దశాబ్దములు పంపాపించి వంపూర్తిమై
మనుచా రాముడు పంచమీశిధిని యుక్తంబొప్పి నాపుష్పకం
బన కులంబుగ నిల్పెనత్తరి భరద్వాజం గవన్నెంచి వే
గను యానంబునుడిగి మౌనివరు వేడ్కంగాంచి దామొక్కిక్కుచున్.

క॥ మునివాధ మా పురంబున
జనులకు క్షేమంబె వారిసంగతి వెల్లదె
జననిలు కుశలమై భర్తకుడు
మనుచునె జనవర్గములను మానితరిరిన్. 3187

- క॥ అని పలుకు రాముగంచుచు
మునివరుండు మొలక నవ్వు మ్రోమున గడురన్
నినకుఁ తిలక నీదగు
జనులందరు సుఖులు సుమ్ము వర్వ విభములన్. 3188
- ఆ॥ జడలు బూని మౌని నరదీని భరతుండు,
నీదుపాదుకలను నెప్పుడు గొలుపు.
నీవు వత్తువంచు నెప్పుడును నిర్లిప్త
లోచనుండు శగుమ బాచుచుండె. 3189
- చ॥ నరవర నీపురాజ్యరమ నంతయుఁబడి చతుర్థకాబ్దముల్
కరము చరిచినాపుఁ జనకజ్జకు బద్ధుడవౌచు కానలో
వరముని వేషమూసుచు దివరిఋషి నుండరుదెంచు నట్టి ని
ర్జరు గతి వచ్చెయుండివి విషాదము లొందితి నిమ్ను నెంచుచున్.
- క॥ ఘన శక్రతు విమర్శను న
జ్జన రక్షదక్ష భర్త జయ పరిహృద్ధున్
వినుకాఖిల నిర్జరు విను
గనీ నేనానందమొంద గలిగితి నేదున్. 3191
- క॥ మరియు జనస్థానంబున
ఖర దూషణ త్రిశిరవధయు గావించుటయున్
నెరుగుదను సాధురక్షణ
వరముగ నొనరించినట్టి భవ్యసక్తుల్. 3192
- క॥ దురితుడు మారీచుడు నీ
తరుడి మాయ గరుపవద్ది దశకంఠుడన్
హరియించుటయు కబంధు
వారిగొనుటయు నెరిగియుండి భూవరతిలకా. 3193

- క: మరియును శబరిని గనుటయు
గురుమేతి వర్కజాని తోడ కూర్చి వలుపుటన్
మరవతివందను వారిధి
హరియించుట నేనుపాశ్చయందు నెరుగుదున్. 3184
- క: హనుమంతుడు వారిధి లం
మనముజేసి సేకజూచి కార్యము దెలువన్
వననిధి బంధించుటయును
దనుజవిభుని ద్రుంచుటయును రాత్రిను మదిలో. 3184
- చ: అనిమిషవర్గముల్ నిశివరాధిపు లంకను నిన్ను జూడగా
జనుటయు వారిచేత వరవంగతి నీవును బొందియుండుటన్
గనుదు మనంబునందు నధికంబగు నాదు తపోబలంబునన్
గొనుము వరంబులిచ్చెదను కోరుము రామన్మహాశేఖరా. 3185
- క: నరవర యీ దివమందున
స్థిరమతి నిందుండి రేపుజేరు పుర మవన్
గురువాఙ్గాగ సేతా
వరుడందుకు నమ్మితించె వల్లె యటించున్. 3186
- చ: రాముడు నంతపల్లె మునిరాజ యయోధ్యకు నేగు దారిలో
కామిక వృక్షసంతతుల కాంము లందుననై న నక్కల
స్త్రోమత యుండురీతి దయ జూచు మటంచును బల్కె నాముని
గ్రామచి యట్లయౌనమచు కామికపిద్ధి నానంగి వేడుకన్. 3187
- చ: పలువిధ పుష్ప వర్ణవ విభాసితమై పరివృష్టిమీరి యే
కలనను మూడుకోశములు గాగను భూరిమహానంతతుల్
విశిలె దానిగాంచి తడవించుక జూపక కేశలోకముల్
వలనుగ నత్పలాదులను భక్షణజేసెరి ప్రీతచిత్తుల్. 3188

:- శ్రీరాముడు భరతుజూడ హనుమంతుని బంపుట :-

సీ | పవమాన మతుని భూవరుడు నంతట బిల్చి
పురము వయోధ్య వేగిరమయేగి
యందు రాజగృహంబు నందువ నందర
కుళం వార్తల దెలిసికొనుచు రమ్ము
దారి యందున శృంగిళేర వట్టిముందు
నందు మిక్కిలు గుహండనెడి రాజు
గాంచి నారాక సకళమత నెరిగించిన
నత్యంత సఖుడౌట నతడు నీకు

గీ | పురికి మార్గంబు నీకుమ కరముదెలుపు
మార్గ మథ్యంబునందున మహితయెళుడు
భరతుడున్నాడు వాని దగ్గరకునేగి
నాడు మాటగ బలుకుము వనితనయ.

3199

గీ | మొదలెట్లెలుకుము సీలభూపుత్తితోడ
ననుజు లక్ష్మణుతోడను సనాత దీక్షి
పూర్తి గావించి వచ్చిన వార్త యిది
యవల దెలుపుము జరిగిన వివిధక్రతు.

3200

క | దనుజుడు సీత హరించుట
యిననుకు స్నేహంబు వాలిగిం దుగ్గించుటయున్
జనకజ వెదకుట శరణిధి
మనసేతువు గడ్డి పంక్తికందు దునుమ టన్.

3201

క | వరదా నంబులనే సుర
వరులచేత గొంట వనజభవ శంకరులున్
కరము వ్రసెమ్ములు నగుటను
సురయానగతుండు జనకు జూడగలుగుటన్.

3202

హరివరుడున్ విభీషణుడు శక్రగజాశోదను వచ్చిరంచు నీ
వెరుగగ బల్కు మావయిని వీడక వానిముఖంబునందువే
కరదీని మార్పుగల్గునో వశికాశగతిన్ బరికింప గావలెన్
వరయుము వానిమానవ గతంబగు రీతులు వేర్పు పెంపువన్. 3103

దునిమెను దుష్టరాక్షసుల దోర్బలక క్తిని వర్వదిక్కులన్
బెనగావ కీర్తి నిల్పె వనవీధిని దీక్షను పూర్తిజేసె వ
త్యనముల మిత్తులంగొనుచు దక్షత భూరిబలంబుతోడ ప
త్తవము నయోధ్య వచ్చునని రావబారా తెలియంగ బల్కుమా.

అతుల విభూతిగల్గి చతురంగబలంబులు గల్గి సంపద
స్థితులునుగల్గి రాజ్యరమ చేతను బట్టిన మావపుండు నే
గతులను నంచరించునోకొ కాలము సంతతమొక్కరీతి భూ
పతులను గాంచ దుర్లభము పొజ్జడవై వరికింపుమెంతయున్.

ధరదీ భారవిమోహము
భరతువతును గలిగెనేని బాయక నతడే
ధరవేలుగాత దానికి
హరివరవే కించవంద నంచు నెరుగుమా.

3206

వేనందు రాకమున్నుగ
మామగ నీవింక గగనమార్గ చరుడవై
యా వాగులకై యేగెడు
వైవతేయుభంగి నేగి వచ్చుమువేగన్.

3207

అన హనుమంతుడు వేగం
బున జని గంగాస్థివంతి బొడగని తీరం
బున శృంగిబేర జనవద
మును జేరుచు గుహనిగాంచి మోదముమీరిన్.

3208

క॥ వినుమా నీమితుగ్గడగు
జనపతి యా రాముడిపుడు పానుజుడగుచున్
జనకజమ గూడివచ్చెను
ననుబంపెను క్షేమవార్త వడుగుమటంచున్. 32

గీ॥ ముని భరద్వాజ నాశ్రమభూమి నతడు
వంచమీరాత్రిగడిపి యావలను వాని
యాజ్ఞగొని వచ్చునంచు ముదమార బలికి
పయవమయ్యె నయోధ్యకు వవనసుతుడు. 33

చ॥ చనునెడ మార్గమధ్యమున చారునదీనద వన్యవేళముల్
జనవదముల్ గమించుచును నత్పరతంగనె నంది నామకం
బున జెలువారుగామమును భూజసుపుచ్చచలాన్వితంబు ప
త్తనము నయోధ్యకున్ కోసు దప్పుననుండెడి దాననత్తరిన్. 34

-: హనుమంతుడు భరతుని దర్శించుట :-

చ॥ పరిసర భాగమందు నటవర్తిలు నాశ్రమమందు గాంచి యం
దరసెను మౌనివేషు నజినాంబరధారుని దుఃఖితాత్మునిన్
కరమును బ్రహ్మతేజమ న గాగ్రిడివాని సుదీర్ఘమౌ జటా
ధరు భరతున్ నితాంతనియతాత్ముని మూలపలాశనారతున్. 35

చ॥ అనుజుడు మున్నొనంగిన శుభావహపాదుక లాదరంబునన్
దనకును ముందుగానిలిపి ధర్మపదస్థితి రాజ్యభారమున్
జనములు దృప్తిబొందుగతి సాగగ జేయుచు నున్నవాని రా
ముని హృదయాబ్జమందు దలపోయించు జింతిలు వానినెంతయు

క॥ పురజన ముఖ్యులు సైనిక
పరివారము గురులు హితులు వశిష్ఠుటభంగిన్
నిరతంబు గొలుచువానిని
భరతు రాముభాగత గనియె వవనజడంతన్. 36

చ॥ చిరతర ధర్మమూర్తిని విశిష్టని రామునిభాగించి య
త్యురుతర భక్తిమొక్కి విసయోక్తిని బల్కెను నీవునెవ్వనిన్
తరమును దండకన్ దవసిగా మదిసెంచెదొ యద్దీ రాముడే
తరమును నన్ను బంపెనిట కారయగా భవదీయ క్షేమమున్. 325

చ॥ విదువును దుఃఖమింక పృథివీవర నీకు బ్రియంబు గూర్తు దా
నడవి చతుర్దశాబ్ది నియమం బలరారగ జేసి యిందులం
దడయక వచ్చురాముడిక ధన్యుడు లక్షకణుగూడి సేతతో
నడచెను రావణుం గదనమందున జానకి బా. దె కీర్తిమై. 3216

చ॥ వనవరకోటి తోడ బలవర్ధహితాదుల గూడి యిందులన్
జనగను నున్న వాడనుచు నత్వరతన్ వినిపింప కైకయీ
తనయుడు భూరిహర్ష జనితాత్ముడనై ధరవ్రాలె మూర్ఛనం
తను దెలిపొంది యూరటను దాల్చుచు నాని గుచ్చి కొనిటన్.

చ॥ కమలను హర్షబిందువులు గ్రాల వదించెను నీవెవండవో
మనుజుడవో నిలింపపురి మామగవీడిన నిర్జరుండవో
ననుదయగాంచి రామ మనంబును నీపురిజేర బల్కగా
విసుత సుశీలధన్యవదలిం గనినాడను నీదువార్తలన్. 3218

క॥ ఈ వార్త దెలిసినందుకు
భూవినుతా నీకు గ్రామముల నూరితున్
నీవలచు కపుల నారుల
సేవాదళములను సేవజేయగ నితున్. 3219

క॥ జరిగెను బహువర్షంబులు
నరనాథుడు జనియె కానవా వాసముకై
మరలన్ విండిని యా పృథు
వరనామము నీవునేడు బలుకగ మిత్రా. 3220

క॥ వనవర లోకంబునకును
మనుడగు నగ్రజునకేమి కారణమున నం
జనితంబయ్యెను మిత్రీత
వివరణ వే దెల్పుమింక బ్రీతిన్వివరన్. 3221

క॥ తన దరిగల దర్బానన
మున గూర్చొని యనిలనుతుడు మోదముమీరన్
వినిపించె నతడు వినగను
వనవాస గతంబులైన వృత్తాంతంబుల్. 3222

∴ హమమంతుడు భరతునకు రామవనవాస వృత్తాంతము దెలుపుట :-

చ॥ జనకుని యాజ్ఞగాగ రఘువంధ్రుడు కాననకేగ తండ్రియుం
జనియెను స్వర్గసీమ జననాయక నీవట చిత్తకూటమం
దునగల రాముగాంచి యుచిత్ జ్వలంతి పురంబు జేరగా
వివరి యొనర్చిన నిర్భుడు వేడుక పొదుకలన్నానంగుచున్. 3223

క॥ నినుబంపె పురము నేలగ
ననంతరము రాముడందు నన్నుండక దా
జనియెను దండకవనికిని
తన హితులకు దగ్గరున్న తరలుదు రంచున్. 3224

మ॥ వనసంచారము జేయునట్టియొడ దుర్వారుండు దాహబలుం
డనిమేషారి విరాధనాముడు మహిజం గొంచుదోవంగ నా
యనుజల్ నిర్వరు వానిజెండియు నరద్యాంతర్గతమైన యా
మునివద్యున్ శరభంగు గాంచిరి మహాపుద్గాత్ముడా మౌనియున్.

క॥ శరభంగుడు స్వర్గంబున
కరుగ జనస్థాన ముని నికాయము బోవన్
వరవరుడందు వశించెను
పరమధర్మ నియతి సత్య పరశంతుగై. 3225

శూరుడు రావణాసురుని సోదరి పూర్వదికాఖ్య వచ్చి మో
హరతి యాక లక్ష్మణుడు నామెనుబట్టియు రామువాఙ్మవే
హారతరాసి నాసికము గోసియు కర్ణము లుత్తరించినన్
వీరులు రాక్షసుల్ కదనవీధిని దాపదునాల్గువేలు యు
ద్ధారతి వచ్చివం దునిమె దారుణరీతిని రాముడొక్కడే. 3227

మరియును దండకావనము మౌనులకెల్ల నహాయకారియై
నర్తవరుడుండ యాదనుజ నాథుడు రావణుడాత్మమిత్తుగిన్
దురితుని కాటకాసుతుని తోడుగ గొంచును దండకాటవిన్
స్థిరమతి రాముడున్న వనసీమను నాశ్రమభూమి జేరుచున్. 3228

మారీచుడంత మాయా
కారంబున కనకమ్మగము కైవడి నట సం
చారంబుజేయ గని యా
ధారుడి పుత్రికయు పిఠుని దరికేగి యునెన్. 3229

జనవర యీ సుందర మృగ
మును బెంపగ నాశగల్గె మోదముమీరన్
గొనితెఱ్ఱున రాముండును
ధనువుచేత ఖానివెడలె దానింబటన్. 3230

వరువిడ జొచ్చెను మృగమటు
శరమునేసి చంపె రామచంద్రుడు దానిన్
సురవైరి లక్ష్మణా యని
గురుతరముగ కేకవేసి గూలెన్ భువిపె. 3231

ఆ నాదము విని యనుజుడు
భూనాథునకిమి కష్టమొదవెనొ యనుచున్
దానాభూమికి నేగిన
జానకి యొంటరిగ నున్న సమయమునందున్. 3232

చ॥ దురితుడు రావణుండపుడు ద్రోహపు బుద్ధినిజేసి రోహిణి
దరియగ వచ్చు కూర భయదాక్ష్మి గల్గి గ్రహంబురితి భూ
వరుపతినిం గ్రహించి రథభాగమునం గొనిపోవ గృధ్రరా
జరసి జదాయునాముడు నిశాచరనాథుని యడ్డగించినన్. 32

చ॥ రణమున వానిజంపి యటలంగొని పోవగ వర్వతస్థలిన్
వనచరనాయకుల్ గనిరి వాడటబోవును నాత్మపట్టణం
బనగనుజెల్లులంక జనియందున నామెను నుంచి యెన్నియో
యమవయ సంగతుల్ బలుక వన్నియు నామె నిరాకరించుచున్.

క॥ మనమున నెప్పుడు రాముని
మనచింతారతిని దలచి కదుదు! ఖమునన్
వవజాక్షి యా పురస్థలి
వవముని శోకంబువందు వనియించె గదున్. 32

చ॥ కానవమందు రాముడు మృగంబును ద్రుంచియు పర్వతాలకుం
దాను జరింప నందునను దారను జానకి గాంచలేక చిం
తాననుడై సమస్త దిశలందున జూచుచు పోవుచుండగా
దావపుడొ కబంధున్ని వధంబొనరించియు వాడుజెప్ప వం
దానను ఋష్యమూకగిరి ధారుడి వానరనాథు గాంచివన్. 32

క॥ వానరపతి సుగ్రీవుడు
భానునుతుడు తనకు నన్న బాలికి వైరం
బూనిన వృత్తము దెలుపగ
భానుకులీనుండు వాలి వధజేసి వెనన్. 3

క॥ వనచరపతి సుగ్రీవుని
వనచర రాజ్యమున్నపట్టణదుగ్గిని జేయన్
గని సంతసించి యివజుడు
జనకజ పెదకంగ సైన్యసంతతి బంపెన్. 3

క॥ ధరదీప వెదకగ దక్షిణ
వరభూమిధరము వింధ్యవర్తింపంగన్
దరిసెను గడుపును మేమును
వరయంగా లేకపీత వతులితచింతన్. 3239

క॥ కరమును దుఃఖింపం గని
దరిజేరుచు గృధ్రరాజు ధన్యుండును సో
దరుడును జటాయునకు మా
కెరుగంగా దెల్పె జానకీ వృత్తంబున్. 3240

చ॥ రావణరాజ్యమందుగల లంకను జానకియున్నదంచు సం
భావిత రీతిబల్కగ వనారణరీతిని సాగరంబునే
లావున మారుయోజనములత్తరి లంఘనజేసి లంకలో
దేవిని కుష్మిణాంగిని విదేహసుతం గనుగొంది నెంతయున్. 3241

చ॥ ధరదీప గాంతిమొక్కి గుణభాముని క్షేమమెరుంగబల్కి భూ
వరుడు నానంగినట్టి మడి తర్క ముముద్రికనిచ్చి యామెచే
గురుకుగ వేరుభూషణము గోరి మహాదధి దాదికృష్ణురన్
ధరదీ సుతాభిరాము గని దద్దయుభూషణ మందజేసినన్. 3242

క॥ అకువుల బాసెడుపేళను
పనగల యమృతంబు ద్రావి బ్రతికినరీతిన్
వసుమతి తనయ విధంబున
దశరథసుకు దంత మనియె ధైర్యము గొనుచున్. 3243

చ॥ వనవరసైన్యముల్ గొలువ వాహినిబోలుచు వెంటరాగ నా
మసుజవిభుండు సాగరుడు మార్గముదెల్పగ నీలుచేత నా
వననిధి గట్టి సేతువును వారిధి దాటియు లంకలోనికిం
జనియెను వేలకోట్ల వనబారులు వెంటనురాగ నత్తతిన్. 3244

సీ॥ మటకరు రాముండు తృణలోన గూర్చెను
 నీలదాసహస్రు నేలగలిపె
 మేమనాథాంకు సుమిత్రాసఖి వధించె
 నని రాముడంత రావణు వధింప
 చతురావనుండు గీష్పతులు శివుండును
 పకలదేవతలు ప్రవన్నమగుడు
 వారలిచ్చిన భూరి వరములగైకొందు
 పుష్పకాఖ్య విమానమున వసించి

గీ॥ వానరానీకములు గొల్పవచ్చి మార్గ
 మత్యమందున కిష్కిరధీమహాన నీలిసి
 కికతదుబ్బల నచటనెక్కించె యివేడు
 వచ్చెరాముండు నాథరద్యాజు భూమి.

3245

గీ॥ పుష్ప యోగంబునను నెల్లి పురవవర్ష
 రాముడొచ్చెది వరచు వీర్రాతకముగ
 బహుళ కరములు మోర్చి యాథరతుడనియె
 నెన్నో సాశ్వతు భాగ్యంబు గన్పటోడ.

3246

—: భరతుడయోధ్యాపురము నలంకరించుట :—

క॥ భరతుడు శత్రుఘ్నునిగది
 పురము నలంకరణజేయ బూనుము రామున్
 దతికనము జేయు భాగ్యము
 దరిజేరెన్ యాలవంబు దలపకుమింకన్.

3247

సీ॥ దేవతా నిలయుముల్ ముప్పుముఖబూర్జించి
 చంద్రవ్యగంధవానరత్నాన్యైశ్చ
 నర్పవత్తులయుక్తమగు రిక్తిజ్ఞాపింపు
 వాదిత్య విజయ విహపురాణ

విదులను స్తోత్రసంపేద్యుల గణికల
 గాయక శబ్దకుల జ్ఞానులను
 వరమపేషిల్లావ భావమాననులను
 భటనికాయము కథపదముగాగ

గీ॥ పయనముం జేయు లోక కథంబుగాగ
 భానువంశాబ్ధి నోము దివాకరాళి
 జానకినాథు శ్రీరామచంద్ర విభుని
 పురికి వాహ్వానమును జేయ వరనగతిని. 3248

క॥ అవ విని శత్రుఁఘ్నుండును
 పనిచెను పెక్కండ్ర జనుల పనిగొని మార్గం
 బును వరిజేయగ పురికిని
 జనునెడ నద్దములులేక చనియొడుగితిన్. 3249

క॥ పరిమళగంధ జలంబుల
 కరమును మార్గమున రజముగాంచక యుండన్
 గురుతర రీతిని జల్లగ
 వరవరసుతు దాజ్ఞనిచ్చె నత్తరి పెలువన్. 3250

చ॥ పురమున మార్గమందునను పూర్ణశకాంతుని బోల్చికాకలన్
 నురుచిరరీతి నిల్చిగను శోభలగూర్చ గృహంబు లందునన్
 నరుదగు తోరణంబుల నలంకరణంబును జేయనాజ్ఞలన్
 జరపెను రాజనందనుడు భాగ్యదశల్ మదియిల్లువేళలన్. 3251

౪౧ మరి పంచవర్ణములు గల
 యరుదగు మ్రముగ్గులను పురమునందున వెల్లియ్యన్
 నరి దీర్చ నాజ్ఞ నిచ్చెను
 పురి రాముడు జేధువార్త పూరింపు మనెన్. 3252

—: భరతుడు రామునెదుర్కొన బోవుట

క1 జనవిభుని జూడ రాజాని

గవలు ద్విజులు రాజకార్యమున తంత్రజ్ఞుల్
మనముల హర్షము జెల్లగగ
వనివడి వరుసలుగ నపడు పయతముజేపెన్.

3252

గీ1 అష్టమంతులు రాముని యాగమనము

విని మహాహర్షమొందుచు జరగనెంది
భద్ర దంతావళంబుల పయనమైరి
రామచంద్రుని వీక్షించ రక్షిగలిగి.

3254

క1 తురగముల గొందరును మరి

కరులను గొందరును నశ్వకలితరథాశిన్
మరిగొందరు నానావిధ
తరగతులన్ రాముజూడ తరలిరివేడ్కన్.

3255

క1 పలువిధము లాయుధంబులు

వలనుగ గైకొనుచు వీరతట నెవయ ము
జ్వలగతి పతాకలం గొని
జరిజాతుని రాముజూడ ఖనియెన్వేడ్కన్.

3256

గీ1 మరియు కౌసల్యయు సుమిత్ర భరతుమాత

తైకయును వాహనంబుల కరమ నెక్కి
వెడలెనంత నందిగ్రామ వృద్ధిచేర
పుత్రు వీక్షింప హర్ష సంభూతులగుచు.

3257

మ1 శిరమందున్ రమురామ పొదెముల సౌశీల్యంబుగాదాల్చి భూ

వరురామార్థము రత్న భూషణమడి పొమ్మ ల్యముల్గొంచు పౌం
దుర ముక్తమయ శత్రుయుక్తుడయి ముక్తుల్రాగ తైకానుతుం
డరిగె త్నుగ్గజ గాంచువేడుకను నన్నాహంబుతో నత్తరిన్. 3258

మ॥ భరతుండట్టులయేగి మారుతిని సంభావించి రాముం దీట
న్నదుదేరంగను వచ్చుజాడ గన వేలాయిట్లు జాగయ్యె వా
నరులందున్ బహుకామదూపుల గనంగావచ్చు నొక్కందునేన్
దరికిన్ రాదివియేమి హేళువాకొ చింతంజేసి వేదెల్పవే. 3258

క॥ అన హనుమంతుడు కై కా
తనయుని వీక్షించి పలికె తడవగుటకు కా
రణముం బల్కెద దశరథ
తనయా యరయంగ వాడుదప్పకవచ్చున్. 3259

క॥ మునివరుడు భరద్వాజుడు
వనచరులకు పరమునిచ్చె బహుఫలములు వా
రునునుండు భూమిగలుగన్
గనుకను మెక్కుచును నవట శాలములుచ్చెన్. 3260

చ॥ కనుమదె వానికి దీశను గన్నదె భూమిరజంబు వానరుల్
పనిగొనియందు సొలవన భాగమునందు జరించువారలై
జనుచును నున్న వాతిటకు జాలములేదిక జూడుమయ్యదే
మనుజ విభుండు పుష్పక విమానము నందరుదెంచుచుండెడిన్.

క॥ మును నీపుష్పక యానము
వనజరపుడు చేసియొనగె..భవునకు నతడున్
దనదునకు నిచ్చె గూరిమి
దనుజవిభుడు రావణుండు దానిహరించెన్. 3261

చ॥ కనుమదె రామునందు జనకాత్మజ యుక్తునిచెంత ఉడ్మణున్
కనుమదె కీశనాథు దశకంఠ నహోదరు నావిభీషణున్
నసీ-హనుమంతుడున్-బలుక భంధరు నొక్కట రామకామయం
చును పలుదీర్ఘ నాదములు శోభజెలంగగ జేసె పెల్లగన్. 3262

-: శ్రీరామ తరత వమాగమము :-

క॥ గుడ్డతర హంహిక్ష్మత్తియై .
నకలు విమానంబునంత వృద్ధివిని వ్రాలెన్
తరతుడు రాముని యానతి .
పరగ విమానంబు నెక్కి వ్రాలె వంఘులన్. 3285

ఉ॥ అంతట రామభూవిభుడు నాదరమొప్పగ కై కనూను ను
స్వాంతుని లేవనెత్తి మెదిజాలిని బూసుచు నెన్ని నాళ్ళకో
వింతగ నిన్ను గంటి వికపేదురు తొందకటంచు దెల్పి ని
శ్చింతను జేసి నీకిటను క్షేమమె యెంచును సేదదీర్చుచున్. 3286

చ॥ అనుజుని లక్ష్మణుంగదియ నాతడు మ్రొక్కగ గొగిలించి యా
జనకజ పాదపద్మమణి పమ్మతిమొక్కియు జెంతనున్న యా
వనచర నాథు నంగదుని వారిజ పంథవ పుత్రు నాచిలీ
షణులను గొగిలిరెచ్చిడరువంతన ముందుచు దక్కువారలన్. 3287

చ॥ మరియొప్పు గంధర్వాదనుని మైందుని వ్రాద్వి విదు నీలునిన్ను అసే
శరభు ధన్వాత్మనిం బ్రనను సాగరదీరు సుషేణుమోద సం
భరితముగ్గాద గొగిట భమర్పియు క్షేమము లన్న దంగె న
త్తద్ధన్యులు గాంచి వ్రాలె ముదంబును తొందిరి రాముచెంగటన్.

గ॥ అంత శత్రుఘ్నుడరుదెంచి యగ్రజునట
లక్ష్మణునకు బ్రదామంబు లాచరించి
సేత వదకంజములకు నంపిరిమొక్కి
నిలిచె శ్రాముచెంత విసీతిమెరయ. 3288

చ॥ తనునెడ బాయు కష్టదశ తావము నొందుచు గుందుచున్న యా
జనమిన్ని కైసిన పాదముల సాధుచు మొక్కుకు సేదుమాటలన్
వివక వరభ్యుత్థములకు చేగవుయేగిడి దానికే క్షమా
ప్రణామమును గోరునుంటివని ప్రల్లభ రాముడు భక్తిమొలుచున్. 3289

క॥ వ్రజమిల్లె నుమిత్రకు వ్ర
క్కను గల తైకకును తక్తి గడుగుకొనంగన్
మునివరుని కంజభవదీభు
వనఘు వసిష్ఠుని పదంబులటంచు మొక్కిరిన్. 3271

చ॥ జనవిసుకాళి రామ గుణసౌంద్ర యశోవదయానముద్ర నీ
కును గడుస్వాగతంబు నధికోజ్వల వికృతు నీకు క్షేమమే
జనకజనిత్యమే విమలసౌంద్ర గుణుండనుజుండు భద్రమే
యనుచు జనంబుమొక్కిరి వమాదరచాధిక భక్తియుక్తులన్. 3272

క॥ వారల తైమోద్బులు నా
వారిజముల మొగ్గలట్లు వనవాస్త్ర కులా
ధారుండు గాంచి మనమున
భూరితరానంద మొందె పురజనకృతులన్. 3273

మ॥ భరతుండంతట రామపాదుకల విశ్వాస్తైక భక్తిన్ పురం
దరతుల్యుండగు రాముపాదములకున్ ధన్యాత్ముడై యుంచి యా
దరి నిలుచుండి వచించె యింతదనుకన్ ధాత్రిన్ ప్రణాళీష్ఠమా
తరడిం బాలనజేసినాడ నికనీ జ్ఞానాగ మీచేలుమా. 3274

క॥ నిను నయ్యోధ్యకు రాజుగ
నొనరించెడు పుణ్యమిపుడు మదయించుట మ
జ్జననంబు నఫలమయ్యెను
ఘనధన్యత గాంచినాడ తమల దళివై. 3275

క॥ వరవర కోకాగారము
పురము తనము బలములిపుడు మునుపటికన్నన్
వరముగ దళగుడితంబయి
బరగుచుండె నీదుకరుణ బడయుమువీనిన్. 3276

క: భరతుని సోశ్యంబును

గురుతర భ్రాతృత్వ సమధికోజ్వల రీతిన్

జీరసి విభీషణు డాడెగ

పరివరవర్తులును మోద భరితులునయ్యెన్.

3277

—: భరతుడు రాజ్యమును రామునకిచ్చుట :-

గీ: అంతరాముడు భరతునంకంబు నందు

జేర్చి వరివార యుక్తుడై శ్రీకరముగ

సురవిమానంబు నెక్కి యచ్చోటుబాసి

ండివామక గ్రామంబునందు జేరె.

3278

గీ: అవిమానంబు దిగ్గియు నవనివిరుడు

దానికిని నాజ్ఞనొసగెను భనదుగొలువ

నేగుమంచును నదియును నింగికిగి

భనదు చిశజని భనదు చెంతను భజించె.

3279

గీ: అంత మునులును రాముండు వానవముల

గూరుచుండగ నయవాక్య కోవిదుండు

భరతుడంజలి శ్రీరామ భద్రుజేరి

పలికె భక్తివినమృతల్ వకలుభంగి.

3280

గీ: జననివాక్యానుసారిపై సాదరముగ

రాజ్యలక్ష్మిని వీడి యరణ్యములకు

బోయివచ్చితి నినుబోలు పుణ్యపురుషు

దేశగంబుల నుండు మహేంద్రాతుల్య.

3281

క: వావకముగ రాజ్యంబును

భూవర జేసితివి నాడు పునరాగమనం

వీవొనరించితి విప్పుడు

నీవిచ్చిన భంగినీకు నేనిపుడితున్.

3282

- ఉ: భూరిజలవ్రవాహముల ముక్కలుగా దిగుపేతువెందునన్
నారయ నల్పయత్నముల నత్తులు నట్టిక నిల్పునొక్కొ యీ
ధారుడి రాజ్యభారమును తావక బాహులపాతాదించి
దీరిది దిద్దుమింక ధరణీవర మొక్కగు నీకుత శ్రీమై. 3282
- చ: అరయగ హంసరీతి వసుధాదిప కాకమునర్య నేర్పునే
మరియు హయంబురీతి అరముక్కట యానముజేయగల్గునే
నరవరనీడు మార్గము గనంగను నాకెటువోలు ధారుడి
వర యిక రాజ్యలక్ష్మిగాని పాలనజేయగ నిన్ను పేడెదన్. 3284
- చ: వినుము మహానుభావ భలకృక్షము నొక్కడివాట పెద్దదై
ఘనకరకాలలుంగలిగి కాశము వల్చినవేళ నత్పలం
బును నొకటై ననీయక యవృద్ధిని గాంచిన యాప్రయత్న మె
ల్లను వృథగాదె యీగతి దలంచుము నీయెడరామవేశ్యరా. 3285
- క: జనతురు వృక్షమునాదెను
జనియించితి నీవు వృక్షనంగతి గాగన్
జనములు నీవలరాజిని
యను భవించతున్న వృక్షమది వృథగాదే. 3286
- క: దినమధ్య భాగమందువ
దినకరు బోలుచును నీవుదీ పి వహించన్
గనియెదు పట్టమునీవిక
జనవర్గము నిన్ను జూచి వేరతవమొందన్. 3287
- చ: సరస మృదంగ వాద్యములు సారసవైడి గాయక భృతుల్
సురుచిరబృందగానములు శోభిం కంకణనిర్మలంబులన్
కరమును మేలుకొల్పగను గారచి ధరారమణప్రవృత్తమున్
స్థిరమతి జూడవేడెదను శ్రీకర భూజనకల్పభూజనా. 3288

క॥ ధర యెంచాకను వెలయును
స్థిరత ఖగోళంబు తలతలెందక మనునో
ధరణీ వర యావరకును
వరిపాలన జేయు తర్క వద్దతి గాగన్.

3298

క॥ అని భరతుడు వణకంగా
జనకనుతా మనోహరుడు స్వాంతమునందున్
జనితా నందుండగుచును
ననియెను నట్లగును గాగ యంచును ప్రీతిన్.

3299

సీ॥ శత్రుఘ్నుడంత యాజ్ఞను జేయ సుఖకతుల్
వేవచ్చి శ్రీరామ విభుని మొక్కి
క్షురకర్మమును దీర్చె సుగ్రీవుడును విభీ
షణుడు భరతుండు లక్ష్మణుడునంత
జడలచిక్కుల విప్పిస్తానంటు జేయించె
నారీతివతడు సుస్నాతుడైన
యంగరాగాదుల నలరించి సురుచిర
కాంచన చేలముల్ గట్టజేసి

గీ॥ దివ్యమణి భూషణంబుల దీర్చిదిద్దె
యట్టిరీతిని లక్ష్మణు వలరజేసి
రాజలక్ష్మణ లక్షిత భౌజులగుచు
రామలక్ష్మణు లిరువురు గాఢులుండె.

3301

క॥ జనకజను దశరథీకుని
వనితలు సుస్నాతజేసి వరిమళాంగ రా
గనియతి గూర్చియు మడిభూ
షణ రుచిరాంబరము లొనగె సంతస మొప్పన్.

3302

- త॥ సుతు డరుదించిన కతమున
వతియౌ కొనల్య వరమొ పంతన మొప్పన్
హితమతి వనచరనారీ
తతుల నలంకృతులజేసె త్వరితముగాగన్.

౩౭౩

-1 రాముడయొక్క ప్రవేశించుట :-

- సీ॥ శత్రుఘ్నువాఙ్మగా వచిపులు నత్తరి
వర్వాంగ సుందర వ్యందనంబు
నినమండలమునకు నీడగుదానిని
నతులతేజస్సూర్తి నలరుదాని
సిద్ధంబుగాలింప శ్రీరఘు రాముండు
నధివసించెనుదాని పంతగదలె
సుస్సౌతులగుచు విశుద్ధ వస్త్రంబుల
దాల్చుచు సుగ్రీవదనుజనాథ

- గీ॥ వరులు మారుతియును జాంబవంతు డాది
గాగల యనేకప్రముఖులు కదలి చనిరి
రామురథమును వెంబడి రమ్మగతిని
పురజనంబులు వంతోష భరితులైరి.

౩౭౪

- సీ॥ భరతుండు పగ్గముల్ పట్టుచురథగతి
క్రమముగా సారథ్య మమరజేసె
ముక్తావతరంబు మోదంబు గూర్చంగ
శత్రుఘ్నుడంక్కహస్తమున బట్టె
లక్ష్మణుండత్తరి రాముముఖంబున
వ్యజనంబు విసర్జె వవ్యంపు హస్త
మున చామరము చాల్చె దనుజ వాఘుండువ
నొండుచామరమునియుండి వచట

- గీ॥ గగనగతులగు వేలుపుగముల మౌని
వరుల పంస్తుతి వాక్యముల్ పురమునింటి
యవలనితమైన శత్రుంజయాఖ్యగజము
జానకీ నాథుడెక్కి పుష్కలముగను. ౩౭౯
- గీ॥ మానుషాకారముల జేరి క్షౌత్రములు
వివిధ భూషాంబరంబుల వెలయదాల్చి
నవసహస్రముకరులు యావములు గాగ
పురము నయ్యోధ్యజేరంగ దరిపెకంత. ౩౭౯౪
- క॥ గురుతర వాద్య రవంబులు
మరియును శంఖానివాద మహిమాన్వితమై
పరగన్ పురుషోత్తము దా
పురి జొచ్చెను హర్మ్యరాజముల గనుగొనుచున్. ౩౭౯౭
- చ॥ అతిరథముఖ్యుడై పర్వగునర్థి మహాత్ముని శత్రుకుల్య వం
గతి వలరారువాని నిజకాంతులు ఐర్యగజీయువాని భూ
పతి పదివోత్తముల్ దరికివచ్చి హితోత్తుల నాదరించినన్
క్షితివతి రాముడయ్యెడను శ్రేయము గాగను లెల్లెవారికిన్. ౩౭౯౮
- ఉ॥ పౌరులు మంత్రినత్తములు పౌరులు తన్ను భజింప భూరిశృం
గార గుడాభిరాముడు విశాసముజెందుచు గావవచ్చె నా
కారల మధ్యమందున సుధాకరు దుష్టలకాంతి వంతుడై
మీరి వెలుంగు భంగి నియమేయ మహావిభవాభిరాముడై. ౩౭౯౯
- సీ॥ ధరణీసురులు నక్షతలు దాల్చుచునునడువ
వేదనాదంబులు వే నరెల్ల
ఐహళంబు మంగళ వాద్యముల్ జెరేగ
గాయకుల్ పొతుట గదలుచుండ

తాళహస్తులు మహాత్మాహంబు జూపించ
జేజీలు పురజనీ శ్రీశ్రీయే
పుణ్యవనితలును గోవులు కన్యకాజనం
బులు కోళగూర్చుడు మున్నుజనగ

గీ. పచ్చిపులకు రామచంద్రుండు నరవిజిప్తి
తవనజాని మైక్కి మార్లుతాత్కజాని కత్తి
వవచరుల కృత్యములు మరి విభీషణుని రీతి
వారలంతరి నడుపుత భావమొంద.

3300

కీ. రాముండ త్తతి యేగను
శ్రీమహిమము పుష్టజన పమ్మద్దంబును దై
ర్ఘ్యమిత భూరివతాక
ప్రేమము తోరణయుతం బయోధ్య పురమున్.

3301

కీ. చనియెను రాముండంతరి
మునునిజ్ఞాకాది రాజ పుంగవులకు భా
జనమయి దశరథుడుండిన
మన మందిరసీమ యందు గడుమోదమునన్.

3302

కీ. తన జనయిక్కిల మువ్వర
కును పొగుచుమొక్కి తరకు కోరికదీరన్
వసునయ పంభాషణముల
వినిపించుచు నతని తోడవేగను వలికెన్.

3303

కీ. సురుచిర మళోక ననికము
వరమహర్ష దాయకంబు బహుమతి మయ వి
స్ఫురితంబు మద్గహంబున
హతి విభు విడియించు మనుచు నాజ్ఞాపించెన్.

3304

- క1 కరమున పరివరు కరమును
కరము గొమచు నేగెపటు వికాసముతిరాం
కరమున నిలిపెను మరుతిర
వరతల్పములందు గూర్చె వడిసేకతులున్. 3305
- మ1 తరతుండంతట భానుపుక్కుగని తావల్కిన్ మహాత్మాయితన్
నరపాలున్న లిషిక్తుజేయగను పుణ్యస్థిత తీర్థాంబులన్
త్యరతం దేవగదూతలంబనుపుమా ధన్యత్వ సంపాదిపై
వరమానందకరంబు రామవిభునిం బట్టంబు వన్నిల్పగన్. 3306
- చ1 అనవిని సూర్యసూనుడు మహాలలున్ కపిశూరవర్యులన్
గనియును నల్వరన్ విమల కాంచన భూరిమటంబులిచ్చి యా
వనధి చకుష్మమందుగల వారిని ప్రాతము రాకమున్న యిం
దునగని తెండటంచును మనోగత భావము వెల్లిడించినన్. 3307
- చ1 అనవిని వారణంజనియె నంతట మారుతి జాంబవంతుడున్
మనుడగు వేగదర్శియును నాటువభుండును వేగవేగి యా
వననిధి పుణ్యతీర్థముల వాయుజవంబున దెచ్చి యిచ్చె సం
జనిత ముదాత్ముడయ్యె వనచార విభుండును వారిదెచ్చితన్. 3308
- గీ1 వంచకతములు బహుపుణ్య వాహినులను
గలుగు జలముల కాంచన మటములందు
బహువనాటలు దెచ్చి యా పృథివినాథు
మందిరంబున మంచె సన్నానితముగ. 3309
- గీ1 పూర్వదిశ సాగరమునకు బోయి యంత
నాసుషేణుడు వార్ధిజంబు దెచ్చె
వేరు ఋషభుండు దక్షిణచారి రాశి
జనియు నత్తరిసాగర జలముదెచ్చె. 3310

గీ॥ గవయు దంతట పక్కిమ కడలికేగి
 తర్కమటమన దెచ్చె నావార్తి జలము
 నుత్తరము జేరి వలుదు నా యుదధి జలము
 వీకగొని తెచ్చె పట్టాభిషేకమునకు.

3211

చ॥ హరివరులిట్లు సొగర జలంబులు పుణ్యనదీజలంబులన్
 పరువడి దెచ్చియిచ్చినను భావమునందు నుమిత్రపక్షి యు
 త్యురుతర వంతనంబుగని యుత్యుదయప్రథ మించ రామునిన్
 చిరకుఠలీల మీర నభిషేక మొనర్చగ నాజ్ఞజేసినన్.

3212

-: శ్రీరామ వట్టాభిషేకము :-

చ॥ శ్రీకర రత్నమండిత విశేష కళాకర వీరమందు ని
 డ్వాకుల వంశనధురుడు వృద్ధుడనైన వసిష్ఠ డా ద్విజా
 నీకముతోడురాగ కుఠనిర్మల మూర్తిని రామమూర్తి ని
 డ్వాకు కులీను వేడ్కభువిజాత యుతంబుగ నుండజేసినన్.

3213

సీ॥ వాసపు నాయుష్టవకుపు లభిషేకంబు
 గావించు గతి ముని గ్రామణులును
 నగు వసిష్ఠుండు కాశ్యపుడు జాబాలియు
 కాశ్యాయనుడు విజయ గౌతములును
 వామదేవ నుయ్యజ్ఞ వరులు నత్తర్కిదివ్య
 గంథ సుగంధ యుక్తంబులైన
 జలముచే వభిషేకముల నొనరించిరి
 యానైన ఋత్విజు లంత ద్విజులు

గీ॥ కన్యకలు మంతులును పురి గలుగు యౌధ
 వరులు వశములును నై గమ నరదీవెలయ
 జేసెనభిషేక్తు వట్టాభిషేక వేళ
 సకల కళాదు శ్రీరామ చంద్రదవృపతి.

3214

సీ॥ అంత వసిమచే నాహాతు లగుచును
 నాల్గు దిక్పతులు గగవంబు వందు
 నమరులతో గూడి యభిషేక మొనరించె
 దివ్యావధి రహోద్ధిప్తిగాగ
 కతుఁము డంత షోఘమున ముక్తాత వ
 శ్రంబులు బట్టె పద్మావ్రస్తుతుడు
 ధవళ వింశాశుర భారియై వీచెను
 ధనుజుడగు విభీషణుడు వటుల

గీ॥ గ్రావి కశీకుల్య వింశాశురంబు వీచె
 తక్కితత్పర భావంబు బ్రస్తురింప
 రామభద్రుని కశీల కళ్యాణరాశి
 కతుల వట్టాభిషేక నమయంబు నందు.

3 15

క॥ అనిమిషపతి పంపున కాం
 చన కమలాకారమైన దారు హారమున్
 యనిలుడు గొలి యాదళరథ
 తనయునకు నొసంగె నంత దద్దయువీరిన్.

33.6

క॥ మరియున్నా గతి రక్షా
 భరణము నవరత్న కలిత భాసురమగుచున్
 బరగెడు ముక్తా హారము
 వరపరునకు బ్రీతి నొసగె ననిలుడు బ్రీతిన్.

33.7

మ॥ వరవిభాతి దలిర్పరాముడటలన్ పట్టాభిషేకార్హతన్
 వరలన్ నప్పరలెల్ల వృత్తముల సంభావించె గంధర్వు లా
 దరదీయంబుగ పాడె లోకములు నశ్యానంద ముండెదె ను
 స్థిరతన్ రాముడు పట్టభద్రపదవిం జేకొన్న యాశేళలన్.

33.8

గీ॥ అటఁ తద్దానిపేటపై వట్టివేళ
వన్యవంతంబుగా భూమి పంతులిల్లె
పాదపంబులు భరిభార భరితమయ్యె
సునుములైంతయు గడు సుగంధముల వీరె. 3218

గీ॥ తగవహసృ వాణిగో దానములను
శతవృషంబులు భూసుర తక్కి నిచ్చె
మరియు ముచ్చడికోట్లు హేమములు భూష
ణములు రాముండు బొగ్గహోత్తముల కిచ్చె. 3219

మ॥ రవిసంకాశముపై పండితమగుచున్ రంజిల్లు నానావిధ
చృపులన్ రత్నమయాంచితంబగుచు పొక స్త్యంబుచేనొప్ప హే
మవికారంబగు హారమున్ నినకుల జ్ఞానాధుడొకబాం
ధవ సూనుండు గొనంగనిచ్చె నపుడుద్యుత్ప్రితి పంధిగన్. 3220

క॥ నానామణి విస్ఫురితం
బై పరలెడు బాహువులులు వంగదునకు భూ
జాని యొవంగెను గడు న
న్నానితమగు రీతి ముదము నాతడు లొందన్. 3221

—: సీతాదేవి హనుమంతుని బహూకరించుట :-

క॥ అంతట రాముడు సీతా
కాంతకు శశికిరణ వమన గాఢించు మిగులన్
కాంతి యుత్తమైన మౌక్తిక
పంకావ సుహారమొకటి వమ్మతి నిచ్చెన్. 3222

చ॥ ఆతరిసీత భర్త నయనాంబుజ దృష్టుల జూచి యామనో
బ్రాత సుఖావమున్నెత్తిని భంధుర భూషణ కాశీకోద పం
సీరితి వస్త్రయుగ్మమును వీమ బలాధ్యుడునైన యంజనా
సూతికి నాంజనేయునకు భూధునకిచ్చెను పంతసిల్లుచున్. 3223

మ: కవతున్ రాముడునిచ్చియున్న మనముక్తాపారమవ్యేళ నా
వననందారుల నేడికియవలెనో తావంబునం గోరి యా
వనజాశేషుల వానరవంశరమున్ తర్తన్గవన్ పొగి యే
మనుడర్దుండో యటంచు రామవిభు నాకాంక్షించుచున్న త్తరిన్. 3325

గీ: ఇంగితజ్ఞాని యగుధరజీత దంత
ధరజీతా హృదయగత కామితంబునెరిగి
సీతవీక్షించి యారఘునేత పలికె
పరమ పంతుష్టగతులు నాతరుణిబొంద. 3326

చ: బలమును బుద్ధియున్ మగుణవర్గము బాహుబలాధికంబు వే
విలసిలు భూరివికృమము పెంపుమజ్జాపుచు వానరావళిం
జెలగుచు నీకు నంతవవిశేషము గాగమ గూర్చివట్టి యా
యలఘున కీయుమంచు మనుజాధిపు డత్తరి నాజ్ఞజేయగన్. 3327

ఉ: రాముని యాజ్ఞమేరకు విరాజిత మౌక్తికహారమత్తరిన్
భామిని సీతవీరునికి వాయు తనూజనకిచ్చె వత్స్కుకిన్
నామెయి శ్వేతమేళు కలనం జెలువొందెడి భూధరంబవన్
నామహితాత్ముడొప్పె తుహితాంత కరప్రభబొందుకై వడిన్. 3328

గీ: నీలమైందద్వివిధ వనేచరాదు
లకును తగురీతి వాత్తికోరిక లెరింగి
బహుమతుల నిచ్చె రామభూపాలవరుడు
శత్రుకోషము డరిలోక సంహరుండు. 3329

చ: వనచరులందు వృద్ధులకు వానరవీరులకున్ హితంబు గా
గను సుచితవ్రతారగతి కానుకలిచ్చెను వస్త్రభూషణన్
నినజాడు జాంబవంతుడు వనేచరమల్లలు వర్షవానరుల్
వనిలజాడున్ ముదంబుగొన నందరకున్ బహుమాన వత్స్కుతుల్
తనివిగ నిచ్చె నాదళరథాధిప పుత్రుడు రాముడెంతయున్. 3330

41 వానరులందరు వాగతి ,
భూనాయకు రామచంద్ర పురుషోత్తము న
వ్మానితు వట్టము గాంచుచు
నానందముతోడ జూచిరందరు మిగులన్. 3331

42 వానరులు నంత రామ భూపాలునాజ్ఞ
గొనుచు కిష్కింధ వగరంబు గవగజనియె
నగవరవిభుండు కిష్కింధ వగరికరిగె
దనుజవిభుడును లంకకు జనియెనంత. 3332

43 అరి భయంకరు డగుచు దుష్టాత్ములైన
శత్రుకోషణజేసి యశంబు గాంచి
వరమ నంతుష్టగతి రాజ్యపాలనంబు
జేయసాగెను రామ భూనాయకుండు. 3333

44 అంత లక్ష్మణుజూచి యనియెను రాముండు
మునుజనకుండు దాముదముతోడ
నాకు వట్టముగట్టు నవనరంబున నిమ్ను
భరతుడు నవ్వుడు దరినిలేని
వేశను నీరాజ్య విశ్రుత భారంబు
నీవునాతో నిర్వహింప వలయు
ననిబల్కు కతన నాడనిన మాటను నిల్చి
రాజ్యభారంబు సక్రమముగాగ

45 నాకుతోడుగ వహియింపవగును నీకు
పితృ పై తామహాదిక ప్రతిభగాంచి
నట్టి యీరాజ్య భారంబు నందు నీవు
ప్రజల బొలింపు యువరాజ్య వట్టమంది. 3334

చ॥ అనుచును రామచంద్ర విభుడాదివ మాటకు నానుమిత్రనం
దనుడు గృహించియున్ దనకు నగ్రజుడౌ భరతుండునుండగా
జనదటు నిర్వహింపనని సమ్మతి బిల్కగ యౌవరాజ్యమం
దున భరతున్ నియోగమును నొప్పగజేసెను రాముడ త్తరిన్. ౩౩౩౫

గీ॥ పొండరికాశ్య మేధముల్ వాజపేయ
వివిధ యాగాది యజ్ఞ వద్విధుల నెల్ల
బహులముగ జేసె రామదూపాల వరుడు
లోక కళ్యాణ రక్షణా స్తోతుడగుచు. ౩౩౩౬

గీ॥ ధర్మ వరుడయి రాజ్యంబు దశసహస్ర
వర్షములు పాలనంబు భూవరుడు జేసె
తురగ మేధంబులును నూరు పరలజేసె
తురగముల భూరిదక్షిణ తోడనిచ్చె. ౩౩౩౭

చ॥ ఆయత దీర్ఘబాహుడు మహాభుజు డారఘరాముడంత సా
హాయము జేయ లక్ష్యుడు దహర్నిశలం బరిపాలనంబు భ
ద్రాయత మూర్తియై నలిపె ధన్యులు నైరి జనాశీశాఖ్య నం
ధాయకుడయ్యె భూప్రజకు తత్పరబంధుజనాశీశంతయున్. ౩౩౩౮

చ॥ ధరణి సుతాభిరాముడటు ధాత్రిని పాలనజేయువేళ నె
వ్వరికిని యావదల్ గలుగవయ్యెను వ్యాకవిషాదిభీతులం
న్నెరుగక రోగచోరభయమెందునగానక యుండె స్త్రీజనుల్
బరగుచునుండె శోభ విధవాత్వ మెరుంగక రాజ్యమెందునన్. ౩౩౩౯

గీ॥ వృద్ధులకు ముందు బాణుడు మృతిలిగనక
వకల జనములు ధర్మసంచరులు నగుచు
వైరములుగల్గె నెడల రఘువరుని దలచి
వైరభావంబు బొందక వరలుచుండె. ౩౩౪౦

ఉ॥ రాముడు రాజ్యపాలన విరాజితరీతి నొనర్చుచుండగా
భూమిజనంబు వేయిగను పుత్రులుగాంచి చిరాయుసంపద
స్తోమముగల్గి దార్ధ్యతను కోభితులౌచు సహస్రవర్ష దై
ర్ఘ్యమిత జీవులై సుఖవికాసములం దశరాఠె నెంతయున్. 3341

ఉ॥ రాముడు రాముడంచును విరామము లేకయె నర్వకాల మా
నామము నుచ్చరించుచు జనాశి చెలంగుచు కార్యజాతమున్
రామమయంబు జేయుచును రాజిత సంపదలంది నర్వసౌ
ఖ్యమయ జీవికాత్ములయి కాలము బుచ్చుచునుండిరెంతయున్.

చ॥ తరువులు నిత్యపుష్ప ఫలదంబులునై పకలర్తువేళ వి
స్ఫురిత వికాళకాఖలను వృద్ధిని బొందుచునుండె మేఘముల్
పరిమితి దవ్వకుండగను వర్షములంగురిపించె వాయువా
దంబముగా సుఖస్థితి విధంబున వీచెను రాముడేతగన్. 3342

గీ॥ బ్రాహ్మణ క్షత్రియైశ్వ భూవ్యాదులై న
వర్తములు విహిత ధర్మవర్జవృత్త కర్మ
మలను సంతృప్తు లయి లోభములను వీడి
వరజచుండిరి రామ భూపాలుడేరి. 3343

ఉ॥ అందరు సత్యవాదులును నందరు ధర్మవరాయణాత్ము లా
నందులు సద్గుణాన్వితులు నంచిత లక్షణలక్ష్మితాద్యులున్
హిండిక గూడి సౌఖ్యమును బొందిరి నర్వజనంబుభూమి భృ
న్నుండనుడేలు రాజ్యమున నాదఃకీయత రామరాజ్యమై. 3344

గీ॥ అనుజులను గూడి భూమి పాలనముజేసి
పడియునొక్కండు వేలు సంవత్సరములు
దశదిశలయందు కీర్తి విస్తారుడగుచు
దశరథసుతుండు శ్రీరామ ధన్యనృపతి.

—: ప ల కృ తి :-

మ॥ వరవాల్మీకి మునీంద్ర కృత్యమయి కావ్యశ్రేణికాద్యంబునై
వరమాయుర్దవ భాగ్యవృద్ధికరమై భాసిల్లుచున్ వేద వి
స్ఫురితానేక విశేష భావగతులన్ బొల్పారు రామాయణం
బరయన్ విన్న నమస్తపావములు విధ్యస్తంబు గాంచుంథరన్.

సీ॥ శ్రీరామ పట్టాభిషేకాంతముగ రామ
చరితంబు వినినట్టి పజ్జనునకు
సత్పుత్రసంతతుల్ సంభవించును ధన
బహు భాగ్యసంపదావలులు గలుగు
క్షత్రియుడిదివిన్న శత్రుక్షయము జేసి
వసుధాధిపత్యంబు బడయు మిగుల
నారీజనము విన్న శ్రీరాము కౌసల్య
లక్ష్మణాఖ్యుని సుమిత్రయును కైక

గీ॥ భరతు గాంచిన భంగి సచ్చరితులై న
తనయులం గాంచి యాయురర్థాది సకల
సంపదలనొందు శ్రీరామ జయమువిన్న
వారుద్ధిర్హయువును బొంది వరలుచుండుగ్గి.

3647

సీ॥ అర్థమై ధరను మహర్షి వాల్మీకిచే
కృతమగు ఓయాది కావ్యమెవడు
కాంతుడై క్రోధవర్జనజేసి శ్రద్ధమై
పెనిన చారిద్ర్యంబు గనకయుండు
ధరప్రవాసునకు బాంధవ సమాగమ మగు
నిహమున రామవృద్ధీకు కరుణ
సకలార్థ కామిత నికరసిద్ధులు గలుగు
దైవకాతకులు సంతసమునందు.

గీ॥ గృహమునందున విష్ణు ముల్ గలుగటందు
రాజువిన్నను భూమండలంబు నంత
జయము గాంచును దూరదేశమున నున్న
వాడు స్వస్థానమును జేరి వృద్ధిగాంచు.

3248

గీ॥ పుష్పవతులగు స్త్రీలు నీపుణ్యకథను
విన్న సుతస్కృష్ట పుత్రనంపన్ను లగును
వినినవ్రాసిన చదివి పూజనము జేయ
వాడు పాపవినిర్ముక్త వరకగాంచు.

3249

గీ॥ క్షత్రియుడు దీనిగాంచి సాష్టాంగముగను
వందనముజేసి నద్విజా వలన వినగ
చిరతరైశ్వర్య నుల్లేక చరితులైన
పుత్రనంతరి బొందు నభ్యుదయ మొందు.

3250

కా॥ ఈ రామాయణ మెవ్వడుం జదివినన్ నిచ్చాగతిన్విన్న యా
శ్రీరాముండును బ్రీతిబొందు నతడే శ్రీవిష్ణువున్ నర్య దే
వారాధ్యుండు ననాకనుండు నగుటన్ నత్యంతభాగ్యాన్వితో
దారుండై ధనధాన్య వృద్ధిగనుచున్ ధవ్యాత్ముడై వర్ధిలున్. 3251

గీ॥ ఆదిదేవుండు మరియు నారాయణుండు
నైన శ్రీరామకథ విన్న యతివలతును
నకల సౌభాగ్య నుభములు సంభవించు
ఆయురారోగ్య నత్కిర్తులందు భువిని.

3252

క॥ శ్రీరామాయణ కావ్యము
పారాయణ జేయ దివిజవర్గముదృప్తి
న్నారూఢి జెందు కోర్కె.
బ్రీరును దివిగాంచు గృంథలేఖన జేయన్.

3253

కాండాంత వద్యములు :-

చ: జలనిధి బంధవా చతుశ్చ, సాగర, చత్వరీభావజుశ్చ, చిశ్చ
జ్వల కపికోటి దోషాగ్ధ, విభావత, పద్మలవైభవశాంతకా
బలవదరాతి వర్ణమదఃకాంత, భూతిస్సుగేంద్రకర్మ, వి
ర్వశిత నమస్తదైత్య, విలుభవగ్రకర ప్రియ, కానశీ ప్రియా. 3354

చ: మనతర సంగరస్థ దశకంఠమహాసురకంఠ బంధవా
విసమిత శక్తునోదర వేధిషణ రాజ్యపద స్తవదాయకా
జనక సుకా పరిగ్రహణ సారమనీష నమస్తదేవతా
జన శివ పద్మనంభవ దికాపతి వర్ణ సుకైకపూరుషా. 3355

చ: భూసుతకల్పభూజ, ముజ్జిభూషణశిగ్రహ, రూపమన్నభా,
భాసునమానశేజ, గుణభాసుర, భవ్య, మమస్తవోక న
న్నానిత, పూతతివ్య మహిమాద్విత కీర్తిచత్విత, మానవా
జ్ఞాన మహాంతకార శనశాస్త్ర, మధాశర కీర్తి విక్రతకా. 3356

కా: సారాదార విదార, సాధుజన రక్షదక్ష, బృందారకా
వారాధ్యక్ష, విరించి శంకరసుత పాశ్చస్త్వదారిత్రి, వి
స్తారోదార మనీష, పంక్తిరథ, పుత్రజ్యేష్ఠ, లోకాధిపా,
యా రామాయణ పారిజాత సుమమర్షింతున్ భవశ్చేవకాన్. 3357

గద్య :- ఇది శ్రీమద్రామాయణ దివ్యావతార శ్రీరామభద్ర పాదారవింద
మిళిందాయమాన మానస శతమర్దన, శోభా వంతుల్యావ్యయసంజాత
చినతోగయార్య పాత్ర, బైరవభట్ల చితిసింగవార్య దాసిత్య,
జగన్నాథార్య పుత్రముగ్ధుని విధేయ చినతోగయ ప్రశీకలయిన
రామాయణ పారిజాతంబను నిర్వచనాంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము
నందు యుద్ధకాండము సర్వము నమాప్తము. 3358

స ర్వ • శ్రీ రా మాయణ మ స్తు.

— 0 —

శ్రీ . శ్రీ . శ్రీ